

CULTURAL DISTRICT 2024

เรื่องเล่า ชาวเก่า

CULTURAL DISTRICT 2024

เรือกล้ำ
M
เจ้าตาก

สารจากผู้อำนวยการ สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

ตั้งแต่ปี 2562 เป็นต้นมา มิวเซียมสยาม สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ได้ริเริ่มให้มีโครงการพัฒนาพื้นที่ย่านวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ภายในเขตเมืองเก่าของกรุงเทพมหานคร หรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า “เกาะรัตนโกสินทร์” โดยจัดให้มีเทศกาลเปิดเกาะรัตนโกสินทร์ Cultural District และจัดพิมพ์หนังสือฉบับพกพาเพื่อให้ผู้สนใจประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว และภูมิทัศน์วัฒนธรรม ใช้เป็นเพื่อนสำหรับเดินทางสำรวจย่านเมืองเก่า อาทิ หนังสือ “รอบเกาะ ไกด์บุ๊ก” (2562), หนังสือ “ติดเกาะ กับตึกเก่า” (2563) ซึ่งได้รับความนิยมจากนักอ่าน นักสำรวจเมือง และผู้ติดตามมิวเซียมสยามเป็นอย่างมาก

เพื่อเป็นการกระตุ้นพื้นที่เมืองเก่ากรุงเทพฯ ให้เป็นย่านสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมที่แท้จริง มิวเซียมสยามได้ขยายพื้นที่การทำความรู้จักเกาะรัตนโกสินทร์ จากภาพเดิมของการรับรู้โดยทั่วไปที่ครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน (ภายในคลองคูเมืองเดิม) และชั้นกลาง (ภายในกำแพงพระนคร หรือคลองรอบกรุง) ให้กว้างออกไป จนครอบคลุมไปถึงเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นนอก อันได้แก่ ย่านสำเพ็ง-เยาวราช-เจริญกรุง ไปจนถึงชายขอบของเกาะเมืองเก่าอย่างย่านหัวลำโพง ซึ่งปัจจุบันการเดินทางเข้าถึงพื้นที่เมืองเก่านับว่าสะดวกและรวดเร็ว ด้วยการโดยสารรถไฟฟ้ามหานคร (MRT) สายสีน้ำเงิน ที่มีสถานีรถไฟใต้ดินขึ้น-ลง ภายในเกาะรัตนโกสินทร์ ทั้งสิ้น 4 สถานี ด้วยกัน คือ สถานีหัวลำโพง (BL28) สถานีวัดมังกร (BL29) สถานีสามยอด (BL30) และ สถานีสนามไชย (BL31)

มิวเซียมสยาม ขอชวนทุกท่านออกเดินทางสำรวจพื้นที่ย่านเมืองเก่า
จากเรื่องเล่าใหม่ ผ่าน “เรื่องเล่า ชาวเกาะ” หนังสือที่รวม 12 เรื่องเล่า
จาก 14 นักเขียน และ 12 นักวาดภาพประกอบ ที่จะทำให้การเรียนรู้มิติต่างๆ
ทางประวัติศาสตร์เฟลิดเฟลีนไปกับการท่องเที่ยวและมรดกวัฒนธรรมที่ยัง
คงมีชีวิต (Living Heritage) จากประวัติศาสตร์ของเมือง เรื่องเล่าของคน
และการสร้างสรรค์จากรุ่นสู่รุ่น

หนังสือที่ท่านถืออยู่นี้จะทำให้ท่านได้ร่วมสำรวจ สร้างมุมมองและ
ความหมายใหม่ๆ ให้กับพื้นที่เมืองแห่งการเรียนรู้อย่างไม่รู้จบ

ราเมศ พรหมเย็น
ผู้อำนวยการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ย่าน “เมืองเก่า” ของกรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีเนื้อที่กะทัดรัดราว 10 ตารางกิโลเมตรเท่านั้น แต่กลับโอบล้อมไปด้วยคลองถึง 3 ชั้น เขตเมืองเก่าของเราจึงมีลักษณะเป็นดังเช่นเกาะ มีน้ำล้อมรอบเป็นชั้นๆ เป็นที่มาของนาม “เกาะรัตนโกสินทร์” ที่เราต่างคุ้นเคยกันดี เราอาจแบ่งพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ได้เป็น 3 ชั้น ตามชั้นของคลองที่ล้อมรอบ เกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน อยู่ภายในสุด ภายในคลองคูเมืองเดิม เป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวัง

เกาะชั้นกลาง อยู่ถัดออกไป คือพื้นที่ระหว่างคลองคูเมืองเดิมกับคลองรอบกรุง ว่ากันง่ายๆ ก็คือ พื้นที่เมืองภายในกำแพงพระนครนั่นเอง ส่วนเกาะชั้นนอกอยู่นอกกำแพงเมือง หรือคลองรอบกรุง ออกไปไปจนจรดคลองผดุงกรุงเกษม

เมื่อพิจารณาพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ในแต่ละชั้น จะพบว่าต่างก็มีพัฒนาการในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน เริ่มจาก**ยุคจารีต** สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ที่ยังเป็นราชอาณาจักรแบบประเพณีนิยม เกาะเมืองชั้นในเป็นศูนย์กลางแห่งพระราชอำนาจของราชธานีแห่งใหม่ มีถนนท้องสนามไชยที่ด้านหน้าวังหลวง มีวัดใหญ่ใจกลางพระนครอย่างวัดสุทัศน์ฯ ตั้งอยู่ในพื้นที่เกาะชั้นกลาง นอกกำแพงเมืองออกไป หรือพื้นที่เกาะเมืองเก่าชั้นนอก เป็นที่ตั้งของชุมชนจีนและแปลงผัก เลยออกไปเป็นทุ่งวัวลำพอง เป็นท้องไร่ท้องนานอกเมือง

เมื่อเข้าสู่**ยุคเปลี่ยนผ่าน** เราต่างปรับตัวให้ทันสมัย เป็น “สยามใหม่” มีความศิวิไลซ์เป็นฝรั่ง หน้าวัง เรามีสวนสราญรมย์ เป็นพระราชอุทยานแบบฝรั่ง

เรามีถนนเจริญกรุง “ถนนใหม่” แบบฝรั่ง ลอดผ่านประตูเมืองที่มีสามยอด ตรงออกไปนอกเมือง แต่ใช้ว่าจะมีเพียงสยามใหม่เท่านั้น ที่สำคัญก็มี “จีนใหม่” ด้วย มีโรงเรียนจีนสร้างขึ้นใหม่แทนศาลเจ้า เลยคลองผดุงกรุงเกษมออกไป มีสถานีรถไฟ การเดินทางออกนอกพระนครจึงไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป

จวบจนถึงยุคปัจจุบัน ที่ความเจริญของกรุงเทพฯ ได้ย้ายออกไปที่อื่น ย่านเมืองใหม่ ที่นี่ที่เคยเป็นศูนย์กลางแห่งพระนครจึงถูกลดบทบาทมาเป็นเพียงย่าน “เมืองเก่า” เกาะเมืองเก่าที่ได้แปรเปลี่ยนเป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยว จากทั่วทุกมุมโลก ให้ต่างมุ่งหน้ามาสัมผัสบรรยากาศของเกาะรัตนโกสินทร์กัน พร้อมกับการหลั่งไหลของแรงงานข้ามชาติจากประเทศเพื่อนบ้านที่ทยอยมุ่งสู่ปากคลองตลาด พาหุรัด สำเพ็ง เพื่อทดแทนแรงงานไทยที่ขาดแคลน ถือเป็นชาวเกาะรุ่นใหม่ที่ต้องพบกบฏประจำตัวลิ้มพู่ของผู้ที่ไม่มีสัญชาติไทย

เรื่องเล่าชาวเกาะรวบรวมเรื่องราวของชาวเกาะรัตนโกสินทร์ทั้งสิ้น 12 คน แทบทุกคนล้วนมีตัวตนอยู่จริง บ้างเป็นบุคคลในหน้าประวัติศาสตร์ที่ลึบไปแล้ว บ้างเป็นคนตัวเล็กตัวน้อยในปี พ.ศ. นี้ ที่พำนักหรือทำกินในพื้นที่เมืองเก่า เรื่องราวของชาวเกาะทั้ง 12 คน ถูกร้อยเรียงผ่านเรื่องสั้นแนวนั้นเทิงคดี ที่เล่าโดยนักเขียนรับเชิญผู้รอบรู้ในพื้นที่จำนวน 14 ท่าน และจัดทำภาพประกอบ โดยช่างภาพ หรือนักวาดภาพประกอบ รับเชิญ อีก 12 ท่าน

เราหวังว่า เมื่อทุกท่านได้ละเอียดอ่านเรื่องเล่าของชาวเกาะทั้ง 12 คน 12 เรื่อง ครบจบแล้ว นอกจากจะได้ “เพลินตา” กับภาพประกอบสวยๆ ได้ “เพลินใจ” กับเนื้อหาสนุกๆ แล้ว ยังจะได้ “เพลินสมอง” กับเกร็ดความรู้เล็กๆ น้อยๆ ที่ซ่อนแทรกอยู่ในเนื้อเรื่องด้วย รวมทั้งได้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ของ กรุงเทพฯ และพัฒนาการโดยรวมของย่านเมืองเก่าได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ยุคจารีต

สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

เมื่อพื้นที่แห่งนี้ยังเป็นศูนย์กลาง
ของราชอาณาจักรสยาม

8

แนวหอกลอง

สนามไชย
ในประวัติศาสตร์
จากปากแมว

เรื่อง: ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ
ภาพ: อีรวัดน์ นุชเจริญผล

ยุคเปลี่ยนผ่าน

เมื่อสยามต้องเผชิญหน้ากับ

ลัทธิจักรวรรดินิยมจากตะวันตก

เราปรับตัวให้เป็นสยามใหม่
มีความศิวิไลซ์เป็นฝรั่ง
พื้นที่ตรงนี้ก็ยังคงเป็นศูนย์กลางของพระนครอยู่

24

มณีจันทร์

วันรับเสด็จฯ
พระพุทธรเจ้าหลวง
ณ พระราชอุทยาน
สราญรมย์

เรื่อง: ‘เม้าตีก’
ภาพ: ‘JUNEJIRAPART’

ยุคปัจจุบัน

เมื่อความเจริญย้ายออกไปอยู่ที่อื่น

พื้นที่แห่งนี้จึงกลายเป็นย่านเมืองเก่าของกรุงเทพฯ
หรือที่เรียกว่า “เกาะรัตนโกสินทร์”
กลายเป็นหมุดหมายของนักท่องเที่ยว
จากทั่วทุกมุมโลก

40

ตัม

ชายเข็นดอกไม้
ที่ปากคลอง

เรื่อง: สุพิชชา โตวิวิชญ์
ภาพ: Pariwat Anantachina

BL30

สถานีสามยอด

BL29

สถานีวัดมังกร

BL28

สถานีหัวลำโพง

56

ถอดรหัสศรัทธา
พระอินทร์
ของกษัตริย์ต้นกรุง
รัตนโกสินทร์

เรื่อง: ปริามินทร์ เครือทอง
ภาพ: นักรบ มุลมานัส

104

อาร์ม
ข้าวของ กับ
ความทรงจำ
จากหลุมขุดค้น
สถานีวัดมังกร
เรื่อง: กรรณิการ์ สุธีรัตนภิรมย์
ภาพ: 'Moioh'

160

คุณหญิงตุ่ม
กับ บ้านหัวลำโพง
เรื่อง: บัณฑิต จุลาสัย และ
รัชดา โชติพานิช
ภาพ: 'Zillustation'

72

เจ้ากรมเทศ
กับ วังประตู่สามยอด
เรื่อง: พีรศรี โปวาทอง
ภาพ: สุรินทร์ บัญญัติปิยพจน์

120

เผยอิงในชีวิตของ
ด.ช.เหม่งจ๊ว
明泉
เรื่อง: สมชัย กวางทองพานิชย์
ภาพ: 'Double O Seth'
Sethapong Povatong

176

สุรียา
กับ ชายแปลกหน้า
ที่สถานีกรุงเทพฯ
เรื่อง: วันวิมล เนียมปาน
ภาพ: 'Foto_momo'

88

ลาล ชิงห์
လာ မိန
พ่อค้าแร่แห่งพาดุสิต
เรื่อง: อนันต์ชัย วีระนันท์ชัย
ภาพ: 'Fxaq27'

136

แพตตี ณ เสือป่า
เรื่อง: วรภัทร อีรัชชัยศุภกิจ
ภาพ: 'Eaowen'

192

ป้าน้อย
กับ พี่หัวลำโพง
เรื่อง: โหน่ง ตลาดน้อย
ภาพ: 'สะอาด'

แมวหอกลอง

สนามไชย

ในประวัติศาสตร์จากปากแมว

เรื่อง: ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ

ภาพ: ธีรวัฒน์ นุชเจริญผล

ฉันเป็น “แมว” ตัวหนึ่ง ที่ใช้ชีวิตอยู่ในละแวกของหอกลอง ในเมืองใหญ่ของเจ้าพวกมนุษย์ที่เรียกกันว่า กรุงเทพมหานคร หรือหลายที่ก็เรียกว่า กรุงรัตนโกสินทร์

ส่วนแมวที่มีรูปร่างหน้าตา และสีขนอย่างฉันนั้น จะถูกพวกมนุษย์เรียกว่า “มาเลค” ที่แปลว่า ดอกไม้ ในภาษามนุษย์

ฉันก็ไม่รู้หรอกนะว่า แมวอย่างพวกเรานั้นไปเหมือนกับดอกไม้ที่ตรงไหน? แต่อาจจะเป็นเพราะว่า ขนของฉันมีสีเทาอมน้ำเงิน บางที่เจ้ามนุษย์จึงเรียกแมวสีขนอย่างฉันในอีกชื่อหนึ่งว่า “ดอกเลา” เพราะเหมือนกับสีของดอกของต้นเลา ที่มีหน้าตาคล้ายๆ กับดอกหญ้า แต่มีดอกสีเทา เหมือนกับสีขนของฉันนั่นเอง

แต่ส่วนใหญ่แล้วเจ้ามนุษย์มักจะเรียกฉันว่า “สีสวาด” กันเสียมากกว่า ซึ่งก็คงจะเป็นเพราะว่าสีขนของฉันนั้นไปเหมือนกันกับสีเมล็ดของต้นสวาดที่พวกมนุษย์ใช้กินเป็นยาแก้ปวดท้อง หรือจะแก้ท้องเสียก็ได้ อีกด้วยเหมือนกัน

ดูเหมือนว่า เจ้าพวกมนุษย์จะชอบสีขนของฉันกันมากๆ เลยแหละ ก็ถึงขนาดที่เชื่อกันว่า แมวสีสวาดอย่างฉันเป็น “แมวมงคล” กันเลยทีเดียว

แถมยังมีเรื่องรำลือกันไปปากต่อปากอีกด้วยนะ ว่าถ้ามนุษย์รายไหน มีแมวสีสวาดเอาไว้กับตัว ผู้หลักผู้ใหญ่ก็จะรักใคร่เอ็นดู อุปถัมภ์ค้ำชูเป็นพิเศษ ใครต่อใครก็เลยพากันชอบพอที่จะนำพวกฉันไปเลี้ยงดูอุปถัมภ์ค้ำชูในเรือนของมนุษย์กัน

และก็เป็นเพราะอย่างนี้แหละ เจ้าพวกมนุษย์จึงชอบนำแมวสีสวาดแบบพวกฉัน ไปเป็นของขวัญให้กับผู้ใหญ่ที่ตนเองเคารพนับถือ บางครั้งก็มอบพวกฉันเป็นคู่ให้กับเจ้าสาวในงานแต่งงาน นัยว่าให้บ่าวสาวที่แต่งงานนั้นอยู่เป็นคู่กันด้วยความเป็นศรีสวัสดิ์สิริมงคล จนทำให้แมวสีสวาดแบบพวกฉันแพร่กระจายไปทั่วในดินแดนสยามแห่งนี้ก็เป็นได้

บางทีทั้งหมดนี้อาจจะเป็นเพราะว่า คำว่า “สีสวาด” ที่พวกเขาใช้เรียกแมวแบบพวกฉันนี้ ไปพ้องเสียงเข้ากับคำศัพท์มงคลในภาษามนุษย์ว่า “ศรีสวัสดิ์” ก็ได้ ใครจะรู้?

แต่บรรพชนแมวของฉันเองก็ไม่ได้มีเทือกเถาเหล่ากออยู่ที่พระนครแห่งนี้มาตั้งแต่แรกเริ่มหรอกนะ พวกเขากอพยพมาจากเมืองที่อยู่ห่างออกไปจนไกลโพ้นจนสุดลูกหูลูกตา ปู่ย่าตาทวดเล่าให้ฉันฟังว่า ถิ่นที่อยู่แต่เก่าก่อนของแมวสีสวาดอย่างพวกเราเรียกว่า เมืองพิมาย ซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่ดึกดำบรรพ์ มีปราสาทหินพิมายอันโอ่อ่าและมีอายุนับพันปี เป็นสักขีพยานของความรุ่งเรืองในอดีตอันไกลโพ้นของเมือง

ฉันก็ไม่รู้หรอกนะว่า พวกเราชาวแมวสีสวาดจะอยู่มาตั้งแต่ยุคที่สร้างปราสาทหินแล้วหรือเปล่า? แต่ต่อมาอีกหลายร้อยปี ก็มีเมืองนครราชสีมา หรือที่เจ้าพวกมนุษย์ชอบเรียกกันอย่างสั้นๆ ว่า เมืองโคราช เป็นหัวเมืองใหม่ที่ใหญ่โตขึ้นมา แล้วพิมายก็กลายเป็นเมืองบริวารที่สำคัญของเมืองโคราชแทน

เจ้าเมืองโคราชองค์หนึ่งทรงมีพระนามว่า พระยาสุริยอภัย ได้ยกพลมาล้อมปราบพระยาสุรศักดิ์ ที่ทำการกบฏต่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้สำเร็จ จึงได้รับความดีความชอบเป็นอย่างมาก

ผลจากการปราบกบฏพระยาสุรศักดิ์ทำให้มีการสถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้น พร้อมย้ายศูนย์กลางของเมืองที่แต่เดิมอยู่ทางฝั่งธนบุรี ที่อีกฟากข้างของแม่น้ำเจ้าพระยา ข้ามมายังฝั่งพระนคร อันเป็นที่ตั้งของ “หอกลอง” ที่ฉันทาคัยอยู่เนือง

พระยาสุริยอภัยองค์นี้ ทรงมีพระนามเดิมว่า ทองอิน (แมวอย่างพวกเรา ไม่มีคำราชาศัพท์ใช้หรอกนะที่กำลังใช้อยู่เนืองก็แค่พยายามเลียนแบบตามพวกมนุษย์ในเมืองนี้เท่านั้นแหละ) เป็นพระโอรสในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระเทพรักษ์วาทิ ที่มีพระนามเดิมว่า สา กับพระอินทรรักษา ที่มีพระนามเดิมว่า เสม

พระพี่นางสา ผู้เป็นพระมารดาของพระยาสุริยอภัยองค์นี้ ทรงมีฐานันดรศักดิ์เป็นพระพี่นางในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์ ผู้สถาปนาเมืองกรุงเทพมหานคร หรือกรุงรัตนโกสินทร์ อันเป็นเมืองที่ฉันทได้เกิดลืมหืมตาขึ้นมาดูโลกแห่งนี้เอง ดังนั้นพระยาสุริยอภัยจึงเป็นพระภาคิไนย (หลานที่เกิดแต่พี่สาว หรือน้องสาว) ของกษัตริย์ผู้สถาปนาพระนครใหญ่แห่งนี้ด้วย

และเมื่อทรงมีฐานันดรศักดิ์เป็นทั้งพระภาคิไนยของพระมหากษัตริย์ แล้วยังมีความดีความชอบในการปราบกบฏพระยาสุรศักดิ์อย่างนี้แล้ว ภายหลังจากที่ได้มีการสถาปนาราชวงศ์และพระนครขึ้นใหม่นี้ พระยาสุริยอภัย จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมพระอนุรักษเทเวศร์ กินตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข

ปกครองพระราชวังหลัง ซึ่งตั้งอยู่ที่ปากถนนบุรี อันเป็นศูนย์กลางเดิมของเมือง
ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีนั้นแหละ

ในกาลครั้งนั้นเอง บรรดาข้าเก่าแต่่าเลี้ยง รวมถึงไพร่ทาสบริวารทั้งหลาย
ที่เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองโคราช ก็ได้อพยพติดตามมาอยู่กับนายเดิม
คือ กรมพระราชวังบวรสถานพิมุขของคันทวย

แน่นอนว่า บรรดาปู่ทวดหรือยายเหียดแมวของฉันท ได้ถูกพวกมนุษย์
ที่เป็นบริวารของกรมพระราชวังบวรสถานพิมุขหอบหิ้วมาจากเมืองโคราช
ในคราวเดียวกันนี้ แต่ฉันทก็ไม่รู้หรอกนะว่า จะมีแมวสีสวาดอยู่ในกรุงเทพ
พระมหานคร หรือเมืองเก่าแก่อื่นๆ ในบริเวณนี้ มาก่อนสายตระกูลแมว
บ้านฉันทจะยกครวมาจากเมืองโคราช หรือพิมายโดยตรงหรือเปล่า?

และถึงมีก็ไม่เห็นจะแปลก เพราะก่อนหน้าที่จะมีกรุงเทพพระมหานคร
หรือกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทรนั้น ก็ยังมีกรุงเก่าเมืองศรีอยุธยา เป็นราชธานีใหญ่
ที่มีอำนาจเหนือเมืองโคราชมาก่อนแล้ว ถ้าจะมีแมวโคราชอยู่ในกรุงศรีอยุธยา
ฉันทก็ไม่เห็นว่าจะเป็นไปไม่ได้

สายตระกูลแมวบ้านฉันท ยังเทครัวมาจากเมืองโคราชพร้อมกันกับอะไร
อีกหลายอย่าง เช่น บทร้อยกรองอย่างที่เรียกว่า กลอนแปด ที่เจ้ามนุษย์
อันเป็นลูกหลานซึ่งเติบโตขึ้นมาในพระราชวังหลังคนหนึ่งชื่อ สุนทรภู่ ได้นำ
มาใช้ จนกลายเป็นที่นิยมสือเลื่องในพระนครใหม่แห่งนี้

เรียกได้ว่า กลอนแปดของสุนทรภู่ นั้น ก็มีรากเหง้ามาจากเมืองพิมาย
ไม่ต่างอะไรไปจากแมวสีสวาดอย่างพวกฉันทนี่แหละ

มีเรื่องเล่าต่อๆ กันมาด้วยว่า พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ที่ 2 แห่ง
พระนครแห่งนี้ ที่ทรงพระนามว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นั้น
ได้พระราชทานชื่อให้แก่แมวสีสวาดแบบพวกฉันทว่า ‘แมวโคราช’ นัยว่า

เป็นแมวที่มาจากเมืองโคราช แต่ก็ไม่มีใครบอกได้ว่า เป็นเรื่องจริงหรือเปล่า? ทั้งตัวฉันเองและพ่อแม่ปู่ย่าตายายของฉันก็ไม่รู้เหมือนกัน เพราะเป็นเพียงเรื่องโคมลอย ที่เล่ากันผ่านปากต่อปากในหมู่ชาวมุขย์ แล้วผ่านเข้ามาในหูของชนชาวแมวอย่างเราเท่านั้นเอง

แต่ก็คงจะเป็นเรื่องที่พิลึกพิลั่นอยู่มากทีเดียว ถ้าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงหลงใหลในบทกวีพระองค์นี้ จะพระราชทานชื่อแมวโคราชให้กับพวกฉัน แต่กลับไม่พระราชทานชื่อให้กับบทร้อยกรองประเภทกลอนแปดว่า กลอนโคราช หรือกลอนพิมายบ้าง ทั้งที่พระองค์ก็ทรงโปรดปรานเจ้าสุนทรภู่คนนี้เป็นอย่างยิ่ง

ทั้งกลอนแปด และแมวสีสวาดอย่างพวกฉัน ต่างก็แพร่หลายไปทั่ว ทั้งสองฟากข้างของแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ตัดกลางพระนครแห่งนี้ จนกลายเป็นเหมือนเมืองเอกแตก แต่ก็เชื่อมโยงถึงกันด้วยแม่น้ำใหญ่สายนี้ ซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรที่สำคัญของผู้คน ไม่ใช่กำแพงเขตรั้วที่กั้นทางผู้คนทั้งสองฟากฝั่งน้ำ

เมืองเก่าทางฝั่งฟากธนบุรี หรือที่เรียกอีกอย่างว่า บางกอก ที่มีชุมชนมาตั้งแต่เมื่อครั้งที่ราชธานีเดิมของเจ้าพวกมนุษย์ ที่เรียกว่า กรุงศรีอยุธยา นั้น ก็ยังคงเป็นชุมชนอยู่ต่อมาเมื่อก้าวผ่านเข้าสู่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีวังหลังของกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข ที่ย่านทวดปู่เทียตของฉันวิ่งไล่จับนกหนูเล่นกันอยู่ในนั้น เป็นตัวอย่างที่ดี

ส่วนศูนย์กลางเมืองแห่งใหม่ ทางฟากฝั่งพระนคร ที่ตั้งของหอกลองที่ฉันกำลังนั่งเอกเขนก เจื้อยแจ้วเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้พวกเธอฟังอยู่นี้ แต่เดิมก็เป็นชุมชนมาตั้งแต่ครั้งกรุงเก่าแล้วเช่นกัน เพียงแต่เป็นชุมชนขนาดย่อมกว่ามาก เมื่อเทียบกับธนบุรีที่อีกฟากของแม่น้ำ โดยมีชื่อเรียกชุมชนในครั้งนั้นว่า บางจีน เพราะว่ามีมนุษย์ชาวจีนอาศัยอยู่มาก

เมื่อปฐมกษัตริย์แห่งกรุงเทพพระมหานครของเจ้าพวกมนุษย์ ได้ทรงเลือกใช้พื้นที่บริเวณชุมชนบางจีน เป็นศูนย์กลางอำนาจของพระนครแห่งใหม่ ก็ได้ย้ายเอาบรรดามนุษย์ชาวจีนทั้งหลาย ที่เคยตั้งบ้านเรือนในบริเวณดังกล่าวออกไปอยู่แถวพื้นที่บริเวณที่เรียกว่า ลำเพ็ง ซึ่งก็คือบริเวณวัดปทุมคงคา หรือที่ชาวบ้านร้านตลาดทั่วไปเรียกกันว่า วัดลำเพ็ง เหตุการณ์ในครั้งนั้น พวกมนุษย์ในสมัยนั้นเรียกกันว่า ไส้ที่ทำวัง

พร้อมกันนั่นเอง ปฐมกษัตริย์ของพวกมนุษย์พระองค์นี้ได้สถาปนาเสาหลักเมือง เพื่อเอาฤกษ์เอาชัยให้กับราชธานีแห่งใหม่ ขึ้นที่บริเวณย่านบางจีนเก่า แล้วสร้างพระบรมมหาราชวัง ซึ่งเป็นทั้งศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองการปกครอง และศูนย์กลางความศักดิ์สิทธิ์ของราชธานีแห่งนี้ ดังที่ได้ทรงอัญเชิญ พระศรีรัตนศาสดา หรือพระแก้วมรกต มาประดิษฐานไว้ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ที่ทั้งคน ทั้งแมวแบบพวกฉัน มักจะเรียกกันอย่างย่นย่อมากกว่าว่า วัดพระแก้วมรกต

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 4 ของพระนครแห่งนี้ ผู้เป็นพระราชบิดาของพระมหากษัตริย์พระองค์ปัจจุบันของกรุงเทพพระมหานคร ได้ทรงเคยอธิบายไว้ด้วยว่า ชื่อ “รัตนโกสินทร์” ที่พระปฐมบรมกษัตริย์ได้พระราชทานนามให้แก่ราชธานีแห่งนี้ มีความหมายแปลออกมาได้ว่า “เมืองที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต” ซึ่งนี่ก็คงจะพอทำให้ได้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธรูปองค์นี้ได้เป็นอย่างดี

และก็น่าจะทำให้พวกเธอได้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่บริเวณที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต ที่อยู่ไม่ไกลจากหอกลองแห่งนี้ ไปพร้อมกันด้วยนะ

แต่ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงเทพพระมหานครพระองค์นี้ ไม่ได้เพียงแค่ทรงสถาปนาเสาหลักเมือง และประดิษฐานพระแก้วมรกตเอาไว้ที่วัดประจำพระบรมมหาราชวังของพระองค์เท่านั้นหรอกนะ เพราะพระองค์ยังทรงจำลองเอาธรรมเนียมแบบแผนของพระราชวังครั้งกรุงเก่า ที่กรุงศรีอยุธยา มาสร้างใหม่ไว้ที่กรุงเทพพระมหานครแห่งนี้อีกด้วย

อันที่จริงแล้ววัดพระแก้วมรกตนั้น ก็เป็นการจำลองเอาธรรมเนียมครั้งกรุงเก่า มาสร้างไว้ที่ราชธานีใหม่แห่งนี้ด้วยเหมือนกัน เพราะพระราชวังที่กรุงศรีอยุธยานั้น ก็มีวัดพระศรีสรรเพชญ์ เป็นวัดที่สร้างอยู่ในรั้วกำแพงของพระราชวัง ไม่ต่างไปจากวัดพระแก้วมรกตในทุกวันนี้ โดยใช้สำหรับให้พระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์สำคัญ ประกอบพระราชพิธีต่างๆ โดยเฉพาะ พระราชพิธีศรีสังฆปาณกาลถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

แต่วัดพระแก้วมรกตก็ไม่ใช้ธรรมเนียมเก่าแก่เพียงหนึ่งเดียวที่ถูกจำลองมาไว้ที่พระบรมมหาราชวังในกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะยังมีอะไรอื่นๆ อีกมากนักที่ถูกสร้างขึ้นที่ราชธานีแห่งนี้ ด้วยเห็นว่าเป็นธรรมเนียมครั้งกรุงเก่า ที่เป็นต้นแบบของความเป็นกรุงเทพพระมหานคร

เอาเป็นว่ามีอีกมาก มากมายเสียจนแม้อย่างฉันคงสาธยายให้พวกเธอฟังทั้งหมดได้ไม่หวาด ไม่ไหว เลยทีเดียว

ที่ฉันพอจะเล่าให้ฟังได้ภายในเวลาที่จำกัดจำเขี่ยคราวนี้ก็คือ โดยรอบของพระราชวังในกรุงศรีอยุธยานั้น ยังมี “ลานกว้าง” หรือที่เรียกกันอีกอย่างก็ได้ว่า “สนาม” อยู่ด้วยอีก 2 ลาน

นั่นก็คือ “ลานหน้าจักรวรรดิ” และ “ลานหน้าวิหารวัดมงคลบพิตร”

ที่เรียกกันว่า “ลานหน้าจักรวรรดิ” นั้น เป็นเพราะเป็นลานกว้างที่ตั้งอยู่ทางด้านนอกของพระราชวังที่กรุงเก่า โดยตั้งอยู่ทางด้านหน้าของ พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ ที่ตั้งอยู่บนกำแพงด้านทิศตะวันออก ของพระราชวังครั้งกรุงเก่า

พระที่นั่งองค์นี้สร้างขึ้นเมื่อราว พ.ศ.2175 ตามวิธีการนับวัน-เวลาแบบจันทรคติของเจ้าพวกมนุษย์ ทั้งในกรุงศรีอยุธยา และกรุงเทพมหานคร ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง แห่งกรุงศรีอยุธยา เป็นพระที่นั่งโถงทรงมณฑปยอดเดียว ไม่มีฝาผนัง สูงสามชั้น

ชั้นล่างสุด ใช้สำหรับให้ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายหน้า คือพวกข้าราชการบริพารผู้ชาย เข้าเฝ้า

ชั้นที่สอง สำหรับให้ข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายใน คือพวกข้าราชการบริพารผู้หญิง พักดูแล และการมหรสพ ที่จะจัดขึ้นที่ลานหน้าจักรวรรดิ ที่ตั้งขวางตามแนวแกนทิศเหนือ-ใต้ อยู่ทางเบื้องหน้าของพระที่นั่ง

ชั้นบนสุด สำหรับพระราชวงศานุวงศ์ ทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน เฝ้าดูกระบวนแห่ต่างๆ ในขบวนทั้งสองด้าน เฉพาะที่ตรงกลางจตุรมุขในชั้นนี้เป็นที่ตั้งแท่นประทับทอดพระเนตรกระบวนแห่และมหรสพ รวมไปถึงการยกทัพพยุหยาตราต่างๆ

ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ พระที่นั่งองค์นี้ใช้สำหรับตั้งพระบรมโกศของพระมหากษัตริย์ และพระโกศของพระบรมวงศานุวงศ์ในครั้งกรุงเก่า โดยคำว่า “ไพชยนต์” ในชื่อของพระที่นั่งนั้นหมายถึง “วิมานของพระอินทร์” ที่ตั้งอยู่บนยอดเขาพระสุเมรุ อันเป็นศูนย์กลางของจักรวาล ตามตำนานในพระพุทธศาสนา

เวลาที่พระมหากษัตริย์ประทับอยู่บนพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ จึงเป็นสัญลักษณ์ว่า พระองค์ทรงเป็นเสมือนพระอินทร์ ราชาเหนือเทพดาทั้งหลาย ประทับอยู่เหนือจอมผาหลวง คือเขาพระสุเมรุ ทอดพระเนตรชมดูนาฏกรรมต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ที่เบื้องพระพักตร์ ในลานหน้าจักรวรรดิ

ชนชาวนุชย์ในครั้งกรุงเก่านั้นก็กันว่า ที่พระมหากษัตริย์ต้องเสด็จฯ ออกทอดพระเนตรคล้ายการตรวจกำลังพลสวนสนามนั้น ก็เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่แผ่นดิน และสร้างความครั่นคร้ามให้แก่บ้านเมืองอื่นๆ ที่อยู่โดยรอบ

ว่ากันว่า พระราชพิธีต่างๆ ที่เรียกรวมๆ กันว่า “พระราชพิธีสนาม” เพราะเป็นพระราชพิธีที่กระทำกันในท้องสนามพวกนี้ มีมาตั้งแต่ยุคโบราณเก่าแก่ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยาไปอีกหลายร้อยปี ดังปรากฏมีรูปสลักขบวนทหารเรียงรายกันยาวเหยียดอยู่ที่ระเบียงคด ของปราสาทพระบรมพิชญ์โลก หรือที่เจ้ามนุชย์ในสมัยนี้ชอบเรียกกันว่า นครวัด นั้นแหละ

ภาพสลักทหารที่ว่านั้นก็คือ กระบวนแห่ หรือพยุหยาตราในพระราชพิธีสนามแบบโบราณพิธีหนึ่ง ที่ด้านหน้าพระราชวังเมืองพระนครหลวง คือนครธม อันเป็นเมืองของกษัตริย์ขอมโบราณนั้น ก็มีลาน หรือสนามใหญ่ ไว้ใช้สำหรับประกอบพระราชพิธีสนามอยู่ด้วยเหมือนกัน

พวกเขารู้ใหม่ว่า สายราชวงศ์กษัตริย์ของพวกมนุชย์ ที่ไปสร้างทั้งปราสาทพระบรมพิชญ์โลก และเมืองพระนครหลวงนี้ มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในละแวกเดียวกับแนวสี่สวาดอย่างฉฉน ปราสาทหินพิมายนั้นก็สร้างขึ้นด้วยพระราชอำนาจของสายราชวงศ์กษัตริย์มนุชย์พวกเดียวกันนี่เอง

แต่ฉฉนกลับไม่เคยได้ยินเลยว่าจะมีแนวสี่สวาดแบบฉฉนอยู่ในพื้นที่แถบเมืองพระนครหลวงเลยสักนิด บางทีแนวสี่สวาดอย่างพวกฉฉนอาจจะยังไม่ได้ถือกำเนิดมาตั้งแต่ในสมัยที่พวกมนุชย์สร้างปราสาทหินกันก็ได้

เอาเป็นว่า ลาน หรือสนามหน้าจักรวรรดิ ที่กรุงศรีอยุธยา นั้น จึงเป็นสถานที่สำหรับใช้จัดกระบวนแห่ กระบวนพยุหยาตรา หรือมหรสพ อันเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมความเชื่อโบราณเกี่ยวกับอำนาจ และความรุ่งเรืองของพระนคร ในพระราชพิธีต่างๆ รวมไปถึงในงานพระบรมศพด้วยนั้นแหละ

ส่วน “ลานหน้าวิหารวัดมงคลปิตร” ซึ่งก็เป็นลาน หรือสนาม ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ติดกับพระราชวังของกรุงศรีอยุธยานั้น ตั้งอยู่ที่ด้านหน้าของพระวิหาร วัดมงคลปิตร ตามชื่อของลาน หรือสนามแห่งนี้เช่นกัน โดยมีวัดสำคัญของกรุงศรีอยุธยาขนานบอยู่อีก 2 วัด ได้แก่ วัดพระศรีสรรเพชญ์ ทางด้านทิศเหนือ และวัดพระรามทางด้านทิศตะวันออก

ลานหน้าวัดมงคลปิตรก็ใช้ในงานพระบรมศพด้วยเช่นกันนะ โดยใช้เป็นที่ประดิษฐาน “พระเมรุมาศ” เพื่อถวายพระเพลิงให้แก่พระบรมศพของพระมหากษัตริย์ หรือเจ้านายชั้นสูงที่สืบสายพระโลหิตของขัตติยะวงศ์

ดังนั้น บางทีพวกมนุษย์ก็เรียก “ลานหน้าวิหารวัดมงคลปิตร” แห่งนี้ว่า “ลานพระเมรุ” หรือ “ท้องพระเมรุ” ก็เรียก

แต่เจ้าพวกมนุษย์ก็ไม่ได้สร้างลานหน้าวิหารวัดมงคลปิตรไว้สำหรับเพื่อใช้ในงานพระเมรุมาศเพียงอย่างเดียวเท่านั้นหรอกนะ เพราะที่ลานแห่งนี้ยังถูกใช้สำหรับประกอบการเล่นมหรสพต่างๆ ในพระราชพิธีสนามอื่นๆ อีกด้วย

ส่วนพระราชพิธีสนามสำคัญที่จัดขึ้นในพื้นที่ลานหน้าวิหารวัดมงคลปิตร ก็คือ “การพระราชพิธีเผด็จศึกลดแจตรออกสนาม” ซึ่งเจ้าพวกมนุษย์มักจะเรียกกันอย่างล่ำลองว่า “พระราชพิธีออกสนามใหญ่” มากกว่า

คำว่า “เผด็จศึก” คือ “เผด็จศึก” หมายถึง ดัดปี หรือข้ามปี ส่วน “ลดแจตร” คือ “ลดจิตร” โดยจิตรเป็นชื่อเดือน 5 ตัวพระราชพิธีจึง

กระทำกันในเดือน 5 ซึ่งถือเป็นเดือนที่ขึ้นปีใหม่ตามความเชื่อในราชสำนักของพวกมนุษย์

และเมื่อได้ชื่อว่าเป็นพระราชพิธี “ตักศก” คือ “ขึ้นปีใหม่” แล้ว ก็ย่อมเป็นพระราชพิธีที่สำคัญ จนต้องมีการเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่

ภายในการพระราชพิธีออกสนามใหญ่นี้จะมีการมหรสพมากมาย เช่น ล่อช้าง, รันแพะ, วัวชน, กระบือชน, ชุมพาชน, ช้างชน, คนชน, ประบก่, คลิชงโคน, ปล้ำมวย, ตีตั้ง, ฟันแย่ง, เชิงแขวง, เล่นกล, คลีม้า ฯลฯ รวมไปถึง โขน ละคร และการระบำต่างๆ แต่ที่สำคัญก็คือ จะมีการออกกระบวน กองทัพช้าง กองทัพม้า กองกำลังทุกหมู่เหล่า ทั้งหัวเมือง พลเรือน และพวกไพร่ ในทำนองเดียวกันกับที่ภาพสลักขบวนทหาร ที่ระเบียงคดของปราสาทพระบรมพิศณโลกนั้นแหละ

อันที่จริงแล้ว การพระราชพิธีสนามต่างๆ เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา ก็ไม่ได้มีการใช้อย่างเฉพาะเจาะจงเสียทีเดียวหรอกนะ อย่างงานพระบรมศพ ก็ตั้งพระบรมโกศไว้ที่บนพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ ฟากลานหน้าจักรวรรดิ แต่มาปลูกพระเมรุไว้ทางฝั่งลานหน้าวิหารวัดมงคลปิตร มีเรื่องเล่ากันมาปากต่อปากด้วยว่า เมื่อมีการเคลื่อนราชรถบรรจุพระบรมโกศมาที่พระเมรุ ก็ต้องทุบกាំแพงพระราชวังบางส่วน เพื่อให้ราชรถแล่นผ่านได้

ในขณะเดียวกัน เมื่อพระมหากษัตริย์จะทอดพระเนตรการมหรสพ ในพระราชพิธีต่างๆ ก็จะต้องประทับอยู่บนจตุรมุขชั้นบนสุดของพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ หมายความว่า เมื่อกระทำการมหรสพ และพยุหยาตรา ในพระราชพิธีต่างๆ นั้น ก็จะใช้ทั้งลานหน้าจักรวรรดิ และลานหน้าวิหารวัดมงคลปิตรควบคู่กันไป เพียงแต่อาจกำหนดว่า ลานใดเป็นพื้นที่หลัก แตกต่างกันไปในแต่ละพระราชพิธี

ต่อมาเมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งกรุงเทพพระมหานครได้จำลองเอา
ธรรมเนียมครั้งกรุงเก่ามาใช้ก็ได้สร้างลานขึ้นใกล้กับพระบรมมหาราชวังเป็น
จำนวน 2 ลานด้วยเหมือนกัน ซึ่งก็คือ “สนามหลวง” กับ “สนามไชย” นี้เอง
แต่เมื่อกาลล่วงมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว ก็ได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์
เป็นการจำเพาะว่า สนาม หรือลานไหน ใช้ประกอบพระราชพิธีอะไร?

ในกรณีของ “สนามหลวง” นั้น ถูกใช้สำหรับประกอบพระราชพิธีบรมศพ
โดยใช้สำหรับตั้งพระเมรุมาศด้วย ดังนั้นเมื่อแต่แรกเริ่มผู้คนจึงเรียกพื้นที่บริเวณ
สนามหลวงนี้ว่า “ทุ่งพระเมรุ” เพราะใช้สำหรับงานพระเมรุเป็นการเฉพาะ

ส่วน “สนามไชย” นั้น ใช้สำหรับการพระราชพิธีสนามเป็นการจำเพาะ
เช่น พระราชพิธีทอดเชือก ดามเชือก ที่ก็คือพิธีบูชาครุฑ หรือพระราชพิธี
แห่สระสนานใหญ่ ที่จะมีขบวนแห่ขนาดใหญ่ตั้งแต่เช้าจนถึงบ่าย โดยจะจัด
เพียงรัชกาลละครั้งเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีพระราชพิธีที่ประดิษฐ์ขึ้นใน
กรุงเทพพระมหานครเองด้วย เช่น พระราชพิธีฉัตรศวันสาน เป็นต้น

แต่เดิม “สนามไชย” นี้ยังไม่มีชื่อ เจ้าพวกมณุษย์ในกรุงเทพพระมหานครนี้
ต่างก็เรียกพื้นที่ลานบริเวณนี้ว่า “สนามหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์” เพราะ
เป็นลานตั้งอยู่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ที่ตั้งอยู่บนกำแพงของพระบรม
มหาราชวัง ในทำนองเดียวกันกับลานหน้าจักรวรรดิ และพระที่นั่งจักรวรรดิ
ไพชยนต์ เมื่อครั้งกรุงเก่านั่นแหละ

ต่อมาในแผ่นดินของพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 4 ของราชธานีแห่งนี้
ทรงเห็นว่าคำว่า “ทุ่งพระเมรุ” เป็นอวมงคล ซึ่งฉันคงไม่ต้องบอกพวกเธอแนะว่า
นามนี้ไม่เป็นมงคลอย่างไร? จึงทรงออกประกาศให้เรียกทุ่งพระเมรุเสียใหม่ว่า
“ท้องสนามหลวง” โดยทรงออกกฎหมายด้วยว่า ถ้าผู้ใดพลั้งปากเรียกชื่อเดิม
ก็จะถูกจับกุมมาปรับไหมเอาเงินทองเลยทีเดียว

และในคราวเดียวกันนี้เอง ก็ทรงประกาศให้เปลี่ยนชื่อเรียก “สนามหน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์” มาเป็น “สนามไชย” ซึ่งก็คือสนามไชยเดียวกัน อันเป็นที่ตั้งของหอกลอง ที่พวกเธอกำลังนั่งฟังฉันเล่าเรื่องครั้งเก่าก่อนอย่างตั้งอกตั้งใจนี้แหละ

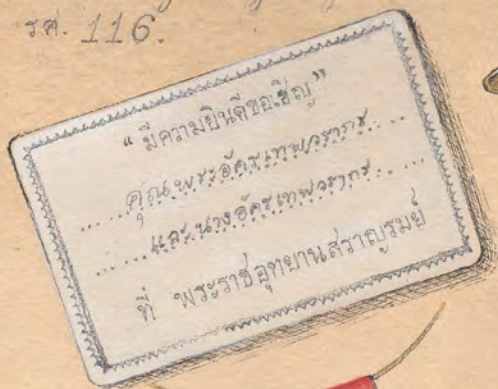
จะเรียกหอกลองนี้ว่า เป็นบ้านของฉันเลยก็ได้ เพราะที่นี้ฉันจะอยู่อย่างอึดหมิพื้มันเลยทีเดียว เจ้าหน้าที่กรมพระนครบาล ซึ่งก็คือหน่วยงานที่เจ้าพวกมนุษยดั่งขึ้นเพื่อใช้ดูแลพระนครนั้น จะคอยเอาปลาย่างมาให้ฉันกินอยู่ทุกเมื่อเชียววัน แถมยังปล่อยให้ฉันวิ่งไล่จับหนู นก หรือสัตว์ตัวเล็กอะไรก็ได้ตามใจนึกอีกต่างหาก

น่าเสียดายที่พรุ่งนี้พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ปัจจุบัน คือพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กำลังจะรื้อหอกลองนี้ทิ้งลงเสีย เพราะเป็นของที่หมดยุคทันสมัย และไม่มีควมจำเป็นต้องใช้งานเพื่อบอกเวลา หรือประกาศเหตุฉุกเฉินต่างๆ เหมือนอย่างแต่ก่อน โดยจะเอาพื้นที่นี้ไปทำเป็น “สวนเจ้าเชตุ” ขึ้นมาแทน แมวเด็กอย่างพวกเธอถ้าอยากจะมาฟังฉันพร่ำพรรณนาอะไรอีก คราวหน้าก็คงต้องไปพบกันที่อื่นแล้วแหละนะ

เย็นย่ำมากแล้ว พวกเธอรีบกลับเรือนเถอะ ฉันเองก็จะไปปรับส่วยปลาย่างที่เจ้าพนักงานสรรหามาให้ประจำวันเป็นมือสุดท้ายเสียหน่อย

...

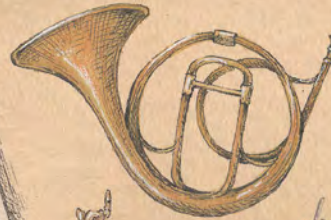
Saranromya Royal Garden
 รัช. 116.

Turner & Allen
 London.

ruby red + bronze.

French
 Horn
 - 8554

*Caladium
bicolor*

*Schomburgk's
Deer (Sika)*

*French Horn
Naranyia
Garden.*

*Paint
Pheasant*

Brown ochre + Golden blue

*For Museum Siam,
by jungsirapart
22 Aug 2024.*

มณีจันทร์

วันรับเสด็จฯ พระพุทธเจ้าหลวง ณ พระราชอุทยานสราญรมย์

เรื่อง: ‘เมาตึก’

ภาพ: ‘JUNEJIRAPART’

เสียงวงล้อรถกระทบไปตามพื้นถนนอิฐแดงและดินบดอัด ขนabdด้วยคันหิน และร้องระบายน้a สองข้างถนนมีแนวทางเท้าและเสาไฟฟ้าทำจากไม้เนื้อแข็ง นำส่งสายไฟฟ้าและสายโทรเลข เรียงรายตลอดทาง สองฝั่งถนนเต็มไปด้วย ตึกแถวหน้าตาอย่างฝรั่งที่เพิ่งสร้างเสร็จใหม่เอี่ยม มีห้างร้านมาเปิดขายของ เรียกลูกค้ากันอย่างคึกคัก การจราจรบนท้องถนนคราคร้าไปด้วยรถม้าของ ทั้งชาวสยามและชาวต่างชาติ รถลากด้วยแรงงานจีนที่ชาวบ้านเรียกว่า “รถแจ็ก” และรถรางไฟฟ้าที่บรรทุกผู้โดยสารไว้เต็มขบวน รถม้าสีดำเป็นมันเงางาม สะอาดตา แพรกตัวออกมากลางบรรยากาศของถนนเจริญกรุงช่วงบ่ายแก่ๆ ของ วันที่ 3 มกราคม พุทธศักราช 2440 ในวันที่พระนครแลดูวุ่นวายกว่าปกติ

“ไม่คิดว่าชาวเมืองจะออกมาเที่ยวงานที่จัดในพระนครเยอะขนาดนี้ นะคะเนี่ย”

~~~~~

ผู้เขียนได้แรงบันดาลใจจากนวนิยายชื่อดังอย่าง “ทวิภพ” ของทมยันตี ตัวละครในเรื่องอย่าง มณีจันทร์ และคุณหลวงอัครหาพรารักษ์ ล้วนเป็นบุคคลสมมุติทั้งสิ้น ยกเว้นพระยาอภิรักษ์ราชอุทยาน (แฉล้ม อมาตยกุล) เป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง

“นั่นสินะ แต่ก็ถือเป็นเรื่องดีนะแม่ณี แสดงว่าชาวบ้านเองก็ตื่นเต้นยินดีกับงานสำคัญนี้ ในหลวงท่านคงดีพระทัยที่ได้เห็นว่าราษฎรดีใจที่พระองค์เสด็จนิวัติกลับจากเมืองฝรั่งได้อย่างปลอดภัย และกลับมามีพระกำลังหลังจากเหตุการณ์นั้น”

มณีจันทร์สัมผัสมือของคุณหลวงและสบตาอย่างเข้าอกเข้าใจ

“อีกไกลไหมคะ เราถึงจะถึงงาน”

“อีกประเดี๋ยวก็น่าจะถึงแล้วละ”

คุณหลวงอัครเทพวรากร และมณีจันทร์ บัดนี้คือ คุณพระและนางอัครเทพวรากร ในฐานะข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายพลเรือน กระทรวงการต่างประเทศ กำลังเดินทางเข้าร่วมงานเลี้ยง การเสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรป ของรัชกาลที่ 5 ที่จัดขึ้น ณ พระราชอุทยานสราญรมย์ในช่วงค่ำวันนี้

4 ปีให้หลังจากเหตุการณ์สยามเผชิญกับวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 และเหตุการณ์ทางผ่านของ “ทวิภพ” ที่เชื่อมต่อและเคลื่อนผ่านแยกจากกัน มณีจันทร์ที่เลือกดำเนินบทบาทของตนในภพนี้ ก็ค่อยๆ ได้เห็นประวัติศาสตร์เคลื่อนผ่านสายตาตนเองทีละน้อย รวมถึงงานเลี้ยงที่กำลังจะเกิดขึ้นในค่ำคืนนี้ที่จัดขึ้น ณ พระราชอุทยานสราญรมย์ หรือสวนสราญรมย์ ชื่อเรียกติดปากของผู้คนจากช่วงเวลาที่เราผ่านมา

เป็นอีกครั้งที่มณีจันทร์ได้เข้าร่วมงานเลี้ยงที่จัดขึ้นแบบฝรั่ง ทว่างานนี้ดูจะยิ่งใหญ่กว่างานเลี้ยงรับ “ทูตขรตรีเศียร” เมื่อ 4 ปีก่อนอยู่มาก คุณพระเล่าให้ฟังถึงจำนวนแขกหรือที่ถูกเชิญให้เข้าร่วมงานนี้กว่า 750 คน จัดโต๊ะสำหรับเลี้ยงอาหารรวมกันถึง 50 โต๊ะ “เมณี” ตื่นเต้นพลางจินตนาการถึง

ความยิ่งใหญ่ของงานเลี้ยงในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่จะจัดขึ้นในสวนสราญรมย์ หว่าในภาพจำของเธอนั้น แลดูเป็นสวนกลางเมืองเก่าสวนเล็กๆ สวนหนึ่ง เพียงเท่านั้น และการได้มาเยือนสวนสราญรมย์ของเธอในครั้งนี้ ทำให้ มณีจันทร์หวนคิดถึงเรื่องราวในอดีตในตอนที่คุณพ่อพาเธอมาเดินเล่นที่ สวนสราญรมย์เมื่อหลายปีก่อน

รถม้าแล่นมาตามแนวถนนเจริญกรุงเข้าใกล้สถานที่จัดงาน ภาพบรรยากาศงานเลี้ยงรื่นเริงก็ค่อยๆ ปรากฏสู่สายตาทั้งคู่ แนวทิวธงและโคมไฟอันวิจิตรงดงามประดับเต็มสองข้างทางถนนที่รถม้าแล่นผ่าน บริเวณโดยรอบของสวนตามแนวถนนราชินีมีโรงเลี้ยงอาหาร ร้านฉลากสำหรับให้ประชาชนได้ร่วมงานที่จัดโดยกระทรวงต่างๆ ถนนเจริญกรุงช่วงหน้าประตูทางเข้าพระราชอุทยาน มีการปลูกพลับพลาสำหรับเป็นที่ประทับเสวยพระกระยาหาร และโต๊ะสำหรับแขกรับเชิญรับประทานอาหารเป็นลำดับยาวตลอด 2 ฝั่งถนนตั้งแต่เชิงสะพานมอญไปจนถึงวัดพระเชตุพนฯ พลับพลาตกแต่งด้วยผ้าสีสดใสพร้อมทิวธง และโคมไฟที่กำลังจุดอย่างสว่างไสวในยามเย็น

รถม้าจอดนิ่งสนิท ประตูรถเปิดออกเผยให้เห็นชายร่างสูงโปร่งในชุดทักซิโดสีขาวที่ตัดเย็บมาอย่างพอดีตัว ผมทรงรองทรงสูงอย่างฝรั่ง ค่อยเคลื่อนตัวออกจากรถม้าพร้อมกับผายมือรอร์รับฝ่ามือของหญิงสาวที่ไว้ผมยาวประบ่าในชุดโจงกระเบน สวมเสื้อแพรไหมแขนยาวแบบฝรั่ง มีระบายลูกไม้พองฟูเป็นชั้นๆ ที่ต้นแขน คาดเข็มขัด ห้อยสายนาฬิกา มีสายสะพายผ้าแพรสีเข้ากันกับใจ กับถุงเท้าลูกไม้และรองเท้าคัทชูสีดำเงา คุณพระและมณีจันทร์เดินทางมาถึงพระราชอุทยานสราญรมย์ ณ ประตูทางทิศใต้ฝั่งถนนเจริญกรุง

“โหหห ไม่คิดเลยว่าคนสมัยก่อนจะจัดงานได้ยิ่งใหญ่สวยงามขนาดนี้”
มณีจันทร์อุทานด้วยความตื่นตะลึงจากภาพบรรยากาศของงานที่ปรากฏ
อยู่ตรงหน้า

“แม่เมณีนึกอะไรกัน”

“อ้อ ฉันหมายถึงงานเลี้ยงครั้งนี้จัดได้สวยงามยิ่งใหญ่อย่างที่คุณพี่เคย
เล่าให้ฟังจริงๆ เจ้าคะ แต่เอ...รู้สึกว่าจะไม่เหมือนกับสวนสราญรมย์ที่ฉันเคย
เห็นเลย”

“แม่หมายถึงพระราชอุทยานนี้หรือ? ในยุคสมัยที่แม่จากมาพระราช
อุทยานแห่งนี้เป็นเช่นไร ยังคงมีอยู่ใช่หรือไม่”

“ยังอยู่ค่ะ แต่รู้สึกว่ามันไม่ได้ดูโล่งขนาดนี้น้า...ในยุคของฉันเรียกกันว่า
สวนสราญรมย์ เป็นสวนสาธารณะเล็กๆ ที่ร่มรื่น มีต้นไม้ใหญ่เต็มไปหมด...
สวนสาธารณะหมายถึงสวนที่ใครก็เข้ามาในสวนได้ทุกวันค่ะ แล้วก็เป็นที่
ที่คนชอบออกมาเดินเล่นกัน”

“คนในยุคนั้นว่างมากหรือ จึงเดินเล่นกัน? ว่าแต่พูดถึงต้นไม้ใหญ่
ในยุคนั้นต้นไม้ในสวนนี้คงเติบโตใหญ่มากทีเดียว แล้วพวกสัตว์ต่างๆ ละ ยังคง
มีอยู่หรือไม่”

“เดินเยอะๆ ร่างกายแข็งแรงนะเจ้าคะ ว่าแต่ที่นี่มีสัตว์ด้วยหรือคะ?
ไม่ยกักรู้ว่าในสวนสราญรมย์เคยมีสัตว์อยู่ด้วย สมัยของฉันเห็นจะมีก็แต่อกา
กับกระรอกวิ่งเล่นไปมาในสวนนะคะ อย่าบอกนะว่าในสมัยคุณพระในนี้
มีสวนสัตว์ด้วย!”

“สวนสัตว์? แม่เมณีนึกถึงที่ที่เลี้ยงสัตว์เอาไว้หลายๆ ใช่หรือไม่”

มณีจันทร์พยักหน้ารับอย่างสนใจ

“คุณพี่พาน้องไปดูได้หรือไม่เจ้าคะ คุณพี่เจ้าขา...” มณีจันทร์อ่อนคุณพระ ด้วยสายตา

“ก็ยังมีเวลา มาลองเดินเล่นแบบคนในยุคของเจ้าดูเป็นไร”

คุณพระพามณีจันทร์เดินเล่นชมสวนสราญรมย์ในช่วงก่อนถึงเวลาเริ่มงาน มณีจันทร์เดินตามคุณพระอย่างกระตือรือร้น เดินเข้าอุทยานผ่านรั้วและ ประตูเหล็กหล่อ ภาพเรื่องราวของมณีจันทร์กับคุณพ่อที่เกิดขึ้น ณ สวนสราญรมย์แห่งนี้ ผุดขึ้นมาในหัวของเธออีกครั้งในตอนที่คุณพ่อกล่าวกับเธอว่า “สวนสราญรมย์คือภาพสะท้อนอิทธิพลทางความคิดของชาติ อาณานิคมที่มีต่อสยาม” เมณีจำได้แค่ว่าไม่ค่อยเข้าใจสิ่งที่พ่อเล่าสักเท่าไร แม้กระทั่งตอนที่เธอได้มาเห็นสวนนี้ตอนแรกสร้างด้วยตาตัวเองก็ตาม มณีจันทร์ใจลอยคิดถึงเรื่องราวในอดีตของเธอเพียงพริบตา รู้ตัวอีกทีคุณพระก็เดินนำเธอมาถึงกระโจมแตรด้านหน้าสวน เห็นนักดนตรีที่กำลังง่วนในการเตรียมอุปกรณ์เครื่องดนตรีต่างๆ ทั้งเครื่องดนตรีไทย และเครื่องเป่าทองเหลืองอย่างฝรั่ง มีชายร่างเล็กวัยกลางคนท่าทางมีอำนาจบารมีคนหนึ่งยืนอยู่那儿 และเหมือนคุณพระกำลังเดินเข้าไปพบกับชายคนนั้น

คุณพระยกมือไหว้ มณีจันทร์ยกมือไหว้ตาม

“กราบเจ้าคุณขอรับ”

“อ้าวคุณพระ มาถึงแล้วรี รีบมากันเชียว อ้อแล้วนั่นคงเป็นนางอัศวินเทว วรากร ใช่หรือไม่?”

“ขอรับ นางช่อมณีจันทร์ขอรับ เป็นภรรยาของกระผม มณีจันทร์ ท่านผู้นี้คือพระยาอภิรักษ์ราชอุทยาน เจ้ากรมผู้กำกับดูแลพระราชอุทยาน สราญรมย์แห่งนี้ตั้งแต่แรกสร้าง”

มณีจันทร์ยกมือให้อีกครั้งด้วยความตื่นเต้น

“เรียกฉันว่ามณีก็ได้เจ้าคะ”

“คุณพระนี่ช่างมีวาสนาได้คู่ครองที่เพียบพร้อมด้วยรูปสมบัติ ช่างเหมาะสมกันยิ่งนัก”

คุณพระอมยิ้มแล้วหันไปมองมณีจันทร์ที่กำลังหน้าแดงและทำตัวไม่ถูกที่ถูกชม

“แม่มนิรับร่ำกระผมให้พาชมพระราชอุทยาน กระผมเห็นว่ายังพอมีเวลาจึงพากันเดินเข้ามา เห็นเจ้าคุณกำลังยืนอยู่พอดีจึงเข้ามาทักขอรับ”

“จะว่าไป ข้าก็ได้มีกิจเร่งด่วนอันใด เพียงแต่มาตรวจดูความเรียบร้อยก่อนเวลาเริ่มงานก็เท่านั้น แม่มนิปรารถนาชมสิ่งใด ข้าพาไปชมได้”

“กราบขอบพระคุณขอรับ คงต้องรบกวนเจ้าคุณเป็นธุระนำพวกเราทั้งสองคนขอรับ แต่แม่มนิโดยปกติเป็นคนช่างสงสัย ขอเจ้าคุณช่วยกรุณาด้วยนะขอรับ”

“ฮ่าๆ ได้สิๆ มา เดี่ยวข้าจะพาดู”

พระยาอภิรักษ์ราชอุทยาน (แฉล้ม อมาตยกุล) เดินนำคุณพระและมณีจันทร์ชมพรรณพืชและสัตว์นานาชนิดที่อยู่ภายในพระราชอุทยานสราญรมย์ที่เพิ่งสร้างเสร็จได้เพียง 4 ปี สิ่งต่างๆ รอบตัวมณีจันทร์ขณะนี้แลดูเป็นเรื่องน่าสนุกและตื่นเต้นสำหรับเธอไปเสียหมด รวากับว่าการมาของเธอในครั้งนี้มาเพื่อชมสวนสราญรมย์แห่งนี้โดยเฉพาะ

“พระราชอุทยานแห่งนี้เป็นส่วนหนึ่งของพระราชวังสราญรมย์ อันในหลวงรัชกาลก่อนทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น แต่มาแล้วเสร็จในรัชกาล

ปัจจุบัน นายช่างผู้วางแบบแรกเริ่มคือนายเฮนรี อะลาบาสเตอร์ รองกงสุล อังกฤษ เห็นว่าท่านออกแบบรูปแบบของพระราชอุทยานให้เหมือนอย่างสวนในประเทศยุโรปเลยทีเดียว น่าเสียดายที่ท่านลึนบุญไปเสียก่อนพระราชอุทยานนี้สร้างเสร็จ” เมณีสึกคุ่นเคยกับชื่อนี้ทันทีที่ได้ยิน พยายามนึกว่าเคยได้ยินชื่อนี้จากที่ไหน

“คุณลุงสิทธิ!” เมณีสึกคุ่นกับตัวเองด้วยความตื่นเต้น “ต้นตระกูลของคุณลุงสิทธิ เศวตศิลา เพื่อนของคุณพ่อนี้ จะว่าไป อะลาบาสเตอร์ (Alabaster) ชื่อเหมือนชื่อหินที่ทำรูปปั้นบนโต๊ะทำงานคุณลุงสิทธิเลย... เศวต คือสีขาว ศิลา คือหิน... อ้อ! เข้าใจแล้วว่าทำไมถึงใช้นามสกุลว่า เศวตศิลา เพราะพ้องกับชื่อหินสีขาวแบบนี้เองสินะ คิดถึงคุณลุงสิทธิจังเลย”

เมณีสึกคุ่นกับตัวเองในความคิด แล้วเดินอมยิ้มดีใจที่ได้มารับรู้เรื่องราวของผู้คนรอบตัวที่เธอรัก “เอ...นายเฮนรี อะลาบาสเตอร์ คนเดียวกันกับคนที่วางผังตัดถนนเจริญกรุงหรือไม่เจ้าคะเจ้าคุณท่าน”

“ใช่แล้ว แม่เมณีสึกคุ่นได้อย่างไร”

“แม่เมณีสึกคุ่นเป็นคนช่างสงสัยอยากรู้อยากเห็นทุกๆ เรื่องขอรับ” คุณพระออกมารับแทนแม่เมณีสึกคุ่นอย่างภูมิใจ

“การจัดสร้างพระราชอุทยานสราญรมย์นี่ถือเป็นการใหญ่ ในหลวงมีพระราชประสงค์ให้พระราชอุทยานแห่งนี้เป็นส่วนพสกณศาสตร์อันน่ายกย่องที่รวบรวมพันธุ์พืชและสัตว์นานาชนิด ทั้งที่พบได้ในขอบเขตแผ่นดินสยาม รวมถึงของแปลกที่หาไม่ได้ในสยาม เช่นเดียวกับสวนพสกณศาสตร์ในประเทศยุโรปเจ้าอาณานิคมทั้งหลายมีกัน”

“โอ้โฮ งานใหญ่นขนาดนี้จะหาต้นไม้และสัตว์มากมายมาจากไหนเจ้าคะ”

“ส่วนหนึ่งมาจากการที่ในหลวงเสด็จพระราชดำเนินไปยังสถานที่ต่างๆ

แล้วทรงพบเห็นพันธุ์ไม้แปลกตา พระองค์ก็ทรงรวบรวมมาปลูก อีกส่วนหนึ่งก็ด้วยวิธีเรียไร ครั้นเมื่อในหลวงมีพระราชประสงค์จะสร้างพระราชอุทยานแห่งนี้ให้แล้วเสร็จ เหล่าบรรดาเจ้านายและขุนนางพร้อมใจกันหาพรรณไม้และสัตว์นำมาทูลเกล้าฯ ถวายมิได้ขาด ทั้งต้นไม้ฝรั่งนำเข้า และต้นไม้หายากจากหัวเมืองน้อยใหญ่ในปกครองของเรา หลายชนิดถือเป็นของหายากมิได้เห็นได้ทั่วไปในพระนคร”

พระยาอภิรักษ์ฯ พุดพลางเดินนำทั้งสองคนไปชมพรรณไม้หายากที่ปลูกไว้ในพระราชอุทยานสราญรมย์

“อย่างต้นไม้เหล่านี้ ได้มาจากมณฑลพายัพ หัวเมืองฝ่ายเหนือ ทั้งเอื้องคำ เอื้องกระเจิง เอื้องเงิน เอื้องผึ้ง เอื้องช้างน้าว และต้นเมี่ยง เจ้าอุปราชแห่งนครเชียงใหม่เป็นผู้นำมาทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อเข้าสู่ฤดูหนาว เอื้องเหล่านี้ก็จักออกดอกบานสะพรั่งเต็มพระราชอุทยานเลยทีเดียว”

พระยาอภิรักษ์ฯ เล่าอย่างภูมิใจ

“โน่น ไกลๆ กันก็ยังมีต้นส้มตรังกานู ทูเรียนเทศจากเมืองปัตตานี แล้วก็ต้นมะเมาะ กับกันเกราจากเมืองอุบล”

มณีจันทร์มองดูต้นไม้เหล่านั้นด้วยความสนใจ บางต้นก็เพิ่งเคยจะได้ยินชื่อเป็นครั้งแรก

“นั่นดอกปีโกเนีย แล้วนั่นก็บอนสี ใช่หรือไม่เจ้าคะ วางสลัปสีลั่นกันน่ารักเสียค่ะ”

“สำนวนแม่มณีนี่ไม่เหมือนใครจริงๆ ใช่แล้วแหละ ไม่ยกรู้ว่าแม่มณีเป็นนักเลงต้นไม้กับเขาด้วย รู้จักถึงพันธุ์ไม้ฝรั่งนำเข้าจากดินแดนอันห่างไกล โดยเฉพาะบอนสีนี้ ขุนนางทั้งหลายนิยมสะสมแล้วนำมาอวดประชันสีลั่นกันอยู่เสมอ ว่าแต่คุณพระไม่สนใจเล่นบอนสีกับเขาบ้างหรือ มาเอาต้นพันธุ์

จากเข้าไปเสียก็ยังได้”

“กระผมเห็นที่จะมือเย็นไม่เท่าเจ้าคุณที่ปลูกสิ่งใดก็งอกงามน่าชม กระผมได้ลองปลูกสิ่งใดก็ตายสิ้นขอรับเจ้าคุณ”

“ฮ่าๆ คุณพระก็กล่าวเกินไป พุดถึงไม้ฝรั่งก็มีผู้มาทูลเกล้าฯ ถวายอยู่อีกหลากหลายสายพันธุ์ โน่นต้นมะเดื่อเทศ ที่เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์นำมาถวาย ท่านเจ้าคุณแล้วว่าผลมะเดื่อเทศสุกนั้นมีรสชาติหวานหอมละมุนชาวฝรั่งเศสนิยมกินกันมาก แล้วก็โน่นต้นอินทผลัม ของหลวงเสนีย์พิทักษ์ เห็นว่าเป็นพืชของพวกแขกอิหร่าน ผลมีรสชาติหวานดังดีน้ำตาล”

“คนสมัยรัชกาลที่ 5 นี้ก็อินทเอนด์เหมือนกันนะเนี่ย มีพืชสำหรับสายรักสุขภาพเสียด้วย”

มณีจันทร์คิดอยู่ในใจแล้วอมยิ้มชอบใจ สายตาก็มองไปเห็นกระถางใส่สารพัดไม้ตัดรูปทรงแปลกตาวางเรียงรายอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

“ไม่ตัด ตะโกตัด รูปทรงแปลกตาไม่เคยเห็น แล้วกระถางต้นไม้ทำจากเหล็กหล่อหรือเจ้าคะ”

“ส่งตรงจากห้างเทอร์เนอร์แอนด์อัลเลนส์ (Turner & Allens) เมืองลอนดอน ประเทศอังกฤษเชียวนา แม่เมณีนางสายตาทักหลักแหลมเสียจริง ที่ห้างนั้นนอกจากกระถางต้นไม้แล้ว ยังมีสะพานเหล็ก และประตูเหล็กหล่อทางเข้าพระราชอุทยาน ที่สั่งทำและขนส่งมาในคราวเดียวกัน”

“ขนาดคงมีราคาค่าดูเชียวนะ ว่าแต่เมื่อสักครู่ เจ้าคุณเล่าให้อิฉันฟังว่า ในพระราชอุทยานสราญรมย์เต็มไปด้วยสัตว์น้อยใหญ่ที่เจ้านายและเหล่าขุนนางนำมาทูลเกล้าฯ ถวายด้วยเช่นกัน ไม่ทราบว่ามีอยู่ตรงไหนของพระราชอุทยานหรือเจ้าคะ”

“เดินมาถึงกันพอดี”

“นั่นสมันไซ้หะ” มณีจันทร์แทบไม่เชื่อสายตาตัวเองที่ได้เห็นสัตว์ป่า ที่สูญพันธุ์ไปแล้วด้วยตาคุณนี่

“หมายถึงเนื้อสมันดอกหรือ เนื้อสมันพบได้ทั่วไปนอกเขตกำแพงพระนคร แต่ด้วยหุ้มเขาที่งามนัก จึงควรค่าแก่การนำมาเลี้ยงในพระราชอุทยานแห่งนี้”

ทั้งสามเดินมาถึงยังหน้ากรงนกขนาดใหญ่ในพระราชอุทยาน

“ไก่ฟ้าคู่ นั้น เป็นของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ นำมา ทูลเกล้าฯ ถวาย คราวเดียวกันนั้น พระองค์นำไก่ป่าคู่หนึ่ง หมี อีเก้ง และ เสือปลา อีกอย่างละตัว มาถวายด้วย”

“พูดถึงเรื่องสัตว์ที่เหล่าเจ้านายและขุนนางทั้งหลายนำมาทูลเกล้าฯ ถวาย ก็ทำให้ข้าเป็นกังวลอยู่น้อย ด้วยเป็นที่นิยมนำมาถวายเป็นอันมาก ถึงแม้ ในปัจจุบันนี้ก็ยังมามีได้ขาด ในกาลข้างหน้าเห็นทีพระราชอุทยานแห่งนี้ จะคับแคบเกินไปสำหรับสัตว์ทั้งหลาย”

พระยาอริรักษฯ กล่าวแสดงความกังวล ทำให้มณีจันทร์นึกถึงเขาติน สวนสัตว์ที่เคยไปตอนเด็กๆ แต่ก็นึกขึ้นได้ว่า ณ เวลานี้ ยังไม่มีใครรู้จัก หากพูดออกไปมีหวังต้องอธิบายกันยืดยาว มณีจันทร์จึงเก็บสิ่งนี้เอาไว้ในใจ แต่เพียงผู้เดียว

ทั้งสามคนเดินชมสวนจนแสงพระอาทิตย์คล้อยต่ำ แต่มีบางสิ่งผุดขึ้นมา ในความคิดของมณีจันทร์

แสงสว่างของดวงอาทิตย์ที่กำลังลับขอบฟ้า ช่างสวนทางกับแสงสว่าง แห่งการตื่นรู้ของมณีจันทร์ที่มีอย่างเต็มเปี่ยมในตอนนี “สวนสราญรมย์คือ

ภาพสะท้อนอิทธิพลทางความคิดของชาติอาณานิคมที่มีต่อสยาม” เสียงของคุณพ่อในวันนั้นกลับมาก็ก้องในสมองของมณีจันทร์อีกครั้ง บางทีการที่รัชกาลที่ 5 ทรงเพียรสร้างสวนสราญรมย์แห่งนี้ขึ้น นอกจากแสดงถึงการปรับตัวของสยามให้มีความเจริญทัดเทียมชาติตะวันตกเจ้าอาณานิคมดินแดนโดยรอบสยามแล้ว ในทางหนึ่ง การที่ราชสำนักสามารถรวบรวมพันธุ์พืชและสัตว์นานาชนิดจากหัวเมืองอันห่างไกลได้นั้น เป็นภาพสะท้อนการเป็นเจ้าอาณานิคมของสยามต่อหัวเมืองในการปกครองทั้งหลาย แม้ในปีพุทธศักราช 2437 สยามจะยกเลิกระบบหัวเมืองประเทศราช เพื่อรวบรวมแผ่นดินในการปกครองของราชอาณาจักรสยาม จากการเผชิญภัยคุกคามการล่าอาณานิคมจากชาติตะวันตกหลายต่อหลายครั้ง

“ข้าพพอใจนักที่ได้พบคุณพระและแม่มณีผู้รอบรู้ในวันนี้ หวังว่าเราจะได้พบกันอีกในโอกาสต่อไป ตอนนี้ก็จวนจะได้เวลาตามหมายเสด็จพระราชดำเนินแล้ว ข้าว่าพวกเราไปเตรียมตัวกันเถิด”

พระยาอภิรักษ์ราชอุทยานพุดสวนขึ้นมาท่ามกลางความเงิบ และทั้งสามคนเดินเข้าไปรวมกลุ่มกับเหล่าข้าราชการที่รอรับการเสด็จพระราชดำเนินที่สนามหญ้ากลางพระราชอุทยานสราญรมย์ มณีจันทร์เฝ้ารอเวลาด้วยใจจดจ่อกระทั่งเสียงของผู้คนในงานเริ่มเงิบลง จนมณีจันทร์ได้ยินเสียงเดินของหัวใจตัวเองและคุณพระที่ยืนอยู่ข้างกัน เหมือนเป็นสัญญาณการเสด็จฯ ของในหลวงจะมาถึงในอีกไม่ช้า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถประทับบนรถพระที่นั่งเสด็จเข้าสู่สนามหญ้าใหญ่ในพระราชอุทยาน ปรากฏพระองค์ต่อหน้าพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการฝ่ายพลเรือนทั้งในกรุงเทพฯ

และหัวเมือง รวมถึงราชทูตผู้แทนรัฐบาลต่างประเทศที่มาคอยเฝ้าทูลละออง
ธุลีพระบาท อยู่ ณ ที่นั้น ตัวแทนพระบรมวงศานุวงศ์ทูลเกล้าฯ ถวาย
ช่อดอกไม้สวย มีปลอกทองคำลงยาราชาวดีสวมแด่พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว และช่อดอกไม้ใหญ่แด่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
จากนั้นเสด็จพระราชดำเนิน เข้าในสนามหญ้า มีพระราชดำรัสทักทายผู้มาเฝ้า
ณ ที่นั้น

จากนั้นเสด็จพระราชดำเนินออกจากสนามหญ้า เข้าสู่ริ้วขบวนของ
ตัวแทนพระบรมวงศานุวงศ์ และบุตรข้าราชการที่แต่งกายอย่างงดงามถือ
เทียนทอง นำขบวนแห่เสด็จพระราชดำเนินสู่พลับพลาเลี้ยง ผู้ได้รับเชิญ
รับประทานอาหารเย็น เดินตามเสด็จพระราชดำเนินสู่พลับพลาฝั่งถนนเจริญกรุง
เมื่อเสด็จถึงประตูพระราชอุทยานทางทิศใต้ วงดนตรีร้องเพลงขับไม้ แล้วเสด็จ
พระราชดำเนินทอดพระเนตรโต๊ะจัดเลี้ยงที่เตรียมไว้ แล้วเสด็จพระราชดำเนิน
ขึ้นบนพระราชอาสน์ ประทับโต๊ะเสวย แตรวงฝรั่งที่บรรเลงโดยทหารมหาดเล็ก
ราชวัลลภรักษาพระองค์ และวงพิณพาทย์ บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี
พร้อมกัน จบแล้วจึงเริ่มพระราชทานเลี้ยงอาหารเย็น บนโต๊ะอาหารที่
จัดเตรียมไว้ เมื่อเลี้ยงถึงของหวานแล้ว แตรบอกสัญญาณให้ท่านผู้นั่งโต๊ะ
ทุกคนลุกขึ้นพร้อมกัน เจ้าของโต๊ะได้กล่าวนำถวายชัยมงคลแด่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ท่านที่เหลือ
ร้องให้ถวายชัยมงคล 3 ครั้ง แตรวงฝรั่งและวงพิณพาทย์บรรเลงเพลง
สรรเสริญพระบารมีพร้อมกัน

ในหลวงมีพระราชดำรัสตอบ แสดงความพอพระราชหฤทัยในการที่
พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการมีความสามัคคีในการจัดงานนี้ขึ้น
แล้วพระราชทานพรตามสมควร เมื่อเสร็จการเลี้ยงแล้ว เสด็จพระราชดำเนิน

มาประทับ ณ พระราชบัลลังก์เพื่อรับการเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทจาก
แขกตามลำดับ แล้วเสด็จพระราชดำเนินออกประทับพลับพลาทอดพระเนตร
ดอกไม้เพลิงต่างๆ และกระบวนแห่เพลิงที่จัดมาจุดและแห่ฉลองในงานนี้

ดอกไม้ไฟ และกระบวนแห่เพลิงถูกจุดขึ้นไล่ลำดับอย่างงดงาม เกิดเป็น
แสงไฟสว่างไสวไปทั่วทั้งสวนและบริเวณโดยรอบ มากกว่านั้นยังสว่างจ้า
ในโสตประสาทของตัวมณีจันทร์เอง ที่ได้รับรู้และปะติดปะต่อเรื่องราว
ทั้งหมดได้แล้วว่า การขามมายังภพนี้ของเธอ มิได้ทำให้เธอเป็นเพียงผู้เฝ้ามอง
เท่านั้น แต่เธอเองยังเป็นส่วนหนึ่งของผู้คนที่กำลังทำให้หน้าประวัติศาสตร์
ของสยามดำเนินไปอย่างที่จะควรจะเป็น ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่าน
อันสำคัญนี้ และหลังจากแสงสว่างของดอกไม้ไฟในค่ำคืนนี้ดับลง สยามก็ได้
ก้าวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ที่จะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป

มณีจันทร์กุมมือคุณพระเอาไว้แน่น ส่งยิ้มพร้อมสบตาท่ามกลางแสง
ดอกไม้ไฟและกระบวนแห่ดอกไม้เพลิงที่ค่อยเคลื่อนผ่านทั้งสองอย่างช้าๆ
ตอกย้ำให้มณีจันทร์มั่นใจอย่างหนักแน่นแล้วว่าเธอได้ยืนอยู่ถูกที่ถูกเวลา
ในภพนี้แล้วจริงๆ

...

ต้ม

ชายเป็นดอกไม้ที่ปากคลอง

เรื่อง: สุพิชชา ไตรวิชัย

ภาพ: Pariwat Anantachina

“ระวังรดเข็นนะครับ” เสียงของ “ต้ม” ชายหนุ่มคนเข็นดอกไม้ กล่าวอย่างสุภาพ เพื่อแหวกขอทางกลุ่มน้องๆ นักเรียนจำนวนมาก ที่มาเลือกซื้อดอกไม้เตรียมทำพานงานไหว้ครูกันอย่างแน่นขนัด ทั้งสองฝั่งทางเท้าริมถนนจักรเพชร ในความเบียดเสียดนั้น อาจดูวุ่นวายสำหรับบางคน แต่สำหรับต้ม นั้นหมายถึงรายได้รายวันของเขา ที่ดูแล้ววันนี้น่าจะได้ไม่น้อยเลยทีเดียว เขายิ้มในใจ พร้อมเข็นกล่องกระดาษที่เต็มไปด้วยดอกดาวเรืองอัดแน่นภายใน จากตลาดยอดพิมาน เดินไปส่งที่จุดจอดรถกระบะริมคลองรอบกรุง ที่รอวิ่งไปส่งกล่องดอกไม้จำนวนมากยังจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย

สำหรับต้ม หนุ่มนครปฐม วัยใกล้สามสิบปี ผู้ทำอาชีพคนเข็นดอกไม้ที่ปากคลองตลาดมากกว่าสิบปี เขาได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของย่านปากคลองตลาดมาหลายต่อหลายยุค ตั้งแต่ก่อนปี 2559 สมัยที่ทางการยังไม่ยกเลิกจุดผ่อนผันบนทางเท้าทั้งสองฝั่งถนนจักรเพชร ตอนนั้นมีร้านดอกไม้แผงเล็กแผงน้อยแน่นขนัดทางเท้า ทั้งซ้ายขวา เหลือทางเดินตรงกลางแค่ระยะสอง

oooooooooooooooooooo

ผู้เขียนได้แรงบันดาลใจจากเรื่องเล่าปากต่อปากของชาวย่านปากคลองตลาด

ตัวละครต่างๆ ในเรื่อง เป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง แต่ชื่อที่ใช้ทั้งหมดเป็นนามสมมุติทั้งสิ้น

ถึงสามกระเบื้อง ที่พอให้เดินสวนกันได้แบบเบียดๆ เศรษฐกิจการค้าของย่านปากคลองตลาดในยุคก่อนปี 2559 นั้น ต้องบอกว่ารุ่งเรืองเป็นอย่างมาก ทำให้ในย่านที่มีความยาวถนนไม่ถึงสามร้อยเมตรดี แต่มีจำนวนธนาคารมาตั้งมากกว่าสิบธนาคาร เพราะเงินสดที่สะสมอยู่บนทางเท้าเยอะๆ เทอะๆ นั้น มีมูลค่ามหาศาล ว่ากันว่า เจ้าหน้าที่ธนาคารต่างๆ ต้องแข่งกันเดินมารับเงินฝากจากแม่ค้าถึงที่แผงกันเลยทีเดียว เรียกว่าให้บริการอย่างวิไอฟีที่สุด เพราะแม่ค้าต้องนั่งเฝ้าแผงขายดอกไม้กันตลอดทั้งวัน

การเปลี่ยนแปลงแรกที่สัมผัสเห็นได้ชัดคือ ภายหลังจากจัดระเบียบทางเท้าในปี 2559 ทางเดินได้ถูกเปลี่ยนวัสดุปูพื้นใหม่ เป็นแผ่นคอนกรีตพิมพ์ลายสวยงาม พื้นผิวเรียบเสมอกันตลอดแนว วัสดุปูพื้นมีความแข็งแรง ทนทานเหยียบแล้วน้ำไม่กระฉอกเลอะเทอะกันอีกต่อไป อีกทั้งทางเดินและทางขึ้นของกีกว้างขวาง ทุกอย่างเหมือนจะดีและสมบูรณ์แบบ แต่กลับกลายเป็นว่าเมื่อกายภาพของทางเท้าน่าเดิน แต่คนกลับไม่มาเดินซื้อดอกไม้กันเลย ลูกค้าหายไปจนบางตา ซึ่งนั่นหมายถึงรายได้ของเขาด้วยเช่นกัน ปากคลองตลาดในช่วงนั้น เรียกว่าเป็นยุคเหงาหงอยมากเลยทีเดียว เพราะผู้คนที่คิดว่าปากคลองตลาดได้หายไปแล้ว หลายคนคิดว่าปากคลองตลาดได้ถูกย้ายไปอยู่ที่ปากคลองตลาดใหม่ทั้งหมด ที่บริเวณถนนพราณนก-พุทธมณฑลสายสี่ ซึ่งอยู่ห่างไปจากปากคลองตลาดอันเดิมไม่ถึงสิบกิโลเมตร โดยเป็นการร่วมมือกันระหว่างภาคเอกชน กรุงเทพมหานคร และกลุ่มผู้ค้าปากคลองตลาดเดิมที่รวมตัวกันเพื่อสร้างศูนย์กลางตลาดดอกไม้ค้าส่งแห่งใหม่ที่มีขนาดใหญ่ และสามารถรองรับผู้ค้าปากคลองตลาดเดิมได้

แต่ในความจริงแล้ว ผู้ค้าแผงลอยที่เคยขายอยู่บนทางเท้า หลายต่อหลายคนไม่ได้ย้ายไปที่ใหม่ทั้งหมด ส่วนใหญ่เลือกที่จะขยับขยายเข้ามาเช่าพื้นที่ขายอย่างถูกต้องภายในตลาดต่างๆ ภายในย่าน ได้แก่ ตลาดผักและผลไม้ปากคลองตลาดขององค์การตลาด ตลาดยอดพิมาน และตลาดส่งเสริมเกษตรไทย รวมถึงมีกลุ่มผู้ค้าดอกไม้ไทยและดอกไม้ความเชื่ออีกส่วนหนึ่งที่ไปรวมตัวกันเปิดตลาดปากคลองตรีเพชรขึ้นใหม่ อยู่ใกล้ๆ วัดเลียบ ผังตรงข้ามโรงเรียนสวนกุหลาบ

ตลอดสิบปีที่ดื่มเซ็นของที่ปากคลองตลาด จากภาพจำแม่ค้าปากคลองที่สวยเร่ดเชิดหยิ่ง ผู้ที่ค้าขายดีมากจนแทบไม่ต้องจ้อผู้ใด เฉลอะๆ ต้องมีการทำตาเขียว ชักสีหน้าหงุดหงิด ใส่никท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มักมาเดินทัวร์และขอถ่ายรูปพวกเขา เพราะบรรยากาศแบบนี้หาที่ไหนในโลกไม่ได้ ในยุคก่อนอินเทอร์เน็ต ปากคลองตลาดเป็นย่านแนะนำในแทบทุกไกด์บุ๊กสำหรับคนมาเที่ยวกรุงเทพฯ แต่หลังปี 2559 ที่จัดระเบียบทางเท้าแล้วเสร็จ นางเอกที่สวยเร่ดเชิดหยิ่งคนนั้น กลับต้องนั่งเหงา มองทางเท้าที่สวยแต่โล่ง พื้นเรียบสนิทแต่ขาดชีวิต สะดวกสบายต่อการเดินแต่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่น่าจับใจมากที่สุดก็คือในช่วงนั้น จะมีฝรั่งมาถามแม่ค้าปากคลองตลาดแทบทุกวันว่า “Where is the flower market?” เพราะภาพจำของย่านตลาดดอกไม้ที่ใหญ่และคึกคักที่สุดที่หนึ่งของโลกได้หายไปแล้ว แม่ค้าได้แต่ตอบว่า ปากคลองตลาดมันคือที่นี้แหละ ก่อนที่ฝรั่งจะทำหน้างงๆ และเดินจากไป ต้มคิดถึงภาพในอดีต แล้วก็ได้แต่แปลกใจว่าทำไมทางเท้าที่กายภาพสวยงามน่าเดินถึงไม่มีคนมาเดิน แต่ทางเท้าที่นั่นองเออะเอะ พื้นไม่เสมอกัน แต่ละก้าวเหมือนต้องลุ้นเหยียบกับระเบิดกลับคลาคล่ำไปด้วยผู้คน

หลังจัดระเบียบทางเท้า ตั้งแต่ปี 2559 มีกลุ่มอาจารย์และนักศึกษา จาก ม.ศิลปากร ในนามกลุ่ม “มนุษย์ปากคลอง” และเครือข่ายนักออกแบบ รุ่นใหม่ เข้ามาจัดกิจกรรมสร้างสรรค์บ่อยครั้ง เท้าที่ตัมจำได้จะมีอยู่ครั้งหนึ่ง ที่เขาเห็นงานศิลปะ ภาพวาดสีน้ำ ผ้าลายดอกไม้ผืนใหญ่ ติดตั้งจัดแสดงห้อย จากโครงหลังคาของตลาดยอดพิมาน และทำเรียวอดพิมาน เขามองผ่านๆ ไม่ได้ใส่ใจกับมันมากนัก แครู้สึกว่า ก็แปลกตาดี และดีที่อย่างน้อยก็ไม่น่า วางกะกะทางเดินและทางขึ้นของของเขา อีกครั้งที่เขาจำได้คือเห็นกลุ่ม นักศึกษามาลงพื้นที่เก็บข้อมูลร้านค้าในปากคลอง เพื่อไปลงเว็บไซต์ชื่อ www.flowerhub.space เขาไม่แปลกใจเลยที่แม่ค้าพ่อค้าส่วนใหญ่ไม่ได้ ให้ความสนใจเท่าไร เพราะในปี 2560 การขายดอกไม้ผ่านแพลตฟอร์ม ออนไลน์เป็นเรื่องไกลตัวมากถึงมากที่สุด

ช่วงสองถึงสามปีหลังการจัดระเบียบทางเท้า ในขณะที่กิจกรรมทางศิลปะ ค่อยๆ ถูกจัดถี่ขึ้นในย่านปากคลอง เริ่มมีวัยรุ่นมาเดินปากคลองมากขึ้น นิดหน่อย แต่ตัวเองก็ยังไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงอะไรที่ชัดเจนมากนัก ทางรายได้และทางการค้าในย่าน จนมาถึงช่วงต้นปี 2563 ที่สำหรับตัม มันคือ ช่วงเวลาที่ประหลาดที่สุดในชีวิตของเขา การระบาดของเชื้อโควิด-19 เป็นเหมือนฝันร้าย ย่านปากคลองตลาดที่เปิด 24 ชั่วโมงมาตลอด 50-60 ปี ที่ผ่านมา ต้องถูกปิดลงชั่วคราว แรงงานอย่างเขาที่มีความเสี่ยง ต้องถูกกักตัว นับเป็นครั้งแรกในชีวิตที่เขาเห็นถนนจักรเพชรโล่งว่าง ไม่มีรถวิ่งแม้แต่หนึ่งคัน และทางเท้าที่เคยคิดว่าเจียบเหงามากแล้วหลังการจัดระเบียบ กลายเป็น เจียบเขียบมากกว่าเดิมไปได้อีก

สถานการณ์ดังกล่าวบีบบังคับให้พ่อค้าแม่ค้าตื่นตัวและเริ่มปรับตัวสู่การขายออนไลน์ จากปี 2563 มาถึงตอนนี้ ช่างต่างกันราวหน้ามือกับหลังมือ ปัจจุบันออเดอร์จากทั้งลูกค้าขายปลีกและขายส่งเกินครึ่ง ล้วนมาทางออนไลน์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะทางแอปไลน์ ทำให้เว็บไซต์ www.flowerhub.space ที่เคยมีคณาเริ่มไว้ในปี 2560 มีประโยชน์มากขึ้น เพราะเป็นพื้นที่รวบรวมคอนแทกต์ของร้านค้าในปากคลองเอาไ้วมากกว่าร้อยละร้อยร้านค้า ช่วงโควิด-19 ต้มแปลงใจไม่น้อยที่เห็นพี่ๆ พ่อค้าแม่ค้ายื่นถ่ายรูปหน้าร้านตัวเอง รูปดอกไม้ในร้าน และกรอกข้อมูล อัปโหลดผ่าน Google Form พร้อมส่งพิกัด GPS ของร้านให้ทางทีมงานเว็บไซต์เอาเข้าระบบได้ด้วยตัวเอง เขานึกในใจว่า วิกฤตินี้มันก็บังคับให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ๆ ขึ้นมากเหมือนกัน หรือที่ผ่านมา จริงๆ ทุกคนคือทำได้ แต่พวกเขาแค่ไม่สนใจ เลยแกล้งบอกปิดกลุ่มนักศึกษาที่มาเก็บข้อมูลไปเสียอย่างนั้น

นอกจากนี้ ในช่วงที่โควิด-19 ระบาด เนื่องจากต้มมิงงานอดิเรกคือการถ่ายภาพ เขาได้ใช้กล้องตัวเก่ง เดินเก็บภาพตลาดที่ไรซ์วิดและผู้คนเอาไ้ว และได้โพสต์ไว้ในเฟซบุ๊กของเขาเอง จนมีคนในย่านเห็น และไปแนะนำให้กับกลุ่มมนุษย์ปากคลอง และทีมงานของ ม.ศิลปากร ซึ่งทำให้ภาพถ่ายชุดนั้นของเขาได้ร่วมจัดแสดงในงาน Bangkok Design Week 2023 ที่ย่านปากคลองตลาดอีกด้วย ซึ่งมันเท่ชะมัด

“พี่ต้ม แพ็คดอกไม้ชุดนี้ รวมกับชุดนั้น และก๊ิตรงโน้น เอาลงกล่องให้หน่อย แพ็คแล้วขึ้นไปตรงตลาดส่งเสริมเกษตรฯ นะ” เสียงของ “คำ” หนุ่มลูกจ้างประจำชาวลาวของร้านดอกไม้ที่ต้มสังกัดอยู่ เรียกให้ต้มตื่นจากภวังค์ของ

ความคิด คำเป็นเด็กหนุ่มวัยยี่สิบต้นๆ ที่มาทำงานที่ร้านดอกไม้ในปากคลองตลาดมาสองปีกว่าแล้ว ซึ่งเขาไม่ได้กลับบ้านเกิดที่ลาวเลยแม้แต่ครั้งเดียว ได้แต่ส่งเงินกลับไป เวลามีคนถามคำว่าไม่คิดถึงบ้านหรือ เขามักเลียงที่จะตอบ แต่จะส่งรูปในโทรศัพท์ให้ดูอย่างภูมิใจว่า ตอนนี้เงินที่เขาส่งกลับไป ลงเสาบ้านที่เมืองจำปาสักได้ 36 ต้นแล้ว เขบอกว่าเดี๋ยวขอทำงานอีกนิด ให้ได้เงินเยอะๆ ค่อยกลับไปทีเดียว

สำหรับคำ ปากคลองตลาดคือโอกาส ข้อได้เปรียบของชาวลาวในย่านปากคลองตลาดก็คือ ส่วนมากสามารถอ่าน พูด และพิมพ์ภาษาไทยได้ ทำให้สามารถทำหน้าที่รับออเดอร์ผ่านทางไลน์ของร้านได้โดยสะดวก ร้านที่ค้าและค้าสังกัดอยู่นั้น มีลักษณะคล้ายเป็นร้านค้าคนกลาง ที่ร้านเองไม่จำเป็นต้องมีดอกไม้ครบทุกชนิด ดอกไหนที่ไม่มี คำมีหน้าที่ซื้อรถจักรยานไฟฟ้าไปหาจากร้านอื่นๆ ในปากคลองตลาด แล้วบวกราคาเพิ่มเล็กน้อย ซึ่งลูกค้าก็ยินดีจ่าย เพราะสั่งแล้วมั่นใจได้ว่างานมันจะจบครบทุกดอกได้อย่างแน่นอน

ต้มมองคำแล้วก็เห็นภาพของตัวเองที่ซ่อนอยู่ในนั้น สำหรับเขา ปากคลองตลาดก็คือพื้นที่แห่งโอกาส เพราะงานรับจ้างถ่ายรูป ไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานแต่ง งานศพ หรืองานรับปริญญา ที่เขารับผิดชอบไปด้วยนั้น แม้จะได้ค่าตอบแทนมากกว่างานชิ้นของก็จริง แต่งานเหล่านั้นไม่ได้มีทุกวัน แต่ที่ปากคลองตลาดนี้ เขามั่นใจได้เลยว่า ถ้าเขาเดินทางมาที่นี่ เขาจะได้เงินกลับไปอย่างแน่นอน และได้มากกว่าค่าแรงขั้นต่ำที่รัฐบาลกำหนดสองถึงสามเท่า ซึ่งนับเป็นรายได้ที่ไม่เลวเลย สำหรับเขาที่มีวุฒิการศึกษาเพียงมัธยมต้นเท่านั้น

กะการทำงานของแรงงานในย่านปากคลองตลาด มีหลากหลายและยืดหยุ่นกันไป ตามแต่ละร้านและช่วงเทศกาล โดยภาพรวมกะดึกอาจจะเริ่มที่ประมาณ 18:00-5:00 น. ส่วนกะกลางวันอาจเริ่มประมาณ 8:00-20:00 น. ซึ่งในการทำงาน 10-12 ชั่วโมงนี้ จะมีค่าตอบแทนอย่างน้อยๆ ก็ประมาณ 700-800 บาทต่อวัน และหากเป็นช่วงเทศกาล อย่างเช่น วาเลนไทน์ ที่อาจต้องทำงานตั้งแต่ 7:00-24:00 น. อาจได้ค่าตอบแทนมากถึง 1,200 บาท หรือมากกว่าก็เป็นได้ ขึ้นกับความอึดและความขยันของแต่ละคน ค่าจ้างชนของต๋อกล่องหรือต่อเที่ยว อยู่ที่ประมาณ 20-40 บาท ขึ้นกับจำนวนของและระยะทาง หากมีการแพ็คดอกไม้ลงกล่องเพื่อส่งไปต่างจังหวัด จะได้เพิ่มขึ้นเป็น 60 บาทต๋อกล่องหรือต่อเที่ยว

สำหรับต้มการแพ็คดอกไม้ลงกล่อง ไม่ใช่เรื่องมีก่ายเลย ประสบการณ์กว่าสิบปีของเขาสอนให้เค้ารู้จักการวางช่อดอกไม้แบบสลับหว่างกัน เพื่อให้ภายในหนึ่งกล่องสามารถจุดดอกไม้ให้ได้มากที่สุด และการแพ็คที่ยิ่งแน่นจะยิ่งทำให้ดอกไม้ไม่ช้ำ โดยดอกไม้ที่บอบบางจะถูกวางไว้ด้านบน และวางไกลจากดอกไม้ที่มีมวลแน่น รวมถึงเขาต้องวางถุงน้ำแข็งที่ห่อกระดาษหนังสือพิมพ์กระจายตามจุดต่างๆ ในกล่อง เพื่อรักษาความเย็นภายใน กล่องแต่ละกล่องจะถูกขนขึ้นรถกระบะ โดยรถกระบะจะได้ค่าขนส่งต๋อกล่องละประมาณ 400 บาทเลยทีเดียว

หลังจากแพ็คดอกไม้ลงกล่องแล้วเสร็จ ต้มเดินขึ้นกล่องมุ่งหน้าไปยังบริเวณตลาดส่งเสริมเกษตรไทย ซึ่งมีทั้งโซนขายพืชผักผลไม้ ดอกไม้นำเข้า และ “ตรอกดอกไม้เหนือ” หรือดอกไม้จากภาคเหนือของประเทศไทย ที่สังเกตได้ง่ายๆ ว่าหากเป็นดอกไม้จากประเทศไทย มักจะใช้กระดาษดับเบิลเอในการห่อ แตกต่างจากดอกไม้นำเข้าจากจีนที่จะห่อด้วยกระดาษหนังสือพิมพ์จีน

เขาเดินผ่านวินรถเข็นที่อยู่หน้าตลาดยอดพิมาน ซึ่งจะมีเอกลักษณ์ของกลุ่มคือการใส่เสื้อกั๊กสีชมพูบานเย็น วินกลุ่มนี้จะมีการจ่ายค่าเลื้อยวินให้กับเจ้าของพื้นที่ ส่วนวินรถเข็นที่อยู่ฝั่งตรงข้าม (บริเวณปากซอยถนนบ้านหม้อ) จะเป็นวินเข็นของอิสระ ที่รับจ้างทั่วไป โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า วินทุกวินสามารถเข้าไปส่งของภายในตลาดยอดพิมานได้ แต่ต้องเป็นวินใส่เสื้อกั๊กของตลาดยอดพิมานเท่านั้น ที่จะสามารถขนดอกไม้ออกจากตลาดยอดพิมานได้นอกจากนี้คนเข็นดอกไม้กับคนเข็นผักผลไม้ จะเป็นคนละกลุ่มกัน ในช่วงเวลาว่าง เหล่าชาววินรับจ้างเข็นของเหล่านี้มักจะกินข้าว นั่งเล่น และนอนพักผ่อนกันบนรถเข็นของแต่ละคนนี่เอง หากสังเกตดีๆ รถเข็นดอกไม้ต่างชนิดกัน จะมีลักษณะแตกต่างกันเล็กน้อย เช่น รถขนดอกไม้มักจะเป็นตะกร้าเหล็กขนาดใหญ่ รถขนดอกมะลิ จะมีความยาวเป็นพิเศษ เพราะมะลิมักถูกแพ็คใส่กล่องโฟมและวางซ้อนต่อกันเป็นแนวยาว ส่วนรถเข็นห่อกุหลาบจะมีลักษณะปกติทั่วไปเพราะห่อกุหลาบสามารถวางซ้อนทับกันได้จำนวนมาก ขึ้นกับความชำนาญส่วนตัวของแต่ละคน

ต้มมองดอกไม้ระหว่างทาง และคิดในใจว่า ราคาของสิ่งเหล่านี้ขึ้นลงเร็วเสียยิ่งกว่าตลาดหุ้นเสียอีก ตอนเช้าที่ดอกไม้มาใหม่ๆ ราคาจะสูงที่สุด แต่ตกเย็นมาอาจมีราคาที่ต่ำลง หรือดอกชนิดเดียวกัน แต่หากเป็นที่ต้องการในช่วงเทศกาล ราคาจะถูกอัพขึ้นสูงมาก เช่น ดอกมะลิ ในช่วงวันแม่ จากราคาลิตรละ 400 บาทในช่วงปกติ อาจค่อยๆ ถีบตัวขึ้นไปสูงถึงลิตรละ 600 – 800 – 1,000 ขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึง 1,200 บาทต่อลิตรก็ไม่ได้ ว่ากันว่าร้านค้าส่งมะลิ ที่มีหน้าร้านเล็กๆ ขนาดเท่าโต๊ะหน้าขาหนึ่งโต๊ะ สามารถขายมะลิในช่วงวันแม่ ได้มากกว่าสี่ถึงห้าแสนบาทต่อวันเลยทีเดียว

สำหรับเขาและชาวปากคลอง เทศกาลต่างๆ มีผลต่อยอดขายเป็นอย่างมาก ตัวตัวเองจะมีปฏิทินติดตัว เพื่อดูตารางวันพระต่างๆ ตลอดปี โดยก่อนวันพระ 3 วัน จะเป็นช่วงที่ตลาดดอกไม้ไทยและดอกไม้ความเชื่อจะคึกคักมาก ในวงการจะเรียกตามลำดับว่า วันน้องโกน (เตรียมขาย) วันหัวโกน (เตรียมขาย) วันโกน (วันขายดี) และวันพระ (ยอดขายไม่มากเท่าวันโกน เพราะลูกค้าขายส่งที่เป็นร้านร้อยละต่างๆ มักซื้อไปขายกันหมดแล้ว เหลือแค่ลูกค้าขายปลีก)

หลังจากนำกล่องไปส่งที่ตลาดส่งเสริมเกษตรไทยเสร็จ แม่ค้าดอกไม้กุหลาบ แก๊บนเจ้าหนึ่งในตลาด ก็จ้างตั้มนำดอกไม้กุหลาบแก๊บน 20 ห่อ ซ้อนใส่รถเข็นไปส่งที่ที่จอดรถวัดเลียบ ตั้มนัดวางห่อกุหลาบจำนวนมากด้วยความชำนาญ เดินเข็นของไปบนทางเท้า ริมถนนจักรเพชร เดินผ่านหน้าร้านดอกไม้ต่างๆ ที่ตอนนี้แข่งกันตกแต่งหน้าร้านสวยงามมากเกือบตลอดทาง และแทบทุกร้านจะมีการจัดช่อดอกไม้เป็นช่อเล็กๆ ไว้ขายปลีกในราคาถูก ตั้งแต่ 20-80 บาท เพื่อเอาใจลูกค้ากลุ่มสำคัญกลุ่มใหม่ ได้แก่ กลุ่มนักเรียนเยาวชน และคนรุ่นใหม่ ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะตั้งแต่ต้นปี 2566 เป็นต้นมา หลังงาน Bangkok Design Week 2023 จบลงที่ย่านปากคลองตลาดได้เข้าร่วมในฐานะหนึ่งในย่านสร้างสรรค์เป็นปีแรก และมีคนรุ่นใหม่เข้าร่วมชมงานมากกว่าสามหมื่นคนตลอดช่วงเก้าวันที่จัดเทศกาล เขาเองก็จำไม่ได้เหมือนกันว่ากระแสถ่ายรูปกับดอกไม้บนสะพานพุทธเริ่มขึ้นเมื่อไร แต่ที่แน่ๆ หลังงาน Bangkok Design Week 2023 จบลงตอนต้นปี 2566 กระแสการซื้อช่อดอกไม้ไปถ่ายรูปทั้งบนสะพานพุทธและในย่านปากคลองตลาดก็ไวรัลแบบเพิ่มทวีคูณ

เขาสังเกตเห็นการปรับตัวของแม่ค้าปากคลอง ที่แต่ละคนแม้จะอยู่ใน
 ลุคแม่ค้า ใส่ชุดมอซอ แต่เดิมนักธุรกิจเจ้าของร้านหลายคน มีบ้านหลังใหญ่อยู่
 ชานเมืองด้วยกันทั้งนั้น แต่ละคนคือนักธุรกิจที่เก่งกาจทั้งสิ้น เมื่อเห็นโอกาส
 ที่มากับกลุ่มลูกค้าใหม่ๆ ซึ่งแต่เดิมถูกมองข้ามไป ด้วยกำลังซื้อที่เหมือนจะ
 น้อยกว่าการขายส่ง แต่ด้วยปริมาณที่มาก และเป็นเงินสดที่เข้ามาวันต่อวัน
 ทำให้หลายร้านที่ปรับตัวได้ไว ขายช้อเล็กช่อน้อยราคาไม่แพงต่างๆ เหล่านี้
 ได้รายได้วันละกว่าสองหมื่นกว่าบาทเลยทีเดียว นอกจากนี้ อย่างน้อยที่สุด
 การมาของกลุ่มลูกค้าวัยรุ่น ยังทำให้ย่านคึกคักและมีชีวิตชีวาอีกด้วย

เมื่อมานั่งนึกเอาจริงๆ แล้ว ไม่กี่ปีที่ผ่านมา เกิดร้านค้าในปากคลองตลาด
 รูปแบบใหม่ ที่เป็นรันทายาทของคนรุ่นเก่าในย่านขึ้นเยอะมาก ทั้งคาเฟ่
 ร้านอาหาร สตูดิโอเวิร์คช็อป และร้านขายของไลฟ์สไตล์ต่างๆ เริ่มจากร้าน
 สดุดิปัญคนุกเบิกอย่างร้านนภสร ร้านรับจัดดอกไม้และคาเฟ่ที่ตกแต่งหน้า
 ร้านและภายในร้านสวยหรูอลังการด้วยดอกไม้ก่อนใคร เป็นเสมือนโอเอซิส
 กลางทะเลทรายของความวุ่นวายของปากคลองตลาดตั้งแต่ยุคก่อนจัด
 ระเบียบทางเท้า มาจนถึงร้าน **Farm to Table** ที่เป็นทายาทรุ่นลูกของผู้ค้าส่ง
 สินค้าเกษตรในย่าน ได้เปิดร้านไอศกรีมโฮมเมดและร้านอาหารออร์แกนิก
 ที่ปัจจุบันมีถึงสองสาขาในย่าน เป็นร้านโปรดของกลุ่มวัยรุ่นโดยแท้ มาจนถึง
 ร้าน **Flowers in the Mist** ที่เป็นทายาทรุ่นหลานของร้านค้าส่งดอกไม้
 เจ้าใหญ่ในย่านปากคลองตลาด ที่รีโนเวทตึกแถวเก่า ปรับเป็นร้านดอกไม้
 สตูดิโอสอนจัดดอกไม้ และสตูดิโอเซรามิก นอกจากนั้นยังมีร้าน **โจ๊กตงน้ำ**
 ที่ลูกหลานปรับปรุงตึกแถวเดิม เปิดเป็นร้านอาหารขายเมนูพิเศษของ
 ครอบครัว และร้าน **บุรินทร์ เบอร์เกอร์แอนด์สเต็ก** ของคนในย่าน ที่ปิดตึก

กว่าคาเฟ่อื่นๆ เป็นที่พึ่งยามหิวของกลุ่มนักเรียนและผู้คนในย่าน และล่าสุดยังมีร้าน All Flora ร้านรุ่นลูกของผู้ค้าส่งกุหลาบ ที่ได้ทดลองสร้าง Business Model ใหม่ๆ เน้นขายปลีกให้กับคนรุ่นใหม่ ขายดอกไม้แยกเป็นดอก ในราคาดอกละ 20 บาท และจัดซื้อให้ฟรี พร้อมตกแต่งหน้าร้านและภายในร้านอย่างน่ารักเตะตาวัยรุ่น รวมถึงร้านเนื้อหอมคาเฟ่ ที่เป็นแหล่งรวมวัยรุ่น และเป็นร้านในดวงใจของกลุ่มนักเรียนในย่าน ทั้งโรงเรียนสวนกุหลาบ โรงเรียนราชินี โรงเรียนวัดราชบพิธ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา และวิทยาลัยเพาะช่าง โดยร้านเนื้อหอมคาเฟ่นี้เองยังได้ชักชวนเด็กๆ วางแผนจัดงานสร้างสรรค์และการแสดงที่สวนโปรสเนียคาร ซึ่งกำลังจะจัดขึ้นเร็วๆ นี้อีกด้วย

หลังจากส่งดอกไม้ที่วัดเลียบเสร็จ ตั้มรู้สึกครึ้มอกครึ้มใจ เลยเลือกที่จะเดินอ้อมกลับร้านผ่านทางสวนได้สะพานพระปกเกล้า ตั้มสังเกตเห็นกลุ่มวัยรุ่นเดินถือช่อดอกไม้ขึ้นไปถ่ายรูปบนสะพานพุทธรักษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักเรียนที่นัดกันไปพักเหนื่อยจากการเดินหาซื้อดอกไม้เตรียมไหว้ครูที่สวนลอยฟ้าเจ้าพระยา สวนนี้สร้างขึ้นในปี 2563 บนเกาะกลางสะพานพระปกเกล้าซึ่งเคยเป็นโครงสร้างโครงการรถไฟฟ้าลาวาลินที่ถูกยกเลิกไป สวนนี้นับเป็นจุดยอดนิยมในการนั่งชมพระอาทิตย์ตกดินอีกจุดหนึ่งของย่าน โดยวิวฝั่งหนึ่งจะเปิดหายนเมืองเก่า มองเห็นพระปรางค์วัดอรุณสวยงาม ส่วนอีกฝั่งเป็นวิวของตึกสูงสมัยใหม่จำนวนมากที่เรียงรายกันสุดเส้นขอบฟ้า

ตั้มต้องข้ามถนนไปมาหลายรอบกว่าจะเดินถึงถนนด้านหลังของตลาดยอดพิมาน จริงๆ แล้ว สวนและพื้นที่สาธารณะในย่านปากคลองนั้น สามารถ

เดินเชื่อมจากทางเดินริมคลองโองอ่างได้ แต่ทางเดินนั้นไม่ชัดเจนเอาเสียเลย บ่อยครั้งที่ผู้คนที่ต้องคอยถามทางกับยามประจำสวน ถึงทางไปสวนลอยฟ้า เจ้าพระยาบาง และทางเดินขึ้นสะพานพุทธบ้าง เพราะนอกจากทางเดิน จะวกวน มีจุดที่ต้องข้ามถนนหลายจุดแล้ว ยังมีรั้วที่คอยกั้นพื้นที่ให้ขาดออกจากกันแทบตลอดเส้นทางอีกด้วย แต่ก่อนพื้นที่บริเวณใต้สะพานพระปกเกล้า และสะพานพุทธนี้ เรียกได้ว่ามืดและเปลี่ยวมากถึงมากที่สุด ตั้งแต่ตลาด กลางคืนบริเวณใต้สะพานปิดตัวไปในปี 2559 พื้นที่ที่เคยคึกคักก็เงียบเหงาลง กระทั่งสามปีให้หลังนี้ ที่มีนกออกแบบกลุ่มต่างๆ เริ่มมาทดลองใช้พื้นที่รกร้าง ทั่วสวนใต้สะพานพระปกเกล้า และสวนโปรสเนียการในการจัดงานเทศกาล ต่างๆ อย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

รวมถึงกระแสความนิยมการซื้อดอกไม้ไปถวายเป็นรูปบนสะพานพุทธที่ยังไม่ แหว่งลงเลย ทำให้พื้นที่แถวนี้ก็เริ่มกลับมามีชีวิตชีวามากขึ้น หลอดไฟที่เคย ดับสนิทแบบโลกมืด ก็เริ่มถูกซ่อมและเปลี่ยนใหม่ มันก็น่าสนใจดี เหมือนไ้กับเชื่อว่าอะไรมันเกิดก่อนกัน ที่พื้นที่ที่ไม่มีคนมาเดินก็จะยิ่งเปลี่ยว และพอพื้นที่เปลี่ยวก็จะยิ่งไม่มีคนมาเดิน ในขณะที่พอเริ่มมีคนมาเดินมากขึ้น ความเปลี่ยวก็จะค่อยๆ หายไปเองตามธรรมชาติ ส่วนอาคารโปรสเนียการนั้น ก็มืดดิดและเรื่องเล่าที่น่าสยใจ อาคารตั้งอยู่บนพื้นที่ของอาคารโปรษณีย์ แห่งแรกของประเทศ ที่สร้างขึ้นในปี 2414 ก่อนจะถูกรื้อถอนในปี 2525 เพื่อก่อสร้างสะพานพระปกเกล้า กระทั่งปี 2546 จึงได้มีการคัดลอกแบบเดิม และสร้างใหม่ในสัดส่วนที่เล็กลง เพื่อใช้งานเป็นพิพิธภัณฑ์ไทย ก่อนถูกทิ้งร้างในปัจจุบัน

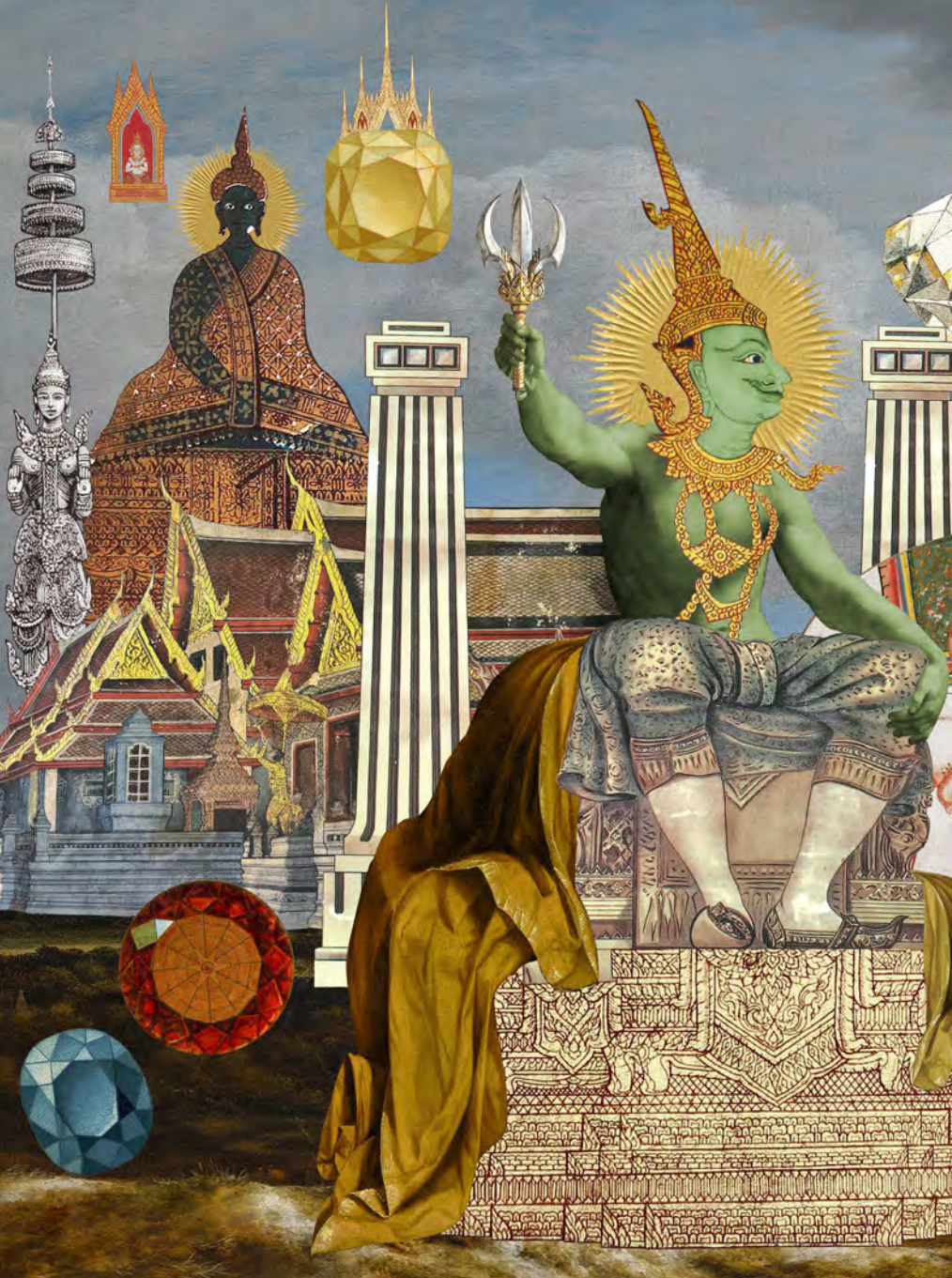
ต้มเดินผ่านพื้นที่ใต้สะพานพระปกเกล้า ใต้สะพานพุทธ มาจนถึงโครงการ ยอดพิมาน ริเวอร์วอล์ค ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา โดยทำเลที่ตั้งและวิวทิวทัศน์ของที่นี่มีความสวยงามมาก แถมยังมีท่าเรือขนานทั้งสองข้าง ต้มเองก็แปลกใจเหมือนคนอื่น ๆ ที่ดูเหมือนว่าโครงการนี้จะยังหาโมเดลทางธุรกิจที่ลงตัวที่สุดไม่เจอ จนถึงทุกวันนี้ก็ยังอยู่ในช่วงปรับปรุงอาคารอีกครั้ง อย่างไรก็ตาม ถ้าโครงการนี้กลับมาคึกคัก น่าจะทำให้ย่านปากคลองตลาด มีชีวิตชีวาขึ้นไปด้วยได้อีกมากเลยทีเดียว

จากยอดพิมาน ริเวอร์วอล์ค ต้มเดินผ่านสถานี MRT สนามไชย ที่ตั้งแต่เปิดทำการมาตั้งแต่ปี 2562 ก็ช่วยทำให้คนเดินทางมาปากคลองตลาด สะดวกขึ้นมาก ต้มเดินเลาะริมคลองรอบกรุงไปได้ไม่นาน กลับถึงที่คุ้นเคย ก็ฉุนเข้าจมูกทันที กลิ่นนี้อยู่คู่กับพื้นที่แถวนี้มาเป็นเวลานาน เพราะบริเวณนี้เป็นพื้นที่ลงของ มีแรงงานทำงานตรงนี้อันจนวนมาก และพวกเขาไม่ยอมเสียค่าเช่าห้องน้ำในทุกๆ ครั้งที่ปวดฉี่ ว่ากันว่า เจ๊เอผู้ทำธุรกิจเก็บค่าเช่าห้องน้ำ ครั้งละห้าบาทจากกลุ่มแรงงานเหล่านี้ เมื่อทำต่อเนื่องมาหลายสิบปี ถึงทุกวันนี้ เจ๊เอมีเงินซื้อตึกแถวใหญ่โตในปากคลองตลาด ราคาหลายสิบล้านบาท เก็บค่าเช่าหลายแสนต่อเดือนสบายๆ ตอกย้ำความเป็นจริงที่ว่า ในปากคลองตลาด ที่บางทีเราจะเห็นแม่ค้าพ่อค้า ชอบแต่งตัวไหมๆ ตะโกนโหวกเหวก หลายคน แท้จริงเป็นเศรษฐีร้อยล้านพันล้าน

เจ๊บี เจ้าของร้านขายดาวเรืองเจ้าใหญ่เจ้าเก่าแก่ เป็นอีกคนที่เป็นข้อพิสูจน์ของคำกล่าวนี้นี้ หากดูเผินๆ เจ๊บีคือแม่ค้าหญิงสูงวัย อายุกว่า 70 ปี ที่ดูสดใส และกระฉับกระเฉงธรรมดาๆ คนหนึ่ง ที่มักแต่งตัวในชุดเสื้อยืดและกางเกง ออกกำลังกายแบบง่ายๆ เจ๊บีจบการศึกษาเพียงแค่ชั้นประถม เริ่มขายดอกไม้ที่ย่านปากคลองตลาดตั้งแต่อายุสิบกว่าขวบ สร้างเนื้อสร้างตัวจากศูนย์

จนถึงทุกวันนี้ เจี๊บีเป็นเจ้าของตึกแถวที่ยาวตลอดแนวริมถนน ราคารวมกันไม่รู้กี่ร้อยล้าน เผลออ อาจถึงพันล้านด้วยซ้ำ ในลुकเซอร์ๆ สไตล์แม่คำนี้ ผู้คนคงนึกไม่ถึงว่า ถ้ามีเวลาว่างเมื่อไร เจี๊บีและเดอะแก๊งส์จะนัดกันแต่งตัวสวย บินไปฮอลิเดย์ที่ยุโรปกันเป็นว่าเล่น ที่น่าสนใจคือแม้จะรวยกันเป็นร้อยล้านพันล้าน พ่อค้าแม่ค้าหลายคนก็ยังชอบและเลือกที่จะมาทำงานที่ปากคลองตลาดทุกวัน มากกว่าไปเดินห้างหรูๆ กลางเมือง แม่ค้าบางคนใช้คำว่าเสพยาติบรยากาศของปากคลองตลาดเลยด้วยซ้ำ เพราะมันเต็มไปด้วยการต่อสู้ การแข่งขัน เต็มไปด้วยชีวิตของผู้คน ความเข้มข้นของความพยายาม และความโหลกโหลกโหลกโหลกที่ขาดไม่ได้

ต้มเดินเลาะริมคลองรอบกรุง กลับมาถึงที่ร้านในที่สุด คำยังคงอ่านออกเดอร์ตอกไม้จากไลน์อย่างต่อเนื่องและไม่อวกแวก พร้อมเดินแยกดอกไม้วางเป็นกอง เพื่อให้ต้มสามารถจัดการแพ็คกล่องได้อย่างสะดวก สำหรับคนทั่วไป ย่านปากคลองตลาด อาจเป็นเพียงพื้นที่สำหรับการซื้อดอกไม้ราคาถูก แต่สำหรับต้มและคำ มันคือสถานที่พิเศษ เป็นพื้นที่แห่งโอกาสสำหรับคนที่ต้องการสู้ ต้องการออกแรง อยากใช้ความพยายาม และพลังงานของสมอง เพื่อให้ได้เงินมา แม่ค้าบางคนกล่าวว่า ที่ปากคลองตลาดนี้ เงินมันลอยอยู่ในอากาศนี้แหละ อยู่ที่แต่ละคนจะคิดวิธีคว้าเงินลงมาได้มากน้อยแตกต่างกันไปแค่นั้นเอง หากเปรียบย่านปากคลองตลาดเป็นระบบนิเวศสักประเภท ย่านปากคลองตลาดนี้อาจเป็นเหมือนป่าดงดิบ ที่ทั้งไม้เล็กและไม่ใหญ่ ต่างอยู่ร่วมกันอย่างเอื้อเฟื้อกันบ้าง แกร่งแ่งกันบ้าง หากแต่ในความดิบที่ดูเหมือนจะโหดร้ายต่างๆ นั้น มันยังมีสมดุลของระบบบางอย่างที่เอื้อให้ต้นกล้าใหม่ๆ สามารถมีพื้นที่งอกขึ้นมาได้เสมอ

ถอดรหัสศรัทธา พระอินทร์ ของกษัตริย์ต้นกรุงรัตนโกสินทร์

เรื่อง: ปรามินทร์ เครือทอง

ภาพ: นักรบ มุลมานัส

เมื่อแรกตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงมีพระราชวิจารณ์ราชกิจของพระมหากษัตริย์พระองค์ก่อนๆ ซึ่งอาจย้อนกลับไปไกลถึงสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา ว่ามีความผิดพลาดบกพร่องสร้างความรังเกียจเตี้ยดั้นกันไปจนถึง “เทวดาชั้นฟ้า”

“พระมหากษัตริย์แต่ก่อน มีแต่ประมาทโมหะเป็นมูล มิได้มีวิจารณ์ ปัญญาพิจารณาปฏิบัติตามพระราชสาตรา ธรรมศาสตร์ โบราณราชประเพณี ก็เสียศิริสวัสดิมงคล เทพยาดอาอันมีฤทธิศักดิ์สิทธิเกลียดชัง จึงมิได้ อภิบาลรักษาก็เกิดอุปัทวันตรายพิบัติเหตุต่างๆ จนแผ่นดินจุลาลง”

ด้วยเหตุนี้เมื่อทรงตั้งแผ่นดินใหม่ จึงทรงปฏิรูปขนบธรรมเนียม พระราชจริยวัตร และการพระศาสนาเสียใหม่ เพื่อควรแก้ทวยเทพจะอภิบาลรักษาเมืองให้ เจริญมั่นคง เป็นประโยชน์แก่พระศาสนาสืบไป

หลังเปลี่ยนแผ่นดินได้ 3 เดือน ก็ทรงตั้งพระราชพิธีปราบดาภิเษกโดยสังเขป ในการนี้พระผู้ใหญได้คิดพระนามจารีกลงในพระสุพรรณบัฏไว้ยี่สิบยาว

แต่ตัวพระสุพรรณบัฏของดั้งเดิมยังไม่มีใครพบ การคัดลอกต่อๆ กันมา ตัวสะกดจึงยากเยื้องคลาดเคลื่อนต่างกันไปบ้าง ครั้งนี้จึงใช้หลักฐานจากกฎหมายตราสามดวงซึ่งมีพระนามเต็มบันทึกไว้ดังนี้

“พระบาทสมเด็จพระบรมราชาธิราชรามาธิบดี ศรีสินทรบรมมหารัชมหารัทธิราชธิดินทรธรรณินทราธิราช รัตนากาศภาศกรวงษ์ของนครมาธิเบศ ตรีภูวนเศวตวรนาถนายก ดิลกรัตนราชชาติอาชาวะไศรยสมุทยดโรมนต์ สกลจักรวาทิเบศร สุริเยนทราธิดินทร หริหรินทราธาดาธิบดี ศรีสุวิบูลคุณอัคนิต ฤทธิราเมศวรธรรมมิกราชาธิราชเดโชไชยะ พรหมเทพาติเทพ ตรีภูวานาธิเบศ โลกเชษฐวิสุทธิมกุฏประเทศ คะตามหา พุทธางกูร บรมบพิตรพระพุทธเจ้าอยู่หัว”

ความหมายที่แฝงอยู่ในพระนามอันยืดยาวนี้เพื่อจะบ่งบอกว่าพระองค์เป็นใคร ยิ่งใหญ่เพียงใด คือทรงเป็นราชาแห่งราชาทั้งปวง เป็นพระมหารัชมหารัทธิเจ้าแห่งแผ่นดิน เป็นผู้ยิ่งใหญ่จากตระกูลพระอาทิตย์ (ภาศกรวงษ์, สุริเยนทรา) เป็นผู้สอดส่องดูแลโลกทั้งสาม (ตรีภูวนเศวต) เป็นผู้มีปัญญาเลิศ (อาชาวะ) เป็นผู้ใหญ่ยิ่งในจักรวาล เป็นอวตารแห่งพระนารายณ์ พระอิศวร (หริหระ) เป็นผู้ทรงฤทธิแห่งพระอิศวร (ฤทธิราเมศวร) เป็นพระพรหม (พรหมเทพา) และพระนารายณ์อันเป็นที่พึ่งของสามโลก (ตรีภูวานาถ) เป็นผู้เป็นใหญ่ซึ่งหมายถึงพระพุทธเจ้า (โลกเชษฐ) เป็นหน่อพระพุทธเจ้า (พุทธางกูร) คือผู้ที่จะมาเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต และเป็นพระเจ้าอยู่หัว

ความหมายในชื่อเหล่านี้ได้แสดงอุดมคติทางการเมืองในแบบเทวราชา และยังมีส่วนผสมของธรรมราชาไปพร้อมกัน แต่สิ่งที่น่าแปลกก็คือในพระนามเต็มนี้มีนาม “ตรีมูรติ” เทพชั้นสูงสุดครบถ้วน คือพระอิศวร พระนารายณ์ และ

พระพรหม แต่กลับไม่มี “พระอินทร์” ในพระนามตามพระสุพรรณบัฏ ทั้งที่เชื่อกันว่าทรงศรัทธาในพระอินทร์มาก จนกระทั่งมีการตีความว่าทรงอุปมาพระองค์คือพระอินทร์ผู้จุติมาเป็นพระเจ้าแผ่นดินของกรุงรัตนโกสินทร์

พระอินทร์ ชนเผ่า และสายฟ้า

พระอินทร์ดั้งเดิมของศาสนาพราหมณ์เป็นเทพของชนเผ่าอารยันร้อนรุ่มในทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ เป็นเทพสงคราม ชีเมฆ ชีม้า มีสายฟ้า (วัชระ) เป็นอาวุธ มีอำนาจในการควบคุมฝนฟ้าอากาศ

เมื่อชนเผ่าอารยันอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่อินเดีย ชนเผ่าก็เลิกร่อนเร่ตั้งหลักแหล่งเป็นบ้านเป็นเมือง พระอินทร์ก็ประจำการอยู่ยอดเขาพระสุเมรุ ศูนย์กลางจักรวาล มีหน้าที่สู้รบกับ “อสูร” (ชนเผ่าพื้นเมือง) ชีซางเฮอร์วัน (ในบาลี *Erawana* หรือ ในสันสกฤต *Airavata* หมายถึง เมฆ สายฟ้า ที่มาแห่งฝน) คือเป็นทั้งเทพแห่งการรบและเทพแห่งความอุดมสมบูรณ์ในเวลาเดียวกัน แต่ต่อมาพระอินทร์ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เลื่อมความศรัทธาลงมีเทพองค์ใหม่เข้ามาแทนคือ “ตรีมูรติ” พระอิศวร พระนารายณ์ พระพรหม

ส่วนพระอินทร์มาได้บทบาทใหม่เป็นเจ้าแห่งเทวดาในพุทธศาสนา มีหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์พระศาสดาและพระสาวกในพระพุทธศาสนา แม้พระอินทร์จะเป็นหัวหน้าใหญ่แห่งเทวดาทั้งปวง แต่ในทางพุทธศาสนายังเป็นแค่ผู้บรรลุลูกตรธรรมชั้นต้นคือ โสดาบันปัตติผล เท่านั้น ยังห่างไกลจากนิพพานนัก แม้จะได้เข้าเฝ้าสนทนารธรรม “ลักกปัญหสูตร” ต่อหน้าพระพุทธองค์แล้วก็ตาม

พระอินทร์ สามัญชน และพุทธศาสนา

พระอินทร์เป็นมหาเทพที่ปรากฏบ่อยครั้งที่สุดในพระไตรปิฎกในฐานะผู้ไถ่กรรม ผู้ช่วยและผู้ปกป้องพระพุทธศาสนา แม้แต่ประวัติการกำเนิดของพระอินทร์ (ท้าวสักกะ) ก็ปรากฏอยู่ในอรรถกถาพระธรรมบท เรื่องมหาสิริกษัตริย์ลิจฉวี ผู้ไม่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเคยเห็นพระอินทร์ตัวจริง เพราะพระอินทร์ทรงเป็นมหาเทพเซเลบ ยากที่มนุษย์จะพบเห็นได้ง่ายๆ เพื่อเป็นการพิสูจน์สมเด็จพระศาสดาจึงทรงตรัสเล่าเรื่องราวของพระอินทร์หรือท้าวสักกะตั้งแต่อดีตชาติให้ฟัง

เรื่องเกิดขึ้นที่หมู่บ้านอจลคาม แคว้นมคธ มีมาณพ (ชายหนุ่ม) ชื่อ มฆะ เรียกกันว่า “มฆมาณพ” อยู่มาวันหนึ่งมฆมาณพ ปิดกวาดพื้นที่ว่างจนสะอาดสะอาดน่าอยู่ เพื่อนบ้าน A ก็มาพลักมฆมาณพออกเสียจากที่นั่น แล้วยึดเป็นที่ของตน มฆมาณพก็ไม่โกรธ ไปปิดกวาดที่อื่น เพื่อนบ้าน B, C, D และอื่นๆ ก็มาทำแบบเดียวกัน มฆมาณพก็ไม่โกรธ คิดแต่ว่าเราทำให้ผู้อื่นมีความสุข ก็เป็นบุญของเรา

มฆมาณพ ยังคงมุ่งมั่นทำสถานที่ให้คนได้พักอาศัย ถูหนวาก่อไฟให้ถูร้อนก็ตักน้ำให้ ครั้นเมื่อเห็นว่าการทำสิ่งนี้เป็นที่ยินดีของคนทั้งปวง จึงคิดจะทำถนนเพื่อประโยชน์สาธารณะ ในการนี้มฆมาณพได้เพื่อนมาช่วยทำอีก 32 คน ช่างไม้ ช่าง และเมียของมฆมาณพ

หลังจากทำทางไปได้ระยะหนึ่ง ผู้ใหญ่บ้านเห็นว่าคนทั้งหลายไม่ควรทำสิ่งนี้ ควรไปทำอย่างอื่นเช่นจับปลาหาเนื้อ ต้มเหล้า ตนจะได้ประโยชน์จากเหล้ายาปลาบ้าง แต่มาณพทั้ง 33 คน ไม่ฟัง ยังคงตัดถนนต่อไป

ผู้ใหญ่นำความไปฟ้องพระราชาว่าพวกมานพเหล่านั้นเป็นโจร พระราชาจึงตัดสินประหารด้วยการให้ช่างเหยียบ แต่อย่างไรช่างก็ไม่ทำ อันตรายแก่เหล่ามานพ จนพระราชาได้สติให้อภัยโทษพร้อมพระราชทาน ผู้ใหญ่นำ ภรรยา บุตร ไปเป็นทาสแก่มานพ และยกช่างนั้นให้เป็นสิ่งเหยียวย่า

โปรเจกต์ต่อไปของมขมานพคือสร้างศาลาให้เป็นที่พักของมหาชนตรงทาง 4 แยก มีช่างไม้และเมีย 3 คน ของมขมานพทำข้อฟ้าศาลา ทำสระน้ำ และสวนดอกไม้ เว้นเมียคนที่ 4 ไม่ได้ช่วยอะไรเพราะคิดว่าเป็นญาติกันคงได้กุศลร่วมกันเป็นธรรมดา

มขมานพนอกจากจะทำสาธารณประโยชน์แล้ว ยังกระทำวัตรบพ 7 อย่าง คือ บำรุงมารดาบิดา 1 ประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้เจริญในตระกูล 1 พุดคำสัตย์ 1 ไม่พุดคำหยาบ 1 ไม่พุดส่อเสียด 1 กำจัดความตระหนี่ 1 ไมโกรธ 1 ซึ่งผู้ใดได้กระทำวัตรบพ 7 สิ่งนี้ เรียกว่า “สัปปุริส” ผลบุญย่อมส่งให้ไปเกิดในสวรรค์

มขมานพเมื่อสิ้นชีวิตก็ได้เกิดเป็นท้าวสักกเทวราชในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ คือ “พระอินทร์” องค์ปัจจุบันนี้ ส่วนเพื่อนมานพอีก 32 คน ก็ได้ไปเกิดเป็นเทวดาในที่เดียวกัน นายช่างที่มาช่วยสร้างศาลาเกิดเป็นพระวิศวกรรมา ช่างได้เกิดเป็นเทพบุตรชื่อเฮอร์วัน เมื่อพระอินทร์ต้องการจะเดินทาง เทพบุตรก็จะเนรมิตตัวเป็นช่างเฮอร์วัน ช่างทรงของพระอินทร์ ซึ่งเรื่องของมขมานพปรากฏอยู่แล้วในพระไตรปิฎก

ครั้งเมื่อต้นรัชกาล พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงมีพระดำรัสสั่งให้พระราชอาคันและเหล่านักปราชญ์ราชบัณฑิต ค้นพระไตรปิฎก

ยกเอาข้อวินิจฉัยมาแต่งเป็นไตรภูมิิกถา เพื่อให้สาธุชนบังเกิด
ความเลื่อมใสในบรรพพุทธานุศาสน์ ภายหลังเรียกกันหลายชื่อ เช่น ไตรภูมิ
ฉบับหลวง ไตรภูมิิกถา ฯลฯ แต่ชื่อที่นิยมและใช้กันมาถึงปัจจุบันคือ ไตรภูมิ
โลกวินิจฉัย ซึ่งมี 2 ส่วน ส่วนแรกแต่งขึ้นเมื่อปี 2326 นั้น ยังไม่
ทรงโปรด จึงโปรดให้แต่งใหม่เป็นจำนวนที่ 2 ในปี 2345 ซึ่งมีเนื้อความ
ละเอียดลออร่าเรียบเป็นที่ยุติ และที่สำคัญมีเรื่องมขมาณพโดยละเอียด

พระพุทธยอดฟ้า พระแก้วมรกต และพระอินทร์

สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คือพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงมีศรัทธา
ต่อพระแก้วมรกตและพระอินทร์อย่างสูง ผิดแบบอย่างไปจากคตินิยมสมัย
กรุงศรีอยุธยาที่ยกเอา “ตรีมูรติ” เป็นใหญ่ จนทำให้ตีความกันว่า หรือ
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ต้องการเป็นพระอินทร์เพื่อความชอบธรรม
ในสถานะกษัตริย์ เพราะเป็นเทพที่ชาวบ้านรู้จักดีกว่าเทพองค์อื่นๆ
ซึ่งทั้งพระแก้วมรกตและพระอินทร์มีส่วนเกี่ยวข้องกันตามที่ปรากฏใน
“ตำนานพระแก้วมรกต”

เรื่องเริ่มต้นที่พระนาคเสนต้องการจะสร้างพระที่ไม่ใช่โลหะ เพราะอาจ
ถูกโจรกรรมได้ พระอินทร์และพระวิษณุกรรมทรงทราบเรื่องจึงอาสาจะไปนำ
“แก้วมณีโชติ” จากเขาวิบุลบรรพตมาถวาย ครั้นเมื่อไปถึงแล้วเหล่ากุมภัณฑ์
ไม่ยอมให้ เพราะแก้วมณีโชติ (สีขาวย) นั้นเป็นของสำหรับพระมหากษัตริย์
เท่านั้น แต่ยอมยก “อมรโกฏ” (สีเขียว) ให้แทน พระอินทร์และพระวิษณุ
กรรมจึงนำ “อมรโกฏ” กลับมาถวายพระนาคเสน โดยมีพระวิษณุกรรมเป็น
นายช่างแกะสลักพระพุทธรูปมาอังคางาม คือ “พระแก้วอมรโกฏ” อันประเสริฐ
ของมนุษย์และเทวโลก มีนามใหม่ว่า พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร

เรียกล้าลองว่า “พระแก้วมรกต” และด้วยพระนามนี้ จึงแปลงมาเป็นชื่อเมือง กรุงเทพฯ “อมรรัตนโกสินทร์” หมายถึงแก้วของพระอินทร์

แต่ชื่อกรุงเทพฯ เมื่อแรกตั้งกรุงนั้นจบเพียงแค่ “อุดมราชนิเวศน์ มหาสถาน” (2325) ครั้นเมื่อมีการสมโภชพระนคร หลังพระราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ 2 (2328) จึงเพิ่มบทบาทของพระองค์เองและของพระอินทร์ที่ทรงศรัทธาต่อท้ายชื่อเดิมเข้าไปอีก 2 วรค คือ “อมรพิमान อวตารสถิต” (พระนารายณ์อวตารเป็นพระรามคือพระมหากษัตริย์) “สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์” (เมืองที่พระอินทร์บัญชาให้พระวิษณุกรรมเสกสร้างขึ้น)

พระพุทธรูปอดฟ้า พระแก้วมรกต และสัญลักษณ์กรุงศรีอยุธยา

“วัดพระแก้ว” ไม่เพียงแต่สร้างขึ้นในเขตพระราชวังตามอย่างกรุงศรีอยุธยา แต่ยังใช้ชื่อว่า “วัดพระศรีสรรเพชญ์” ตามชื่อวัดพระศรีสรรเพชญ์ของกรุงศรีอยุธยา ชื่อนี้ปรากฏในหมายรับสั่ง (คือเอกสารต้นฉบับเพื่อทรงสั่งราชการในรัชสมัยนั้นๆ) สำหรับงานทรงผนวชพระเจ้าลูกเธอ 3 พระองค์ จ.ศ.1164 (2345) ก่อนจะเปลี่ยนเป็น “วัดพระศรีรัตนศาสดาราม” ปรากฏในหมายรับสั่งในที่สุดท้ายของรัชกาล เรื่องฉลองวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จ.ศ.1171 (2352) และเสด็จสวรรคต 3 เดือนหลังจากงานฉลองนี้

พระพุทธรูปอดฟ้า พระอินทร์ และอินทราภิเษก

หลังเปลี่ยนแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงปราบดาภิเษกโดยสังเขปไปครั้งหนึ่ง ครั้นเมื่อสร้างเมือง สร้างวัง สร้างวัดพระแก้วเรียบร้อยตามสมควรแล้ว จึงมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

เดิมตำราอีกครั้ง ณ พระที่นั่ง “อมรินทราภิเษกมหาปราสาท” ซึ่งทำตามแบบพระที่นั่งสรรเพชญปราสาทของกรุงศรีอยุธยา ทรงตั้งนามเป็นสัญลักษณ์ที่ทรงศรัทธาในพระอินทร์ ที่สำคัญพระที่นั่งองค์นี้มีฉากลายรดน้ำ ชุมชุมเหล่าเทวดา มีพระอินทร์ประทับบนยอดเขาพระสุเมรุ ทรงเป็นประธานในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

พระที่นั่งอมรินทราภิเษกมหาปราสาท รับราชการอยู่ได้ประมาณ 5 ปี (2327 – 2332) ก็ถูกฟ้าผ่าเสียหายจนต้องรื้อสร้างพระมหาปราสาทองค์ใหม่แทน คือ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ซึ่งหมายถึงสวรรค์ชั้นดุสิต อันเป็นที่สถิตของพระโพธิสัตว์ ก่อนจุติมาเป็นมนุษย์บำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้ในชาติสุดท้าย เป็นความหมายที่แฝงเร้นยิ่งไปกว่าพระที่นั่งอมรินทราภิเษกมหาปราสาท เพราะใช้เป็นที่ไว้พระบรมศพของพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล เป็นการส่งเสริมเจ้าพระมหากษัตริย์ยังสวรรค์ชั้นที่ 4 สูงกว่าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ที่พระอินทร์อยู่ ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นที่ 2

แม้พระราชพิธีนี้จะจัดขึ้น ณ พระที่นั่งอมรินทราภิเษกมหาปราสาท แต่ก็กำหนดเรียกเป็น “ราชาภิเษก” ไม่ใช่ “อินทราภิเษก” จึงเป็นการอภิเษกเพื่อเป็น “พระราชา” ไม่ใช่เพื่อเป็น “พระอินทร์” เพราะพระอินทร์นั้นเกิดโดย “อุปปาดิกะ” คือแว่นชั้นเอง ไม่ต้องมีพ่อแม่ และไม่ต้องมีใครอภิเษก

การอภิเษกพระมหากษัตริย์ มีอยู่ 5 วิธีคือ 1. **ราชาภิเษก** คือการสืบต่อในพระราชวงศ์ 2. **ปราบดาภิเษก** คือรบพุ่งหักหาญเอาชนะศัตรูจนได้บ้านเมือง 3. **โกคาภิเษก** เป็นชาติตระกูลพราหมณ์ร่ำรวยสมควรเป็นกษัตริย์ 4. **อุภิเษก** คือเป็นชาติกษัตริย์เสมอกันแต่ต่างวงศ์ต่างแดน ให้พระโอรสพระธิดาทำการวิวาหะมงคล 5. **อินทราภิเษก** คือการที่พระอินทร์เป็น

ประธานพิธีและเป็นผู้นำเอาเครื่องปัญจกฤถภัณฑ์มาถวาย ไม่ใช่การเสกให้พระมหากษัตริย์กลายเป็นพระอินทร์

การอินทราภิเษกนี้มีอยู่ในกฎหมายโบราณสมัยกรุงศรีอยุธยา และเคยมีพระมหากษัตริย์ที่ทรงกระทำพระราชพิธีอินทราภิเษกนี้ เช่น สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

พระพุทธยอดฟ้า พระอินทร์ อมรินทรวินิจฉัย และรัชกาลที่ 3

คราวเมื่อสร้างวังตอนต้น โปรดฯ ให้สร้างพระราชมณเฑียร ซึ่งเป็นทั้งที่พักที่บรรทม ที่ทรงงาน และที่ประชุมมหาสมาคมในที่เดียวกัน ปัจจุบันรู้จักในนาม พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน พระที่นั่งไพศาลทักษิณ และพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย โดยเฉพาะพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยนั้น แปลตรงตัวคือพระอินทร์ผู้ทรงวินิจฉัย (งานราชการ) ซึ่งเชื่อกันว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงใช้เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายของการว่าราชการในฐานะที่ทรงเป็นพระอินทร์อยู่

แต่ในเอกสาร “หมายรับสั่ง” ในรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ไม่เคยเอ่ยถึงนามพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ใช้แต่เฉพาะ “พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน” เป็นคำเรียกพระราชมณเฑียรทั้ง 3 องค์ เพิ่งมีการเรียกแยกกันในสมัยรัชกาลที่ 3 นาม “อมรินทรวินิจฉัย” ถูกใช้ครั้งแรกแทนคำว่า “จักรพรรดิพิมาน” ในหมายรับสั่งรัชกาลที่ 3 จ.ศ.1193 (2374) ซึ่งเป็นปีที่การบูรณะซ่อมแซมพระมหामณเฑียรเสร็จสิ้นสมบูรณ์ มีการเฉลิมพระราชมณเฑียรในปี 2374 ดังนั้นเมื่อรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ทรงออกว่าราชการจึงทรงว่าราชการที่ “จักรพรรดิพิมาน” ไม่มีบัตรหมายที่เรียกนาม “อมรินทรวินิจฉัย” ซึ่งเวลานั้นยังเป็นพระที่นั่งโถงไม่มีฝา

พระพุทธยอดฟ้า มขมานพ ไผศาลทักษิณ และรัชกาลที่ 3

พระที่นั่งไผศาลทักษิณเป็นพระที่นั่งองค์สำคัญที่สุดในหมู่พระราชมณเฑียร คือเป็นพระที่นั่งที่ใช้เป็นสถานที่บรมราชาภิเษก ซึ่งจะทำให้พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ของกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงเป็น “พระมหากษัตริย์” และ “สมมุติเทพ” โดยสมบูรณ์ ณ พระที่นั่งองค์นี้

ภายในพระที่นั่งองค์นี้ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเต็มไปด้วยทวยเทพทั้งแก่งไทย แต่จุดที่สำคัญคือจิตรกรรมฝาผนังฝั่งตะวันออก เขียนภาพจิตรกรรมเรื่อง “มขมานพ” เป็นฉากหลังของพระที่นั่งอัฐทิศ ซึ่งในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เป็นช่วงเวลาของบอกก่่าวเทวดา และทรงรับน้ำอภิเษกจากพรหมณ์ (ปัจจุบันเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ ผู้แทนราษฎร เป็นต้น) พระที่นั่งองค์นี้กัน “ฉัตร 7 ชั้น” สอดคล้องกับเรื่องมขมานพเมื่อยังเป็นมนุษย์ธรรมดา เช่นเดียวกับพระมหากษัตริย์ที่เวลาชว่นนี้ยังไม่ถือว่าเป็นสมมุติเทพ

จนกระทั่งเสด็จมาประทับนั่งในพระที่นั่งภัทรบิฐ ณ เวลานั้นคือช่วงเวลา ที่พระมหาราชครูอ่านพระเวท แล้วทูลเกล้าฯ ถวายพระสุพรรณบัฏ เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ และเครื่องราชูปโภคต่างๆ พระที่นั่งองค์นี้กัน “ฉัตร 9 ชั้น” มีความหมายว่าทรงเป็นสมมุติเทพโดยสมบูรณ์ ฉากหลังของพระที่นั่งภัทรบิฐ จึงเป็นฉากเฉลิมฉลองมขมานพจุติมาเป็นพระอินทร์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เรื่องราวจึงเหมาะสมสอดคล้องและส่งเสริมแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ที่ทรงศรัทธาพระอินทร์อย่าง ที่พระมหากษัตริย์ไทยไม่เคยปฏิบัติมาก่อน

แต่พระที่นั่งไพศาลทักษิณองค์เดิมก่อนการบูรณะนั้นไม่มีภาพเขียน ต่อมา มีการซ่อมแซมในรัชกาลที่ 3 โปรดให้เขียนภาพจิตรกรรมขึ้นใหม่ทั้งหลัง รวมถึงภาพมฆมาณพและสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ที่อยู่ของพระอินทร์ ทรงเป็น “ผู้กำกับ” วางผังหะภาพจิตรกรรมให้เข้ากับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก อย่างลงตัว

พระพุทธรูปอดฟ้า พระอินทร์ วัดสุทัศน์ และรัชกาลที่ 3

ปลายรัชกาลที่ 1 มีหมายรับสั่ง จ.ศ.1170 (2351) ให้ก่อรากพระอุโบสถ “วัดมหาสุทธาวาส” ซึ่งหมายถึงสวรรค์ซึ่งเป็นที่อยู่ของพรหมชั้นสูง ผู้บรรลุนาคามีผล เป็นชั้นที่บริสุทธิ์จากกามารมณ์แล้ว รัชกาลที่ 5 ทรงแปลว่า “ที่อยู่ของผู้บริสุทธิ์” เป็นชั้นที่สูงกว่าดาวดึงส์ของพระอินทร์และสวรรค์ชั้นดุสิต

โดยพระราชประสงค์ให้สร้างวัดขึ้น “กลางพระนคร” ให้สูงเท่าวัดพนัญเชิง ในกรุงศรีอยุธยา แต่เวลานั้นทรงพระประชวรอยู่ สิ่งที่ได้ทันทอดพระเนตร คือการชะลอพระศรีศากยมุนี “พระโต” จากสุโขทัยมายังพระนครและยกพระพุทธรูปขึ้นฐาน ก็ทรง “ลั่นธนูเท่านั้นแล้ว” งานสร้างพระวิหารมาแล้วเสร็จในรัชกาลที่ 3 พระราชทานชื่อวัด “สุทัศน์เทพธาราม” ซึ่งหมายถึงเป็นเทพนครที่ประทับของพระอินทร์ หน้าบันพระวิหาร จึงเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ และมีเรื่องมฆมาณพปรากฏอยู่ในภาพจิตรกรรม ซึ่งจะว่าเป็นแนวพระราชดำริของรัชกาลที่ 1 ก็ออกจะแปลก ดูไม่เข้ากับนามวัด “สุทธาวาส” เมื่อทรงตั้งไว้แต่แรกนัก

พระพุทธยอดฟ้า พระราชศรัทธา และการสานต่อ

รัชกาลที่ 1 ทรงมีพระราชศรัทธาในพระอินทร์นั้นเป็นเรื่องปรากฏชัด และเป็นเรื่องใหม่ที่พระมหากษัตริย์ทรงเชิดชูพระอินทร์ ไม่น้อยไปกว่าตรีมูรติ โดยเฉพาะการสร้างพระที่นั่งอมรินทราภิเษกมหาปราสาท และการให้ช่างเขียนภาพจิตรกรรมเรื่องมขมาณพในหอไตรวัดระฆัง เรือนเก่าที่ถวายเป็นวัดระฆัง เมื่อคราวยังรับราชการในแผ่นดินกรุงธนบุรี

แต่ผู้ที่สานต่อพระราชศรัทธาคือพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จะด้วยทรงรับพระราชประสงค์ไว้ก่อนแล้ว หรือทรงมีศรัทธาตรงกันก็เป็นได้ เพราะเมื่อสิ้นรัชกาลที่ 1 รัชกาลที่ 3 ก็ทรงมีพระชนมพรรษา 22 พรรษาแล้ว เรียกได้ว่าทันได้เห็นกัน ดังนั้นจึงเห็นมขมาณพและพระอินทร์เวอร์ชันรัชกาลที่ 3 อยู่ไม่น้อย และหลายที่หลายแห่งทำให้เข้าใจผิดว่าเป็นการสร้างสมัยรัชกาลที่ 1 เรื่องนี้จะเป็นเรื่องบังเอิญเกินไปหรือไม่

พระพุทธยอดฟ้า พระนั่งเกล้า พระเจ้าปราสาททอง

พระมหากษัตริย์ทั้ง 3 พระองค์ มีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันคือการขึ้นสู่พระราชบัลลังก์ด้วย “วิธีพิเศษ” และมีหลายสิ่งที่บังเอิญพ้องต้องกันอย่างอัศจรรย์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ และสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ทรงใช้วิธีอินทราภิเษกทั้งสองพระองค์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ทรงสร้างพระพุทธรูปทรงเครื่องสัญลักษณ์ของพระศรีอริยเมตไตรยเหมือนกัน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ พระบาทสมเด็จพระพระนั่งเกล้าฯ ศรัทธาในมขมาณพและพระอินทร์เหมือนกัน

กษัตริย์ ศรัทธา และนิพพาน

แม้ว่าพระอินทร์จะเป็นเทพที่ทรงศรัทธา แต่ที่สำคัญพระอินทร์เป็นเทพปือปลูล่าร์ในหมู่ราษฎร ย่อมเป็นประโยชน์ต่อ “ความชอบธรรม” และการปกครอง อย่างไรก็ดี พระมหากษัตริย์ไม่ว่าจะเป็นสมมุติเทพหรือบุคคลธรรมดา แต่ในชีวิตจริงทรงเป็น “พระราชสมภารเจ้า” ย่อมมุ่งหวัง “โพธิญาณ” ซึ่งมีปลายทางที่นิพพานผล พระอินทร์แม้จะเป็นมหาเทพแต่หนีไม่พ้นการเวียนว่ายเกิดตายในกามภูมิเป็นธรรมดา เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงมีพระราชประสงค์ให้แต่งไตรภูมิโลกวินิจฉัยนั้น ก็ทรงพระราชศรัทธาปรารภสนาสัมโพธิญาณ หรือญาณแห่งการรู้แจ้งอันเป็นทางสู่นิพพานเช่นกัน

เอาไว้

...

เจ้ากรมเทศ

กับ วงประตูลามยอด

เรื่อง: พิศศรี โปหาทอง

ภาพ: สุรินทร์ บัญญัติปิยพจน์

ประตูลาม / ลามยอด

วันพฤหัสบดี แรมสามค่ำ เดือนหก ปีจออัฐศก จุลศักราช 1248

พุทธศักราช 2429 เป็นปีที่ 18 ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ

ที่บ้านริมคลองโอ่งอ่าง นอกกำแพงพระนคร ข้างประตูสามยอด นาย “เทศ” ตั้งแต่เข้ามิด อาบน้ำแต่งตัวอย่างต้งอกต้งใจ แล้วเดินเลาะกำแพงวัง “พระองค์ดิศ” เจ้านายของนายเทศ ซึ่งตั้งอยู่ประชิดกันกับบ้านนายเทศนั่นเอง

นายเทศอายุได้ 29 ปี อยู่บ้านนี้มาตั้งแต่เกิด ด้วยบิดานายเทศเป็นคนของเจ้าคุณอัปภันทริกามาตย์ (ดิศ) ข้าราชการของพระองค์ดิศ ในแผ่นดินก่อน ิตาของท่านเจ้าคุณ คือคุณชุ่ม ได้รับราชการฝ่ายใน ถวายตัวเป็นเจ้าจอมหม่อมห้าม มีพระราชโอรสคือพระองค์เจ้าดิศวรกุมาร เป็น “หลานตา” สายคุณชุ่มองค์เดียวของท่านเจ้าคุณ ท่านจึงรักหลานองค์นี้นักหนา ยกที่บ้านของตนให้เป็นมรดก ให้พระองค์ดิศสร้างวังเมื่อถึงคราว “ออกวัง” บ่าวไพร่ผู้คนในบ้านท่านก็ยกให้เป็นข้าในวังทั้งสิ้น

เมื่อพระองค์ดิศประสูติในปีพุทธศักราช 2405 เสด็จประทับที่เรือนของเจ้าจอมมารดาชุ่ม ในพระบรมมหาราชวังนั้น นายเทศเพิ่งอายุได้ห้าขวบ แต่เมื่อโตขึ้นท่านเจ้าคุณอัปภันฯ ก็จัดการให้นายเทศเข้าไปอยู่กับพระองค์ดิศ

ในวังหลวง เป็นทั้งพี่เลี้ยง เป็นทั้งเพื่อนเล่น รัชชโชติวงศาได้รับใช้ใกล้ชิดติดพระองค์มาตั้งแต่บัดนั้น

ในวันนี้นายเทศจึงยินดีเป็นหนักหนา ที่พระองค์ติดของตนจักได้รับพระมหากรุณาฯ สถาปนาพระอิสริยยศ ตั้งกรมเป็น**พระเจ้าน้อยยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ** สมกับที่ได้ทรงพระวิริยะรับราชการ ทั้งกองทหารมหาดเล็ก กองแก้วจินดา กรมเชอร์เวทำแผนที่ กองสอนหนังสือไทย แลราชการน้อยใหญ่ตามแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมีพระราชบัญชา

ตัวนายเทศเอง ก็พลอยได้รับอานิสงส์จากพระมหากรุณานั้น ได้มีตำแหน่งเป็นเจ้ากรม มีราชทินนามว่า “**หมื่นดำรงราชานุภาพ**” ศักดินา 600 ทำให้ครื้นเริงเป็นอันมาก แม้หน้าที่การงานก็ยังคงเป็นผู้ดูแลรั้ววังของเจ้านายของตนอย่างที่เคยมา

นายเทศรู้สึกว่าการกำลังก้าวเข้าสู่ช่วงอายุใหม่ ในสมัยที่บ้านเมืองกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก บ้านของนายเทศเองนั้น ผู้ใหญ่เล่าว่าแต่เดิมนำบ้านหันออกคลองโอ่งอ่าง อยู่ริมที่บ้านเจ้าคุณอัฟกันฯ ซึ่งตั้งอยู่ที่ชานกำแพงพระนคร คือที่ดินระหว่างกำแพงพระนครกับคลองโอ่งอ่างนั้น นับว่าเป็นที่ทำเลดี เพราะติดคลอง อันเป็นทั้งเส้นทางสัญจรหลัก ทั้งย่านค้าขาย มีเรือแพแน่นท้องคลองไปทั่ววันๆ รั้วบ้านเองนั้น ด้านทิศใต้ก็ตั้งประชิดกับถนนเจริญกรุง ที่พระเจ้าอยู่หัวแผ่นดินก่อนโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาอมราช (ครุฑ) เป็นแม่กอง ตัดถนนขึ้นตั้งแต่วัดพระเชตุพน มาออกประตูเมืองที่ตรงบ้านเจ้าคุณอัฟกันฯ นี้ เมื่อปีจอ ตรีศก จุลศักราช 1223 ถนนนั้นเมื่อแรกสร้างชาวบ้านก็เรียกกันว่า ถนนใหม่ รู้สึกกันว่ากว้างใหญ่หนักหนา สองข้างถนนในหลวงก็โปรดเกล้าฯ ให้สร้างตึกแถวชั้นครึ่งขึ้นรายมาสองฝั่งถนน ตามอย่างถนนที่เมืองสิงคโปร์ ที่ในหลวงท่านได้ส่งคนไปดูแบบอย่างมา

แผนที่ปี 2430 แสดง
ตำแหน่งวังกรมหมื่น
ดำรงราชานุภาพ
(หน่วยปฏิบัติการวิจัย
แผนที่และเอกสาร
ประวัติศาสตร์
สถาปัตยกรรมเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ในรัชกาลเดียวกันนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านก็โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง) แต่เมื่อยังเป็นเจ้าหมื่นสรรเพธภักดี หัวหมื่นมหาดเล็ก เป็นแม่กอง รื้อประตูเมืองของเก่าเมื่อครั้งแผ่นดิน พระนั่งเกล้าฯ ลงเสีย ประตูเมืองของเดิมนั้นเป็นประตูมีหอรบด้านบน หลังคาจั่วชายคาสั้น เจ้าหมื่นสรรเพธภักดีก็สร้างขึ้นใหม่ตามแบบอย่างเดิม ชั่วแต่แก้ไขให้มันคงขึ้น

ประตูยอด / ประตูใหม่ / ประตูสามยอด

เมื่อล่วงเข้าแผ่นดินพระจุลจอมเกล้าฯ พระเจ้าอยู่หัวทรง “ทันสมัย” ยิ่งไปกว่า รัชกาลก่อน ถนนเจริญกรุงและประตูใหม่ สร้างไว้ยังไม่ถึงสิบปีดี ถึง พ.ศ.2416

ก็โปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างใหม่ ปรับแนวถนนให้ตรงกว่าเก่า สร้างตึกแถวสองข้างแปดตึกสองชั้น มั่นคงถาวรกว่าตึกเดิม

ครั้งนั้น เจ้าหมื่นสรรเพชรภักดีท่านเลื่อนบรรดาศักดิ์ เป็นเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้ท่านทำการใหญ่ คือการซ่อมแซมกำแพงพระนคร ตลอดจนป้อมปราการ และประตูเมืองทั้งนั้นให้มั่นคงหมดจดดี เจ้าคุณมหินทร์ฯ ท่านหัวสมัย เคยไปราชการเมืองนอกเมืองนา เปนอุปทูตคราวพระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม) เชิญพระราชสาสน์และเครื่องราชบรรณาการไปถวายกษัตริย์สยาม ท่านจึงทำประตูเมืองเสียใหม่เป็นประตูยอดอย่างเทศ จะฝรั่งก็มีไซ้ จะไทยก็มีเชิง แต่กิ่งดงามมั่นคงดีอยู่ เรื่องนี้เกิดขึ้นก่อนนายเทศเกิด ผู้ใหญ่เล่าว่าชาวบ้านเรียกประตูเมืองของเจ้าคุณมหินทร์ฯ นี้ว่า “ประตูใหม่” ให้รับกับชื่อ “ถนนใหม่” อันเป็นชื่อภาษาปากของถนนเจริญกรุง ที่ตรงกับประตูนั้น

ไม่กี่ปีต่อมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ เวลานั้นทรงบัญชาการกรมเมือง เปนแม่กองสร้างประตูใหม่ เสด็จในกรมพระองค์นั้นทรงฝึกฝนทางการก่อสร้างและการโยธา ทรงเห็นว่าถนนเจริญกรุงเป็นย่านประชุมชน มีโรงหอยที่ย้ายมาตั้งใหม่ อยู่ภายในกำแพงพระนคร ทางฝั่งเหนือของถนนเจริญกรุง ทั้งรถรางที่บริษัทฝรั่งลงทุนจัดการ ก็เดินมาตามถนนเจริญกรุงนี้ ออกประตูใหม่ ข้ามสะพานเหล็กเพื่อแล่นต่อไปตามถนนเจริญกรุงตอนนอกพระนคร ยืดยาวไปจนถึงถนนตก การสัญจรของราษฎรจึงทวีมากขึ้น มาคับคั่งที่ประตูเมือง กรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์จึงทรงดำริสร้างประตูเมืองที่ถนนเจริญกรุงนี้ขึ้นใหม่ ให้เป็นประตูยอดอย่างเดิม แต่มีช่องประตูสามช่อง

ประตูสามยอด

(หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
กรมศิลปากร)

ช่องกลางกว้างกว่าช่องเหนือและใต้ โดยที่ช่องด้านใต้ให้เป็นทางรถรางผ่าน ช่องเหนือและช่องกลางให้รถม้าและรถลากผ่าน ประตูเมืองแห่งนี้จึงนับได้ว่าใหญ่โตยิ่งกว่าประตูอื่นใดในพระนคร และด้วยมีสามยอด ทำเป็นทรงอย่างเทศราชฎกรจึงเรียกประตูนี้ว่า “ประตูสามยอด” สืบมา

วังประตูสามยอด / ตำบลประตูสามยอด

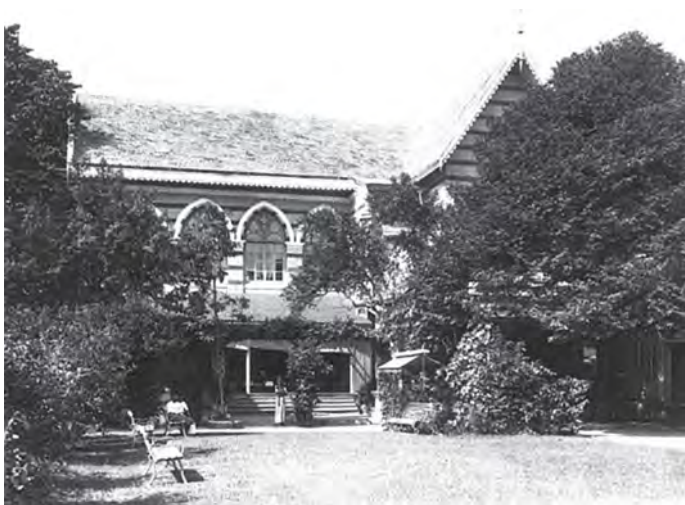
วันศุกร์ แรมสี่ค่ำ เดือนหก ปีจออัฐศก จุลศักราช 1248 พุทธศักราช 2429
เป็นปีที่ 18 ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ

นายเทศเดินมาถึงวังพระองค์ทิศ เจ้านายของตน ไม่ใช่สินะ ต้องออก
พระนามว่า เสด็จในกรมฯ ละ ที่วังมีกิจให้นายเทศทำมากมายนัก
เพราะสองวันที่ผ่านมา มีพระราชพิธีตั้งกรม พระราชทานพระสุพรรณบัฏ

และงานฉลองขึ้นตำหนักใหม่ ในหลวงเสด็จพระราชดำเนินมาด้วยพระองค์เอง ถึงสองวันตามประเพณี ทรงสำแดงพระมหากษัตริย์คุณพิเศษต่อเสด็จในกรมฯ ที่ทรงเป็นสมาชิกในกลุ่มเจ้านายและขุนนาง “สยามใหม่” ที่ในหลวงทรงใช้สอย เป็นกำลังราชการในการทำนุบำรุงบ้านเมืองในครั้งนั้น

ตำหนักเสด็จในกรมฯ เอง ที่เพิ่งมีงานฉลองขึ้นตำหนักไปเมื่อวาน ก็เป็น ตึกอย่างใหม่ มีสองชั้น ก่ออิฐถือปูนอย่างมั่นคง ทรงจ้างช่างฝรั่ง คือนายแกรซี (Gioachino Grassi, โจอาคิโน กรัซซี) มาคิดอย่างประมาณราคาแลรับเหมา ก่อสร้างถวาย นายแกรซีผู้นี้เป็นนายช่างสร้างวังสร้างตำหนักเจ้านายหลายแห่ง ใกล้เคียง กับวังเสด็จในกรมฯ ของนายเทศ ก็มีวังสะพานถ่าน ของพระองค์เทวัญ กรมหมื่นเทวะวงศ์วโรปการ หน้าวังหันออกคลองสะพานถ่าน แต่มีประตูวัง ด้านถนนเจริญกรุงด้วย อีกวังก็วังบูรพาภิรมย์ อยู่ริมถนนมหาไชย ทางทิศใต้ ของบ้านนายเทศ เจ้าของวังคือสมเด็จพระฯ น้องแท้ๆ ของในหลวง วังท่านจึงใหญ่โตมโหฬารหนักหนา

สำหรับวังของเสด็จในกรมฯ ของนายเทศนั้น ที่วังเป็นที่ขานป้อมเสื่อทยาน คือที่บ้านเจ้าคุณอัปภันฯ เดิมนั้น ลักษณะที่ดินรูปสี่เหลี่ยมรี ด้านเหนือจรด ปากคลองสะพานถ่าน ด้านใต้จรดถนนเจริญกรุงที่ประตูใหม่ ด้านตะวันออก เป็นคลองโง่งอ่างทั้งแนว ส่วนด้านตะวันตกก็มีกำแพงเมืองยาวตลอดเช่นกัน ทั้งยังมีป้อมเสื่อทยานคาอยู่ด้วย นายแกรซีจึงทำรั้ววังและประตูอย่างงาม ที่ด้านถนนเจริญกรุง อยู่ระหว่างประตูเมืองกับสะพานเหล็กข้ามคลองโง่งอ่าง ตำหนักใหม่ของเสด็จในกรมฯ ตั้งอยู่ด้านนั้น หลังตำหนักมีสนามหญ้า รอบๆ สนามมีเรือนหม่อมทั้งหลาย สนามหญ้านั้นดูแลยากหนักหนา นายเทศต้อง ไปเรียกพวกระว้าที่ดูการพระราชอุทยานสราญรมย์มาช่วยทำ ทั้งตกแต่ง สวนรอบสนามนั้นให้งดงาม เพราะเสด็จในกรมฯ ท่านนิยมเลี้ยงไม้ดอกไม้ใบ

ตำหนักใหม่
วังประจักษ์สามยอด

ต่างๆ ที่มีผู้สั่งเข้ามาจากเมืองนอก มากมายเหลือที่นายเทศจักจัดจำได้ สวนและสนามนั้นถือว่าเป็น “ข้างใน” มีตำหนักเป็นเครื่องกั้นออกจาก “ข้างหน้า” มีกำแพงกันประกอบให้บริเวณวังให้เป็นฝ่ายหน้าฝ่ายใน เป็นสัดส่วน ไม่ปะปนกัน ด้วยเสด็จในกรมฯ ของนายเทศท่านมีพระเมตตาบารมีนัก ทรงเล็งดูอุปการะผู้คนไว้มากหน้าหลายตา ทั้งโอรสธิดาของพระองค์เอง มากมายละเล้าละลุม กับทั้งบ่าวไพร่บริวารอีกแน่นเนือง ทั้งหมดนี้นายเทศ ซึ่งบัดนี้เป็นหมื่นดำรงราชานุภาพ ต้องดูแลว่ากล่าวจัดแจงให้เรียบร้อยอยู่เสมอ

นายเทศทอดสายตามองไปยังตำหนักใหม่ ที่ยังคงตกแต่งไว้พร้อมพรัง เพื่อการพระราชพิธีตั้งกรมเมื่อวันวาน พระแท่นสรงกลางแจ้งที่สนามรื้อออกไปแล้ว แต่ภายในตำหนักยังคงเครื่องตั้งแต่งของงานขึ้นตำหนักอยู่ โดยเฉพาะที่ห้องนั่ง ที่เสด็จในกรมฯ ทรงเรียกว่า “ดรออิงรูม” และห้องเสวยที่อยู่ ต่อเนื่องกัน มีโต๊ะเสวย เก้าอี้อย่างฝรั่งพร้อม พร้อมตามพระราชนิยมในรัชกาลนี้

ที่ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเมืองนอกเมืองนามาตั้งแต่ปีแรกในรัชกาล จึงทรง
เลิกระบบธรรมเนียมเก่าๆ ลงอย่าง และริเริ่มธรรมเนียมใหม่ๆ ที่มีความศิวิไลซ์
อย่างฝรั่ง อย่างเช่นธรรมเนียมการเลี้ยงโต๊ะ ที่มีขึ้นเมื่อวานตอนเที่ยง

ด้วยความเปลี่ยนแปลงทั้งปวงนี้ นายเทศจึงรู้สึกอยู่เป็นนิจว่าตนกำลัง
อยู่ในยุคสมัยใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากชั่วคนก่อนหน้านี้เป็นอย่างมาก การต่างๆ
ไม่ว่าจะในวังประตูล้อมรอบที่ตนรับผิดชอบดูแล หรือนอกวังออกไป ก็ค่อยๆ
เปลี่ยนไปทุกวี่วัน

สำหรับบริเวณรอบวังนั้น เป็นจุดตัดของถนนหลายสาย ทั้งถนนเจริญกรุง
และถนนมหาไชยที่เลียบตามกำแพงพระนคร ข้ามสะพานเหล็กออกไปก็มี
ถนนเจริญกรุงตอนนอกพระนคร ตัดกับถนนวัดตึก ถนนวังกรมขุนวรจักรเดิม
ถนนเหล่านี้มีตึกแถวรายไปทั้งนั้น เป็นที่ตั้งของห้างร้านต่างๆ มากขึ้นโดยลำดับ
นับเป็นย่านค้าขายที่สำคัญแห่งหนึ่งในพระนครทางทิศตะวันออก ประตูล้อมรอบ
จึงกลายเป็นชื่อตำบล เรียกว่า “ตำบลประตูล้อมรอบ” ส่วนสะพานเหล็ก
ข้ามคลองโอ่งอ่างนั้นก็พลอยกลายเป็นชื่อตำบลสะพานเหล็กไปด้วย ลงที่
ก็เรียกรวมว่า ตำบลสะพานเหล็กประตูล้อมรอบ ดังนี้ก็มี

วังประตูล้อมรอบ / วังเชิงสะพานดำรงสถิตย์

วันศุกร์ ขึ้นแปดค่ำ เดือนสิบสอง ปีกุนเอกศก จุลศักราช 1261 พุทธศักราช
2442 เป็นปีที่ 31 ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ

วันนั้นหมื่นดำรงราชานุภาพ (เทศ) เจ้ากรมในกรมหมื่นดำรงราชานุภาพ
ตื่นแต่เช้าตรู่ เพื่อเตรียมการรับแขกที่จะมาถวายพระพรเสด็จในกรมฯ ของตน
เนื่องเพราะเช้านี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้มีการเลื่อน

กรมเสด็จในกรมฯ พร้อมด้วยพระเจ้าน้องยาเธออีกสององค์ และตั้งกรมพระเจ้าลูกยาเธออีกองค์หนึ่ง ในตอนบ่ายมีพระราชพิธีพระราชทานพระสุพรรณบัฏที่พระที่นั่งจักรีฯ ในวังหลวง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ จึงเลื่อนเป็น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ นายเทศเจ้ากรม อายุ 42 ปี ก็ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น “หลวงดำรงราชานุภาพ” ศักดินา 600 พร้อมกันในวันนั้น ในเวลาเย็น เจ้านาย ขุนนาง พ่อค้าวานิช ตลอดจนราษฎรที่ทรงคุ้นเคย ย่อมมากราบถวายพระพรเสด็จในกรมฯ ที่วัง ในโอกาสอันเป็นมงคลยิ่งนี้ เจ้ากรมเทศจึงต้องจัดแต่งบริเวณวังประตูสามยอดให้เรียบร้อย ควรแก่การ

นับแต่เสด็จในกรมฯ ได้ทรงกรมเมื่อปีจออัฐศก เวลาที่ล่วงไปได้ 13 ปีแล้ว เจ้ากรมเทศมองไปรอบวัง ก็เห็นแต่ความเปลี่ยนแปลงที่ตาหน้าเข้ามาดูจสายน้ำ ประตูสามยอดที่ดูใหญ่โตหนักหนา สร้างขึ้นมาเมื่อราว 20 กว่าปีก่อน ก็รื้อลงเสียเมื่อปีกลาย ด้วยเพราะในหลวงมีพระราชดำริจะทำการบำรุงบ้านเมืองให้รุ่งเรืองขึ้น ทั้งการค้าขาย และการสัญจรทางบกทางเรือ จึงโปรดเกล้าฯ ให้นายช่างฝรั่งกรมโยธาฯ คิดอ่านซ่อมแปลงสะพานเหล็กถนนเจริญกรุง ให้ใหญ่โตดงามขึ้นเมื่อปีวอกอัฐศก เสด็จในกรมฯ ทรงเลว่าว่านายช่างฝรั่งอินเอยเนียใหญ่เสนอให้ทำสะพานเหล็กใหม่ ให้กว้างแลสูงขึ้น จึงจำเป็นต้องรื้อประตูสามยอดลงเสีย เพราะช่องประตูของเดิมนั้นแคบ ทั้งการป้องกันพระนครด้วยค่ายคูประตูหอรบก็เป็นของพ้นสมัยไปเสียแล้ว อีกประการหนึ่งเสาคานประตูก็เริ่มชวดเซ อาจพังทลายเป็นภยันตรายแก่ราษฎรได้ในวันข้างหน้า

ลำพังการรื้อประตูสามยอดนั้น เจ้ากรมเทศมิเห็นเป็นโทษ เพราะกำแพงพระนครข้างวังของเสด็จในกรมฯ ตลอดจนป้อมเสื่อทยาน ก็ได้รับ

สะพานดำรงสถิตย์
(หอจดหมายเหตุ
แห่งชาติ
กรมศิลปากร)

พระบรมราชานุญาตให้เรือลงก่อนหน้าแล้ว แต่ปัญหาของเจ้ากรมเทศคือ สะพานใหม่ ซึ่งในหลวงพระราชทานนามโดยเฉพาะว่า “สะพานดำรงสถิตย์” มีทางลาดขึ้นลงสะพานทั้งสองข้างที่กว้างขวางกว่าของเดิมถึง 6 ศอก เป็นเหตุให้เสด็จในกรมฯ ต้องทรงเรือกำแพงแลประตู่วังเดิมลง ร่นกำแพงวังเข้าไป แล้วสร้างประตู่วังใหม่ขึ้นที่มุมถนนเจริญกรุงตัดกับถนนมหาไชยนั้น ทำทางรถใหม่ให้ทแยงเข้าไปที่ตำหนักใหญ่ การทั้งนี้เกิดขึ้นในปีจอสัมฤทธิ์ศก เจ้ากรมเทศเฝ้ากำกับการทำกำแพงและประตู่วังของเสด็จในกรมฯ ใหม่อยู่ปีเศษ จึงแล้ว พร้อมๆ กับที่กรมโยธาเรือประตู่สามยอดและสร้างสะพานเหล็กใหม่

แม้การจะล่วงไป ประตู่สามยอดสาบสูญไปแล้วคงเหลือไว้แต่ชื่อ แต่คนทั่วไปก็ยังคงเรียกชื่อวังของเสด็จในกรมฯ ว่า “วังประตู่สามยอด” สืบมา บางคนที่ทันสมัย รู้จักอ่านป้ายชื่อสะพาน ก็เรียกว่า “วังเชิงสะพานดำรงสถิตย์” ตามนามที่ในหลวงพระราชทานไว้แล้วนั้น

อย่างไรก็ดี เจ้ากรมเทศรู้สึกว่า รอบๆ วังของเสด็จในกรมฯ เริ่มวุ่นวายมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ถนนหนทางต่างๆ มีรถราง รถลาก รถม้า หนาแน่นขวกไขว่ทั้งวัน ตำบลประตูละมอดกลายเป็นย่านค้าขายใหญ่ มีห้างร้านต่างๆ มากขึ้นโดยลำดับ แต่ก็มีโรงหอยและโรงฝิ่น ที่เจ้ากรมเทศกำชับคนในวังเพนหนักหนาว่าอย่าเข้าไปพ้องพาน ด้วยเพนอโคจรสถาน มีคติความดีซึ่งวังราวอยู่เพนนิจ

หลานหลวง / สามยอด

วันศุกร์ที่ 17 มกราคม พุทธศักราช 2455 เป็นปีที่ 3 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ

“เจ้ากรมช้อย” ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ นั่งรถลากออกจากวังวรดิศที่ถนนหลานหลวง ข้ามสะพานผ่านฟ้าลีลาศ เลี้ยวมุมป้อมมหาเทพมาตามถนนมหาไชย จนมาถึงวังเชิงสะพานดำรงสถิตย์ หรือวังประตูละมอดเดิม

วันนี้เป็นวันสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเจ้ากรมช้อย ด้วยเสด็จในกรมฯ จะทรงประกอบพิธีขึ้นตำหนักใหม่ที่ถนนหลานหลวง สร้างขึ้นในที่ดินสมบัติเดิมของเจ้าคุณจอมมารดาชุ่ม ชนินในเสด็จในกรมฯ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระบรมราชชนนี พระราชทานค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง ด้วยเมื่อปีก่อนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมเสด็จในกรมฯ ที่วังเชิงสะพานดำรงสถิตย์ ทรงเห็นว่าบริเวณวังคับคั่งจอแจนัก ทั้งตำหนักรักษาก็แออัดทรุดโทรม ไม่สมพระเกียรติ “ผู้เป็นญาติผู้ใหญ่ที่นับถือ เปนมนตรีที่ไว้วางใจ และเปนสหายที่ต้องอาศัยาไครยามาช้านาน” เสด็จในกรมฯ จึงโปรดให้ดอกเตอร์คิง (Karl Döhring, คาร์ล เดอริง) อาคิเตกชาวเยอรมัน

ห้างปิกрімแอนโก
ที่สามยอด
(หอจดหมายเหตุ
แห่งชาติ
กรมศิลปากร)

ออกแบบก่อสร้างตำหนักใหม่ที่ถนนหลานหลวง ก่อสร้างคืบหน้ามาจนแล้วเสร็จ พอมีพิธีขึ้นตำหนักได้ในวันนี้ แม้ถนนหลานหลวงหน้าวังกับถนนดำรงรักษ์หลังวัง จะยังแผ้วถางทางมิแล้วเสร็จติดนัก

เจ้ากรมช้อยกลับมาที่วังเก่าที่ตำบลประตูสามยอด เพื่อมารับเครื่องใช้ในการจัดเครื่องว่างบางอย่างที่ยังคงตกค้างอยู่ที่วังเก่า แล้วจึงเลยไปยังห้างประตูสามยอด คือห้างปิกрімแอนโก สาขาประตูสามยอด เพื่อรับเครื่องฉายรูปที่เสด็จในกรมฯ ทรงสั่งมาแต่่นอกไว้

ห้างปิกрімนี้เป็นกิจการของคนเยอรมัน ตั้งทำการในพระนครมาช้านาน ตั้งแต่รัชกาลก่อน มีสำนักงานใหญ่ที่สุนันทาลัยที่แม่น้ำ แต่เจริญก้าวหน้าจนมีสาขาหลายแห่ง ที่ประตูสามยอดนี้จำหน่ายกล้องถ่ายรูปแลอุปกรณ์เป็นหลัก เสด็จในกรมฯ ทรงเป็นลูกค้ารายใหญ่มาช้านาน กิจการรุดหน้าจนสามารถสร้างตึกใหม่ที่หน้าวังเสด็จในกรมฯ คือที่แยกเชิงสะพานดำรงสถิตย์

ตัดสินนมหาไชย เปนตึกอย่างฝรั่งทันสมัย สูงถึงสามชั้น เสด็จในกรมฯ ว่า นายตมาโย (Mario Tamagno, มารีโอ ตามาญโญ) ช่างฝรั่งอิตาลีเปนผู้ออกแบบ กำลังก่อสร้างอยู่ใกล้จะแล้ว

ใกล้กันมีห้างต่างๆ ได้แก่ **ห้างสรรพานิชลอร์** ของหลวงนรเศรษฐนิธ ขายสรรพสินค้าต่างๆ **ห้างเซ่งซง** ของพวกแคะ ตั้ตรงเท้าแบบฝรั่ง เป็นที่นิยมของเจ้านายและเหล่าขุนนางเปนนึ่งนัก ตลอดจน**ห้างขายยาอมรสาตร์ตราหงษ์** ของนายพัน กาญจนสถิตย์ ขายยาไทยตามตำรับของพระยาอมรสาตร์ประสิทธิ์ศิลป์ พอล่วงถึงปลายรัชกาล มีห้างมาตั้งที่ตำบลประดู่สามยอดเป็นที่ครึกครื้น มี **ห้างปุลตาการ** ขายสินค้าต่างๆ โดยเฉพาะเครื่องเขียน เครื่องหอม และหนังสือ ทั้งห้างใหญ่อย่าง **ห้างจาตุรงคอาภรณ์** ที่ย้ายมาจากถนนเฟื่องนคร ขายเครื่องแบบ เครื่องลูกเสือ เครื่องกีฬาและเกมต่างๆ เปนต้น

เจ้ากรมช้อยก็เปนครุในวังประดู่สามยอดมาก่อน บิดาชื่อรอด ปู่ชื่อสด เห็นความเปลี่ยนแปลงของตำบลประดู่สามยอดมาสวมชั่วคราว เจ้ากรมช้อยเองเมื่อเกิดมาก็เห็นประดู่สามยอดแล้ว ตั้งตระหน่งากลางถนนเจริญกรุงอยู่ ก็ไม่คิดเหมือนกันว่าวันหนึ่งประดู่นั้นจักหายสาบสูญไป คงเหลือไว้เพียงแต่ชื่อมองไปยังตึกแถวรอบวัง ห้างร้านต่างๆ ตั้งมาแล้วก็ย้ายไป ตั้งมาแล้วก็ย้ายไป สลับผลัดเปลี่ยนกันอยู่เสมอ แม้ที่สุด วังของเสด็จในกรมฯ เองก็ยังตั้งอยู่มิได้ จำต้องย้ายไปยังที่ตั้งใหม่ ตามความเจริญวัฒนาของบ้านของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป

เจ้ากรมช้อยเองมีบรรดาศักดิ์ว่า “**พระดำรงราชานุภาพ**” ด้วยในหลวงโปรดเกล้าฯ สถาปนา เลื่อนกรมเสด็จในกรมฯ เมื่อปีกลาย เปนกรมพระดำรงราชานุภาพ เจ้ากรมช้อยเองรับตำแหน่งต่อจากเจ้ากรมเทศ ก็เห็น

ความเปลี่ยนแปลง ทั้งในรั้ววังเอง ในตำบลประตูล้อมรอบ และในบ้านในเมือง
 รัชกาลนี้ไม่เหมือนรัชกาลก่อน ดูกิจการบ้านเมืองสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น
 ปีแรกของรัชกาล พวกทหารหนุ่มๆ ก็ก่อการคิดกบฏกันเสียแล้ว สิ่งใดที่
 ไม่เคยเห็นก็ได้เห็น หนังสือพิมพ์ก็ช่างกระไร ลงข่าวความวุ่นวาย คดีความต่างๆ
 ไม่เว้นวัน แม้บ้านเมืองไกลออกไปถึงเมืองยุโรป ก็ว่ามีมหาอุทกสงครามเกิดขึ้น
 การค้าขายจกปิดเคืองต่อไปภายหน้า

เจ้ากรมช้อยได้เครื่องใช้ที่ต้องการ กับทั้งเครื่องฉายรูปของเสด็จในกรมฯ
 เปนอันเรียบร้อย จึงเรียกรถลากกลับวังใหม่ที่ถนนหลานหลวง เพื่อไปเตรียม
 การพิธีขึ้นตำแหน่งใหม่ เปื่องานใหญ่ดุจเดียวกับเมื่อหลายปีก่อน ที่เจ้ากรมเทศ
 จัดการรับเสด็จฯ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ที่ทรงมาในการตั้งกรม ขึ้นตำแหน่ง
 “พระองค์ดิศ” เมื่อครั้งกระโน้น ไม่ว่าการในวันข้างหน้าจักเป็นอย่างไร
 เจ้ากรมช้อยยอมทำการในหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ให้เสด็จในกรมฯ พระโอรส
 พระธิดา พระนัดดา ตลอดจนบริษัทธิบริวารของพระองค์ท่าน ได้อยู่เย็นเปนสุข
 ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงที่มีมาในบ้านเมืองอยู่เปนนิจ

...

ਲਾਲ ਸਿੰਘ

ลาล ชิงห์ ลาล มีพ พ่อค้าแร่แห่งพายุริศ

เรื่อง: อนันต์ชัย วีระนันท์ชัย

ภาพ: 'Fxaq27'

ชีวิตจริง ยิ่งกว่านิยาย ดูจะเป็นคำกล่าวที่ไม่เกินเลย หากท่านผู้อ่านได้ลองมาฟังเรื่องราวของชายคนหนึ่งที่ผมจะเล่าต่อจากนี้ไป ชีวิตของชายผู้นี้ช่างไม่ต่างไปจากนิยายเสียเท่าไร เป็นตัวละครที่พานพบเรื่องราวมากมาย ทั้งสุข ทั้งทุกข์ มีพบ มีพราก มีจน มีเจ็บ มีสมหวัง มีผิดหวัง มีผจญภัย มีสารพัดบททดสอบที่มนุษย์คนหนึ่งจะประสบพบได้ ดังเรื่องราวของ “ไ้ ลาล ชิงห์” ผู้นี้

ปี พ.ศ.2549 เป็นวันจันทร์ที่ 10 เมษายน ภายในห้องผู้ป่วยของโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง ในย่านธนบุรี ชายชราผู้หนึ่งนอนนิ่งอยู่บนเตียงคนไข้ ถึงจะมีผิวสีดําแดง แต่หน้าตากลับดูเปล่งปลั่ง อย่างที่ไม่น่าเชื่อว่าคนอายุ 96 ปี จะดูเต่งตึงสดใสได้ถึงเพียงนี้ จากเค้าโครงหน้าของคุณปู่ผู้นี้ ด้วยมีใบหน้าโหนกขุนค้มคาย จมูกโด่งยาวจุ่ม ดวงตากลมโต ภายในเขี้ยวอันลึก ดูก็รู้ว่าชายชราผู้นี้มิใช่คนไทย คุณปู่สวมแว่นสายตารอบหนาสีดำเข้ม มีหนวดและเคราสีขาวเป็นเงินยวง ดกยาวจนจรดกลางอก บนหัวโปกผ้าสีขาวปลอด ดังที่ได้โปกมาตลอดทั้งชีวิต เพื่อเก็บมุ่นมวยผมที่กลัดให้เป็นระเบียบด้วยหวีไม้ขนาดเล็กไว้ภายใน มุ่นมวยผมที่ตอนนี้ได้กลายมาเป็นสีเงินยวงดั่งเส้นไหม เป็นเส้นผมที่ท่านผู้เฒ่าเลี้ยงไว้เกือบศตวรรษ โดยไม่ผ่านการตัดให้สั้นลงเลย ตลอดช่วงอายุที่ผ่านมา

ชายชราใส่ชุดผู้ป่วยของทางโรงพยาบาล ทำให้จำต้องถอดชุดที่ใส่ประจำ ออกเก็บไว้ จะว่าไปชุดของคุณปู่ซึ่งมีอยู่ไม่กี่ชุด ก็มีเพียงแบบเดียว สีเดียวนั่นคือเป็นเสื้อคลุมผ้าฝ้ายเนื้อบางสีขาว ตัวยาวทรงโคร่ง ยาวกรอมลงมาจนจรดครึ่งตัก ส่วนท่อนล่างเป็นกางเกงผ้าฝ้ายขาวยาวสีขาว ขาสีบแคบ สิบจนคนยุคปัจจุบันอาจสงสัยว่ายัดปัสสาวะเข้าไปได้อย่างไร นี่คือชุด หรืออาจจะเรียกว่าเครื่องแบบของชายชรา “นามธารี” ก็ว่าได้

นามธารี หรือที่ในภาษาปัญจาบเขียนว่า ਨਾਮਧਾਰੀ (Namdhari) ออกเสียงว่า นามตำหรี เป็นนิกายหนึ่งซึ่งแยกตัวออกมาจากศาสนาสิกข์ ผู้นับถือนามธารีมักสวมใส่ชุดสีขาวกัน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ เจกเช่น ชายชราผู้หนึ่งที่แต่งขาวแทบจะทุกวันในช่วงชีวิตที่ผ่านมา

ผู้เฒ่าผู้นี้ หรือที่ชาวสิกข์ในย่านพาหุรัดเรียกขานกันด้วยความเคยชินว่า “โป้ ลาล ชิงห์” ครุ่นคำนึงถึงชีวิตตนเองที่ผ่านมา นี่คงเป็นช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิตแล้วมั๊ย? ด้วยลูกทั้งห้าเป็นธุระจัดการเรื่องการรักษาในช่วงบั้นปลายของชีวิตตลอดระยะเวลา 2 เดือนที่ผ่านมา ถึงแม้จะไม่ได้ป่วยเป็นโรคอะไรร้ายแรง ไม่ได้เป็นมะเร็ง ไม่ได้เป็นโรคหัวใจ เบาหวาน หรืออัมพาต แต่ความชรา ก็ถือเป็นโรคชนิดหนึ่งที่คร่าชีวิตมนุษย์เราไปได้เช่นกัน

โป้ ลาล ชิงห์ หวนรำลึกถึงดินแดนบ้านเกิด ที่แคว้นปัญจาบ ดินแดนกว้างใหญ่ทางตอนเหนือของจักรวรรดิอินเดีย ภายใต้การปกครองของอังกฤษ หรือที่เรียกกันว่า บริติชราช (British Raj) เด็กชายผู้หนึ่งถึงกำเนิดขึ้นมาดูโลกในปี 1910 (หรือ พ.ศ.2453 ตรงกับช่วง ร.5 ต่อ ร.6 ของไทย) ที่หมู่บ้านชนบทอันห่างไกล อย่างคันธุวาลี (ਖੰਡੂਵਾਲੀਏ, Khandu Wali) นอกเมืองซิวาลโกฏ (ਸਿਆਲਕੋਟ, Sialkot) ออกไป เป็นชุมชนเล็กๆ บนที่ราบสูง

เชิงเทือกเขาหิมาลัย ทางตอนเหนือสุดของแคว้นปัญจาบ เมื่อเกิด พ่อและแม่ตั้งชื่อทารกใหม่ว่า “ลาล” (ਲਾਲ, Lal) แปลว่า สีแดง หรืออัญมณีสีแดงอย่างทับทิม อาจเพราะทารกผู้นี้มีผิวสีดำแดงอย่างชาวพื้นเมืองแถบนี้ก็เป็นได้ คำว่า ลาล นี้ ยังหมายถึง ปิยบุตร หรือบุตรอันเป็นที่รัก อีกด้วย

แต่ดูเหมือนบุตรอันเป็นที่รักผู้นี้ จะโชครະตาอาภัพนัก ด้วยแม่ผู้ให้กำเนิด มาต่วนจากไปเมื่อเด็กน้อยมีอายุได้เพียง 4 ขวบ อีกเพียง 1 ปีต่อมา พ่อก็ตามแม่ไป ชีวิตคนในสมัยนั้นช่างไม่จริงยังยืนเสียจริงๆ ด้วยการแพทย์และการสาธารณสุข ยังไม่ดีพอ

ชีวิตช่างเหมือนอย่างในนิยายจริงๆ ไหมครับ?

เด็กชายลาลผู้นำสงสารจึงต้องเติบโตมาในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าภายในหมู่บ้านคันทวาลี อาศัยอยู่กับนักบุญนิกายนามธาร์ท่านหนึ่งซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนเด็กกำพร้าแห่งนี้ นักบุญท่านนั้นมีนามว่า ยกัต ซิงห์ (ਸਤ ਜਗਤ ਸਿੰਘ, Sant Jagat Singh) ซิงห์ ในที่นี้ หาใช่นามสกุลไม่ หากแต่เป็นสร้อยคำที่ผู้ชายสิกข์ที่ผ่านการปวารณาแล้วจะใช้ต่อท้ายชื่อ มีความหมายว่า สิ่งหรือสิ่งใดนั่นเอง

ท่านยกัต ซิงห์ ผู้นี้เป็นที่นับถือกันอย่างกว้างขวางในละแวกเมืองชือาลโกฏ ด้วยท่านนำเด็กยากไร้มาเลี้ยงดู ให้ที่พักอาศัย มีอาหารอันบริสุทธ์กิน ท่านยังสอนให้เด็กเหล่านี้ทำกับข้าว ทำงานบ้าน ซักผ้าเป็น เย็บผ้าได้ เพื่อให้สามารถเลี้ยงตัวและประกอบอาชีพได้ในอนาคต และกิจวัตรสำคัญที่สอนให้กับเด็กๆ ก็คือ สอนให้ศึกษาพระคัมภีร์

เมื่อล่วงถึงวัยอันควร ตามธรรมเนียมของชาวปัญจาบ นายลาล ซิงห์ ก็ออกเรือน ท่านยักตเลือกสาวมาให้ การแต่งงานแบบคลุมถุงชนยังถือเป็น ธรรมเนียมปฏิบัติในสังคมสมัยนั้น เจ้าสาวอายุน้อยกว่าหนุ่มลาล ซิงห์ หลายปีอยู่ สาวน้อยผู้นั้นมีชื่อว่า กัรตาร์ กอร์ (**ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ**, Kartar Kaur) กัรตาร์ แปลว่า พระผู้สร้าง หรือ พระเจ้า ส่วน กอร์ เป็นสร้อยคาลงท้ายชื่อ ของผู้หญิงชาวสิกข์ มีความหมายว่า เจ้าหญิง

ผู้เฉลียวฉลาด ซิงห์ แทบไม่เชื่อว่าสาวน้อยคนนี้ ที่เป็นทั้งพระเจ้า และเจ้าหญิง ของเขาในวันนั้น จะกลายมาเป็นคู่ชีวิตของหนุ่มกำพร้าผู้ขัดสนผู้นี้ และเป็น คู่ชีวิตที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกันไปอีกตลอดชั่วชีวิตเลยทีเดียว

ด้วยเป็นผู้ขยันหมั่นเพียร และธำรงซึ่งความซื่อสัตย์ ลาล ซิงห์ จึงได้ไปทำงาน รับใช้คหบดีนามธาร์ทานหนึ่ง ซึ่งตั้งห้างค้าขายผ้าแพรพรรณในเมืองใหญ่ อย่างกูจรานวาลา (**ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ**, Gujranwala) ลาล ซิงห์ และภรรยาจึง จำต้องจากบ้านเกิดอย่างคันทูวาลีไปอยู่กับนายแห่งตระกูลนารูล่า (**ਨਰੂਲਾ**, Narula) ลาล ซิงห์ ทำหน้าที่เป็นพ่อครัว ส่วนกัรตาร์ กอร์ เป็นแม่บ้าน ทั้งคู่ รับใช้ท่านเศรษฐีอยู่นาน จนลุปีที่ 12 ขณะที่สงครามโลกครั้งที่สองกำลัง ปิดฉากลงในปี 1945 (หรือ พ.ศ.2488) เจ้านายได้ข่าวระแคะระคายถึง ขบวนการเรียกร้องเอกราชของอินเดีย จากเจ้าอาณานิคมอังกฤษ การบ้าน การเมืองในช่วงนี้ช่างคุกรุ่นเผ็ดร้อนยิ่ง โดยเฉพาะข้อเรียกร้องของนักการเมือง ต่างศาสนา ไม่ว่าจะเป็นอิสลาม ฮินดู หรือสิกข์

นายมองเห็น “ภัย” หากยังคงตั้งห้างอยู่ที่เมืองกูจรานวาลา อันมีพลเมือง ส่วนมากเป็นมุสลิม จึงตัดใจเทครัว ย้ายนิवासกันไปพำนักยังเมืองมันทิ (**ਮੰਡੀ**,

Mandi) เมืองศูนย์กลางการค้าทางตะวันออกของแคว้นปัญจาบ (ในเวลาต่อมาจึงแยกออกเป็นรัฐหิมาจัลประเทศ ของอินเดีย) เจ้านายยังคงเปิดห้างขายผ้าเช่นเดิม และนี่ถือเป็นการย้ายถิ่นฐานครั้งที่สองของครอบครัวลาล ซิงห์

ที่เมืองมันทิลอันร่มรื่นสวยงาม ภายในหุบเขาเชิงเทือกเขาหิมาลัยนี้เองที่ ลาล ซิงห์ ทราบว่าภรรยาของตนตั้งครรภ์ จนให้กำเนิดทารกเพศชาย สร้างความปิติให้กับคุณพ่อแสนซื่อมือใหม่เป็นอย่างมาก

แต่ของขวัญที่ลาล ซิงห์ ได้รับจากพระเจ้า ก็มาพร้อมกับเหตุการณ์ที่ทำให้เขาและกัรตาร์ กอร์ ต้องมีชีวิตพลิกผันอย่างไม่อาจคาดเดาได้

และไม่ใช่เพียงแค่สามภรรยาคุณนี่เท่านั้น แต่ชาวสิกข์ทั้งหมดในแคว้นปัญจาบไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด ก็ต้องเผชิญกับความทุกข์ยากอย่างใหญ่หลวง ต้องพลัดถิ่นาคาที่อยู่ บ้านแตกสาแหรกขาด แบบที่ไม่มีใครจะนึกถึงมาก่อนเลย

ขณะนั้นเป็นปี 1947 หรือ พ.ศ.2490 หลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงร่วม 2 ปี จักรวรรดิอินเดียของอังกฤษได้รับเอกราชจากเจ้าอาณานิคม เกิดเป็นประเทศใหม่ขึ้นมา 2 ประเทศ คืออินเดีย เป็นดินแดนของผู้นับถือศาสนาฮินดู ส่วนปากีสถาน เป็นประเทศของมุสลิม

การแบ่งแยกประเทศเป็นสองยังส่งผลให้แคว้นบางแคว้นจำต้องแบ่งเป็นสองด้วย เช่นแคว้นใหญ่อย่างปัญจาบ ที่มีจำนวนคนมุสลิม กับคนฮินดู และสิกข์ ใกล้เคียงกัน ปัญจาบตะวันออกกลายเป็นรัฐหนึ่งของประเทศอินเดีย เป็นที่ที่ชาวฮินดูและสิกข์อาศัยอยู่กัน ส่วนปัญจาบตะวันตกเป็นแคว้นหนึ่งของประเทศปากีสถาน เป็นบ้านของชาวมุสลิม

การหันแคว้นปัญจาบออกเป็นสองท่อน สองประเทศ ก่อให้เกิดความรู้สึกแบ่งแยกที่ชัดเจนระหว่างผู้คนต่างศาสนา จากเดิมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ฟั่งพาอาศัยมีไมตรีต่อกัน เกิดเป็นความรู้สึกไม่ว้าวางใจ นำมาซึ่งจลาจล ใช้ความรุนแรงต่อกัน บ้างโดนรังควาน โดนเผาบ้าน หรือบุกเข้ายึดที่อยู่อาศัย เกิดการไล่ล่าเอาชีวิตซึ่งกันและกัน เพียงเพราะมีศรัทธาที่ต่างกันเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นคนมุสลิมที่อาศัยในรัฐปัญจาบตะวันออกของอินเดีย หรือคนฮินดู/สิกข์ ในฝั่งปัญจาบตะวันตกของปากีสถาน ต่างก็มุ่งหน้าสู่ชายแดนเพื่ออพยพข้ามฝั่งไปยังอีกประเทศ ว่ากันว่า มีคนฮินดูและสิกข์อพยพไปฝั่งอินเดียร่วม 5 ล้านคน บ้างเดินเท้า บ้างไปกับวัวเทียมเกวียน บ้างโดยสารไปกับรถไฟที่อัดแน่นไปด้วยผู้หนีตายจากสงครามกลางเมือง หวังเพียงว่าพระเจ้าจะดลบันดาลให้ข้ามแม่น้ำราวี (Ravi) พรมแดนธรรมชาติระหว่างสองประเทศได้อย่างปลอดภัย

แต่ก็เกิดเหตุน่าสลดใจขึ้นจนได้ เมื่อมีการสังหารหมู่ครั้งรุนแรงบนขบวนรถไฟที่อัดแน่นด้วยผู้อพยพมุสลิมจากเมืองอมฤตสระของอินเดีย มุ่งสู่ปากีสถาน ในทางกลับกัน ขบวนรถไฟที่ขนคนฮินดูและสิกข์จากฝั่งปากีสถานมายังฝั่งนี้ ก็โดนฆ่าตายเกือบทั้งขบวนด้วยเช่นกัน เป็นสงครามทางศาสนาที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ก็ได้

นับว่าเป็นโชคที่ท่านเศรษฐีโหวตตัวท่าน ซิงอพยพมาปักหลักที่ปัญจาบตะวันออกของฝั่งอินเดียเสียแต่เนิ่นๆ ก่อนที่จะมีการแบ่งแยกประเทศ จนเกิดจลาจลไปทั่วปัญจาบ

แต่ใช่ว่าอยู่ที่ฝั่งนี้จะปลอดภัย...

สำหรับคู่ผิวเมียทั้งสอง เจ้านายแห่งตระกูลนารูล่าเหมือนจะเป็นผู้กำหนดชะตากรรมไว้ให้แล้ว ด้วยท่านคบคิดค้าขายกับ “เซียมมี” หรือคนสยามมาก่อน

ในรุ่นพ่อ ตระกูลนารูล่าเป็นชาวสิกข์รุ่นบุกเบิกที่เข้ามาทำการค้ากับสยาม ตั้งแต่คราวพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 มาขายผ้าแพรพรรณ ขายเครื่องเทศ พริกไทย ทั้งทำธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ มีที่ดินอยู่มากมายหลายแปลงด้วยกัน ทั้งในย่านสำเพ็ง ราชวงศ์ สี่พระยา หรือพญาไท

เจ้านายนารูล่าถามว่าหัวใจทั้งสองอย่างลาลและกัรตารว่าคิดอ่านเช่นไร ทั้งคู่ยังมีลูกน้อยที่ต้องดูแล จึงไม่ขัดข้องที่จะติดตามนายไปยังสถานที่ปลอดภัยเพื่อหนีสงคราม เมื่อเป็นเช่นนั้น ทั้งคู่จึงตัดสินใจย้ายถิ่นฐานอีก เป็นครั้งที่สาม โดยร่วมไปกับคาราวานอพยพ พร้อมกับเจ้าทาร์กน้อย เป็นการเดินทางไปตายเอาดาบหน้า อย่างที่ไม่อาจจะรู้ชะตากรรมในอนาคตได้เลย ทั้งคู่ทิ้งทรัพย์สินต่างๆ ไว้เบื้องหลัง โดยมีประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางที่เจ้านาย และบ่าวทั้งสอง ตั้งธงที่จะลี้ภัยข้ามน้ำข้ามทะเลมาเผชิญชีวิตใหม่กัน

จากรัฐปัญจาบตะวันออกซึ่งอยู่ด้านเหนือสุดของประเทศอินเดีย คาราวานของท่านเศรษฐีนารูล่าโดยสารรถไฟมายังเมืองท่าสำคัญทางฝั่งตะวันออกของอินเดียอย่างเมืองกัลกัตตา (Calcutta) หรือที่ในปัจจุบันเรียกว่าเมือง โกลกาตา (Kolkata) เป็นเมืองท่าอย่างฝรั่งที่เจ้าอาณานิคมอย่างอังกฤษก่อสร้างไว้อย่างใหญ่โตสวยงาม อังกฤษยังวางระบบรางรถไฟครอบคลุมไปทั่วทั้งที่ราบลุ่มแม่น้ำคงคา การเดินทางจากปัญจาบจากทางเหนือ สู่เดลี มุ่งเข้ากัลกัตตาทางตะวันออก จึงไม่ใช่เรื่องยาก

คณะของนายต้องพำนักอยู่ที่เมืองท่าอันแสนโก้แห่งนี้ถึง 3 เดือนเต็ม เพื่อเตรียมทำใบผ่านแดน และจัดการเรื่องตัวเรือ ใช่ว่า! พวกเขาจะลงเรือเดินสมุทรมุ่งสู่สยาม ซึ่งขณะนั้นเรียกกันว่า ประเทศไทย

แต่ยังไม่ทันที่จะขึ้นเรือ ทารกที่เป็นของขวัญของพระเจ้าในยามคับขันของขวัญสำหรับการเดินทางเผชิญโชคในดินแดนแห่งใหม่ ทารกที่หอบหิวหิภัยมา ก็มีอันต้องจากไปด้วยโรคฝีดาษ!

ผู้เฒ่าลาล ซิงห์ ยังจำวันนั้นได้ดี ถึงความสูญเสียก่อนที่จะโดยสารเรือ

เรือเดินสมุทรเป็นเรือขนาดใหญ่ เหมือนตึกมีหลายชั้น ครคร่ำไปด้วยผู้อพยพชาวอินเดียที่แสวงหาประเทศที่สามสำหรับลี้ภัย เรือแฉะที่ย่างกุ้งเป็นลำดับแรก โดยจะจอดพักอยู่ที่ท่า 2-3 วัน ผู้โดยสารหลายคนเลือกจะลงที่นี่ เพื่อเดินทางทางบกต่อไปยังเมืองพม่าตอนใน อย่างมณฑลพะล่าย ตองยี เชียงตุง เพื่อเข้ามายังเชียงราย เชียงใหม่ ผ่านทางท่าซี้เหล็ก/แม่สาย

แต่เจ้านายมีจุดหมายในใจแล้วว่าจะมาประเทศไทย เมื่อเรือเทียบท่าที่ปีนัง จึงขึ้นฝั่งกันที่นี่ เมื่อกักโรค หรือ Quarantine ราว 1 เดือนเต็มแล้ว จึงจะเดินทางต่อไปได้ ผู้โดยสารในเรือ พอถึงปีนังแล้ว ก็กระจายไปตามเมืองต่างๆ แต่โดยมากแล้วจะขึ้นเหนือเพื่อมุ่งสู่กรุงเทพฯ โดยทางรถไฟ เปลี่ยนขบวนรถที่ปาดังเบซาร์ ปลายทางสถานีรถไฟหัวลำโพง และที่พำนักสำหรับชาวสิกข์พลัดถิ่นในยามคับขันเช่นนี้ก็คงหนีไม่พ้น วัดสิกข์ หรือคุรุทวาราว ในย่านพาหุรัดนั่นเอง

แต่สำหรับลาล ซิงห์ และภรรยาแล้ว เมื่อถึงกรุงเทพฯ ได้ติดตามไปปรับใช้เจ้านายที่บ้านพักในย่านถนนอนุวงศ์ แถบสำเพ็ง ซึ่งเป็นย่านที่มีพ่อค้าจากอินเดีย ทั้งสิกข์จากปัญจาบ หรือก็มีมุสลิมจากคุชราต อาศัยอยู่กินทำธุรกิจกันมาแต่โบราณ ตระกูลนารูล่ายังคงทำธุรกิจรับซื้อที่ และจำนองที่ เช่นที่เคยทำมา

กาลผ่านอย่างรวดเร็วที่พระนคร ล่วงไป 4 ปีเต็ม ท่านเศรษฐีเห็นว่า เหตุการณ์ที่บ้านเกิด น่าจะสงบลงแล้ว เจ้านายผู้แสนดีจึงเปรยถาม ความสมัครใจของบ่าวทั้งคู่ ว่าต้องการกลับไปทำกินที่บ้านเกิดมั๊ย จะสนับสนุน ค่าเดินทางให้

เป็นคำถามที่ ลาล ชิงห์ ตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว หมู่บ้านคันธุวาลี บ้านเกิด ซึ่งปัจจุบันอยู่ในประเทศปากีสถานไปแล้วนั้น ไม่ต้อนรับชาวลิขี อย่างเขาแล้ว และการไปตั้งถิ่นใหม่ในรัฐปัญจาบ หรือที่เดลี ในอินเดีย ก็เป็นเรื่องที่ไม่แน่นอน สี่ปีในกรุงเทพฯ อาจจะไม่นาน แต่ก็ทำให้ครอบครัวของเขารู้สึกอบอุ่นและคุ้นเคย ลาล ชิงห์ จึงให้คำตอบนายไปว่า เขาตัดสินใจแล้ว ที่จะอยู่ที่นี้ ขอเลือกกรุงเทพฯ เป็นบ้านแห่งใหม่ แม้ว่าจะต้องยืมโดยลำพัง โดยไม่ต้องพึ่งนายอีกต่อไป เป็นการตัดสินใจที่เด็ดเดี่ยว ที่มาพร้อมกับภาระอันยิ่งใหญ่ในการอยู่รอดให้ได้ในมหานครแห่งนี้

เมื่อตั้งใจจะอาศัยเมืองไทยเป็นเรือนตายแล้ว ลาล ชิงห์ ซึ่งขณะนั้นอายุ 40 ปี ก็ต้องเริ่มต้นนับหนึ่งใหม่ ทั้งคู่ย้ายไปอาศัยในเรือนไม้หอมช่อห้องหนึ่ง ที่ด้านหลังวัดลิขี ในย่านพาหุรัด (เป็นตรงบริเวณที่เป็นร้านก๋วยเตี๋ยวพม่า ในปัจจุบัน ด้วยในสมัยนั้น บริเวณซึ่งเป็นตลาดผ้าพาหุรัดทั้งหมด หรือ พาหุรัดปลาช่าในปัจจุบัน ยังเป็นชุมชนแออัดที่มีแต่เรือนไม้ไผ่ๆ หรือที่เรียกกันว่าสลัมพาหุรัดอยู่) ด้วยเป็นที่ของวัดเลียบ หรือวัดราชบูรณะ วัดใจดีไม่คิดค่าเช่า สองผัวเมียจึงเลือกที่จะพำนักที่เรือนไม้ที่มีชั้นเดียวแห่งนี้ ห้องที่มีพื้นที่เพียงไม่กี่ตารางเมตร เป็นทั้งที่ซุกหัวนอน และที่ทำครัวสำหรับปรุงอาหารขาย เพราะลาล ชิงห์ ตั้งใจแล้วที่จะนำความชำนาญสมัยเป็นพ่อครัวให้กับตระกูลนารูล่า มาเป็น “พ่อค้าเร่” ขายเผือกต้มนั่นเอง

เมนูแรกที่ ลาล ซิงห์ ประเดิมเร่ขาย ก็คือของว่างเล็กๆ น้อยๆ นั่นคือ ผีอกต้ม เป็นลูกผีอกหัวเล็กๆ หนึ่งให้สุก เนื้อเหนียวแน่น ปอกเปลือก หั่นเป็นชิ้นละคำ นายลาลตักผีอกที่ต้มจากที่บ้านแล้ว ใส่หม้อสแตนเลส ปิดฝา ท่อด้วยผ้า แล้วรวบชายผ้าขึ้นสะพายไหล่ พร้อมออกตระเวนเร่ขายผีอกต้มไปตาม ตรอกซอกซอยในย่านพาหุรัดและสำเพ็ง เป็นของกินเล่นที่คนลิขี่ชื่นชอบ กันมาก ขายดีเหลือหลาย

เวลามีลูกค้า ลาล ซิงห์ จะตักขึ้นเผือกใส่ในกระทงใบตอง โรยด้วยพริก กับเกลือ ราดด้วยน้ำจิ้มรสเด็ด คือน้ำจิ้มมะขาม ตำรับปัญจาบิ บดหัวหอม ใส่ไปด้วยเพื่อให้ซอสข้น เติมพริกบดเพื่อเพิ่มรสชาติเผ็ดร้อน เชลล์ไม่ต้อง ชวนชิม แต่ไป ลาล ซิงห์ ชิมเอง (ไป ในภาษาฮินดีหมายถึง พี่ชาย หรือ น้องชาย แต่สำหรับนามธาริแล้ว ไป ยังหมายถึง คนรับใช้พระเจ้า มักใช้ เรียกบุคคลที่ปฏิบัติธรรม ยึดมั่นในคำสอน)

ครอบครัวพ่อค้าเร่ขายผีอกต้ม อาศัยอยู่ที่วิมานหลังน้อยหลังวัดลิขี่ แห่งนี้ถึง 7 ปีเต็ม จนมีลูกทั้งสิ้น 4 คน ลาล ซิงห์ ต้องใช้ชีวิตอย่างมัธยัสถ์ ประหยัดอดออม ทำงานแบบหามรุ่งหามค่ำ หมั่นเพียรเพื่อสร้างครอบครัว จนวันหนึ่ง เมื่อ กทม. มาไล่ที่ เพื่อจะทำถนนในซอย ครอบครัวพ่อค้าเร่จึง จำต้องเร่ย้ายไปบ้านใหม่ เป็นบ้านเช่าภายในตรอกสาเก เมื่อราวปี 2500 นิดๆ

ตรอกสาเกแห่งนี้ ไม่ใช่ตรอกสาเก ริมคลองหลอด ตรงหลังโรงแรมรัตนโกสินทร์ ถนนราชดำเนิน แต่อย่างใด แต่เป็นแหล่งชุมชนแออัดที่อยู่ด้านหลังตึกแถว บนถนนพาหุรัดฝั่งเหนือ (ปัจจุบันคือแถวบริเวณห้างไนน์เวสต์) ที่ปากตรอก จะเป็นซอยแคบๆ ระหว่างตึกแถว 2 ชุด ปัจจุบันมีแผงขายก๋วยเตี๋ยวจับจองอยู่

เข้าไปข้างในตรอกจะเป็นเวียงที่ว่าง มีศาลเจ้าจีนตั้งอยู่ด้านซ้ายมือ เคียงกับต้นสาเกใหญ่ (จึงเป็นที่มาของชื่อตรอกนั่นเอง) ถัดเข้าไปภายในเวียงปลูกเป็นเรือนแถวไม้โหลมๆ 2 ชั้น มีประมาณ 20-30 ห้อง ปลูกหันหน้าล้อมรอบลานโล่งตรงกลาง ชั้นบนเป็นห้องนอน ชั้นล่างเป็นห้องนั่งเล่น ห้องน้ำ ส่วนลานโล่งด้านหน้าบ้านเป็นที่พ่อค้าเร่ใช้หุงหาอาหารเพื่อนำไปขาย และที่นี้เองที่ลูกคนเล็กของโป๋ ลาล ซิงห์ (คนที่ 5) ลืมตามาดูโลก

ที่บ้านตรอกสาเกนี่เองที่ลาล ซิงห์ เริ่มขยับขยายกิจการพ่อค้าเร่ของเขา ลาล ซิงห์ จะตื่นแต่เช้ามีดมาทำแกงถั่วลูกไก่ (Chick Pea) หรือที่ชาวปัญจาบเรียกแกงถั่วนี้กันว่า “โชเล่” (ਚੋਲੇ, Chole) ถั่วลูกไก่ หรือถั่วหัวช้างนี้ โป๋ ลาล ซิงห์ ซื้อจากร้านที่พาหุรัด นำมาต้มให้สุก เจียวหัวหอมกับน้ำมันเนย หรือ “กี” (ਘਿਉ, Ghee, ฆี) ใส่มะเขือเทศสดหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ ตามด้วยขิง เพิ่มกลิ่นด้วยยี่หร่า และเครื่องเทศต่างๆ พอสุกแล้วจึงตักใส่หม้อไว้ เตรียมนำไปเร่ขาย

แกงถั่วนี้จะกินคู่กับโรตีสี่ที่เรียกว่า “บาหุเร่” (ਬਾਹੁਰੇ, Bhature) เป็นแป้งนานที่นำไปทอดจนพองกลมอย่างกับลูกบอลพลาสติก โป๋ ลาล ซิงห์ ซื้อแป้งสาเลเอนกประสงค์จากร้านจีนตรงโกดังน้ำตาลภายในเวียงตรอกสาเก นั้นแหละ จะเรียกว่าหาวัตถุดิบใกล้ตัวจากเพื่อนบ้านก็ว่าได้ กัรตาร์ กอร์ จะทอดบาหุเร่เตรียมไว้ก่อน ที่ครัวกลางแจ้งหน้าบ้านนั่นเอง ทอดเสร็จจึงรวมวางไว้บนผ้าหม้อแกงถั่ว เอาผ้าคลุม เท่านั้น โป๋ ลาล ก็พร้อมจะเร่ขาย “บาหุเร่ โชเล่” หรือโรตีสี่แกงถั่วแล้ว ถือเป็นเมนูยอดนิยมของปัญจาบ โดยมักกินเป็นสำรับยามเช้ากัน

ไต้ ลาล ซึ่งห์ จะแบกหม้อโรตีสองตัวไปขายแต่เช้าที่ย่าน “ประตูเหล็กใหญ่” ซึ่งเป็นชุมชนชาวสิกข์ขนาดใหญ่ตั้งอยู่เคียงคู่วารว หรือวัดสิกข์ที่พาหุรัด ลักษณะเป็นซอยใหญ่ตรงกลาง ขนาบข้างด้วยเรือนแถวครึ่งตึกครึ่งไม้ทั้งสองด้าน ด้านละราว 30 ห้อง ด้วยมีประตูเหล็กเปิดปิดให้เข้าออกได้ที่หน้าปากซอย จึงเป็นที่มาของชื่อเรียกหมู่บ้านแห่งนี้ (เมื่อราวปี พ.ศ.2530 พื้นที่ประตูเหล็กใหญ่ตรงนี้ได้พัฒนาไปเป็นห้างเอทีเอ็ม ก่อนที่จะเป็นอินเดียมอลล์เตรียมดังเช่นในปัจจุบัน) ที่นี่ ลูกค้าของไต้ ลาล ซึ่งห์ จะเอามาขนะออกมาจากบ้านกันเอง พ่อค้าจะตัดแกงหัวใส่ขาม พร้อมยื่นโรตีสองให้ กินแกล้มกับหัวหอมสด หัวไชเท้าดอง

“บาทุเร่ โซเล่” หรือโรตีสองตัวของพ่อค้าเรืออย่างไต้ ลาล ซึ่งห์ จึงถือเป็นเจ้าตำรับร้านแรกในพาหุรัดเลยก็ว่าได้

ตกบ่าย พ่อค้าเราจะเปลี่ยนเมนูมาขายอาหารว่างอีกอย่าง มีด้วยกัน 2 ชนิดเป็นตำรับของทอดชิ้นชื่อของปัญจาบ

อย่างแรกก็คือ “ชะโมซ่า” (ਸਮੋਸਾ, Samosa) เป็นก๊วยทอดรูปทรงสามเหลี่ยมเหมือนพระมิต มีไส้เป็นมันฝรั่ง และผักต่างๆ มีกลิ่นเครื่องเทศแรง กินกับน้ำจิ้มมะขามสไตล์ปัญจาบ สูตรเด็ดของไต้ ลาล ซึ่งห์ ที่ใส่อยู่ในกาทรงน้ำเต้า ซึ่งลูกชายคนโต (ลูกคนที่ 2) จะหิ้วติดตามพ่อไปด้วย

อย่างที่สองก็คือ “ปะกอร์รา” (ਪਕੌੜਾ, Pakora) คือผักชุบแป้งทอดตำรับปัญจาบนั่นเอง ใช้ผักหลายชนิดสับรวมกัน มีมันฝรั่ง กะหล่ำดอก มะเขือยาว ผักบุ้ง และอื่นๆ ที่ซื้อหาได้จากปากคลองตลาด มาผสมกับแป้งถั่วลูกไก่ปั่นเป็นลูกๆ แล้วทอดจนเหลืองกรอบ กินกับน้ำจิ้มแบบเดียวกันกับชะโมซ่า

เนื่องจากชาวสิกขนามธารีเป็นพวกมังสวิรัตตลอดชีวิต ดังนั้นอาหารที่กินจึงไม่มีส่วนผสมของเนื้อสัตว์ หรือแม้แต่ไข่ (แต่ยังสามารถบริโภคนมหรือผลิตภัณฑ์จากนม เช่นโยเกิร์ต ได้) พ่อค้าเรือย่างใบ ลาล ชิงห์ จึงขายอาหารที่ไม่มีเนื้อสัตว์เป็นส่วนประกอบแต่อย่างใด

แล้วใบ ลาล ชิงห์ ขายชะโมซ่า กับปะกอร่า ที่ไหน?

ใบ ลาล ชิงห์ เริ่มขายอาหารเซตทำกินกับเขาบ้าง คราวนี้ไม่ใช่แค่พ่อค้าเร่ธรรมดาแล้ว แต่เป็น “พ่อค้าหาบเร่” เต็มตัว ด้วยมีคานหาบแล้วนั่นเอง เพื่อนพ่อค้าเร่ชาวปัญจาบที่ขายบาเยีย เป็นผู้ชี้ช่องให้ไปสั่งทำกับช่างไม้ชาวจีน ใบ ลาล ชิงห์ จะหาบชะโมซ่า และปะกอร่า ไปขายไกลถึงถิ่นสำเพ็งเลยเถียว โดยหาบไปตั้งขายที่หน้าห้องแถวห้องหนึ่ง ในหาบข้างหนึ่งจะตั้งเตาถ่านพร้อมกระทะสำหรับทอด ด้วยจะได้ทอดไปขายไป ลูกค้าได้ชิมชะโมซ่าทอดมาร้อนๆ กรอบๆ ก็ติดใจ แก้วแกในย่านสำเพ็งยังอุดหนุนซื้อกินเป็นขาประจำเลยก็มี ลูกทั้งห้าของใบ ลาล ชิงห์ ต่างก็มีภาพคุ้นชินเป็นป๊าป๊า กับคานหาบคู่ใจอันนี้เป็นอย่างดี

จะเรียกว่าชีวิตมาประสบความสำเร็จตอนย่างเข้าสู่วัยชราก็ว่าได้ เมื่อใบ ลาล ชิงห์ ไปช่วยเป็นลูกมือในโรงครัวเมื่อคราวงานเลี้ยงพิธีเปิดวัดเทพมณเฑียร วัดอินดู ในย่านเสาชิงช้า พ่อค้าชะโมซ่าวัยกลางคนผู้นี้ได้เรียนรู้การทำอาหารอินเดียสำหรับอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นควา หรือหวาน ได้เวลาแล้วที่เขาจะวางแผนลงเพื่อพัฒนาต่อยอดเป็นธุรกิจจัดเลี้ยงให้กับงานต่างๆ ของวัดสิกข์ หรือไม่ก็งานแต่งของชุมชนชาวอินเดียพลัดถิ่น กิจการรุ่งเรืองเป็นลำดับ จนก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาได้ พร้อมกับซื้อที่สร้างบ้านใหม่ริมคลองโอง่าง หลังกรรมกสิกรรม

(ปัจจุบันคืออาคารศาลรัฐธรรมนูญ) ได้เป็นประชากรชาวเกาะรัตนโกสินทร์อย่างสมบูรณ์แบบ

ผู้เฒ่าลาล ชิงห์ นอนคิดถึงเรื่องราวที่ผ่านมา จากเด็กกำพร้าในหมู่บ้านชนบทอันห่างไกลที่เชิงเขาหิมาลัย รอนแรมหนีตายย้ายถิ่นมาถึงที่นี่ประเทศไทย ที่ที่ได้เริ่มชีวิตพ่อค้าเร่ขายอาหารปัญจาบไปตามท้องถนนด้วยความเพียร ความอดุสาหะ และความมั่งยัสต์ สร้างตัวจนมีกิจการที่ให้ลูกๆ ได้สืบ “ทอด” และสืบสานต่อ คุณปู่สอนกลับไปขณะที่ปากยังพึมพำสวดมนต์ กำไลโลหะที่ปกติจะสวมใส่ติดตัวอยู่เป็นประจำ ยังคงถอดวางอยู่ข้างหัวเตียง กำไลที่เป็นสายใยกับพระเจ้า ขณะนี้ ท่านผู้เฒ่าได้ออกเดินทางไปพบท่านแล้ว...

โบ ลาล ชิงห์ เสียชีวิตอย่างสงบเมื่อเวลา 21:15 น. ขณะลูกชายคนเล็กเฝ้าดูแลอยู่ ลูกชายคนนั้นก็คือผมเอง อนันต์ชัย วีระนันท์ชัย หรือในชื่อภาษาปัญจาบปีที่เพื่อนพี่น้องชาวไทยลึกลับรู้จักกันในนาม ชัตปาล ชิงห์

...

แผนที่ย่านพารุติ ในปี 2512

1 วัดลิกษ์	4 ชุมชนประตูลีกลีเล็ก
2 รร.ลิกษ์วิทยาลัย	5 ชุมชนตรอกสาเก
3 ชุมชนประตูลีกลีใหญ่	6 เซ็นทรัลวังบูรพา

ข้าวของ กับ ความทรงจำ

สถานที่

ไชด์ก่อสร้างกลางถนนเจริญกรุงใกล้กับวัดมังกร

ตัวละครหลัก

อาร์ม นักโบราณคดีเมือง

ผู้ชำนาญการขุดค้นโบราณคดีในกรุงเทพฯ มากกว่า 10 ปี

อาแปะ วัย 70+ บรรพบุรุษมาจากเมืองจีน

มาอาศัยที่ย่านถนนเยาวราช-เจริญกรุง

โครงเรื่อง

1. นักโบราณคดีเมืองชื่อ อาร์ม ขุดค้นตามวิชาชีพ ตามหลักการ มองวัตถุ ข้าวของโบราณ คือ หลักฐานทางโบราณคดี สิ่งที่มีคุณค่าเชิงวิชาการ มีรูปร่าง รูปแบบ ขนาด สีล้น สิ่งเหล่านี้สามารถนำมาศึกษาเพื่อบอกเล่าเรื่องราวในอดีต ตามจุดมุ่งหมายของวิชาโบราณคดี
2. อาแปะ ลูกหลานชาวจีนเยาวราช สืบเชื้อสายมาจากอาเหล่างเหล่งม่า ที่อพยพจากจีนเข้ามายังสยาม อาแปะไม่รู้ไม่เข้าใจหรอกว่า โบราณคดีคืออะไร วิชาการคืออะไร รู้แต่เยาวราช เจริญกรุง คือ บ้านเกิดเมืองนอน ของบรรพบุรุษที่จะต้องพิทักษ์รักษา เรารักบ้านของเรา ความทรงจำครั้ง บรรพบุรุษนั่งล้อมวงกินข้าวต้มใช้ตะเกียบคีบในวัยเยาว์ยังปรากฏในความทรงจำอย่างชัดเจน

แล้วอะไรคือจุดตรงกลางระหว่างแว่นวิชาการของนักโบราณคดีที่มองวัตถุ เป็นใหญ่ และความทรงจำความรักในบรรพบุรุษในสายตาของอาแปะ

อาร์ม

ข้าวของ กับ ความทรงจำ จากหลุมขุดค้นสถานีวัดมังกร

เรื่อง: กรรณิการ์ สุธีรัตนภิรมย์

ภาพ: 'Moioh'

- 1 -

“จะขุดอะไรกันนักหนา เมื่อไหร่ลื้อจะเสร็จ” เสียงผู้ชายสำเนียงจีน ดังทะลุข้ามเขตมาในไซด์ก่อสร้าง พร้อมกระป๋องน้ำอัดลมที่โยนข้ามรั้วเข้ามาสามกระป๋อง

อาร์ม นักโบราณคดีหนุ่ม ในเสื้อสีดำที่สวมทับด้วยเสื้อนิรภัยสะท้อนแสงสีเขียว และสวมหมวกนิรภัยสีขาว ในมือถือตลับเมตร ถอนหายใจพร้อมกับหยิบกระป๋องที่โยนมาลงในหลุมขุดค้นสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ มันคงจะไม่ใช่ไร แต่กระป๋องดันไปโดนแนวโบราณสถาน ที่ก่ออิฐก้อนใหญ่สี่เหลี่ยมเรียงกันเป็นแนวยาวซ้อนกันไปมาหลายชั้น แนวอิฐขนาดใหญ่นี้ขุดค้นพบอยู่ใต้ถนนเจริญกรุง และยังต้องขุดตามแนวต่อไปว่าจะสิ้นสุดขอบเขตที่ตรงไหน และลึกจากผิวถนนเท่าไร

“นาย อาแปะแกโยนกระป๋องเข้ามาทุกวัน นายไปคุยกับแกหน่อยไหม อีรูมันจะพังเอา” โฟร์แมนที่คอยดูแลคนงานพร้อมกับอุปกรณ์ชุดคันต่างๆ เรียกนาย ที่หมายถึงนักโบราณคดีอาร์ม

อาร์ม พยักหน้ารับ นี่ไม่ใช่ครั้งแรกที่เจอ อาชีพนักโบราณคดีที่ชุดคันในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯ หรือที่เรียกว่า “นักโบราณคดีเมือง” ย่อมเจอสถานการณ์แปลกๆ ในไซต์งานเสมอ สำหรับสถานที่แห่งนี้ กลางถนนเจริญกรุง ใกล้วัดมังกรกมลาวาส บริเวณที่ประวัติศาสตร์บอกเราว่าเป็นสถานที่ตั้งถิ่นฐานของคนจีนที่อพยพมาจากเมืองจีนแผ่นดินใหญ่ มาอาศัยตั้งแต่ครั้งต้นกรุงรัตนโกสินทร์ คนจีนฮกเกี้ยน แคะ แต่จิว อพยพโยกย้ายเข้ามาขุดผิแผ่นดินสยามหลายระลอก มาตั้งบ้านผูกเรือทำมาหากินตั้งแต่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเรือสินค้าขายของและมีเฟิงพักให้หลบนอน

นอกจากจะอยู่กินและค้าขายบนเรือแล้ว ถัดขึ้นไปบนบกไล่จากลำเพิงยาวมาเรื่อยจนถึงเขาวราช เจริญกรุง มีเรือนแถวไม้แออัดเป็นสัญลักษณ์ของเรือนคนจีน ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 4 เรือนแถวไม้ถูกรื้อลง เพื่อสร้างถนนเขาวราชเจริญกรุง พร้อมตัดตรอกซอกซอยเชื่อมถึงกัน แล้วสร้างตึกแถวสองฟากถนน นับตั้งแต่นั้น ตึกแถวเลยกลายเป็นย่านค้าขายของคนจีนและต่างชาติ ต่อมาคนจีนเหล่านั้นออกลูกหลานจนกลายเป็นคนไทยเชื้อสายจีน อาแปะคนที่โยนกระป๋องเข้ามา ก็คงสืบเชื้อสายมาจากคนจีนที่อพยพเข้ามาแต่ครั้งกระนั้น

หลักการโบราณคดีบอกอาร์มเสมอว่า การขุดค้นทางโบราณคดีนั้น ยิ่งขุดลึกลงไปใต้ผิวดินเท่าไร อายุความเก่าแก่ก็ยิ่งรากลึกลงเท่านั้น หรือพูดสั้นๆ ก็คือ “ยิ่งลึกยิ่งเก่า” การขุดค้นของอาร์มแต่ละครั้ง ต้องใช้ความอดทนเสมอ โดยเฉพาะผิวบนสุดที่จะเริ่มขุดเจาะลงไป มักจะเป็นถนนคอนกรีต ราวตอมะตอย ไม่ก็เทพูนหนา จึงจะต้องค่อยๆ ใช้เครื่องจักร

อย่างรถแบคโฮ เครื่องเจาะสว่าน เจาะลึกลงไป แน่นอนละ การทำงาน คล้ายกับงานก่อสร้างถนน ซึ่งมีเสียงดัง ฝุ่น เขม่า และมลพิษที่ไม่พึงประสงค์ ย่อมสร้างความรำคาญให้กับคนทั่วไป โดยเฉพาะคนที่อยู่ใกล้เคียง แม้กระทั่ง อาแปะก็เช่นกัน

อาร์ม निकไป ถอนหายใจไป พร้อมกับเริ่มเปิดสมุดบันทึก เพื่อบันทึก สิ่งที่กำลังปฏิบัติงาน และหลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดค้นพบในแต่ละวัน ในแต่ละสัปดาห์ พลิกไปยังหน้าแรกๆ ที่เคยทบทวนประวัติศาสตร์พื้นที่ ปลายมือหวั่นๆ จดบันทึกลำดับการซ้อนทับของพื้นที่ในแต่ละห้วงเวลา และความคาดหวังว่าการขุดค้นในครั้ง นี้ จะขุดค้นพบหลักฐานอะไรที่ซ่อนอยู่ใต้ดิน

สมุดบันทึก หน้า ที่ 3

สมัยที่ 1 ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ บริเวณนี้เคยเป็นแปลงผักสวนผัก ของคนจีนที่อพยพโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน (แผนที่เก่าในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ.2430 ยังแสดงให้เห็นแปลงผักนั้นอยู่) มีถนนโบราณ สองฟากฝั่ง ถนนยังไม่มีตึกแถวเรียงราย

สิ่งที่คาดว่าจะขุดพบ - ดิน...? ละอองเรณูของพืชผัก...? ถนนโบราณ... ?

สมัยที่ 2 สมัยรัชกาลที่ 4-5 สร้างถนนเจริญกรุง สร้างตึกแถวเรียงราย สองฟากถนน ตั้งวัดมังกรกมลาวาส

สิ่งที่คาดว่าจะขุดพบ - แนวถนนเจริญกรุง และฐานรากตึกแถว

เมื่ออ่านบันทึกจบ ความคาดหวังที่มีต่อหลักฐานที่จะขุดค้นพบนั้น คงจะเกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 5 โชคดีอาจเจอหลักฐานก่อนรัชกาลที่ 5 นั่นคือ ถนนโบราณ เหตุเพราะถนนโบราณเป็นสิ่งก่อสร้างก่ออิฐถือปูนที่ยังไม่สูญสลายหายไป หากแต่...แปลงผักรั้วนั้น จะพบหลักฐานอะไรเล่า ดิน...? หรือ ละอองเรณูของพืชผัก...? ดังที่รู้กันว่าน้ำใต้ดินของกรุงเทพฯ และดินที่ขึ้นแฉะที่มักจะถูกกว่นไปมานั้น ทำให้หลักฐานที่ละเอียดอ่อนเช่นนั้นถูกทำลาย ความเป็นไปได้คือศูนย์ที่เดียวที่จะค้นพบแปลงผัก อย่างไรก็ตามถึงแม้จะไม่ค้นพบหลักฐานเชิงประจักษ์ แต่ในแผนที่เการัชกาลที่ 5 แสดงให้เห็นว่าบริเวณรอบวัดมังกร มีสวนผักแปลงผักรายรอบจริงๆ

“เมื่อไหร่ลื้อจะขุดกันเสร็จ” เสียงดังตะโกนเข้ามาอีกครั้งหนึ่ง น้ำเสียงนั้นมาพร้อมกับอารมณ์โกรธเกรี้ยว อาร์มสะดุ้งจากความคิดเรื่องหลักฐานที่คาดว่าจะพบ จากเดิมที่เคยตั้งใจว่า จะปล่อยให้เสียงนั้นสะท้อนผ่านอากาศแล้วหายไป เตียวอาแปะก็คงลืมกันไปเอง หากแต่คราวนี้สงสัยจะต้องเข้าไปพูดคุยกับอาแปะให้รู้เรื่อง บอกเล่าให้แกฟังสักหน่อยว่ากำลังทำอะไรกันอยู่ เพื่ออาแปะจะชอบของเก่าๆ

แหม! ก็ตามตำราที่เคยเรียนนะ การนำความรู้วิชาการสู่ชุมชน เราเรียกหลักการแบบนี้ว่า Public Archaeology อาร์มนึกไปซ้ำไป พร้อมบอกตัวเองว่า พรุ่งนี้แล้วกัน รอหน่อยนะอาแปะ...

หากนับรวมวันนี้ การขุดค้นดำเนินมาเป็นวันที่ 10 แล้ว อาทิตย์กว่าๆ แล้วที่อาร์มนอนที่ไซต์งาน ซึ่งเป็นเวลานานพอที่การขุดค้นจะเผยให้เห็นว่า แนวอิฐโบราณสถานนั้นมีลักษณะหน้าตาอย่างไร รูปแบบ กว้างยาวลึกเท่าไร การขุดค้นนั้นจำเป็นต้องตอบคำถามได้ว่า แนวอิฐหรือโบราณสถานที่ขุดค้นพบนั้นคืออะไร จึงจะจบการขุดค้นนั้นๆ ได้

อาร์มขบคิดในใจ พร้อมนึกถึงหลักการทางโบราณคดีที่นักโบราณคดีถูกสอนมาว่า เมื่อขุดค้นพบหลักฐานทางโบราณคดี ซึ่งก็คืออะไรก็ตามที่เป็นประจักษ์พยานของการมีอยู่ของอดีตกาล ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นแนวอิฐที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ หรือที่เรียกว่า “โบราณสถาน” หรือข้าวของเครื่องใช้ที่หีบจับไปมาได้ หรือที่เรียกว่า “โบราณวัตถุ” หรือแม้กระทั่งร่องรอยกองไฟ ธุเสาะไม้ เก้าอี้ เมล็ดพืชพันธุ์โบราณ ล้วนถูกจำกัดความให้เรียกว่า “หลักฐานทางโบราณคดี” ทั้งสิ้น หลักฐานทางโบราณคดีจึงเปรียบดั่งสิ่งที่อยู่ใต้ดินที่พุดไม่ได้ นักโบราณคดีจึงเปรียบเสมือนคนค้นหาหลักฐาน และเป็นคนกลางที่จะต้องเป็นตัวแทนสื่อสารเรื่องราวผ่านการตีความอย่างสมเหตุสมผล ใช่ เพราะหลักฐานเป็นสิ่งที่พุดไม่ได้! เราจึงจะต้องเป็นสื่อกลางระหว่างหลักฐานในอดีต ถ่ายทอดเรื่องราวมาสู่คนในยุคปัจจุบัน

เมื่อนึกถึงหลักการทางโบราณคดี อาร์มก็หันกลับไปดูแนวอิฐเรียงเป็นแนวยาวใต้ถนนเจริญกรุงที่เขากำลังยืนอยู่ แนวอิฐนี้คาดว่าเป็นถนนที่ก่อด้วยอิฐที่มีมาแต่เดิมก่อนสร้างถนนเจริญกรุงในรัชกาลที่ 4 ซึ่งมีความคดโค้งไม่ตรงขนานกับถนนเจริญกรุงในปัจจุบันแบบเป๊ะๆ อาร์มเปิดสมุดบันทึกที่เล่าประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา

สมุดบันทึก หน้าที่ 4

“ถนนเจริญกรุง หรือที่เรียกว่า New Road เป็นถนนแสดงความศิวิไลซ์ตามแบบตะวันตก ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เนื่องด้วยชาวฝรั่งเข้ามาในสยามเป็นจำนวนมาก และต้องการถนนสายยาวสำหรับขี่ม้า หรือนั่งรถม้าตากอากาศ”

ประวัติถนนเจริญกรุงบอกเราเช่นนั้น แล้วถนนอิฐที่ได้ถนนคอนกรีตเจริญกรุงในปัจจุบันละ คำถามมากมายผุดขึ้นมาในใจของอาร์ม เพราะจากการขุดค้นไม่ได้พบเพียงแค่แนวถนน แต่ยังมีฐานรากก่ออิฐเป็นแนว ซึ่งน่าจะเป็นฐานรากของตึกแถวริมถนนอีกด้วย!

เสียงกระป๋องสามใบ กระทบแนวอิฐ พร้อมเสียงตะโกนที่มาจากเวลานัดหมาย เทียงลิบห่าไม่มีขาดไม่มีเกิน “เมื่อไหร่จะขุดเสร็จ จะขุดหาอะไรกันนักหนา” พร้อมกระป๋องโยนข้ามรั้วมาสามกระป๋อง เสียงดังกระทบอิฐโบราณสถานดังเป็๊ง

“นายๆ อาแปะแกมาอีกแล้วนะ โยนมาเป็นสัปดาห์แล้วนะนาย”

โฟร์แมนหันหน้ามาบอกนาย ซึ่งก็คือนักโบราณคดีอาร์ม

ครั้งนี้ จะไม่หนีแล้ว อาร์มตั้งใจจะปะทะกับอาแปะตัวตัว เอาใจเอากันก็ไม่ใช่เพราะอะไรมากมายนักหรอก กลัวแนวอิฐที่เป็นหลักฐานทางโบราณคดีสำคัญจะพังเอาเสียก่อน อาร์มผลักประตูรั้วออกไป หันซ้ายหันขวา มองหาอาแปะ อาร์มเคยเห็นอาแปะอยู่ไกลๆ ลักสองสามครั้ง เจอทีไรอาแปะใส่เสื้อคอกลมติดกระดุมสีขาว กางเกงขาสั้น รองเท้าแตะ แต่วันนี้อาร์มเดินรอบรั้วก็แล้ว วรรั้วอยู่สองรอบก็แล้ว กลับไม่เจอแม้แต่เงาอาแปะ เอ๊ะ... อาแปะหายไปไหนเสียแล้ว

การขุดค้นดำเนินไป 14 วันถ้วน ครบสองอาทิตย์พอดี สองอาทิตย์ที่อาร์มนอนเฝ้าไซต์งาน

สมุดบันทึก หน้าที่ 9

“วันที่ 14 แนวอิฐเรียงเป็นแนวได้ถนนเจริญกรุงปัจจุบัน มีลักษณะคดโค้งไม่ได้เป็นไปตามแนวเดียวกันกับถนนเจริญกรุงปัจจุบัน แนวอิฐเรียงคาดว่าเป็นถนนเจริญกรุงเดิมก่อนสร้างถนนเจริญกรุงแบบตะวันตกในรัชกาลที่ 4 และเมื่อสร้างถนนเจริญกรุงรัชกาลที่ 4 จึงมีการเวนคืนบ้านเรือนสองข้างทาง ถนนจึงได้ตรงตามที่เห็นในปัจจุบัน”

อาร์มเขียนสรุปผลการวิเคราะห์เบื้องต้นลงในสมุดบันทึกประจำวัน จากข้อสันนิษฐานที่ได้ประมวลจากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบเป็นเชิงประจักษ์ รวมกับแผนที่เก่าและหลักฐานประวัติศาสตร์ ข้อสันนิษฐานนี้ดูจะสมเหตุสมผลที่สุดแล้ว! อาร์มค่อยๆ ปิดสมุดบันทึก มองนาฬิกาข้อมือ เพียงสิบนาทีก่อนนี้แหละจะเจออาแปะให้ได้

ไม่เพียงแค่ว่าคิดในใจ อาร์มเดินไปเปิดประตู พลันเจออาแปะกำลังจะโยนกระป๋องเข้ามาพอดี

“เดี๋ยวก่อนท่าน” อาร์มตกใจ รีบเข้าไปห้ามอาแปะ

“ฮ้า ... ลื้อเรียกอ้าวว่าอะไรนะ” สำเนียงจีนของอาแปะ แสดงอารมณ์ระคนตกใจไม่แพ้กัน

อาร์มเกาหัว พุดยังงืดินะ เอาละว่า Public Archaeology โบราณคดี สาธารณชน ทองไว้ ทองไว้ในใจอาร์มก็ยังคงวนเรื่องราวต่างๆ ให้เข้ากับความ เป็นวิชาการอยู่ดี

“อาแปะครับ ผมเป็นนักโบราณคดี ทำงานขุดค้นที่นี่ครับ อาแปะอย่า โยนอะไรเข้ามาเลยนะ หลักฐานจะเสียหายเปล่าๆ” อาร์มพุดอย่างใจเย็น

“นักบาโบอะไรของลื้อ หลักฐานอะไรกัน ลื้อขุดเจาะทำถนนจะเอา หลักฐานอะไร” อาแปะสวนกลับไปทันควัน

อาร์มเกาหัวเป็นรอบที่สอง อาแปะดูจะไม่เข้าใจ ถ้าเช่นนั้น ชวนอาแปะ เข้ามาดูเลยละกัน อาร์มชักชวนแบบเก๋ๆ กังๆ อาแปะทำหน้างๆ แต่ก็เดิน ตามเข้าประตูไปแต่โดยดี

“ลื้อจะเอาอ๊วะมาขายหรือ ฮ้า”

“ใจเย็นๆ นะสะ จะชวนอาแปะมาดูนี่ครับ”

อาร์มไม่พุดเปล่า พลังเล่าว่าที่มาขุดนี้ ไม่ได้ขุดถนนนะ แต่เป็นการขุดค้น ทางโบราณคดีเพื่อศึกษาอดีตของพื้นที่บริเวณนี้ ก่อนที่จะสร้างสถานีรถไฟ เพราะถ้าไม่ขุดเพื่อศึกษาก่อน ที่ดินตรงนี้มีคุณค่าแก่โบราณมาก ซึ่งเคย เป็นที่ตั้งถิ่นฐานย่านเก่าของคนจีน หากไม่ทำ ไม่ขุดขึ้นมาศึกษาหรืออนุรักษ์ไว้ หลักฐานทางโบราณคดีจะหายไปโดยไม่มีวันกลับ อาแปะยีนฟังนิ่ง ทำหน้า ประหลาดใจเล็กน้อย อาร์มไม่เล่าเปล่าแต่ชี้ชวนไปดูถนนอิฐโบราณที่ขุดค้นพบ และกองโบราณวัตถุที่ล้างแล้วตากผึ่งลมไว้ให้แห้ง อาแปะใช้หางตาแลไปที่ ถนนอิฐโบราณเล็กน้อย ก่อนจะเดินไปดูกองโบราณวัตถุ ...

“ข้าวของพวกนี้ สมัยก่อนอ๊วะก็มี สมัยอากงใช้กินข้าวต้ม ส่วนอันนี้ เรียกว่าไฟนกระจอก อากงเล่นกับสมาคมบ่อยๆ”

อาแปะเอ๋ยขึ้นก่อน พร้อมหยิบจับเศษเครื่องถ้วยจีน ที่อาแปะเรียกว่า “ข้าวของ” และหยิบจับแผ่นสีเหลืองผืนผ้าที่มีตัวอักษรจีนที่อาแปะเรียกว่า ไพนกกระจอก อาร์มทำหน้าฉงน อ่อนีหรือ ไพนกกระจอกโบราณ มิน่าละถึง ขุดเจออยู่ที่นี่ ขนาดกว้างยาวเท่าไหนนะ เดี่ยวต้องวัดสักหน่อย ส่วนอาแปะ ไม่ยีนดูเปล่า หยิบข้าวของชิ้นนั้นขึ้นนี้ เล่าเรื่องให้ฟัง ก่อนจะหยุดอยู่ที่ถาด โลหะกลมที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางราว 2 นิ้วครึ่ง ยืนดูนิ่งนาน.... ก่อนจะเดินหัน กลับไปบอกอาร์มว่า “อ้าวจะไปละ” แล้วเดินออกนอกประตูรั้วกลับไปทันที!

- 4 -

การขุดค้นดำเนินไป 17 วันถ้วน 17 วันแล้วที่อาร์มยังอยู่ฝ้าใซต์ไม่ได้กลับบ้าน และครบสามวันแล้วที่ไม่มีเสียงกระป๋องและเสียงของอาแปะดังลอดรั้วเข้ามา ในเวลาเที่ยงสิบห้านาที

อาร์มรู้สึกแปลกๆ อยู่เหมือนกัน ที่อาแปะหายไป ถึงจะเป็นเวลาเพียง 10 กว่าวัน แต่ก็เป็นเวลาที่จะทำให้ความเคยชินมีใช้น้อย ประกอบกับ วันนั้นวันที่อาแปะเล่าเรื่อง อาร์มยอมรับกับตัวเองเลยว่ายังทิ้งกับเรื่องเล่าที่น่าจะเป็น “ความทรงจำ” วัยเยาว์ของอาแปะ ครั้งที่เคยอยู่กับอาangk หากนับรวมอายุของอาแปะ ราว 70 ปี ถ้าอาangkยังอยู่ อาangkคงอายุเฉลี่ย ราวๆ เกือบ 120 ปี เห็นจะได้ อาแปะคงพอทันได้ฟังเรื่องเล่าชีวิตของอาangk 100 กว่าปีก่อน น่าจะราวๆ รัชกาลที่ 5 หรือ 6 ยามอาangkอพยพเข้ามา เมืองสยามด้วยเสื้อผืนหมอนใบเป็นแน่แท้

ย้อนกลับมาที่ถนนอิฐโบราณ อาร์มใช้ตลับเมตร วัดขนาดอิฐ ขนาด กว้างยาวของถนน ส่วนเครื่องถ้วยจีน หลังจากล้างทำความสะอาดเสร็จ อาร์มก็นำมาวิเคราะห์โดยสังเกตรูปทรง สีล้น ลวดลาย ขนาดกว้างยาว นี่คือการของนักโบราณคดีที่ใช้วิเคราะห์หลักฐานทางโบราณคดีเบื้องต้น

“นาย นาย มีคนมาหา” โฟร์แมนเดินนำหน้าอาแปะมา เวลาเที่ยงตรงพอดี วันนี้ไม่มีกระป๋องโยนเข้ามาอีกแล้ว อาร์มแปลกใจเล็กน้อย แต่ก็สวัสดี อาแปะ อาแปะอยู่ในชุดเสื้อคอกลมติดกระดุมสีขาว กางเกงขาสั้น รองเท้าแตะเช่นเคย อาแปะไม่ย้อเรื่องให้มากความ บอกกล่าวถ้อยคำสั้นๆ “อ้าวจะมีเรื่องมาเล่าให้ลือฟัง”

อาร์มวางตลับเมตรคุโจลงบนโต๊ะ กุลิกจوهاที่นั่งให้อาแปะ นั่งคุยกัน นานสองนาน สองชั่วโมงครึ่งผ่านไปอย่างรวดเร็ว ความกระอักกระอ่วนใจที่เคยเป็นต่อหน้าเวลาต้องคุยกับผู้ใหญ่กลับกลายเป็นความสงสัยใคร่รู้เหมือนเด็กน้อยที่ผู้ใหญ่เล่านิทานสนุกๆ ให้ฟัง สิ่งที่อาแปะเล่าชวนให้นึกถึงบรรพบุรุษของตัวเอง อาร์มก็มีเชื้อจีนอยู่บ้าง อาจงอมาทั้งฝั่งพ่อแม่ก็มาจากเมืองจีน อาแปะเล่าเรื่องครอบครัวคนจีนที่กินข้าวร่วมกัน ไถ่ถามสารทุกข์สุขดิบในวงข้าวต้ม แม้ยามที่กับข้าวไม่พอกินก็แบ่งปันกัน มิน่าเครื่องถ้วยชามแตกหักที่เจอในหลุมขุดค้น อาแปะคงจะดูคุ่นๆ ว่าเป็นถ้วยชามโบราณที่เคยใช้มาก่อน อาร์มยิ้มนิดๆ กลับไปย้อนรำลึกถึงวงข้าวต้มบ้านตัวเอง เขาไม่ได้กลับบ้านไปร่วมสนทนาในวงอาหารมานานเท่าไรแล้วหนอ

“ตลาดโลหะใบนั้น ลี้อพลิกที่กันดูหรือยัง” ... “นั่นเป็นตลาดตาซังของร้านอาหงอ้วะเอง อ้วะเอาตลาดอีกอันที่คู่กันมาให้ดู”

อาร์มมีท่าทางตกใจมิใช่น้อย หยิบตลาดโลหะของอาแปะมาเทียบกับตลาดโลหะที่เขาขุดเจอ เหมือนกันยังกับกะทั่งขนาด วัสดุ และรูปทรง ต่างกันเพียงตลาดที่เขาขุดค้นพบนั้นมีรอยสนิมและดูกระดำกระด่างไม่เงางามเหมือนตลาดของอาแปะ อาร์มทำท่าฉงนอีกครั้ง เมื่ออาแปะเอื้อนเอ่ยจะเล่าเรื่องอาหงอ้วะ อาร์มพยักหน้ารับพร้อมรับฟังเรื่องราวอย่างตั้งใจ

อาหงอ้วะของอาแปะอพยพเข้ามาเมืองไทยในช่วงรัชกาลที่ 6 หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 อาหงอ้วะเลือกอพยพมาที่เมืองไทยที่ได้รับฉายานามว่าเป็นแหล่งทำมาหากินที่อุดมสมบูรณ์ ถึงแม้จะหอบมาแค่เสื้อผ้าหมอนใบขอเพียงแค่ตั้งใจขยันอดทนก็จะเก็บเงินให้ได้ในไม่ช้า จากอาหงอ้วะที่ไปมาเมืองไทยเมืองจีน ไม่นานนักอาหงอ้วะพามาอยู่ที่เขาวราชถาวร เมื่อเก็บเงินจากการค้า

แรงงานได้ระยะหนึ่ง อากงเปิดร้านขายยาจีน นำเข้าตัวยาสมนไพรมาจากเมืองจีน ถาดโลหะที่เจอในหลุมขุดค้นคือถาดตาชั่งที่ไว้ชั่งยาให้กับลูกค้าที่มาซื้อของ ที่กันถาดมีตราประทับชื่อร้าน อาร์มไม่แปลกใจแล้วว่า วันนั้นเหตุใด อากงจึงรีบออกจากไซต์ไปเมื่อเจตาชั่งนี้

“เรื่องมันเป็นเช่นนี้เอง ขอบคุณอาแปะมากครับ” อาร์มยกมือไหว้

“ไม่เป็นไร ต่อไปเรียกเจ็กนะ แล้วเมื่อไหร่ลือว่าง มาที่บ้าน มากินข้าวต้มบ้านเจ็กนะ”

พออาเจ็กกลับไป อาร์มกลับไปเปิดสมุดบันทึกพร้อมบันทึกอย่างตั้งใจ ความรู้สึกตื้นตันใจอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ตั้งแต่มาเป็นนักโบราณคดีขุดการขุดค้น ผ่านหลักฐานและการขุดค้นที่ยากเย็นมามากมาย ทั้งขุดกลางวัน กลางคืน แทบไม่ได้กลับบ้าน แต่กลับไม่เคยรู้สึกอย่างนี้มาก่อน ทุกหลักฐานทางโบราณคดีในความรู้ของอาร์มในตอนี้ จึงมิใช่แค่รูปแบบ รูปทรง ขนาด กว้างยาวสูง แต่มันคือสิ่งที่เคยอยู่มาแต่อดีตก่อนที่เราคนปัจจุบันจะไปพบเจอ และเป็นเครื่องบรรจ “ความทรงจำ”

วันนี้ในสมุดบันทึกประจำวัน จากที่เคยบันทึกสั้นๆ เพียงแค่ประวัติ รูปร่างหน้าตา ขนาดกว้างยาว ข้อสันนิษฐาน ต่อจากวันนี้ก็จะมีเรื่องเล่ายาวๆ ของความทรงจำของข้าวของนั้นๆ ที่มีคุณค่าต่อจิตใจที่วัดไม่ได้ด้วยตลับเมตร

สี่โมงเย็นแล้วหรือ อาร์มหันหน้ามองนาฬิกา ปิดสมุดบันทึกที่วันนี้เขียนไปมากกว่า 5 หน้า ทั้งๆ ที่บันทึกของวันก่อนหน้า บันทึกเพียงครึ่งหน้าก็เยอะแล้ว อาร์มถอดเสื้อนิรภัยสีเขียวสะท้อนแสงพร้อมหมวกนิรภัยสีขาววางตลับเมตร แล้วลุกจากเก้าอี้ เตรียมเดินออกจากไซต์

“นายไปไหนนาย เพิ่งสี่โมงเอง” โฟร์แมนหันมาถามนักโบราณคดีอาร์ม
อาร์มหันกลับมาอมยิ้มน้อยๆ

“กลับบ้าน”

...

วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

วัดสุทัศน์

เผยอิงในชีวิตของ ด.ช.เหม่งจื๋ว 明泉

เรื่อง: สมชัย กวางทองพานิชย์

ภาพ: ‘Double O Seth’ Sethapong Povatong

ด.ช.เหม่งจื๋ว กับความทรงจำในวัยเยาว์

เมื่อพูดถึงโรงเรียน “เผยอิง” โรงเรียนจีนอันมีชื่อเสียงเก่าแก่โด่งดังในย่านสำเพ็ง-ทรงวาด ภาพของอาคารโบราณแบบตะวันตก คงเป็นภาพที่หลายคนนึกถึง ตัวตึกดูสูงใหญ่ สง่างาม มีลวดลายคล้ายกับสถานีรถไฟหัวลำโพง บ้างก็ว่าออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลีคนเดียวกัน อาคารโรงเรียนเผยอิงดูช่างแตกต่างกับอาคารทรงจีนที่ตั้งอยู่รายรอบทั่วทั้งพื้นที่สำเพ็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ด้านหน้าของโรงเรียน ที่อาหม่ของผมมักบอกเสมอว่านี่คือ “เล่าปุ่นเถ่ากง ศาลเจ้าเก่า” ศาลเจ้าที่คอยปกป้องคุ้มครองพวกเรา... ชาวสำเพ็ง (เล่าปุ่นเถ่ากง หรือ 老本頭公 แปลตรงตัวหมายถึง เจ้าปู่ผู้คุ้มครองชุมชนมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งก็คือ เจ้าที่ นั่นเอง)

ด้วยเป็นเด็กสำเพ็งโดยกำเนิด ผมรู้จักโรงเรียนเผยอิง ในนาม “ป้วยเอง” (培英 แปลว่า เสริมวีรชน) ทุกบ้านที่สำเพ็งเรียกกันแบบนี้ เป็นเสียงจีนแต้จิ๋วด้วยในสำเพ็งสมัยนั้นแทบจะได้ยินแต่สำเนียงจีนแต้จิ๋วกัน และเนื่องจากครอบครัวของผมมาจากเมืองจีน ประกอบอาชีพค้าขาย เมื่อมาอยู่สำเพ็ง

โรงเรียนเผยอิงจึงเป็นเป้าหมายสูงสุดของครอบครัว เพราะลูกชายจะได้เรียนในโรงเรียนที่ยังคงสอนภาษาจีนอยู่ นั่นคือความต้องการของอาแปะและอาหม่มของผม แต่สำหรับตัวผมเองในช่วงปฐมวัยนั้น เด็กน้อยคนนี้อายมากมาเรียนที่นี่มาก ไม่ใช่เพราะจะได้เรียนภาษาจีนหรอก แต่เป็นเพราะอิณินหารของศาลเจ้าเล่าปุ่นเล่าก่ง ที่หน้าโรงเรียน ที่เด็กชายคนนี้เคยประสบมาก่อนนั่นเอง

ในวัยห้าหกขวบ ผมยังจำได้ถึงวันที่อาม่า (ย่า) จูงมือผมไปที่ศาลเจ้าด้วยความเร่งรีบ จำได้ว่าวันนั้น มีผู้คนแย่งกันเข้าไปในศาลที่หน้าโรงเรียนเผยอิงอย่างคลาคล่ำ ทุกคนล้วนมีสีหน้าตื่นตระหนก หน้าไต้ะบูชารูปเทียนที่กลางศาลมีผู้คนเบียดเสียดล้อมรอบไต้ะที่ใช้วางของเซ่นไหว้ (ซึ่งมีเชือกกันทำให้ไม่สามารถเข้าไปใกล้ไต้ะได้) ผู้คนต่างกระซิบกันจนอื้ออึง หลังจากที่อาม่าของผมไหว้เสร็จ และถามไถ่กับคนรอบข้างแล้ว จึงหันมากระซิบกับผม บอกให้ผมสังเกตดูไต้ะตัวที่มีเชือกล้อมไว้ สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนว่าไต้ะวางของเซ่นไหว้ตัวกลางนั้น สันไหวอย่างต่อเนื่อง แรงสั่นสะเทือนสามารถสังเกตได้อย่างชัดเจนจากดอกไม้ในแจกันที่วางอยู่บนไต้ะ เด็กน้อยคนนั้นรู้สึกตกใจ แต่กลับเกิดศรัทธาในศาลเจ้าอย่างแรงกล้า และนี่คือเหตุผลที่แท้จริงที่ทำให้เด็กชายคนนี้อายมากเข้าโรงเรียนเผยอิง เพียงเพราะเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ใกล้ศาลเจ้าศักดิ์สิทธิ์นั่นเอง

ในวันสมัครเข้าโรงเรียน เทพเล่าปุ่นเล่าก่งที่ผมนับถือ เหมือนจะไม่ช่วยปกป้องคุ้มครองผมเลย เพราะเด็กชายคนนั้นกลับจับฉลากไม่ได้ หมดสิทธิ์เข้าเรียนที่นี่ อาจเพราะมีผู้สมัครค่อนข้างมาก โรงเรียนจึงรับนักเรียนได้น้อย อาแปะและอาหม่มจึงต้องส่งลูกชายไปเรียนที่ **อนุบาลเสริมมิตร** แทน โรงเรียนแห่งนี้มีชื่อในภาษาจีนว่า **“ปวยอ้ว” (培友)** แปลเป็นไทยตรงตัวว่า

เสริมมิตร เป็นโรงเรียนอนุบาลในเครือของสมาคมแต่จ้าว เครือเดียวกับโรงเรียนผะยอ (เหตุที่รู้ว่าโรงเรียนทั้งสองอยู่ในเครือเดียวกัน ก็เนื่องจากในสมัยนั้น ที่หน้าตึกโรงเรียนผะยอ จะติดป้ายปูนปั้นของสมาคมแต่จ้าวเหมือนกัน) เด็กน้อยเรียนที่ “ป่วยอ้ว” อยู่สองปี จบแล้วจึงได้สิทธิ์ เข้าเรียนโรงเรียน “ป่วยเอง” โดยไม่ต้องจับฉลาก

ด.ช.เหม่งจ้าว กับช่วงเวลาในโรงเรียนผะยอ

ในที่สุด ผมก็ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนผะยอ เมื่อ พ.ศ.2512 เป็นรุ่นที่ 23 เลขประจำตัว 5988 ตอนนั้นโรงเรียนมีนักเรียนทั้งหมดรวมแล้วกว่าหนึ่งพันคน หลักสูตร 5 ปี เปิดสอนตั้งแต่ชั้น ป.1 เล็ก (หากเทียบกับปัจจุบัน คงคล้ายกับชั้นอนุบาล) มี ป.1 ใหญ่ ไปจนถึง ป.4 หนึ่งปีมีสามเทอม แต่ละห้องมีนักเรียน 40 กว่าคน และเป็นโรงเรียนสหศึกษา คือมีนักเรียนชายหญิงเรียนรวมกัน

การเรียนในวันจันทร์ถึงศุกร์ เรียนเต็มวัน แต่ต้องเรียนเพิ่มในวันเสาร์อีกครั้งวัน เนื่องจากในวันธรรมดา จะมีวิชาภาษาจีนวันละ 2 คาบ ทำให้มีเวลาเรียนภาษาไทยไม่ครบ ต้องไปเรียนเพิ่มในวันเสาร์อีก 4 คาบ เป็นภาษาจีนเสีย 1 คาบ ตำราภาษาจีนที่ใช้คือ หวอเหวินเค่อเปิ่น (華文課本) โดยกระทรวงศึกษาธิการ มีครูประจำชั้น 2 คน เป็นครูไทยคน กับครูจีนอีกคน ครูไทยสอนทุกวิชา ส่วนครูจีนจะสอนภาษาจีนเป็นหลัก สอนอ่านเป็นสำเนียงจีนกลาง แต่กลับอธิบายด้วยสำเนียงแต้จิ๋ว ตัวจีนที่เรียนกัน ก็จะเป็นตัวแบบดั้งเดิมที่ยังคงใช้กันในไต้หวัน ไม่ได้เรียนตัวลวดรูป ที่คนจีนแผ่นดินใหญ่ใช้กัน ในปัจจุบัน ครูจีนประจำชั้นของผมจะไม่พูดภาษาไทยกับเด็กนักเรียนเลย นอกจากนี้ยังมีคาบที่ฝึกให้เขียนพู่กันจีนอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติในโรงเรียนอีก เช่น ในทุกวันจันทร์ โรงเรียนจะประกาศผลห้องเรียนที่สะอาดที่สุด กับห้องเรียนที่เรียบร้อยที่สุด ห้องที่ได้รับคะแนนเป็นอันดับหนึ่ง จะได้รางวัลเป็นธง ประกาศเกียรติคุณ ส่วนที่ได้คะแนนความสะอาดต่ำสุด จะได้รูป “หมู” แทนความสกปรก คะแนนความเรียบร้อยต่ำสุดจะได้รูป “อีกา” แทนความไม่เรียบร้อยส่งเสียงดัง ส่วนกีฬาขอดนียมของที่นี่ ก็คือ ปิงปอง มีโต๊ะปิงปองประมาณสิบกว่าตัว แต่มักไม่ใช่ขนาดมาตรฐาน เพราะส่วนมากเป็นโต๊ะขนาดเล็กสำหรับเด็ก ทางโรงเรียนยังจัดให้มีการแข่งขันขึ้นทุกปีอีกด้วย

นักเรียนที่โรงเรียนป่วยเองส่วนใหญ่มักมีชื่อจีนกัน อย่างผมเอง ก็มีชื่อจีนว่า “เหม่งจี้ว” (明泉 แปลว่า น้ำพุธรรมชาติอันใสสะอาด) บางคนไม่มีแม้ชื่อไทย ทุกคนล้วนมีแซ่ ใช้แซ่เป็นนามสกุลมากเกินกว่าครึ่งห้อง เด็กคนไหนมีผิวเข้มกว่าคนอื่นจะถูกกลั่นแกล้งล้อเลียน อาจเป็นเพราะเด็กส่วนใหญ่ที่นี่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนอันมีสีผิวที่ขาวกว่าคนไทยโดยทั่วไป ผมยังจำได้ว่าโรงเรียนจะแจกแบบสอบถามผู้ปกครอง ถามว่ามาจากเมืองไหนในแต้จิ๋ว เมืองเตี้ยเอี้ย เตี้ยอ้ง หรือเท่งไฮ้ ช่วยให้รู้ที่บ้านเราเป็นคนจีนในอำเภอไหน ไม่ใช่ตอบแค่ “ซัวเถา” เหมือนกันไปหมดเช่นในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าผมจะได้ศึกษาในโรงเรียนใกล้บ้าน แต่ ด.ช.เหม่งจี้ว กลับไม่มีเพื่อนจากเผียงในละแวกบ้านมากนัก อาจเป็นเพราะโรงเรียนรับนักเรียนน้อย และละแวกชุมชนวัดเกาะที่ผมอยู่ ก็มีผู้คนอาศัยจากหลากหลายกลุ่ม มีแขก มีคริสต์ บ้านตรงข้ามเป็นคนจีนแคะขายรองเท้าว บ้านนี้จะให้ลูกไปเรียนที่โรงเรียนจีนแคะชื่อ มังกูจิ้นเตอะกงเซียะ หรือ ม.จ.ก. (หรือ ม่านกูจิ้งเต๋องกงเสียในสำเนียงจีนกลาง) ส่วนข้างบ้านเป็นไหหลำ ก็ส่งลูกไปเรียนโรงเรียน ยูหมิงของคนไหหลำ เพื่อนบ้านในวัยเดียวกันกับผมมักเข้าเรียนในโรงเรียนที่

ค่อนข้างหลากหลาย เช่น โรงเรียนอัสสัมชัญ โรงเรียนกุหลาบวิทยา เพราะ
ว่ากันว่า ภาษาอังกฤษสำคัญกว่า

ช่วงที่ ด.ช.เหม่งจ๊ว เรียนอยู่ชั้น ป.1 ใหญ่ นั้นเอง ที่มีการจัดงาน
เฉลิมฉลองวันครบรอบ 50 ปีการก่อตั้งโรงเรียนเผยอิง มีการถ่ายรูปหมู่ของ
นักเรียนทั้งโรงเรียน ผมดีใจมากที่ได้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์สำคัญครั้งนี้

รูปถ่ายหมู่ของนักเรียนทั้งโรงเรียน ใน พ.ศ.2513
เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 50 ปีโรงเรียนเผยอิง

เมื่อผมเรียนจบจากเผยอิงแล้ว จึงได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนสืตบุตรบำรุง
อยู่อีก 6 ปี จนจบ ม.ศ.3 เหตุผลที่เลือกเรียนที่สืตบุตรฯ ก็เพราะที่นี่ยังมี
การเรียนการสอนภาษาจีนอยู่ในช่วงเย็น ตั้งแต่ 5 โมงเย็นไปจนถึง 1 ทุ่ม
ช่วงปีแรก ชั้นเรียนจีนมีมากถึง 6 ห้อง เรียนภาษาจีน 6 ปี จนจบชั้น ม.ศ.3
เหลือเรียนจีนเพียง 2 ห้อง ขณะที่ผมเรียนจบสืตบุตรฯ มานั้น ภาษาจีน
ได้ว่ายลงพอดี ไม่เป็นที่นิยม ด้วยบริบทของสังคมในสมัยนั้นได้เปลี่ยนไปแล้ว

นายเหม่งจิว กับการสืบค้นที่มาของเผยอิง

ในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา เกิดกระแสสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิดขึ้น ซึ่งก็รวมไปถึงกระแสสำนึกรักบ้านเกิดของลูกจีนที่สำเพ็ง-เยาวราช ด้วยเช่นกัน เกิดความตื่นตัวในภาษาและวัฒนธรรมจีนโพ้นทะเล มีผู้สนใจลงพื้นที่สำรวจสำเพ็ง-เยาวราช เพื่อศึกษาค้นคว้าหารากเหง้าของตนเองและชุมชนที่อยู่กันมากมาย

แต่เรื่องราวบางอย่างที่เป็นประสบการณ์ตรงของผมในฐานะเด็กสำเพ็ง-ทรงวาด ดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ผมอดตั้งคำถามไม่ได้กับประวัติศาสตร์ชุมชนที่มาจากปากนักวิชาการ ที่ช่างดูแตกต่างและขัดแย้งกับเรื่องราวในความทรงจำในอดีตของคนในพื้นที่อย่างผม และในหลายครั้งหลายโอกาสที่ผมจะกล่าวแย้งท่านผู้ใหญ่เหล่านั้นไป ด้วยข้อมูลคนละชุดกัน ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับนักวิชาการหลายท่าน พร้อมกับคำถามเชิงเย้ยหยันที่มักจะยิงย้อนกลับมาหาผม อย่าง คุณเป็นใคร? อาชีพอะไร? อายุเท่าไร? และที่สำคัญ คุณมีหลักฐานอะไรมายืนยัน? คำถามสุดท้ายนี้เองที่เป็นแรงกระตุ้นให้ผมเริ่มต้นค้นคว้าหาหลักฐานเพิ่มเติม เพื่อตอบโต้ภัยตอบข้อข้องใจเหล่านั้น และข้อมูลสำคัญๆ ที่ผมค้นพบ ก็คือเรื่องราวเกี่ยวกับศาลเจ้าเก่า เล่าปungเถ่ากง และเรื่องของโรงเรียนเผยอิง ที่ผมเป็นศิษย์เก่านั่นเอง

ศาลเจ้าเก่า ตำบลสามเพ็ง

ศาลเจ้าสำคัญที่จิวไหนๆ ต่างต้องมาออกโรงเล่นถวายเป็นที่

ผมได้ข้อมูลมาจากหนังสือ “เรื่องจิวเมืองไทย” เรียบเรียงโดย พระสันตต์ อักษรสาร ซึ่งตีพิมพ์ใน พ.ศ.2467 กล่าวว่า มีธรรมเนียมอยู่อย่างหนึ่ง ไม่ว่าบรรดาจิวทั้งหลายจะเป็นจิวของชาติไหนๆ ก็ตาม เมื่อเข้ามาถึงเมืองไทยแล้ว จะต้องมาเล่นที่ศาลเจ้าเก่า ตำบลสามเพ็ง เพื่อถวายให้เจ้าดูเป็นพิเศษเสียวัน

กับคืนหนึ่งก่อน โดยไม่ต้องให้มีใครหาหรือเรียกร้องให้ไปเล่น จำเป็นที่ตัวโจจักต้องนำไปเล่นถวายเอง แม้จ้าวที่ฝึกหัดกันขึ้นในกรุงเทพฯ ก็ดี เมื่อเริ่มจะออกโรงเล่นในครั้งแรก ก็ต้องไปเล่นถวายเจ้าที่ศาลเจ้าเก่าๆ เดียวกัน เรียกว่า “คุยแป้” คือเปิดโรง ทำให้เห็นได้ว่า ศาลนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง จินที่เข้ามาใหม่ ก็ยังต้องมาแสดงความเคารพ

แล้วศาลเจ้าเก่า ตำบลสามเพ็ง นี้ คือศาลเดียวกับศาลเจ้าเก่า เล่าปู่เก่าๆ ที่อำมาพามาไปดูกนิหารโต๊ะสันไหว้ ใช้หรือเปล่า?

จากนั้น ผมจึงเริ่มต้นค้นหาแผนที่เก่าในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ พบแผนที่หลายฉบับ ที่เกี่ยวข้องกับย่านสามเพ็งและบริเวณข้างเคียง ข้อมูลใหม่ที่ได้ช่วยให้ผมสามารถปะติดปะต่อเรื่องราวของศาลเจ้าเก่า และโรงเรียนเผยอิง ขึ้นมาใหม่ได้ แผนที่สามฉบับที่ผมจะกล่าวถึงต่อไปนี้ ครอบคลุมพื้นที่ที่ทับซ้อนกัน และเมื่อนำมาเปรียบเทียบด้วยกันแล้ว กลับแสดงให้เห็นถึงข้อมูลที่สำคัญและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

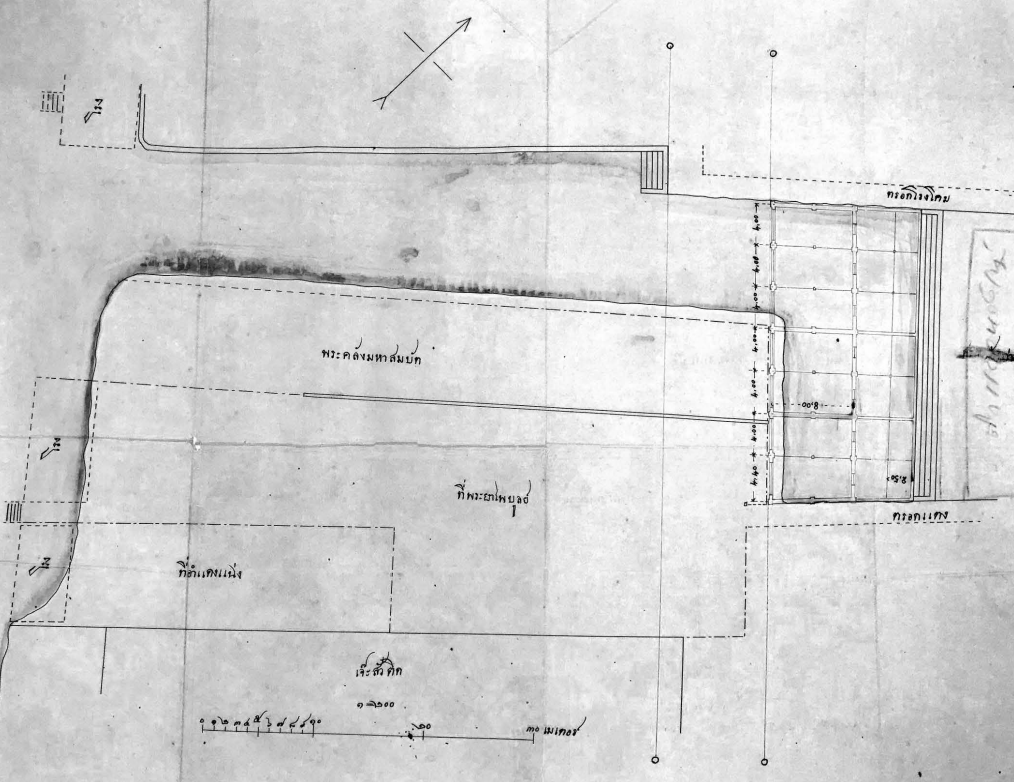
เกิดเหตุไฟไหม้หน้าศาลเจ้าเก่า ในปี พ.ศ.2449

แผนที่ตำบลสามเพ็ง ในบริเวณเพลิงไหม้ พ.ศ.2449 แสดงอาณาบริเวณระหว่างถนนราชวงศ์ (ทางด้านซ้าย) จนจรดคลองโรงกระทะ (ทางด้านขวา ปัจจุบันคือถนนยาวพานิชย์) ด้านล่างจรดแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นแผนที่แสดงพื้นที่ที่ถูกเพลิงไหม้ เมื่อวันที่ 4 เมษายน ร.ศ.125 (พ.ศ.2449) แผนที่ต้นฉบับแสดงบริเวณที่เกิดเพลิงไหม้ด้วยการระบายสีเป็นสีเขียว เพื่อให้สะดวกแก่การสังเกตความเสียหาย แล้วศาลเจ้าเก่าที่จิวโรงไหนๆ ก็ต้องมาเล่นถวาย วอดไปกับเพลิงไหม้ครั้งนี้ด้วยหรือเปล่า?

แผนที่ตำบลสามเพ็ง แสดงพื้นที่เพลิงไหม้ เมื่อวันที่ 4 เมษายน ร.ศ.125 (พ.ศ.2449)
บริเวณที่เป็นที่ตั้งของศาลเจ้าเก่า (ต่อมาคือตำแหน่งของโรงเรียนเผยอิง)
คือแปลงที่ล้อมกรอบไว้

หากดูจากแผนที่ หมายเลข 115 ก็คือ “ที่ศาลเจ้า” โชคดีมากที่ศาลเจ้า
ไมโดนไฟไหม้ไปด้วย ด้วยพื้นที่ที่ระบายเขียวคือพื้นที่บริเวณด้านหน้าศาล
เพราะตัวศาลตั้งอยู่ลึกเข้าไป มีลานโล่งที่ด้านหน้า จึงเป็นเหมือนฉนวนกันไฟ
ช่วยป้องกันไม่ให้ไฟลามไปถึงตัวศาลเจ้าได้ ดูจากตำแหน่งในแผนที่แล้ว
เหมือนกับว่าศาลเจ้าเก่าจะไม่ได้ตั้งอยู่ที่ศาลเล่าปึงเถ่ากงของอำมา
แต่กลับจะตั้งอยู่ตำแหน่งเดียวกับโรงเรียนเผยอิงในปัจจุบันเสียมากกว่า
ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น?

ร่องน้ำที่เว้าเข้ามาลึกจนถึงศาลเจ้าเก่า มีท่าเป็นเว้งสำหรับจอดเรืออยู่ด้านหน้า

แม้ไม่อยู่ติดริมแม่น้ำ แต่หน้าศาลเจ้าก็มีท่าน้ำ

จากแผนที่ที่แสดงรายละเอียดของพื้นที่ด้านหน้าศาลเจ้านั้น จะเห็นว่าที่ตั้งของศาลนั้น อยู่ลึกเข้าไปจากริมแม่น้ำเจ้าพระยาพอสมควร แต่กระนั้นก็มีท่าน้ำเป็นเว้งสำหรับจอดเรืออยู่ด้านหน้า ด้วยมีร่องน้ำเว้าเข้ามาลึกถึงหน้าศาล ส่วนทางเดินด้านข้างศาลเจ้าคือตรอกโรงโคม (หรือตรอกอิสราณภาพในปัจจุบัน) เส้นทางดังกล่าวตัดตรงจากท่าจอดเรือไปสู่ตลาดเก่า อันเป็นศูนย์กลางการค้าขายในสมัยนั้น

ถนนทรงวาด ถนนตัดใหม่ ตัดผ่านหน้าศาลเจ้าเก่า

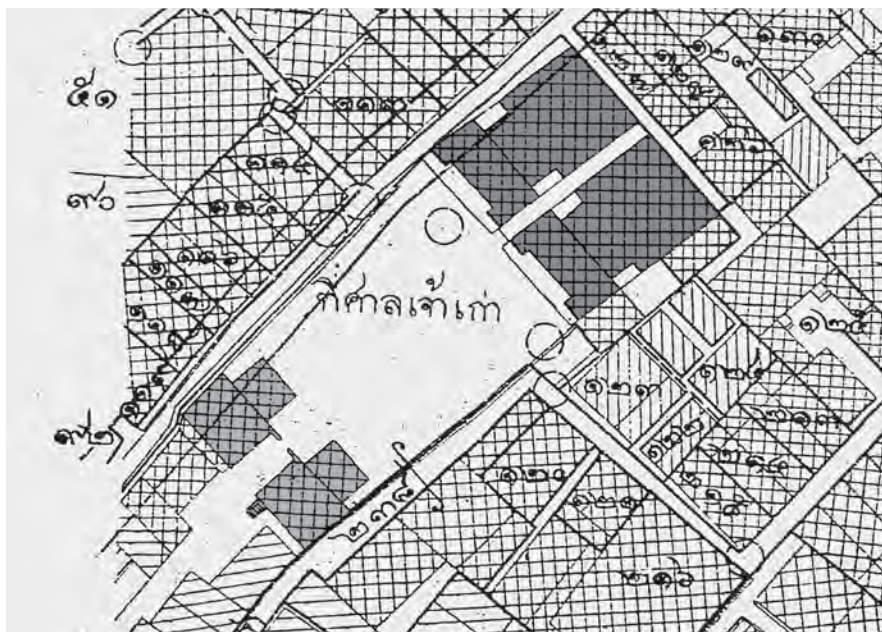
เหตุเพลิงไหม้ใหญ่หน้าศาลเจ้า ใน พ.ศ.2449 กินบริเวณกว้าง ตั้งแต่ตรอกอาเนียเก็ง จนถึงตรอกโรงกระทะ ทำให้รัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริตัดถนนทรงวาดขึ้น ทำให้บริเวณหน้าศาลซึ่งเคยเป็นร่องน้ำและทำน้ำสำหรับจอดเรือ กลับกลายเป็นถนนตัดตรงขนานไปกับแม่น้ำ

บริเวณริมน้ำแต่เดิมนั้นเป็นที่ตั้งของท่าเรือและโกดังเก็บสินค้า เมื่อมีถนนใหม่ตัดผ่าน ยิ่งทำให้ย่านนี้มีความสะดวกในการประกอบกิจการและการค้าขนส่ง ทั้งทางน้ำและทางบก นอกจากนี้ยังมีการก่อสร้างอาคารพาณิชย์แบบใหม่ อย่างเมืองสิงคโปร์และป็นัง ขนาบสองข้างถนนอีกด้วย ยิ่งช่วยส่งเสริมให้ถนนทรงวาดที่ตัดขึ้นใหม่นี้ ดูสง่างามทันสมัยมากยิ่งขึ้น

ศาลเจ้าเก่า มีสองศาล ตั้งเคียงกัน

จากแผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ.2450 ซึ่งแสดงอาณาบริเวณที่เป็นศาลเจ้าเก่า จะเห็นได้ว่า ด้านหน้าศาลเป็นลานโล่ง ส่วนอาคารด้านหลังเป็นที่ตั้งของศาลเจ้า มี 2 อาคาร 2 ศาลเจ้า หากพิจารณาศาลเจ้าแต่ละหลังโดยละเอียดแล้ว จะพบว่า บริเวณด้านข้างทั้งสองด้าน (ตรงช่วงกลางของอาคาร) จะเปิดหลังคาเป็นช่องเล็กๆ ไว้ อันเป็นตำแหน่งที่ตรงกับบ่อน้ำทั้งสองบ่อ ภายในแต่ละศาล ทั้งบ่อด้านผนังมังกร บ่อนิ่ง และบ่อด้านผนังเสือ อีกบ่อนิ่ง เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของการตั้งศาลเจ้าแต่จิวทุกประการ

และเมื่อสังเกตอาคารเล็กๆ 2 หลัง ซึ่งตั้งเป็นคูอยู่ด้านหน้าของลานหน้าศาล มีลักษณะคล้ายกับ “โรงจั่ว” สันนิษฐานได้จากบันไดเล็กๆ ที่ด้านหลังอาคาร ซึ่งพอจะคะเนได้ว่า โรงจั่วทั้งคู่นี้ตั้งประจันหน้าเข้าหาศาลเจ้าทั้งสองนั่นเอง

แผนที่ปี 2450 แสดงศาลเจ้าเก่า 2 ศาล ตั้งเคียงกัน
ต่อมาพื้นที่ศาลทั้งคู่นี้เป็นที่ตั้งของโรงเรียนเผยอิงในเวลาต่อมา

ศาลเจ้าเก่า มีสองศาล ศาลหนึ่งคือศาลเจ้าพ่อเสือ

จากข้อมูลในหนังสือ “ฟื้นความหลัง” โดย พระยาอนุนามราชชน (เสถียรโกเศศ) ท่านได้กล่าวถึงศาลเจ้าเก่าไว้ มีใจความพอสรุปได้ว่า ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นศาลเทพเจ้า เอียนเทียนเซี่ยงตี้ (玄天上帝 หรือเจ้าพ่อเสือ) เหมือนกันกับที่ถนนตะนาว เป็นศาลที่มีงานแห่เจ้าอย่างยิ่งใหญ่ โดยแห่ไปตามถนนสำเพ็ง ถนนเจริญกรุง นอกจากนี้ ยังมีการแสดงจี่ว ประชันกันถึงสองโรง ตลอดวันตลอดคืน เป็นเวลา 5 วัน 5 คืน ด้วยเป็นศาลที่มีผู้คนนับถือศรัทธามาก

ศาลหนึ่งคือศาลเจ้าพ่อเสือ แล้วอีกศาลเป็นศาลของเทพเจ้าองค์ใด? เป็นศาลของเทพ เล่าปungเถกุง ที่อำมาพามไปดูอุกนิหารโต๊ะลันไหว ใช้หรือเปล่า?

รื้อศาลเจ้า สร้างโรงเรียน

เรื่องราวของศาลเจ้าเก่าทั้งสองศาล มากระจ่างก็จากข่าวหนังสือพิมพ์ในช่วงปี 2459 เป็นต้นไป ทำให้รู้ได้ว่าการ “เรียราย” เงินสำหรับสร้างโรงเรียนแต่จื๊วขึ้น โดยพวกจีนพ่อค้า เจ๊สัวที่มีชื่อเสียง 4 คนเป็นหัวหน้าในการเรียราย โดยโรงเรียนใหม่จะสร้างขึ้นที่ศาลเจ้าเก่า รื้อศาลลง รวบสองศาล แล้วสร้างใหม่ให้เหลือเพียงศาลเดียว “การรื้อศาลเจ้าเก่าคราวนี้ อะไรๆ ก็รื้อหมด ไม่ถือไม่แถ เพราะหวังจะตามสมัย” แล้วจึงมีพิธีเชิญเจ้าออกจากศาล พ่อค้าเจ๊สัวต่างพากันมาแบกเจ้าในศาลทั้งสอง ไปรวมกับเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ย ตำบลโรงบ่อนศาลเจ้าเก่าทั้งสองศาลเลยไม่มีเจ้าแล้ว

“โรงเรียนแห่งใหม่เป็นที่ใหญ่โตระโหลฐาน ... เปนที่น่านิยมของพวกนักเรียนที่จะไปเล่าเรียนที่สุด ... โรงเรียนนี้จื๊วนักเรียนได้หลายร้อยคน ... บัดนี้ได้จัดทะเบียนต่อกระทรวงศึกษา”

เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่ชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาค้าขายในสยามในยุคนั้น เลือกที่จะรื้อถอนศาลเจ้าเก่าแก่ที่อยู่คู่กับชุมชนมาช้านาน ศาลเจ้าที่เป็นเสมือนจิตวิญญาณของชุมชน เพื่อสร้างเป็นโรงเรียนแห่งใหม่ขึ้นมาทดแทน โรงเรียนที่มีความแตกต่าง ทั้งรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก สู่ถึงความทันสมัย ทั้งประโยชน์ใช้สอยแบบใหม่ในฐานะโรงเรียน เพื่อช่วยอบรมบ่มเพาะลูกหลานจีนในยุคต่อมาให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ และเป็นที่น่าทึ่งอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาถึงทำเลที่โรงเรียนแห่งใหม่ตั้งอยู่นี้ ที่เปรียบเสมือนศูนย์กลางของชุมชนคนสำเพ็ง ซึ่งเป็นศูนย์รวมของการค้า การคมนาคม

รวมไปถึงศาลเจ้าซึ่งเป็นที่พักทางจิตวิญญาณของผู้คน ... หรือโรงเรียนแห่งใหม่จะเป็นที่พักใหม่ให้กับ “จีนใหม่” ในยุคเปลี่ยนผ่านของสยามประเทศ?

ยุบสองศาล รวบสร้างใหม่เพียงศาลเดียว

ศาลเจ้าหลังใหม่ ที่สร้างขึ้นด้านหน้าโรงเรียนเผยอิงในปัจจุบันนั้น ก็คือศาลเล่าปungaเถก ที่อำมาพาคมไปดุดอนินหารไต้สั่นไหว นั่นเอง ส่วนอีกศาลที่ถูกยุบไป ก็คือศาลของเทพ เอียนเทียนเซียงตี้ (หรือศาลเจ้าพ่อเสือ) ตามคำกล่าวของพระยาอนุมานราชชนที่อ้างมาข้างต้น

และการยุบศาลเจ้าเก่าทั้งสอง เพื่อสร้างโรงเรียน แล้วสร้างศาลเจ้าขึ้นใหม่เพียงหนึ่งศาลที่ด้านหน้านี่เอง ที่ช่วยอธิบายว่าทำไมศาลเจ้าเล่าปungaเถก ศาลเจ้าเก่าของอำมา จึงมีป้ายชื่อศาลเจ้า และประธานศาลเจ้า ไม่ตรงกัน แล้วทำไมจึงมีกระถางที่เหมือนเป็นคู่กัน 2 ใบ มีกลอง 2 ใบ มีระฆัง 2 ใบ (ใบหนึ่งมีอายุครบ 200 ปีในปีนี้)

ศาลเจ้าเก่าหลังใหม่ สร้างไม่แล้วเสร็จสักที

แผ่นจารึกหินที่ติดอยู่ข้างกำแพงศาลเจ้าเล่าปungaเถก ในปัจจุบัน ระบุถึง “ลำดับขั้นตอนการซ่อมแซมศาลเจ้าเก่า” มีใจความพอสรุปได้ว่า ศาลเจ้าเก่าแห่งนี้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนจีนแต่จิวโพ้นทะเล มีความเก่าแก่และอยู่คู่ชุมชนชาวจีนมาช้านาน ตั้งแต่ พ.ศ.2459 (ปีที่รื้อศาลเจ้าเก่า 2 ศาล เพื่อเริ่มสร้างศาลใหม่ ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับที่เริ่มสร้างโรงเรียนเผยอิง บนที่ดินของศาลเจ้าทั้งสองที่รื้อไป) ผ่านเลยมาอีก 28 ปี ก็ยังสร้างศาลเจ้าไม่แล้วเสร็จ คณะกรรมการสมาคมแต่จิวในเวลานั้น จึงมีมติให้ซ่อมแซมศาลให้แล้วเสร็จให้ได้ภายในปีนั้น ศาลเจ้าเก่าหลังใหม่จึงมาสำเร็จเรียบร้อยได้ในปี 2487

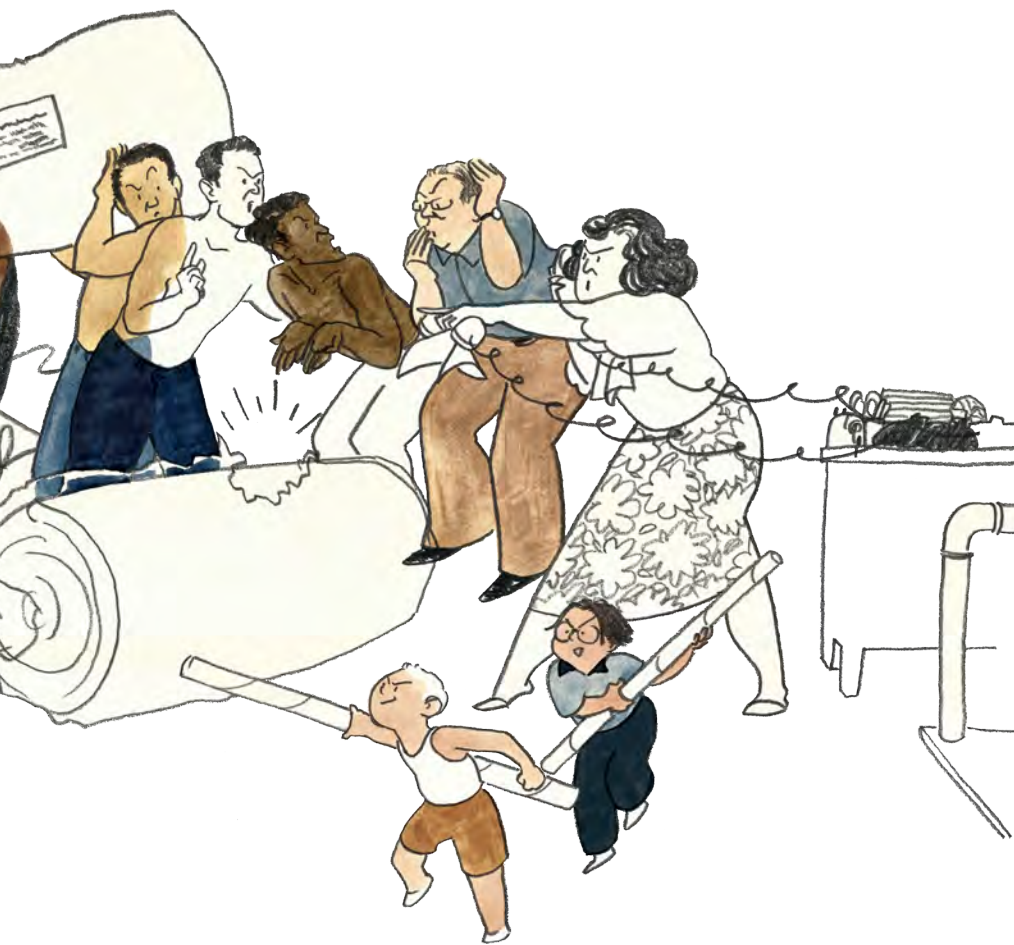
เป็นที่น่าเสียดายที่ผมไม่สามารถถอดเนื้อความทั้งหมดของจารึกแผ่นนี้ได้ แต่เมื่อเทียบบันทึกในจารึกแผ่นนี้ กับเหตุการณ์ในการก่อตั้งโรงเรียน จะพบว่า โรงเรียนผยองได้สร้างขึ้นในปีที่ 5 แห่งสาธารณรัฐจีน และใช้เวลาเพียง 4 ปี ในการดำเนินก่อสร้างให้แล้วเสร็จ (นั่นคือระหว่าง พ.ศ.2459-2463) ในขณะที่ศาลเจ้าเก่าหลังใหม่ต้องใช้เวลายาวนานถึง 28 ปี ในการสร้างต่อให้แล้วเสร็จ โดยยุบสองศาลลง ให้เหลือเพียงหนึ่งเดียว

จากทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ผมอาจสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงจากศาลเจ้าเก่าสองศาลที่ได้รับความนิยมนับถืออย่างสูงสุดของชุมชน สู่วิทยาลัย “ผยอง” ที่สร้างขึ้นอย่างทันสมัยที่สุดในเวลานั้น ก็ไม่ต่างอะไรกับการเปลี่ยนจิตวิญญาณของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล จากความ “ดั้งเดิม” สู่วิทยาลัย “ทันสมัย” จาก “จีนจาริต” สู่ “จีนใหม่” จากความเชื่อ ศรัทธา ทางจิตวิญญาณ สู่การมุ่งให้การศึกษา หรืออาจมองได้ว่า ที่นี่คือสัญลักษณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ในชุมชนที่เปลี่ยนไปตามกระแสของสังคม อย่างไรก็ตาม การมีอยู่ของทั้งศาลเจ้าเก่า (ที่สร้างทดแทนขึ้นมาใหม่) และโรงเรียนใหม่ (ที่ในปัจจุบันเก่าแล้ว) นั้น กลับสะท้อนให้เห็นความงดงามของขนบประเพณีของชาวจีนโพ้นทะเลอันแตกต่างกัน แต่ก็ยังคงอยู่ร่วมกันและผสมผสานเข้ากันอย่างลงตัว

นี่คือความทรงจำของผมต่อโรงเรียนผยอง โรงเรียนที่ ด.ช.เหม่งจิว ร่ำเรียน และยังคงมีความผูกพันอยู่เสมอในฐานะศิษย์เก่า หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เรื่องเล่าร่าเริงความหลังฉบับนี้จะส่งต่อความทรงจำของชาวสำเพ็งคนหนึ่งสู่ผู้คนที่น่าสนใจ เฉกเช่นเดียวกับจารึกที่ผมได้ค้นพบ แม้จะผ่านกาลเวลามาเนิ่นนานแล้วก็ตาม

แพตตี้ ณ เสือป่า

เรื่อง: วรภัทร อีร์ชัยศุภกิจ

ภาพ: 'Eaowen'

ฉันชื่อ แพตตี้ พ่อบอกว่า ฉันมีชื่อจีนว่า
โหวเหมยเจียว (侯美娇) พ่อของฉันเป็น
ชาวไทยเชื้อสายจีนแคะ ส่วนแม่ของฉันเป็น
ชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋ว

2523-2529

ฉันเกิดในปี 2523 เป็นปีที่ประเทศไทยเพิ่งเปลี่ยน
มาใช้ชুমสายโทรศัพท์อัตโนมัติพร้อมกันทั่วทั้ง
ประเทศโดยไม่ต้องมีพนักงานต่อสาย¹ แม่เล่าว่า
ยุคนั้นโรงพยาบาลหัวเฉียวมีชื่อเสียงมากในหมู่
ชาวไทยเชื้อสายจีนในเรื่องการทำคลอด ใครต่อใคร
จึงนิยมฝากครรภ์และทำคลอดกันที่นี่ แน่นอน...
ฉันและพี่น้องทั้ง 5 คน ต่างก็เกิดที่โรงพยาบาลนี้
กันทั้งหมด

ในยุคที่การติดต่อสื่อสารยังเป็นเรื่องลำบาก
ยังไม่มีแม้แต่เพจเจอร์และโทรศัพท์เคลื่อนที่
การพลัดหลงของเด็กเป็นเรื่องที่เจอได้บ่อยครั้ง
ดังนั้นเมื่อฉันเริ่มพูดได้ พ่อจึงคอยถามย้ำเสมอว่า

- : ถ้าหลงทาง ให้บอกว่าบ้านอยู่ที่ไหน?
- : ถนนเสื้อผ้า
- : ไม่ใช่ถนนเสื้อผ้า เอาใหม่...
- : ถนนหมาป่า
- : ไม่ใช่! บ้าน อยู่ ที่... ถนน เสือ ป่า

พ่อเล่าว่ายุคแรกของย่านถนนเสือป่านี้เริ่มจาก
นาย จู (แซ่) ซุย ปิ่น ชาวจีนเชื้อสายจีนแคะ
ได้เริ่มนำสินค้าจำพวกหนังเทียมที่ผลิตจากวัสดุ
พีวีซีเข้ามาจำหน่ายในไทย ภายใต้ชื่อร้าน ชู สร้อย
ปิ่น บนถนนราชวงศ์ สีแยกเสือป่า ซึ่งถือเป็น
นวัตกรรมที่ใหม่มากในยุคนั้น ยุคที่โซฟาหรือ
เบาะยังไม่มีสินค้าสำเร็จรูป และต้องสั่งทำโดยตรง
กับช่างเท่านั้น ทำให้กิจการงานช่างทำเบาะและ
การจำหน่ายวัสดุหนังเทียมเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว
ชาวจีนแคะแข่งงัดด้วยกันที่เคยมีประสบการณ์
การทำงานในร้านชูสร้อยปิ่นจำนวนหนึ่ง จึงได้
ขยับขยายออกมาเปิดร้านจำหน่ายสินค้าใน
ลักษณะเดียวกันบนถนนเสือป่า เมื่อร้านมี
จำนวนมากขึ้นจึงทำให้ถนนเสือป่ากลายเป็นย่าน
การค้าหนังเทียมที่สำคัญแห่งแรกของไทยไปโดย
ปริยาย ส่วนสินค้าจำพวกพลาสติกและฟองน้ำ
ถือเป็นกลุ่มสินค้าจำพวกที่ต้องใช้ร่วมกันในงาน
ทำเบาะ ทำให้กลายเป็นสินค้าที่เติบโตร่วมกัน
กับย่านนี้ไปด้วยในเวลาต่อมา

พ่อของฉันเองเริ่มต้นจากอาชีพการเป็น
ช่างขึ้นรูปพลาสติกพีวีซีด้วยความร้อนบน
ถนนเจริญกรุง 12 (ติดกับแยกเสือป่า) ในยุคที่
ยังไม่มีพลาสติกสำเร็จรูปจำหน่ายตาม
ร้านเครื่องเขียน สินค้าจำพวกนี้จึงถือเป็นสินค้า
นวัตกรรมใหม่ที่หุ่หุ่หุ่หุ่ในยุคนั้น ครั้นเมื่อครั้ง
วิกฤติน้ำมัน ปี 2516-2518 ราคาน้ำมันโลก
ถีบตัวสูงขึ้นจนราคาพลาสติกพีวีซีชนิดม้วนซึ่ง
เป็นสินค้าในกลุ่มปิโตรเคมีพุ่งขึ้นตามไปด้วย
อย่างรวดเร็ว ช่างที่ได้ค่าแรงแค่พอหาซื้อสินค้า
อย่างพอก็เริ่มประสบความลำบากในการทำงาน

จากเดิมที่เคยซื้อพลาสติกวันละม้วนเพื่อนำมาเย็บส่งลูกค้า และใช้ค่าแรงที่ได้จากการเย็บในวันนั้นเพื่อซื้อพลาสติกอีกม้วนสำหรับใช้ในวันถัดไปก็เริ่มไม่พอ หากแต่การซื้อสินค้ามาเก็บสต็อกไว้ก็เป็นเรื่องจำเป็น แต่ด้วยความอึดอัดในเวลานั้นพอจึงมีกำลังซื้อเก็บไว้ได้เพียงวันละ 2-3 ม้วนเท่านั้น แต่ทว่าด้วยราคาของพลาสติกที่ถีบตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะเวลาอันสั้นนี้เอง ส่งผลให้ช่างทั้งหลายไม่สามารถสต็อกพลาสติกไว้ได้ และเริ่มมีคนมาขอซื้อพลาสติกที่พอสต็อกไว้ เพราะเดินผ่านไปมาหน้าบ้านและมองเข้ามาเห็นม้วนพลาสติกที่พอเก็บไว้ กำไรจากการซื้อมาขายไปนี่เองทำให้พ่อเริ่มมองเห็นช่องทาง และได้เริ่มต้นปรับเปลี่ยนบทบาทจากงานช่างสู่การเป็นพ่อค้าในย่านถนนเสือป่าอย่างเต็มตัว

ด้วยเหตุนี้เอง ความทรงจำวัยก่อนเข้าเรียนในตึกแถว 2 คูหาของฉันทือ ทุกครั้งที่ฉันทลงมาจาก “บ้าน” ฉันทต้องเตรียมพร้อมเจอผู้คนมากหน้าหลายตา เพราะเพียงเดินลงจากบันไดบ้านชั้นบนอยู่ๆ ที่พักอาศัยธรรมดาาก็เปลี่ยนบทบาทเป็นร้านค้าไปทันที การค้าในยุคนั้นมีความครึกครื้นมากที่ร้านของพ่อมีทั้งคนงานชายชาวไทยเชื้อสายจีนบ้าง ชาวอีสานบ้าง และชาวใต้บ้าง รวมๆ กันนับสิบชีวิต ในทุกวันทุกคนจะเหวี่ยงโทรมกายด้วยความซุกมุ่นกับการจัดสินค้า ขายสินค้า ส่งสินค้าวนๆ กันไป ร้านของพ่อจะมีลูกค้ามากหน้าหลายตา แวะเวียนกันมาเยือนล้นหลามหลังกันแน่นร้านตั้งแต่เช้าจรดค่ำ ในยามที่พวกผู้ใหญ่รุ่นวายอยู่กับ การซื้อขายนี้เอง เด็กอย่างพวกเราก็กินโอกาสเล่นสนุก ฉันทมักจะรวมแก๊งกับน้องชายและ

เพื่อนบ้านวัยเดียวกัน แอบขโมยแกนกระดาดจากม้วนหนึ่งเทียมและพลาสติกมาใช้เสมือนอาวุธในการฟาดฟันกัน ทั้งยังขึ้นไปกระโดดโลดเต้นกันอย่างโหดโผนบนม้วนฟองน้ำกองมืมหมาที่พ่อกับแม่สต็อกไว้ จนวันไหนที่ฉันทพันตัวแม่มากไปแม่มักจะยื่นเหรียญ 5 บาทให้ฉันทกับน้องชายคนละหนึ่งเหรียญติดตัวออกไปซื้อขนมและวิ่งเล่นแถวบ้านแทน ฉันทกับน้องมักไปวิ่งเล่นกันแถวร้านขายของชำในตรอกเล็กๆ บนถนนศรีธรรมราชา ซึ่งอยู่ถัดจากบ้านไปเพียงหนึ่งช่วงตึก สมัยนั้นร้านค้าตึกแถวครึ่งปูนครึ่งไม้ 2 ชั้นยังแน่นขนัดมีร้านชำหลายร้านเปิดเรียงรายในตรอกเดียวกันหน้าร้านเต็มไปด้วยแผงขนมที่เด็กๆ นิยม เราจะแบ่งเงิน 1-3 บาทในการซื้อขนมจากร้านชำ แล้วไปวิ่งเล่นจนหมดทรงกะลาครอบสุดฮิตห่มเหงแล้วจึงพากันไปแวะร้านลาดหน้าโชคดี ใช้เงินที่เหลืออีก 2 บาทซื้อเป๊ปซี่ แล้วค่อยเดินแถวทุ่งเป๊ปซี่หูเชือกฟางกลับบ้านในตอนเย็น

นอกจากร้านชำแล้ว ก็ยังมี “ตลาดสดา”² เป็นตลาดสดอีกที่ที่ฉันทมักได้ตามพี่เสมียนไปบ่อยครั้ง ที่นี่มีผังโครงสร้างตามแบบตลาดสดนิยมคือเป็นเว็ງสี่เหลี่ยม มีเส้นทางเดินตัดกันเป็นตาราง สิ่งที่เด่นชัดที่สุดในความทรงจำของเด็กเล็กอย่างฉันทก็คือ ความฉะฉานของพื้น ที่เจิ่งนองไปด้วยน้ำที่ซึมเข้ารองเท้าและไม้ของฉันททุกครั้งไป การไปตลาดสดาสำหรับฉันทจึงไม่ได้มีนัยยะอะไรเป็นพิเศษ นอกจากความดีใจที่ได้ออกไปผจญโลกกว้างที่ไกลขึ้นอีกหนึ่งช่วงถนนเท่านั้นเอง

การค้าขายของพ่อแม่ในยุคนั้นไม่ได้จบเพียงแค่ช่วงกลางวันเท่านั้น หากลากยาวไปจนถึง

ยามค้าคืน บางครั้งช่วงเวลา 4-5 ทุ่ม ฉันมักจะสะดุ้งตื่นจากเสียงกริ่งหน้าประตูบ้าน พร้อมทั้งได้ยินเสียงพ่อพูดกับแม่ว่า “ลูกค้ามาแล้ว” ฉันมารู้ความจากพี่ๆ ในเวลาต่อมาว่า เสียงกริ่งเหล่านั้นมาจากเหล่าลูกค้าจากต่างจังหวัด ซึ่งมักจะตีรถเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อมาชนซื้อสินค้าเองจากร้านค้าใหญ่ (ยี่ปั่ว) อย่างพวกเรา เพื่อให้ได้สินค้าที่ถูกกว่าการซื้อจากร้านคนกลางในจังหวัด (ซาปั่ว) ถือเป็นการลดต้นทุนจำพวกค่าโทรศัพท์ทางไกลข้ามจังหวัดที่คิดเป็นนาทีกว่าค่าเงินข้ามจังหวัด และค่าขนส่งสินค้าผ่านรถขนส่งเอกชน ด้วยว่าถนนหนทางที่ยังไม่สะดวกอย่างปัจจุบัน กว่าที่รถจะเข้ามาถึงร้านเราได้จึงเป็นเวลาค่ำมืดติดดินเสมอ และเพื่อความคุ้มค่าในการตีรถเข้ามาแต่ละครั้ง ลูกค้ากลุ่มนี้จะมาด้วยรถบรรทุกสี่ล้อเพื่อขนสินค้ากลับไปให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ลูกค้ากลุ่มนี้จึงถือเป็นลูกค้าคนสำคัญของพ่อ หากมีวันใดที่อยู่ แม่ครี้มอกครี้มใจฉันขึ้นสามล้อไปห้างคาเธีย์เยาวราช³ เป็นอันรู้กันว่ามือเย็นของวันนั้น บ้านเราจะมีปาร์ตี้กันอย่างห้าวฉานลง ยอดขายของพ่อกับแม่นั้นเอง

อีกหนึ่งความทรงจำที่เด่นชัดช่วงปิดเทอมในวัยอนุบาลของฉันคือ แม่มักจะฝากฉันไว้กับอาอี (น้องสาวของแม่) อีจะพาฉันกับน้องชายลงเรือข้ามฟากที่ท่าราชวงศ์และไปขึ้นที่ท่าดินแดงเพื่อไปบ้านอี ผัดกะหล่ำปลีถือเป็นเมนูที่อีทำให้กินบ่อยที่สุด ด้วยว่าเป็นหนึ่งในเมนูไม่กี่อย่างที่ฉันกินได้ วันไหนที่กะหล่ำปลีในตู้เย็นหมด อีจะกระเตงเราสองพี่น้องออกไปซื้อที่ตลาดท่าดินแดง ซึ่งในเวลานั้นห้องแถวริมถนนทุกร้านเป็นร้านค้า และ

ริมฟุตบาทเต็มไปด้วยแผงขายอาหารแน่นขนัด และแทบทุกคนล้วนรู้จักกัน การหยุดพักขายสนทนากับบรรดาเพื่อนบ้านของอีตลอดทางในหนึ่งช่วงถนนนั้น ทำให้เด็กอนุบาลอย่างฉันรู้สึกว่ระยะทางกว่าจะไปถึงตลาดนั้นแสนไกลเหลือเกิน

2530-2535

เมื่อพ้นวัยอนุบาล พ่อกับแม่ก็ส่งฉันเข้าเรียนในโรงเรียนคริสต์หญิงล้วนที่เน้นสอนภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นค่านิยมสูงสุดของเหล่าพ่อค้าชาวไทยเชื้อสายจีนในยุคนั้น ด้วยความนิยมทางภาษาของโลกกำลังไปในทิศทางนั้น บวกกับประสบการณ์ชีวิตของพ่อกับแม่ ที่ถึงแม้จะใช้ภาษาจีนเป็นภาษาหลักในการพูดคุยกับญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน แต่ในใจลึกๆ ต่างรู้ดีว่า ภาษาจีนไม่ได้เป็นที่ยอมรับในฐานะภาษากลางของคนกรุงเทพฯ ในบ้านเราจึงใช้ภาษาไทยพูดกันเป็นหลัก ฉันจึงไม่ได้รับมรดกทางภาษาจีนจากพ่อและแม่มาเลยแม้แต่ถ้อย

ที่โรงเรียน ฉันมักจะมีปัญหาความสับสนระหว่าง ถนนเลื้อผ้า ถนนหมาป่า เสมอ เมื่อเพื่อนถามว่า “บ้านเธออยู่ที่ไหน?” และต่อมาถึงแม้จะออกเสียงได้ถูกแล้วว่า “ถนนเลื้อป่า” แต่ช่วงเวลานั้น ถนนเลื้อปาก็ก็น่าไกลจากความรู้จักของเด็กในวัยเดียวกัน ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าเข้าใจได้ เพราะช่วงเวลานั้นถนนเลื้อป่าไม่ได้เป็นที่รู้จักในหมู่คนทั่วไปอย่างปัจจุบัน ผู้คนยังสับสนกันไม่มากนัก โดยเฉพาะยามค้าคืน ตลอดถนนทั้งสายจะมืดและเงียบสงัดจนเอือมกับการก่อ

โครงการ ครั้งหนึ่งรถที่พ่อเอาไปจอดไว้ริมถนนบริเวณหน้ากองปราบสามยอดยังโดนทุบกระจกทางด้านข้างเพื่อจัดเอาเครื่องเสียไปมาแล้ว⁴

พอเข้าช่วงประถมต้น ภาพจินตนาในความทรงจำก็คือ ฉันมักจะเห็นแม่ลงมือทำอาหารเองให้พวกเรากินครบทุกมื้อ เพราะนอกจากแม่จะให้ความสำคัญกับการต้องกินข้าวให้ครบมือครบหม้อแล้ว การทำอาหารเองยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายได้อย่างมากอีกด้วย เพราะฉันมีพี่น้อง 5 คน รวมพ่อกับแม่แล้ว ครอบครัวเรามีสมาชิกถึง 7 คน การซื้ออาหารตามสั่งต่อมืต้องซื้ออย่างต่ำถึง 7 ห่อ แต่ในความเป็นจริงแล้วจะต้องซื้อเผื่อถึง 10 ห่อเสียด้วยซ้ำ เพราะเด็ก 5 คน ในวัยกำลังเจริญเติบโตจะกินข้าวมากกว่า 1 ห่อเสมอ ค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารต่อมื้อจึงสูงมาก ลองคิดง่าย ๆ ว่า อาหารตามสั่งราคา 25 บาทต่อหนึ่งห่อ หากซื้อ 10 ห่อ แม่ต้องจ่ายถึง 250 บาท ในขณะที่หมูเนื้อแดงมีราคาเพียง 85 บาทต่อกิโลกรัม

แต่ก็มีบางวันที่แม่เหนื่อยกับงานที่ร้านมากจนเตรียมมือเย็นไม่ไหว แม้ถึงจะพาฉันเดินออกไปซื้อข้าวที่แผงขายอาหารตามสั่งแทน ซึ่งเวลาเดินผ่านธนาคารกสิกร สาขาสำนักถนนเสือป่า ก่อนถึงแยกถนนเสือป่า ฉันจะเห็นที่ดินว่างเปล่า ล้อมสังกะสีไว้ ในความมืดสนิทมีเพียงแสงสว่างจากหลอดนีออนสั้นๆ ของรถเข็นขายอาหารตามสั่งแผงหนึ่งให้พอมองเห็นเท่านั้น ฉันเคยถามแม่ระหว่างที่ยืนรออาหารที่สั่งอยู่ว่า “ที่ล้อมสังกะสีนี้เป็นอะไรมาก่อนอะ嘛” แม่ตอบว่า “ภิตตาคราะห์ยเย็นเหลาใจลูก... สมัยก่อนดังมากนะ

คนใหญ่คนโตต้องมากินข้าวกันที่นี่”⁵ และกว่าข้าวจะเพราหมู 10 ห่อจะผัดเสร็จ ฉันก็มีเวลามากพอในการจินตนาการถึงความรุ่งเรืองที่แม้ว่าแต่ก็ไม่เคยนึกภาพนั้นออกได้อย่างชัดเจนเลย เพราะสิ่งที่เห็นอยู่ตรงหน้ามีเพียงความรกร้างว่างเปล่าและดูเปลี่ยวเหงาเท่านั้น

ตามปกติแล้ว แม่จะให้เราห้าพี่น้องจัดแจงกินมือเย็นกันเอง หลังจากนั้นจะได้ดูละครหลังข่าวก่อนนอน ซึ่งการดูละครช่อง 7 ในยุคนั้นคือความบันเทิงเดียวสำหรับเด็กอย่างฉัน หลังละครจบตอน 3 ทุ่ม จึงได้เริ่มเข้านอน แต่ฉันมักจะผวาตื่นเกือบทุกคืนจากเสียงตอกเสาเข็มรอบบ้านด้วยยุคนั้นเป็นยุคเศรษฐกิจไทยเฟื่องฟู วิชาสังคมตอน ป.3 (ปี 2532) ครูบอกว่าไทยเรากำลังจะเป็นเสือตัวที่ 5 ของเอเชีย ดึกแถวรอบบ้านเริ่มมีการรื้อถอนและก่อสร้างใหม่จำนวนมาก ดึกแถวครึ่งปูนครึ่งไม้ 2 ชั้น ทั้งช่วงตึกจากถนนเสือป่า ถนนยมราชสุขุม ถนนศรีธรรมราช และถนนเจ้าคำพร เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นตึกแถวปูน 4 ชั้น แม้ว่าเหตุการณ์จะผ่านมามากกว่า 30 ปีแล้ว แต่ฉันยังจำเสียง และความลั่นสะเทือนจากการตอกเสาเข็มทุกคืนติดต่อกันหลายปีในช่วงเวลานั้นได้ดี เสียงจากฝั่งซ้ายที ขวาที ไกลบ้าง ใกล้บ้าง ผลัดกันไปมาจนซึมลึกเข้าไปอยู่ในความทรงจำ

ช่วงปิดเทอมฤดูร้อนปี 2536 พ่อมักจะสมัครเรียนพิเศษที่โรงเรียนให้กับฉัน ว่ากันตามจริงก็คือหนึ่งในวิธีที่โรงเรียนช่วยลดภาระการเลี้ยงดูเด็กให้กับผู้ปกครองนั่นเอง ช่วงเข้าจะเป็นการเรียนวิชาการ ส่วนช่วงบ่ายจะเป็นการทำกิจกรรม

ฉันขอพ่อเรียนทำอาหารซึ่งเป็นเรื่องท้าทายมากสำหรับเด็ก ป.6 อย่างฉัน บ่ายวันหนึ่งหลังกลับจากการเรียนทำอาหารที่โรงเรียน ฉันรีบปรี๋เข้าไปหาแม่ เพื่อจะขอวอดฝีมือจากวิชาที่เพิ่งเรียนกลับมาสดๆ ร้อนๆ “ม๊าๆ วันนี้ครูสอนทำหมูโสร่งจะทำให้กินนะ จะไปตลาดสดาซื้อผักชีนะม๊า” แม่ตอบ “ตลาดนี้เขาเลิกไปตั้งนานแล้วลูก...” ฉันไม่เชื่อและขอเดินออกไปดูเองให้เห็นกับตา ตลอด 6 ปีที่ต้องตื่นตี 5 และใช้ชีวิตอยู่แต่ในโรงเรียน ทำให้ฉันไม่เคยรู้เลยว่า ตลาดสดาเริ่มหายไปตั้งแต่เมื่อไหร่ ฉันถามแม่ว่า แล้วหลังจากนี้เราจะไปซื้อของสดได้ที่ไหน แม่จึงเริ่มสอนและพาฉันไปตลาดวรจักร (ซอยบ้านดอกไม้ 1) ที่ถัดออกไปจากถนนสีดา ฝั่งแยกวรจักร และตลาดหลังกำแพงวัดมังกร (ตรอกอิสราณาพ) ที่เชื่อมต่อไปยังตลาดเล่งบ๊วยเอี้ยะ (ซอยเจริญกรุง 16 - ซอยเยาวราช 6) ถึงแม้จะเป็นตลาดสดเหมือนกัน แต่สินค้าที่ขายแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด อย่างพริกแกง กะปิ มะขามเปียก ใบชะพลู หรือขมิ้น เครื่องปรุงอย่างไทย เป็นสินค้าที่ไม่อาจหาได้ที่ตลาดเหล่านี้ที่มีกลุ่มลูกค้าหลักเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน สุดท้ายแล้วฉันจึงได้ผักชีจากตลาดวรจักรมาทำหมูโสร่งอวดแม่สมใจ

2536-2541

ถึงแม้พ่อกับแม่จะ่วนอยู่กับการทำมาหากิน แต่กิจกรรมสำคัญที่พ่อกับแม่ไม่เคยเลย คือการพาลูกๆ ออกไปกินข้าวนอกบ้านพร้อมหน้าพร้อมตากันในวันอาทิตย์ พ่อมักจะพาพวกเราออกไปกินมื้อสายกันที่ภัตตาคารไล่ก๊อ ซึ่งเป็น

ห้องแถวรูปตัว L ประตูด้านหนึ่งอยู่บนถนนเจริญกรุง และอีกด้านอยู่ต้นซอยเจริญกรุง 12 ด้านหลังของตึกแถวทั้งสองชนกัน จึงเชื่อมต่อเป็นร้านเดียวกัน ที่นี้ขายอาหารจีนกวางตุ้ง มีรถเข็นติ่มซำเดินวนให้ลูกค้าหยิบทีละโต๊ะ แล้วยังมีอาหารจำพวกราดหน้า ไก่ซีหมี และเมนูที่อยู่ในความทรงจำเสมอมาคือ ข้าวผัดราดหน้าเนื้อ เป็นเมนูที่ฉันชื่นชอบและมักจะขอพ่อสั่งอยู่เสมอ เรากินข้าวกันที่นี่ยาน้อยเดือนละครั้ง พ่อกับแม่ มักพูดคุยกับอาอีเจ้าของร้านตามประสาคนรู้จัก เด็กอย่างเราไม่ได้สนใจอะไร ก้มหน้าก้มตากินกันไป เพราะผู้ใหญ่จะคุยกันเป็นภาษาจีน มีอยู่ครั้งหนึ่งฉันหยุดเงยหน้าขึ้นมาจากโต๊ะอาหาร เมื่อฉันจับได้ถึงจังหวะการถามตอบแปลกๆ ฉันถามแม่ว่า “มีอะไรม๊า” แม่หันมาตอบว่า “อีเขาบอกว่าจะเลิกขายแล้ว ให้เขาเช่าแทน” ตอนนั้นฉันก็ยังไม่เข้าใจว่า “เช่า” ที่ว่า คือเช่าแบบไหน หอพัก บ้านเช่า เขาทำร้าน หรืออะไร

เว้นจากเวลานั้นไปหลายเดือน ฉันได้กลับไปทีนั้นอีกครั้ง จึงได้เห็นว่าลักษณะภายในต่างไปจากเดิม ตึกแถวเดิมถูกทุบและสร้างใหม่ ภายในถูกปรับให้มีลักษณะแบบลือคขายของอย่างที่เคยเห็นที่ห้างมาบุญครอง⁷ แบ่งเป็นร้านเล็กๆ ประมาณ 2x2 เมตร ภัตตาคารไล่ก๊อจึงกลายเป็นตำนาน ข้าวผัดราดหน้าเนื้อรสวัยเด็กก็ไม่มีวันวนกลับมา ซึ่งการหายไปของตลาดสดาจนกลายเป็นตึกศรวิรจักร ต่อด้วยการอำลาของภัตตาคารไล่ก๊อเพื่อใช้พื้นที่เป็นพลาซ่า ที่ถึงจะไม่ประสบความสำเร็จในเวลาต่อมานี้เอง ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการรื้อคืบแนวคิดการพัฒนาพื้นที่ในรูปแบบพลาซ่าในย่านนี้

และถ้ายังจำพื้นที่ล้อมลังกะสีมิดๆ ที่ตอนเด็กๆ แม่เคยพาไปซื้อข้าวกะเพราหมูได้ ฉันก็จะขอเล่าไปถึงตึกแถวที่ติดกับรั้วสังกะสีนั้นอีกสักหน่อย ตึกนี้เป็นตึกขนาดใหญ่ที่ห้อมมถนนเลื้อป่าเยื้องกับภัตตาคารไล่ก็ เมื่อฉันกลับไปอีกครั้ง ด้านล่างของตึกถูกปรับปรุงให้สว่างไสว ติดแอร์ มีกระจก ล้อมด้านนอก มองจากด้านนอกเห็นได้ชัดว่าจะ ตกแต่งเป็นศูนย์อาหาร ฉันกระโดดโลดเต้นไปเล่าให้แม่และพี่น้องที่บ้านฟังว่า บ้านเราจะมีศูนย์อาหาร ใกล้บ้านแล้ว เพราะในยุคนั้นยังไม่มีร้านสะดวกซื้อ ที่เปิดตลอด 24 ชั่วโมง หรือ เซเว่น-อีเลฟเว่น ในพื้นที่นี้ ท่ามกลางถนนที่เงียบเชียบ กว่าที่จะเดิน เจอแผงหรือร้านขายข้าวสักร้านแบบนี้ ศูนย์อาหารนี้จึงให้ความรู้สึกเหมือนโอเอซิสกลาง ทะเลทราย หรือเทียบง่าย ๆ ก็เหมือนร้าน เซเว่น-อีเลฟเว่น ประจำอำเภอในยุคนี้นี้ แต่น่าเสียดาย ด้วยความเปลี่ยวเหงาของถนนเลื้อป่าในยุคนั้น ทำให้กำลังการซื้อไม่มากนักพอ ศูนย์อาหารแห่งนี้ จึงจำต้องเลิกกิจการไปในเวลาต่อมา

หลังจากนั้นไม่นานนัก ฉันได้ข่าวจากพี่ที่ คนงานขายในร้านคุยกันว่า “กองปราบย้ายไปแล้ว” ใช้แล้ว... พวกเขาหมายถึง กองปราบสามยอด ตรงข้ามตลาดสีดา พื้นที่ที่เคยเป็นที่ตั้งของ กองปราบ ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นพลาซ่าในชื่อ “คลองถมเซ็นเตอร์” โดยระยะแรกโด่งดังในเรื่อง อุปกรณ์ประดับยนต์ การเกิดขึ้นของคลองถม เซ็นเตอร์ได้พลิกโฉมท่าเลบริเวนนั้นให้เป็นที่รู้จัก ของผู้คน จากเดิมที่เคยเงียบเหงากลายเป็นแหล่ง การค้าขนาดใหญ่ ข้อได้เปรียบอย่างหนึ่งคือ การเชื่อมต่อกับอาคารศรียุทธจักรที่เป็นแหล่งค้า

อุปกรณ์ประดับยนต์ด้วยกัน ทำให้พื้นที่นี้กลายเป็น หมายสำคัญของผู้ซื้อ ยุคนี้เองที่คลองถม เริ่มสลับภาพจำที่เคยเป็นตลาดมืด ตลาดไฟฉาย ด้วยโฉมหน้าใหม่ของคลองถมเซ็นเตอร์ที่มีแสงไฟ ส่องสว่าง มีห้องน้ำ และที่จอดรถ ทำให้ผู้คน หลั่งไหลกันเข้ามาซื้อขายในพื้นที่นี้เป็นจำนวนมาก และเป็นจุดดึงดูดให้มีแผงค้าเกิดใหม่จำนวนมาก เต็มพื้นที่โดยรอบ

นอกจากร้านค้าประจำในตอนกลางวันแล้ว ยังมีตลาดนัดทุกเย็นวันเสาร์ ลากยาวไปจนถึง เย็นวันอาทิตย์ ลุงป้าน้าอาจะมาจับจองพื้นที่กัน เพื่อตั้งแผง แผงค้าจะแน่นขนัดเริ่มตั้งแต่แยก เอส.เอ.บี. แยกวรจักร แยก รพ.กลาง ไปจนถึง แยกเลื้อป่า พื้นที่ทั้งหน้าตึกแถว ทุตบาท และ บนถนน ทุกตรอกซอกซอยเต็มไปด้วยแผงค้า ไม่มีพื้นที่ว่างสักตารางฟุตที่ว่างเว้นจากการถูก จับจอง และแน่นอน... พื้นที่ประชิดประตูหน้าบ้าน ฉันก็มีผู้จับจองเช่าเช่นเดียวกัน ลุงป้าน้าอาผู้มา ตั้งแผงเป็นอันรู้กันเองว่าตำแหน่งไหนเป็นที่ตั้ง แผงใคร ถึงขนาดมีการเช่าและแข่งต่อพื้นที่ว่าง แผง กันเลยทีเดียว

ภาพจำของชีวิตเด็ก ม.ปลาย ณ ตอนนั้น (ปี 2539) คือในทุกคืนวันเสาร์ เมื่อชะโงกหน้าต่าง ลงมาจากกระเบื้อง จะเห็นแสงไฟจากแผงค้า เต็มถนน พอเริ่มได้ยินเสียงจากโทรทัศน์ที่โซ่เรียก ลูกค้าจากแผงค้าหน้าบ้าน ฉันก็จะวิ่งลงจากบ้าน ใส่รองเท้าแตะฟองน้ำ เดินออกไปซื้อหมูทอด ขนมหั้วปัง และนมเย็น วนดูแผงค้ารอบบ้านสัก 1-2 ช่วงตึก เมื่อสารพัดของกินในมือหมด ก็วน กลับมาถึงหน้าประตูบ้านพอดี

2542-2550

ปี 2542 ฉันเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยย่านท่าช้าง ในคาบเรียนชั้นปีที่ 1 อาจารย์มอบหมายให้ทำรายงานเกี่ยวกับอาคารสำคัญย่านพระนคร ฉันเพิ่งพ้นชีวิต ม.ปลาย มาหมาดๆ จึงยัง ป้ำๆ เป๋ๆ กับการใช้ห้องสมุด จนพี่รหัสที่เดินผ่าน มาเห็น ต้องนั่งลงตั้งหน้าตั้งตาสอนฉันใช้ห้องสมุด อย่างจริงจัง

หลังจากที่เริ่มรู้ตำแหน่งของชั้นหนังสือในห้องสมุด ฉันเริ่มจากการอ่านข้อมูลที่เป็นเรื่องเล่า เพราะเป็นภาษาปัจจุบันจึงอ่านง่าย อ่านแล้ว เหมือนอ่านนิยาย อ่านไปคิดภาพจินตนาการ ตามไปว่าตรงไหนเคยเป็นอะไรมาก่อน หนุ่มสาว สมัยก่อนเขานิยมอะไรกัน และเมื่อพูดถึงการ เล่าเรื่องพระนครในอดีต ก็มักจะมีข้อมูลกินพื้นที่ มาถึงป้อมปราบศัตรูพ่ายและลัมพีนวงศ์ใน ปัจจุบันด้วย

จากการอ่านหนังสือในห้องสมุด ฉันเจอข้อมูล ที่น่าสนใจหลายอย่างในย่านถนนเสือป่า อาทิเช่น

- (1) **ธนาคารกสิกรไทย** (สาขาสำนักถนนเสือป่า) ซึ่งเดิมทีเป็นที่ตั้งของธนาคารกสิกรไทยแห่งแรก⁸ ที่ที่ฉันเดินไปฝากถอนเงินเกือบทุกวัน ถัดไปเป็น
- (2) **อาคารลือกละ** ที่ตกแต่งหน้าอาคารอย่าง หรรษาด้วยหินอ่อนสีขาว มีประตูทางเข้าเป็นไม้ ขนาดใหญ่สูงเกือบเท่าตึก 2 ชั้น เป็นตึกที่สร้างขึ้น ตั้งแต่ยุคแรกที่ลือกละทำธุรกิจส่งออกสินค้า เกษตร และนำเข้าสินค้าต่างประเทศ ในชื่อ บริษัท ลือกละ ไรซ์ กัมปะนี (กรุงเทพฯ) จำกัด⁹
- (3) **โรงพยาบาลกลาง**¹⁰ สร้างขึ้นเพื่อรักษา กามโรค ในยุคที่เอวราชและสำเพ็งเฟื่องฟู และ

การค่าบริการยังเป็นอาชีพถูกกฎหมาย ที่แค่คิด ก็นึกถึงความจอบของชาวจีน การค้า และ ร้านโคมเขียวที่รุ่งเรืองบนดินในสมัยนั้นออก และ

(4) **ธนาคารกรุงเทพ** (สาขาลับพลาย) ที่อยู่ตรงข้ามกับโรงพยาบาลกลาง เดิมเคยเป็นที่ตั้งของธนาคารกรุงเทพ สำนักงานใหญ่ ก่อนจะย้าย ไปถนนสีลม¹¹ และที่ลืมไม่ได้คือ (5) **ภัตตาคาร ห้อยเทียนเหลา** ที่แม่เคยเล่าว่าคงจนไม่มีใครในยุคนี้ที่ไม่รู้จัก และเมื่อรวมภาพในจินตนาการว่า ณ ช่วงเวลาหนึ่ง ทั้ง 5 ตึกนี้เคยตั้งอยู่บนช่วง ถนนเดียวกันและโอดแค้นขับเค้นความคิดคัก ทางเศรษฐกิจให้กับถนนสายนี้ ก็ถือว่าถนนเสือป่า ที่มีระยะทางเพียงแค่ 400 เมตรนี้ เคยเป็นย่าน เศรษฐกิจที่สำคัญมากในยุคหนึ่งเลยทีเดียว เพียงแต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ภัตตาคาร ห้อยเทียนเหลาที่เสื่อมความนิยมลงก็จำต้องเลิก กิจการ ในขณะที่ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงเทพ และบริษัท ลือกละ ไรซ์ จำกัด (มหาชน) นั้น เติบโต จนต้องขยับขยายออกไปอยู่ในพื้นที่ที่ใหญ่กว่าเดิม

เอาละ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชักจะมากเกินไปแล้ว ฉันขอพาออกมานอกห้องสมุดเสีย หอย...

ช่วงอายุที่ฉันเป็นนักเรียนอยู่นี้ เป็นช่วงที่แม่ เริ่มต้องหาแม่บ้านมาช่วยงานบ้านอย่างจริงจัง เพราะว่าลูกๆ เริ่มโตขึ้น งานบ้านก็เพิ่มขึ้นไปตาม วัยของลูก ประจวบกับผลผลิตจากความบากบั่น และอดออมของพ่อกับแม่ ทำให้ความคล่องตัวทางการเงินของครอบครัวเราเริ่มดีขึ้น

เย็นวันหนึ่งของการเรียนในชั้นปีที่ 3 ฉันกลับจากมหาวิทยาลัย แม่แนะนำให้ฉันรู้จักกับ

ที่ละเมียด หรือที่ฉันเรียกสั้นๆ ว่า “พีเมียด” ที่เมียดเป็นสาวเจ้าเนื้อ ชาวศรีสะเกษ ผิวลีแทนที่เข้ามาเป็นแม่บ้านคนใหม่ของบ้านเรา พูดทั้งภาษาไทยและกัมพูชาได้คล่องตามแบบฉบับชาวอีสานใต้ พีเมียดอาศัยอยู่กับสามีย่านทำดินแดง ทุกเช้าจะขึ้นเรือข้ามฟากจากทำดินแดงมายังทำน่านาราชวงศ์ และเดินหรือนั่งรถระยะทาง 1 กิโลเมตรมายังบ้านฉัน

เมื่อฉันได้ยินชื่อ “ทำดินแดง” อีกครั้ง ก็อดไม่ได้ที่จะถามถึง เพราะตั้งแต่ย้ายออกไปจากทำดินแดง ฉันเองก็ไม่ได้ไปย่านนั้นอีกเลย พีเมียดบอกว่า ที่ทำดินแดงก็ยังมีร้านค้าคนจีนอยู่เหมือนเดิม แต่นอกจากคนจีนที่เป็นคนพื้นที่ดั้งเดิมก็ยังมีพี่น้องชาวอีสานแบบที่เมียด ชาวเมียนมา ลาว และกัมพูชา มาเช่าพักอาศัยเพื่อข้ามฟากมาทำงานฝั่งพระนครนี้ด้วย เหมือนที่พีเมียดทำแต่จะไม่เหมือนกับลักษณะการเช่าที่อื้อเคยเช่าอยู่ซึ่งอื้อและชาวไทยเชื้อสายจีนทั่วไปจะเช่าเช่าตึกแถวทั้งคู่หาต่อจากเจ้าของชาวสิงคโปร์ ใช้ประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัยชั้นบนและค้าขายชั้นล่าง และบางครั้งก็จะมีผู้เช่าตึกแถวบางคนแบ่งซอยพื้นที่ในตึกให้เป็นห้องเช่าเล็กๆ ปล่อยเช่ารายเดือนต่ออีกทอดหนึ่ง แต่ห้องเช่าแบบที่พีเมียดเช่านั้นนิยมมากในหมู่ผู้เช่าแบบที่เมียดที่ข้ามฟากมาทำงานฉันตื่นตื่นที่ได้ฟังพีเมียดเล่าเรื่องราวร้านรวงที่ทำดินแดงอีกครั้ง แต่ภาพที่ได้ก็ยังคงเป็นแค่จินตนาการจากการฟัง เพราะในช่วงที่เรียนมหาวิทยาลัยนี้ แต่ละวันก็หมดไปกับการชุลกอยู่กับเพื่อน และยังไม่จริงจังกับการไปดูทำดินแดงเองให้เห็นกับตา

มากขึ้นที่บรรยากาศรอบๆ บ้านของฉันในช่วงเวลานั้น ศูนย์อาหารที่แยกเลี้ยวที่ฉันเคยหวังให้เป็นโอเอซิสของพวกเรา สุดท้ายแล้วก็ไปไม่รอด เพราะย่านนี้ยังเจียนเกินกว่าจะมีผู้ซื้อที่มากพอท้ายที่สุดก็พลิกโฉมไปเป็นพลาซ่าในชื่อ “เลี้ยวพลาซ่า” ประจวบกับช่วงปี 2542-2545 เป็นยุคที่โทรศัพท์มือถือที่เริ่มมีความแพร่หลายใช้แล้ว... ยุค Nokia 3310 ในตำนานนั้นแหละ เลี้ยวพลาซ่าจึงกลายเป็นสถานที่รวมตัวของร้านค้าอุปกรณ์โทรศัพท์ ที่ยุคนั้นเริ่มมีเทรนด์การตกแต่งโทรศัพท์ด้วยการเปลี่ยนหน้ากากและปุ่มกดโทรศัพท์ให้มีลวดลายสีสันตามแฟชั่นฉันผู้เริ่มใช้มาตั้งแต่ Nokia 3210 ก็ยังไปตามล่าหาซื้อหน้ากากโทรศัพท์ลาย Tigger ใน Winnie the Pooh จากเลี้ยวพลาซ่านี้เหมือนกัน การมาของเลี้ยวพลาซ่าที่ไม่มีใครรู้กาลล่วงหน้าว่าจะกลายมาเป็นแหล่งค้าอุปกรณ์มือถือที่ตั้งอันดับต้นๆ ของประเทศ กลายเป็นการมาของรุ่นพี่ที่เบิกทางให้กับพลาซ่าขายอุปกรณ์โทรศัพท์รุ่นน้องที่ตามมาอีกมากมาย

จากจุดนี้เอง ถนนเลี้ยวก็เริ่มเข้ามาอยู่ในความรู้สึกของผู้คนมากขึ้น เพื่อนที่มหาวิทยาลัยของฉันคุ้นชื่อถนนเลี้ยวปากันแล้ว แต่เมื่อรู้ว่าบ้านฉันอยู่ที่นี้ ก็มักจะถามเสมอว่า “บ้านเธอขายเคสมือถือใช่ไหม?” มันยากในการจะทำให้คนส่วนใหญ่ที่รู้จักถนนเลี้ยวจากการบอกเล่า ให้เข้าใจได้ว่าเลี้ยวไม่ได้มีแต่อุปกรณ์โทรศัพท์เท่านั้น และในช่วงเวลาเดียวกับที่อุปกรณ์โทรศัพท์มือถือกำลังบูม ก็เป็นการมาของแผ่นซีดี ดีวีดี และเพียงไม่กี่ปีถัดจากนั้นก็ฮิตติดดินแดนก็ประชิดตามาติดๆ

2551-2555

ปี 2551 ปีนี้ฉันอายุ 28 ปีแล้ว เป็นปีที่เทพีซีตีเถื่อนระบดอย่างหนัก จนมีข่าวการกวาดล้างอยู่บ่อยครั้ง และเมื่อซีตีเถื่อนบุกตลาดนัดคลองถม บรรยากาศในคืนวันเสาร์จนถึงวันอาทิตย์ก็เริ่มเปลี่ยนไป จากที่คับคั่งอยู่แล้ว ก็ทวีคูณขึ้นไปอีก เสียงเรียกลูกค้าจากโทรโข่ง เริ่มกลายมาเป็นเสียงเพลงจากแผ่นคำซีตีเถื่อน ซึ่งเป็นสินค้ายอดนิยมในตลาดนัดคลองถมในยุคนั้น เดินไปทางไหนก็มีแต่แผ่นซีดีในซองพลาสติก ในราคา 4-5 แผ่น 100 บาท ในคืนวันเสาร์ฉันจะทำงานจนกลับถึงบ้าน 4 ทุ่ม และเมื่อถึงบ้านก็จะย้ายไปนั่งอ่านหนังสือ ดูหนัง หรือฟังเพลงในห้องที่มีเสียงรบกวนจากภายนอกน้อยที่สุด รอจนกว่าจะตี 2 ซึ่งเป็นเวลาพักแผงขายของ ผู้ค้าจะเริ่มปิดเสียงเพลง พักเอาแรงเพื่อตื่นมารับลูกค้าในวันรุ่งขึ้นเช้า ฉันจึงจะได้เริ่มเช้านอน

นอกจากแผ่นซีดีแล้ว สินค้ายอดนิยมอีกอย่างหนึ่งของตลาดนัดคลองถม คือ น้ำส้มขวด เป็นรถเข็นขายน้ำส้มขวดพลาสติกในถังน้ำแข็ง โดยมีเครื่องคั้นน้ำส้มและผลส้มที่เรียงรายเต็มคันรถเป็นอุปกรณ์ประกอบฉาก ที่น่าแปลกใจคือในคลองถมจะมีรถขายน้ำส้มที่มีหน้าตาเหมือนกันอยู่หลายคัน และเมื่อลองพูดคุยไถ่ถามก็จะรู้ได้ว่าผู้ค้าเกือบทุกคนเป็นญาติพี่น้องชาวกำพูชาหรือเมียนมาด้วยกัน ถึงแม้การเข้ามาของแรงงานข้ามชาติในตลาดคลองถมและเสื่อป่าจะมีมานานแล้ว แต่สำหรับฉันเอง คาราวานรถเข็นขายน้ำส้มนี้ถือเป็นปรากฏการณ์พิเศษที่ต่างไปจากเดิม เพราะไม่ใช่อาชีพรับจ้างทั่วไป แต่เปลี่ยนมาเป็น

ธุรกิจส่วนตัวรูปแบบโครงข่ายเครือญาติ ที่พึ่งพาอาศัยกัน และยิ่งไปกว่านั้น ยังมีลักษณะกึ่งผูกขาดที่ใครคนอื่นก็ยากจะเข้ามาแทรกแซงได้ และยิ่งคลองถมเฟื่องฟูมากเท่าไร ก็เป็นหมุดหมายสำคัญของแรงงานข้ามชาติที่บอกเล่าชวนกันมาค้าขายแบบปากต่อปากมากขึ้นเท่านั้น

ช่วงยุคทองของตลาดนัดคลองถม ยุคเดียวกับคาราวานรถเข็นขายน้ำส้มนี้เอง เป็นจังหวะเดียวกับที่แรงงานไทยเริ่มขาดแคลน ทุกเช้าที่ฉันเดินไปทำงานผ่านร้านค้าย่านถนนเสื่อป่า ไม่มีร้านไหนที่ว่างเว้นป้ายรับสมัครคนงาน บางป้ายเริ่มซีดจางแล้ว ก็ยังไม่มีแรงงานไทยมาสมัคร และช่างเหมาะเจาะกับที่พี่เมียดมาบอกแม่ว่า ขอลาออกด้วยปัญหาสุขภาพ บ้านเราเองก็ต้องหาแม่บ้านคนใหม่อยู่เหมือนกัน แม่ไปไล่บอกชาวหาแม่บ้านกับบรรดาร้านค้า ร้านทำผม แม่ค้าแผงลอยทั่วไป ให้ช่วยหาแม่บ้านใหม่ให้ แต่ผ่านไป 5 เดือนแล้ว เรากียังไม่ได้แม่บ้านคนใหม่มา

ท้ายที่สุด... วันหนึ่งหลังจากฉันกลับมาจากที่ทำงาน ก็มีสาวแปลกหน้าตัวเล็กมวยผมสูงนั่งอยู่ในห้องครัว แม่บอกว่าเป็นแม่บ้านคนใหม่ สาวแปลกหน้าแนะนำตัวว่า “ซือป๋” เป่พูดไทยได้ แต่สำเนียงบ่งบอกสัญชาติเมียนมาอย่างชัดเจน และเมื่อพูดคุยไถ่ถาม เป็กี่เล่าว่าเป็กี่พักอยู่ห้องเช่าที่ตลาดท่าดินแดง เช่นเดียวกับกับพี่เมียด เป่ทำงานอยู่ในบ้านเราได้ 2 ปีก็ลาออกไปด้วยปัญหาทางครอบครัว ทั้งระยะได้ไม่นาน แม่บ้านคนใหม่ชื่อ “บัวลอย” เรียกสั้นๆ ว่า “ลอย” ก็เข้ามาอยู่กับเราแทน ลอยเป็นชาวกำพูชาที่พูด

และฟังภาษาไทยไม่ได้เลย ที่ได้ซื้อนี้เพราะเพื่อนเห็นว่าชอบกินบัวลอย เลยตั้งให้เป็นชื่อไทย แต่ด้วยความที่ลอยไม่เคยรับจ้างทำงานบ้าน ฉันจึงต้องเริ่มสอนงานบ้านใหม่ทุกอย่าง ตั้งแต่ล้างจาน ถูบ้าน และซักผ้า ระหว่างนี้ฉันจึงค่อยๆ สอนภาษาไทยให้กับลอย ลอยมีความพยายามสูง แต่ไม่มีทักษะทางภาษา การเรียนรู้ภาษาไทยจึงเป็นไปอย่างช้าๆ ในเวลาเดียวกันนี้เอง ฉันก็สังเกตเห็นว่า นอกจากชาวเมียนมาในย่านเริ่มลดน้อยลงแล้ว ชาวกำพูชากลับเริ่มจะมีสัดส่วนที่มากขึ้นมาแทน

กลับมาที่ธุรกิจอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือในย่านเสือป่าซึ่งยังคงเฟื่องฟู จนเมื่อปลายปี 2553 ดิกล็อกซ์เลย์ก็ไม่รอช้าที่เข้าสู่สนามธุรกิจพลาซ่า แหล่งค้าอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือบ้าง¹² และตามมาติดๆ ด้วยพื้นที่ล้อมสังกะสีที่เคยเป็นที่ตั้งของภัตตาคารหอยเทียนเหลา ก็ได้ปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นพลาซ่าขายอุปกรณ์โทรศัพท์เช่นกัน ทำให้ทั้งหมดในช่วงต้นของถนนเสือป่ากลายเป็นย่านอุปกรณ์มือถือไปอย่างสมบูรณ์แบบ การเป็นพลาซ่านำมาซึ่งความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ ทั้งผู้ซื้อ ผู้ขาย และพนักงานจัดส่งสินค้า ที่เข้ามาในพื้นที่ถนนเสือป่าแต่ละวัน มีจำนวนมากขึ้น หลากเท่าจากเดิม และหากลองกวาดสายตาค่ำๆ ไปตามร้านเช่าในพลาซ่า จะเห็นว่าเป็นแรงงานข้ามชาติเกือบทั้งสิ้น ถนนเสือป่าในยุคนี้นี้เหมือนจะรุ่งเรืองมากขึ้น แต่กลางคืนก็ยังคงเงียบสงัดเหมือนเคย ด้วยว่าส่วนใหญ่เป็นคนต่างพื้นที่เข้ามาทำงานตอนเช้า และแยกย้ายกลับไปในตอนเย็น

ปี 2554 ฉันได้ข่าวว่า “เพชร” เพื่อนสมัยมัธยมมาเปิดร้านกีฟต์ช็อปอยู่ที่สำเพ็ง ฉันเลยเดินแวะไปทักทายและอุดหนุน เพชรเล่าว่า โชคดีที่แม่บังคับให้เพชรเรียนพิเศษภาษาจีนในช่วงเรียนมหาวิทยาลัย เพชรจึงมีทักษะการสื่อสารด้วยภาษาจีนอยู่บ้าง เพชรต้องเดินทางไปย้งจีนเพื่อเลือกซื้อสินค้ากีฟต์ช็อปด้วยตัวเอง สื่อสารกับผู้ค้าด้วยภาษาจีน หอบเงินหยวนไปจ่ายค่าสินค้าเต็มจำนวน มีค่าเครื่องบินเป็นต้นทุน และฝากบริษัทขนส่งทางเรือกลับมายังไทย ฉันสนใจงานของเพชรมาก แต่มันเป็นงานที่ยากเกินไปสำหรับคนที่สื่อสารภาษาจีนไม่ได้อย่างฉัน ในร้านเพชรมีพนักงานหญิง 2 คน ทั้งคู่เป็นชาวลาว และพักอยู่ห้องเช่าที่ตลาดท่าดินแดง เพชรบอกว่าทั้งสองคนต่างเดินเข้ามาสมัครกันเอง ประจวบกับที่กำลังต้องการพนักงานอยู่พอดี จึงได้รับทั้งสองคนนี้ไว้ทำงาน ฉันกับเพชรคิดเห็นตรงกันว่า เป็นเพราะสำเพ็งมีความหนาแน่นของแรงงานสูง เป็นตลาดแรงงานสำคัญ ทุกคนที่ต้องการหางานจึงมุ่งหน้ามาที่นี่ โดยเฉพาะชาวลาวจะเป็นสัดส่วนที่มากกว่าชาวเมียนมา และกำพูชา

2556-2557

ปี 2556 ฉันอายุ 33 ปีแล้ว ได้เริ่มกลับมาสานต่อธุรกิจครอบครัวตามความคาดหวังของพ่อ พ่อเชื่อว่า ถึงแม้ฉันจะคิดว่ามันยาก แต่ท้ายที่สุดแล้ว มันจะเป็นเรื่องง่ายสำหรับฉัน เพราะการทำในสิ่งที่เห็นและสัมผัสมาตั้งแต่เกิด ถือเป็นต้นทุนสำคัญ (พ่อต้องรู้แน่ๆ ว่าฉันแอบไปกระโดดบนภูเขาฟองน้ำ ตอนยังเป็นเด็กอนุบาล) พ่อฉันกลับมาทำงานที่ร้านของพ่อ ฉันก็มองเห็นความเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่เดิมทีไม่ได้ใส่ใจ ผ่านไป 30 กว่าปี ลูกค้ากลุ่มช่างทำเบาะเริ่มเห็นบางตาลงไปมาก ด้วยยุคสมัยที่นิยมสินค้าสำเร็จรูปมากขึ้น ช่างฝีมือจึงหายากขึ้นตามไปด้วย แต่แล้วก็มียุคลูกค้าอินที่หมุนเวียนเปลี่ยนเข้ามาเสริมแทน เช่น ลูกค้างานโปรดัคชั่น งานออกแบบตกแต่งภายใน งานออกแบบ งานอีเวนต์ งานนิทรรศการ และงานก่อสร้าง และแน่นอน ลูกค้าน้าอาที่แหวะเวียนมาซื้อที่ละเล็กที่ละน้อยเพื่อใช้สอยในครัวเรือน ก็ยังมีอยู่ต่อเนื่อง

สำหรับลูกค้ากลุ่มช่างทำเบาะ ถึงแม้จะบางตาลง แต่ก็ยังคงมีอยู่บ้าง ถ้าไม่นับลูกค้าที่เป็นช่างตามต่างจังหวัดแล้ว ร้านเราก็คงมี “ช่างชิน” ที่ดูจะแหวะเวียนมาบ่อยที่สุด

“ช่างชิน” จะแหวะมาทุก 2-3 วัน แต่ละครั้งจะซื้อสินค้าพอเพียงให้ใช้ในแต่ละวัน โดยสิ่งที่นิยมซื้อที่สุดคือพลาสติกความยาว 1.60 เมตร ช่างบอกว่าซื้อไปใช้หุ้มชั้นนอกสุดของเบาะรถสามล้อ ช่างชินจะไม่รับงานลูกค้าทั่วไป เนื่องจากมีลูกค้าประจำเป็นอยู่สามล้ออยู่ก่อนแล้ว ลำพังงานที่อุ้งส่งให้ในแต่ละวันก็เกินกำลังแล้ว ดังนั้น

หากมีลูกค้าสักคนจะเดินมาขอให้ฉันแนะนำช่างให้ฉันก็จำเป็นต้องตอบว่าไม่มีที่จะแนะนำให้ได้เลย เพราะแม้แต่ช่างชินเองที่แหวะมาเกือบทุกวัน ก็ยังไม่รับงานนอกทั่วไป ฉันเคยสงสัยว่าทำไมช่างชินซื้อแต่พลาสติกหุ้มชั้นนอกเบาะ ในเมืองงานเบาะสามล้อยังมีงานซ่อมฟองน้ำและหนังเทียม งานม่านพลาสติกกันฝน และงานหลังคาผ้าใบ แต่ก็ได้คำตอบในภายหลังว่าที่เป็นแบบนี้ก็เพราะช่างที่อยู่ในอาชีพนี้มานานจะจดจำได้หมดว่าสินค้าแต่ละอย่างที่ขายในแต่ละร้านนั้น ร้านไหนขายถูกที่สุด ช่างหนึ่งคนเข้ามาถนนเลื้อยปากหนึ่งครั้ง อาจแหวะร้าน A เพื่อซื้อฟองน้ำ แหวะร้าน B ซื้อหนังเทียม แหวะร้าน C ซื้อผ้าใบ และแหวะร้าน D เพื่อซื้อด้ายเย็บ

วิธีการจับจ่ายซื้อสินค้าของช่างชิน เป็นสิ่งที่สะท้อนธุรกิจในรูปแบบย่านการค้าได้เป็นอย่างดี เนื่องจากย่านการค้าเดียวกัน ก็มักจะจำหน่ายสินค้าในกลุ่มเดียวกันเป็นธรรมดา อย่างกรณีถนนเลื้อยปากก็เริ่มต้นมาจากสินค้างานช่างทำเบาะเหมือนกัน แต่ละร้านจำเป็นต้องมี “จุดแข็งของตัวเอง” ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่เพียง 1-2 คูหา กับการจำหน่ายสินค้าที่มีขนาดใหญ่ ทุกร้านค้าไม่สามารถสต็อกสินค้าที่หลากหลายได้ครบ หรือบางร้านอาจจะครบแต่ไม่ได้ราคาถูกที่สุดในทุกชนิด แต่ละร้านจึงจำเป็นต้องมีสินค้าขายดีที่เป็นจุดแข็งตัวเอง ความแม่นยำด้านราคาของช่างชินจึงเป็นดัชนีชี้วัดได้ว่า ร้านไหนทำราคาและจัดการสต็อกสินค้าชนิดนั้นได้ดีที่สุด

สำหรับฉันเอง การกลับมาทำงานที่ร้านของพ่อทำให้ฉันต้องอยู่บ้านแบบเต็มเวลา นอกจาก

การปรับตัวในแง่สภาพแวดล้อมแล้ว ยังต้องปรับตัวกับลักษณะงาน จากเดิมที่ทำงานหน้าจอคอมพิวเตอร์เป็นหลัก มาเป็นการพบปะผู้คน มากหน้าหลายตาตลอดทั้งวัน บรรยากาศของร้านในช่วงนั้นยังคงเต็มไปด้วยความจอแจกลาหล เหมือนสมัยฉันยังเป็นเด็ก ลูกค้านำร้านที่มีจำนวนมาก ประกอบกับออเดอร์จากลูกค้าตามต่างจังหวัดก็มีจำนวนมากเช่นกัน ทั้งยังเป็นงานที่กดดันบนเงื่อนไขของเวลาที่เราต้องเคลียร์สินค้าเพื่อจัดส่งให้หมดและทันในแต่ละวัน

มีงานหนึ่งงานที่พอย้อนกลับไปคิดแล้วก็ให้รู้สึกตกใจอยากเอามาเล่าให้ฟัง นั่นคืองานนับเงิน อาจฟังดูแปลกๆ แต่เรื่องนี้ผ่านมามากกว่า 10 ปีแล้ว ย้อนกลับไปยุคนั้นยังไม่มีระบบ e-Payment การหอบเงินสดไปจ่ายค่าสินค้ายังถือเป็นเรื่องปกติ การเก็บเงินและนับเงินจึงถือเป็นอีก “1 ภาระงาน” ที่ต้องมีคนรับผิดชอบดูแล และหน้าที่นี้จะเป็ของใครไปไม่ได้เลย นอกจากฉันเอง! ผู้ซึ่งยังทำอะไรไม่เป็นเลยในระยะแรก

...แต่ช้าก่อน... การต้องมีหน้าที่ทำงานเก็บเงินและนับเงินนี้นั้น ไม่ได้หมายความว่า ร้านเรามีรายได้มากมายถึงขนาดนับกันไม่หวาดไม่ไหว แต่เป็นเพราะบางครั้งจำนวนธนบัตรที่ต้องนับนั้นก็มากเกินไปกว่าเวลาที่มีจำกัด ฉันจะขอเล่าเรื่องหนึ่งเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น

ครั้งหนึ่ง มีหลวงพ่อกจากวัดย่านราชบุรี มาถึงหน้าร้านก็เปิดประตูด้านข้างคนขับลงมาจากรถกระบะ เดินเข้ามาบอกว่า “โยม! เอาเหมือนเดิมสีแดง 1 ม้วน” พี่คนขับรถที่พาหลวงพ่อกมาที่ร้านเราบ่อยๆ จะรู้งานเป็นอย่างดีว่าหลังหลวงพ่อก

ลงจากรถแล้ว ต้องขับรถวนออกไปก่อน เพราะที่ร้านไม่มีที่จอดรถ แล้วสักพักก็จะวนกลับมารับหลวงพ่อกและรับของขึ้นรถ เป็นที่รู้กันว่าเราจะมีเวลาประมาณ 3-5 นาทีในการจัดสินค้าและเปิดบิล วันนั้นหลวงพ่อกวางธนบัตรใบละ 20 บาท 1 ตับลงบนถาดรับเงิน “อะ!...โยม...เอาไปนับเอาเอง เหลือแล้วค่อยคืนมา” คำสินค้านั้นวันนั้นเป็นเงิน 5,300 บาท ฉันต้องนับธนบัตรใบละ 20 ออกมาจากตลับที่มีดียงให้ได้จำนวน 265 ฉบับ กับเวลาที่หักไปจากการเจรจาพูดคุยฉันจะเหลือเพียง 2-3 นาทีที่รัดคั้นเดิมจะวนกลับมารับหลวงพ่อก งานนับเงินจึงเป็นงานใหม่ที่กดดันมากสำหรับฉันผู้ซึ่งทำงานหน้าคอมฯ มาตลอดสิบกว่าปี แน่นอน...ในช่วงนั้นฉันมีความคิดจะซื้อเครื่องนับอยู่ทุกคืนที่ล้มตัวลงนอน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าร้านเราจะยังได้รับการสนับสนุนด้วยดีจากลูกค้าที่หมุนเวียนมาในแต่ละวัน แต่ในแง่การปฏิบัติงานนั้น ถือได้ว่าธุรกิจเริ่มดำเนินไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากวิกฤติแรงงานไทยเริ่มมีมากขึ้น บรรยากาศที่เคยเห็นที่คนงานชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวอีสาน และชาวใต้ วนจัดสินค้ากันแน่นร้านนั้นไม่มีให้เห็นอีกแล้ว ร้านเราขาดคนงานร่วม 5 เดือน จนพวกเราพี่น้องที่ออกแรงทดกันเองเริ่มอ่อนล้า ป้ายรับสมัครงานที่หน้าร้านของเราเริ่มซีดจางแล้ว แต่ก็ยังไม่มีที่ทว่าเราจะหาคนได้ในเร็ววัน

ฉันกลับไปหาเพชรที่สาเฟิงอีกครั้ง เพื่อขอติดป้ายรับสมัครคนงานที่หน้าร้านก็พึดซีดของเพชร เพราะหวังว่าแรงงานในย่านสาเฟิงที่มีหนาแน่นกว่าจะมองเห็นป้ายนี้ ฉันกลับไปหาเพชร

ที่ร้านเพื่อถามข่าวคราวอยู่ทุกวัน แต่เพชรก็บอกว่าไม่มีชาวไทยมาสมัครตำแหน่งคนงานเลย มีแต่ชาวลาว ส่วนตำแหน่งคนขับเวสป้าก็มีแต่คนมาถาม แต่ท้ายที่สุดก็บอกว่าขับเวสป้าไม่เป็น รถเวสป้าจึงถูกจอดทิ้งไว้ และเปลี่ยนมาใช้รถกระบะจัดส่งกันเองแทน ต้องมาทำความเข้าใจกับลูกค้าว่า เราจะจัดส่งสินค้าในแต่ละเส้นทางตามรอบที่รวบรวมในแต่ละวัน แรกๆ อาจจะยากในการจัดการ แต่ต่อมาก็เริ่มเข้าที่เข้าทางมากขึ้น

การทำงานที่ร้านนอกจากการได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ในเรื่องงาน ยังได้ประสบการณ์จากการพูดคุยกับผู้คนที่คุณเจอในแต่ละวันอีกด้วย ครั้งหนึ่งที่ฉันกำลังแพ็คสินค้าอยู่ที่หน้าร้าน มีอาแปะคนหนึ่งเดินเข้ามา

- : เอกาวมากระป๋องนึ่ง...
- : นีคะ (ยื่นให้) 50 บาท ค่ะ
- : อาป้าอยู่ไหม?
- : ... อิม... ไม่อยู่ค่ะ มีอะไรหรือเปล่าคะ?
- : เปล่า... รู้จักกับอาป้า เมื่อก่อนอยู่ตรงนี้ (ชี้ไปที่กำแพงรั้วโรงพยาบาลกลาง)
- : ...
- : แป๊ะโห่งซูไหล
- : ...
- : แป๊ะโห่งซูไหลนะ ไม่รู้จักเหรอ?
- : (อืม) ไม่รู้จักค่ะ
- : ไปถามอาป้าดูนะ

ฉันเอาเรื่องที่อาแปะพูดไปถามพ่อ พ่อบอกว่าเดิมทีโรงพยาบาลกลางไม่ได้มีพื้นที่กว้างอย่างทุกวันนี้ จะมีบ้านไม้แออัด เรียกว่า “แป๊ะโห่งซูไหล”

ภาษาจีนแต้จิ๋วที่แปลว่าบ้านไม้ 100 ห้อง อยู่ในซอยถนนเจ้าคำพร ผังเดียวกับโรงพยาบาล แต่แล้วคืนหนึ่งก็เกิดไฟไหม้ ทำให้ผู้คนที่เคยอาศัยอยู่ตรงนี้แตกซ่านกระเซ็นกันไป คิณนั้นพ่อตั้งวงอยู่กับเพื่อนที่หน้าบ้าน ช่วงตี 4 มองเห็นไฟลุกโชน เรื่องนี้จึงอยู่ในความทรงจำของพ่ออย่างแม่นยำ สำหรับฉันแล้ว เรื่องแป๊ะโห่งซูไหลเป็นเรื่องที่ตื่นเต้นมากที่สุดเมื่อเทียบกับเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นอื่นๆ เพราะไม่เคยอ่านเจอข้อมูลนี้ในบันทึกหรือหนังสือเรื่องเล่าที่ไหนเลย ทั้งยังไม่เคยได้ยินเรื่องนี้ ทั้งๆ ที่เกิดและอาศัยอยู่ที่นี้มาถึง 34 ปี

นอกจากครั้งที่อาแปะคนนั้นพูดเรื่องแป๊ะโห่งซูไหลแล้ว ก็ยังมีอีกครั้งเมื่อฉันหัวของสดจากตลาดวรจักรโรโบกล้อมกลับบ้าน คุณลุงคนขับตัดบทพูด ก่อนที่ฉันจะแจ้งจุดหมายปลายทาง

- : จะกลับบ้านใช่ไหม
- : ... จะไป...
- : ไม่ต้องบอก ขึ้น มา เลย

เมื่อฉันขึ้นรถ

- : ไปถนนเสือปานะคะ
- : ผมรู้น่า
- : รู้ได้ไงคะ?
- : ก็คุณหน้าเหมือนแม่ เมื่อก่อนผมอยู่ที่นี่ (ชี้ไปที่ตลาดสด) รู้นะ! ว่าบ้านอยู่ไหน
- : อ้อ... เคยเป็นคนแถวนี้นี่เอง

แล้วคุณลุงก็จอดรถที่หน้าบ้านฉัน และถาม

- : ใช่ไหม หลังนี้แหละ ผมจำได้
- : ใช่ค่ะ

การได้คุยกับอาแปะที่เคยอยู่ปะโห่งซู่ไหล กับคุณลุงที่เคยอยู่ตลาดสีดา เป็นการเปิดโลกความเข้าใจเรื่อง “คนพื้นที่” ให้กว้างออกไปกว่าเดิม จากเดิมที่คิดว่า ฉันเกิดและเติบโตที่นี่ มีความเข้าใจพื้นที่นี้เป็นอย่างดี แต่แท้จริงแล้วความเข้าใจนั้นก็ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของเวลาความเป็นย่านมีความซับซ้อนมากกว่าตีกรามบ้านช่องที่เห็นอยู่ทุกวันจนชินตา เพราะนอกจากสิ่งก่อสร้างแล้ว ยังมีความทรงจำร่วมกันที่ร้อยเรียงกันลึกเข้าไปในมิติของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ถึงอาแปะกับคุณลุงสามล้อจะย้ายสำมะโนครัวออกไปที่นั่นแล้ว แต่ในเบื้องลึกของทั้งสองคน ก็ยังคงรู้สึกว่าตัวเองเป็นคนย่านนี้อยู่ เราทั้งสามคนจึงต่างเป็นคนในย่านนี้เหมือนกัน เพียงแต่คนละห้วงเวลา และนอกจากความเป็นคนพื้นที่ของฉันตามมุมมองของฉันแล้ว ยังมีความเป็นคนพื้นที่ของฉันในมุมมองของอาแปะกับลุงสามล้อด้วย เขาทั้งสองไม่ได้เห็นฉันเป็นเพียงอาหมวยคนหนึ่ง แต่เขาเห็นเทือกเขาเหล่านอกความเป็นลูกของพ่อกับแม่ที่ใครต่างรู้จัก และฉันไม่อาจสลัดมันออกไปจากตัวตนของฉันได้

นอกจากอาแปะกับลุงสามล้อแล้ว ยังมีผู้ค้าอีกกลุ่มที่ฉันอยากบอกเล่าให้ฟัง ด้วยย่านการค้าหนึ่งที่ยืมบนถนนเสือป่า เริ่มจากกิจการของชาวไทยเชื้อสายจีนแคะเป็นหลัก ย่านนี้จึงเป็นอีกย่านหนึ่งที่ชาวจีนแคะรวมตัวกัน และเป็นตลาดการค้าสำคัญของผู้ค้าอาหารจีนแคะ แต่ละวันจะมีพ่อครัวแม่ครัวชาวจีนแคะทำอาหารจีนแคะใส่ถุงร้อนมาเร่ขายตามร้านค้าในย่านนี้ เมนูอาหารจีนแคะที่มี 3-5 อย่าง

วนขายอยู่แบบนี้มาตั้งแต่ฉันจำความได้ พ่อค้าแม่ค้าอาหารจีนแคะที่เข้าออกพูดคุยกับทุกร้านค้าในทุก 2-3 วัน มาตลอดหลายสิบปีนี้ ก็น่าจะได้ฟังเรื่องราวบ้านโน้นร้านนั้น จนบางครั้งอาจจะรู้เรื่องราวของคนในย่านนี้ดีกว่าคนที่ไม่ค่อยสูงส่งกับใครแบบฉันก็เป็นได้

2558-2562

ภายหลังเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 และพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีในเวลาต่อมา ปลายปีเดียวกัน กรุงเทพมหานครก็ประกาศนโยบายยกเลิกตลาดนัดคลองถมในคืนวันเสาร์และวันอาทิตย์ และบังคับใช้จริงในเดือนมีนาคม 2558 เมื่อเสียงเพลง แฉงคำ และผู้คนในยามค่ำคืนเริ่มหายไป คืนวันเสาร์ก็กลับมาเจียบเหงาเช่นเดียวกับคืนวันอื่นๆ ของย่านเสือป่าอีกครั้ง หลังจากการยกเลิกตลาดนัดคลองถมรัฐบาลก็มีนโยบายให้แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในประเทศ แต่ไม่มีเอกสารการทำงานอย่างถูกต้องให้ขึ้นทะเบียนแรงงานใหม่ทั้งหมด เพื่อเป็นทางออกสำหรับสถานการณ์ขาดแคลนแรงงานในเวลานั้น การเปิดให้ขึ้นทะเบียนแรงงานในครั้งนี้เอง ทำให้บัวลอยมีบัตรประจำตัว ผู้ไม่มีสัญชาติไทยแล้ว หนาตาบัตรคล้ายบัตรประชาชน เพียงแต่เป็นสีชมพู บนบัตรจะระบุชื่อนายจ้างและสถานที่ทำงานอย่างชัดเจน การประกาศขึ้นทะเบียนแรงงานในครั้งนี้ นอกจากทำให้บัวลอยไม่ต้องคอยหลบเจ้าหน้าที่และไม่ต้องรีบกลับห้องเช่าทุกเย็นแล้ว ยังทำให้บัวลอยกล้าที่จะเริ่มออก

ไปใช้ชีวิตตามปกติ อย่างเดินเล่นที่สวนรมณีนาด ขึ้นรถเมลไป MBK หรือแม้กระทั่งไปปฏิบัติธรรมตามศาลเจ้าได้ด้วย ทว่าสิ่งที่เริ่มหายไปเห็นจะเป็นกิจการที่แรงงานข้ามชาติเป็นเจ้าของ อย่างรถเข็นขายน้ำส้มขวดแทน

เจ้าของร้านขายก๊ฟต์ซื้อปในสำเพ็งอย่างเพชรที่มีพนักงานเป็นชาวลาว ก็ต้องไปขึ้นทะเบียนแรงงานให้กับพนักงานเช่นกัน ช่วงระหว่างการดำเนินการขึ้นทะเบียนแรงงาน ฉันจึงต้องแวะเดินไปที่ร้านก๊ฟต์ซื้อของเพชรอยู่บ่อยครั้ง เพื่อคอยอัปเดตข้อมูลขั้นตอนการขึ้นทะเบียนที่เป็นเรื่องใหม่และซับซ้อนสำหรับพวกเราในเวลานั้น

วันหนึ่ง ฉันเห็นป้าย “ห้ามถ่ายภาพ” ในร้าน จึงเกิดความสงสัยจนต้องถามเพชร เพชรบอกว่า ยุคนี้ค้าขายยากขึ้นกว่าเดิม ลูกค้าบางคนเดินเข้ามาถ่ายภาพสินค้าทุกชิ้น และเอาภาพถ่ายไปเดินเทียบราคากับทุกร้าน แล้วจึงกลับบ้านเอาภาพไปลงขายในกลุ่ม Line โดยไม่ต้องลงทุนซื้อสินค้ามาสต็อกก่อน เมื่อได้ออเดอร์จำนวนหนึ่งแล้ว จึงกลับไปซื้อในร้านที่ขายในราคาต่ำที่สุด ทำให้ร้านค้าที่ต้องแบกรับภาระสต็อกสินค้าจริง และจ่ายค่าเช่ารายเดือนหลักแสน ทำให้กิจการก๊ฟต์ซื้อปในสำเพ็งไปต่อยาก เพชรเรียกวิธีการขายแบบนี้ว่า “ขายด้วยภาพ” และด้วยเหตุนี้เอง ร้านต่างๆ ในสำเพ็งแทบทุกร้านจึงมีป้าย “ห้ามถ่ายภาพ” ติดอยู่เต็มร้าน

นอกจากนั้นเพชรยังเล่าว่า ตอนนี้ก็ไม่ต้องบินไปซื้อของเองที่จีนแล้ว แค่วุดคุย เลือกซื้อสินค้า หรือสั่งผลิตผ่านแอปพลิเคชัน Wechat กับผู้ค้าที่จีน โอนเงิน และรอรับสินค้าที่ไทยได้

โดยสะดวก เพชรบอกว่าวิธีนี้ ทำให้เพชรไม่ต้องเสียเวลา ต้นทุนค่าเดินทางและค่าที่พักเหมือนแต่ก่อน แต่เพราะซื้อขายกันง่ายขึ้น อีกทั้งการซื้อผ่านแอปพลิเคชันจะมีฟังก์ชันการแปลภาษา ผู้ซื้อไม่จำเป็นต้องมีทักษะภาษาจีนก็สามารถสั่งซื้อสินค้าได้ เมื่อใครต่อใครก็ซื้อได้ ใครต่อใครก็เอามาขายได้ ทำให้การแข่งขันยิ่งสูงขึ้นไปอีก ยิ่งไม่นับรวมกับในขณะนี้ มีชาวจีนเข้ามาเช่าห้องแถวในสำเพ็งมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ชาวจีนมักจะผลิตสินค้าเอง นำเข้ามาเอง และขายเอง จึงมีต้นทุนค่าสินค้าที่ต่ำกว่าร้านของผู้ค้าชาวไทยมาก ทำให้เพชรบอกว่าเป็นยุคที่ธุรกิจขายสินค้าก๊ฟต์ซื้อปอยู่รอดยากขึ้นไปอีก นอกจากยอดขายที่น้อยลงแล้ว กำไรต่อชิ้นก็น้อยลงตามไปด้วย การแข่งขันทางการค้าที่ดุเดือดเช่นนี้เอง ทำให้บางครั้งผู้ค้าไทยต้องเทขายสินค้าบางชนิดที่ดูไปต่อไม่ได้แล้ว ในราคาที่ต่ำกว่าทุน เพื่อคืนพื้นที่โชว์สินค้าที่จะเข้ามาใหม่และมีแนวโน้มว่ายอดขายจะดีกว่า

ประจวบกับช่วงเวลานั้น บริษัทขนส่งข้ามชาติเริ่มมีจำนวนมากขึ้น การเกิดขึ้นของบริษัทขนส่งอย่าง Kerry, Flash, J&T และ Best ทำให้การขนส่งสินค้าขนาดเล็กเป็นเรื่องง่าย สินค้าอย่างก๊ฟต์ซื้อปหรืออุปกรณ์โทรศัพท์ จากเดิมการขายสินค้าแต่ละออเดอร์ ผู้ขายต้องจัดของห่อสินค้า เดินไปถึงเคาน์เตอร์ไปรษณีย์เพื่อชั่งน้ำหนัก และต้องส่งสินค้าออกไปก่อน จึงจะเรียกเก็บค่าจัดส่งกับลูกค้าในภายหลังได้ กลับเปลี่ยนมาเป็นแจ้งลูกค้าล่วงหน้าได้ก่อนว่า กล่องแต่ละขนาดใส่สินค้าได้สูงสุดกี่ชิ้น ค่าจัดส่งก็บาท

เพื่อเป็นข้อมูลให้ลูกค้าประกอบการตัดสินใจด้านความคุ้มค่าก่อนการสั่งซื้อ การแข่งขันของขนส่งเอกชนในระยะแรกนี้มีความรุนแรงมาก ย่นการค้าที่คับคั่งอย่างสาหัส คลองถม และถนนเลียบน้ำ ซึ่งเป็นจุดหมายสำคัญที่ทำให้บริษัทขนส่งเอกชนเหล่านี้ต่างแย่งชิงกันมาเปิดสาขาในพื้นที่นั่นเอง นอกจากการรุกคืบของธุรกิจการพรีออเดอร์จากภาพในกลุ่มแอปพลิเคชัน Line และธุรกิจที่ชาวจีนมาเป็นผู้นำเข้าและจำหน่ายเองแล้ว ยังมีการเข้ามาของแพลตฟอร์มออนไลน์เพิ่มเข้ามาอีกอย่างในช่วงเวลาเดียวกันอีกด้วย

ฉันพูดคุยถามไถ่ถึงเพื่อนคนอื่นๆ กับเพชร เพชรพูดให้ฟังถึง “ยู๋ย” เพื่อนผู้ทำงานเป็นพนักงานบริษัทแห่งหนึ่ง ยู๋ยจะอยู่ในกลุ่มแอปพลิเคชัน Line แม่ค้ารายย่อยที่เพชรสร้างขึ้น มา เพชรจะส่งภาพสินค้าใหม่เข้าไปในกลุ่มนี้ เพื่อให้แม่ค้าแต่ละคนดูว่าวันนี้มีสินค้าอะไรมาใหม่ ถ้ายู๋ยเห็นอะไรน่าสนใจก็จะส่งเพชรไว้ แล้วแวนมารับของ หลังจากนั้นก็เอาไปลงขายในแพลตฟอร์ม Shopee

Shopee เป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ในระยะแรก ยังไม่คิดค่าใช้จ่ายสำหรับการเข้าร่วมแพลตฟอร์มกับร้านค้า และจัดโปรโมชั่นส่งฟรีให้กับสินค้าทุกชิ้น ทำให้สินค้าก็ฟัดซื้อของยู๋ยยังมีราคาไม่สูง ผู้ซื้อรู้สึกสะดวกสบายที่สามารถซื้อสินค้าได้ในราคาที่ถูกพอๆ กับการเดินเข้าไปซื้อเองตามร้านค้าและไม่ต้องเสียค่าส่ง ทำให้ยู๋ยขายสินค้าได้อย่างต่อเนื่อง เพียงเท่านี้ยู๋ยผู้เป็นพนักงานบริษัท ก็สามารถเป็นแม่ค้าขายก็ฟัดซื้อไปเสมือนมีร้านค้าในสาหัสได้เช่นเดียวกับเพชร

เมื่อฉันได้ฟังวิธีการขายสินค้าของยู๋ยจาก

การบอกเล่าของเพชร จึงได้ลองเข้าไปในแพลตฟอร์มออนไลน์อย่าง Shopee และ Lazada บ้าง โดยระยะแรกฉันเริ่มจากการลองเป็นผู้ซื้อสินค้าก่อน ฉันซื้อหม้อทอด Philip รุ่นแรกจากโปร 11.11 (วันที่ 11 เดือน 11) ปี 2560 และตามมาด้วยสินค้ามากมายจากแพลตฟอร์ม Shopee ด้วยวิธีการเทียบราคาบนหน้าแอปพลิเคชันที่สะดวกกว่าการเดินสอบถามราคาทีละร้าน และด้วยนโยบายส่งฟรีทุกชิ้นในระยะแรก ทำให้ที่สุดฉันสั่งซื้อกระถางเคลือบจากร้านค้าในเลียบน้ำพลาซ่า และรีโมทจากร้านค้าในคลองถมเซ็นเตอร์ ตอนนี้องฉันจึงเริ่มรู้ตัวแล้วว่าพฤติกรรม การซื้อสินค้าของฉันได้เปลี่ยนไปตามกระแสสังคมด้วยเหมือนกันแล้ว

ในปลายปี 2562 พวกเราพี่น้องเริ่มมีแนวคิดการเปลี่ยนจากผู้ซื้อมาเป็นผู้ขายกันบ้าง น้องชายของฉันเริ่มทดลองเปิดร้านในแพลตฟอร์ม Shopee ดู ในระยะแรกยังไม่ค่อยมีผู้ซื้อเท่าใดนัก เนื่องจากเป็นสินค้าเฉพาะกลุ่ม แต่เมื่อขายไปได้ในระยะหนึ่ง เริ่มมีรีวิวการตอบรับที่ดีจากผู้ซื้อ จึงมีออเดอร์เพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ แน่่อนว่านอกจากหลักการสำคัญด้านคุณภาพของสินค้าและงานบริการแล้ว น้องบอกฉันว่า ต้องทำการศึกษาสินค้าก่อนลงขาย ไม่ใช่ขายทุกอย่างที่เราไม่ใช้ ขายทุกอย่างที่อยากขาย ต้องใช้เวลาศึกษาดูว่าสินค้านิดใดที่เป็นที่นิยม หรือสินค้านิดใดที่มีเจ้าตลาดแล้ว ฉันเข้าใจดี แต่ไม่มีทักษะ จึงรับหน้าที่เป็นคนจัดการออเดอร์เสียเป็นส่วนใหญ่ ช่วงนี้เองหน้าร้านของเราเริ่มมีผู้ซื้อที่ทำงานในแบบยู๋ย คือเอารูปสินค้าไปลงขายในแพลตฟอร์ม

Shopee แล้วเมื่อมีคนสั่งสินค้า ก็จะมารับสินค้าจากร้านเราไปจัดส่ง

2563-2565

ต้นปี 2563 โควิด-19 เริ่มเข้ามาระบาดในประเทศไทย ร้านเรายังคงเปิดประตูหน้าร้านทุกวัน แต่นอกจากจะไม่มีผู้ซื้อเลยสักรายต่อเนื่องกันจากวันเป็นเดือน จากเดือนเป็นปี ร้านเราก็กังไม่มีลูกจ้างอีกด้วยแม้แต่คนเดียว ไม่มีทั้งคนงานและแม่บ้าน เนื่องจากแรงงานเหล่านี้ต่างลี้ภัยวิกฤติโควิด-19 กลับประเทศบ้านเกิด และเพราะนโยบายลือคดาวน์ ทุกคนงดออกจากบ้าน ออเดอร์จากแพลตฟอร์ม Shopee จึงเป็นทางเลือกที่นิยมขึ้นอย่างสวนทางกับสถานการณ์หน้าร้าน ออเดอร์มีเข้ามาอย่างต่อเนื่องทุกวัน เรียกได้ว่ามีมากขึ้นกว่าช่วงก่อนโควิด-19 ระบาดเสียอีกแต่ละวันพวกเราอยู่อยู่กับภาระระดมช่วยกันจัดและแพ็คสินค้ากันเอง ช่วงบ่ายของทุกวันหลังแพ็คสินค้าเสร็จ ฉันเดินเซ็นห่อพัสดุไปส่งตามบริษัทขนส่ง แต่ละครั้งต้องนั่งรอเป็นระยะเวลานาน บางครั้งรอถึงหนึ่งชั่วโมง เพราะแต่ละร้านก็มีสินค้าฝากส่งผ่านพัสดุจำนวนมากเหมือนกัน

วันหนึ่งฉันยืนแพ็คสินค้าอยู่หน้าร้าน “ตู้” เพื่อนสมัยมัธยมอีกคนที่มีออฟฟิศอยู่บนถนนเจ้าคำรบ¹³ เยื้องไปทางคลองถมเซ็นเตอร์ เดินมาหาและเล่าถึงอาการว่า ออฟฟิศของตู้กำลังจะต้องย้ายออก เนื่องจากทายาทที่ดินที่รับช่วงต่อต้องการที่ดินคืน ฉันเพิ่งรู้จากตู้ในวันนั้นว่า ดิ็กแถวทั้งช่วงถนนเดียวกันกับร้านขายของชำที่ฉันเคยไปวิ่งเล่นกับน้องชาย ที่จริงเป็นที่ผืนใหญ่ที่แบ่งเช่า

เป็นดิ็กแถวเก่าแก่มากกว่า 50 คูหา ที่ดินผืนใหญ่ใจกลางย่านการค้าที่ร่ายล้อมไปด้วยพลาซ่าเช่นนี้เป็นอันรู้กันว่าเป็นที่หมายปองของนักลงทุนรายใหญ่ ดังนั้นในช่วงสิ้นปี 2563 พื้นที่ทั้งช่วงถนนนั้นก็ถูกล้อมไปด้วยแผ่นสังกะสี อันเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าการย้ายออกของผู้เช่าเดิมทั้งหมดเป็นอย่างสมบูรณ์แล้ว พร้อมกับมีป้ายประกาศขายที่ดินแปลงนี้ในทันที

สองปีต่อมาหลังจากรัฐบาลประกาศให้โควิด-19 เป็นเชื้อประจำถิ่น ทั้งบัวลอยและพี่เมียดก็กลับมาทำงานแม่บ้านอีกครั้ง พี่เมียดที่หายไปนานถึง 15 ปีแล้วฯ ยังคงพักอาศัยอยู่บริเวณตลาดทำดินแดงเหมือนเคย ครั้งหนึ่งช่วงเย็นของวันเสาร์หลังเลิกงานประมาณ 6 โมงเย็น ฉันเดินจูงมือกับพี่เมียดไปเที่ยวตลาดทำดินแดง ระหว่างรอเรือข้ามฟากเข้ามารับที่ท่าหน้าราชวงศ์ พี่เมียดพยายามเรียกให้ไปยืนรอเรือบริเวณพื้นที่โล่ง ฉันไม่เข้าใจว่ากับแค่การรอเรือ ทำไมต้องระบุนที่รอ หากเมื่อเวลาผ่านไปเพียง 3 นาที ก็มีผู้คนมากมายยืนออกกันแน่นชนิดที่ด้านหลังของเรา รอจนเรือข้ามฟากเข้าท่า ผู้คนในเรือออกมาจากเรือกันหมดแล้ว คนที่ยืนรอขึ้นเรือทั้งหมดก็ถูกรูดขึ้นเรือจนไม่มีที่ว่าง เรือจึงค่อยออกตัว ฉันตกใจกับจำนวนคนที่มากมายถึงเพียงนี้ ทั้งที่โดยปกติเรือข้ามฟากที่ฉันเคยใช้ประจำอย่างท่าข้างท่าพระจันทร์ และท่าวังหลังนั้น ก็ไม่ได้แออัดยัดเยียดกันขนาดนี้

แต่ในเรือข้ามฟากของท่าดินแดงนั้น เมื่อหันไปมองสำรวจรอบๆ ก็พบว่า ผู้คนส่วนใหญ่จะเป็นชาวลาว มีชาวเมียนมาปะปนอยู่บ้าง หรือ

อาจจะพูดได้ว่าตรงนั้นมีเพียงฉันกับพี่เมียดที่เป็นคนไทยเลยก็ว่าได้ ทุกคนพูดคุยกะยอกล้อกันแบบสนิทสนมคุ้นเคย จนฉันอดสงสัยไม่ได้ว่าคนเหล่านี้มาจากไหนและจะไปที่ใดต่อ พี่เมียดเล่าว่า เขาพักกันอยู่ฝั่งตลาดท่าดินแดง เข้าข้ามริเอมาทำงานที่สำเพ็ง เย็นก็ข้ามเรือกลับห้องพัก เหมือนที่พี่เมียดทำอยู่นี้แหละ เพราะเพียงแค่ข้ามฟากไป ราคาข้าวปลาอาหารและค่าเช่าห้องต่างกันลิบลับ ซึ่งก็จริงอย่างที่พี่เมียดเล่าฉันตื่นเต้นกับกับข้าวถูละ 20-30 บาท และใส่กรอกอีสานไม้ละ 7 บาทในฝั่งท่าดินแดง กลับกันกับที่ฝั่งพระนคร ย่านสำเพ็ง ถนนเสือป่าใส่กรอกอีสานก็ไม้ละ 20 บาท กับข้าวถูละ 40 บาทแทบจะหาไม่ได้แล้ว พี่เมียดเล่าว่าพี่เมียดเช่าห้องเล็กๆ ห้องน้ำรวมฝั่งท่าดินแดงในราคา 2,000 บาทต่อเดือน ค่าไฟฟ้าจ่ายตามการใช้จริง ส่วนค่าน้ำเจ้าของบ้านเก็บ 100 บาทต่อคนต่อเดือน นั่นก็ถือเป็นราคาที่ทำไม่ได้เช่นกันในย่านเสือป่า คลองถม และยาวราช

ความน่าตกใจอีกอย่างในการข้ามฟากไปท่าดินแดงครั้งนี้คือ ร้านค้า แผงขายอาหาร และผู้คนหายไ้ไปมาก กลายเป็นที่ว่าง ที่ร้าง เต็มด้วยความมืดและเงียบ ร้านค้ากระจายตัวกันอย่างห่างๆ ไม่หนาแน่นแบบในภาพจำวัยเด็กที่อาอีจูงฉันเดินไปตลาด พี่เมียดเล่าย้อนกลับไปว่าช่วงหลังปี 2553 เป็นช่วงที่เพื่อนฝูงชาวอีสานที่เคยเป็นเพื่อนบ้านกันในย่านท่าดินแดงเริ่มทยอยย้ายกลับภูมิลำเนา ประกอบกับคนจีนที่ทำอาชีพค้าขายเริ่มทยอยเลิกกิจการกันไป ทำให้ท่าดินแดงค่อยๆ เงียบเหงาลง ปัจจุบันมีเพียงตลาดนัด

เย็นวันจันทร์ วันพฤหัสบดี และวันเสาร์เท่านั้น ที่ยังเป็นแหล่งสำคัญในการซื้ออาหาร รอดื้อรับแรงงานข้ามเรือกลับไปและซื้อกับข้าวกับปลาไปกินที่ห้องพักหลังเลิกงาน แผงขายอาหารเมียนมาที่ตลาดนัดแห่งนี้เป็นหลักฐานสำคัญในการมีอยู่ของแรงงานเมียนมาที่พักอาศัยในย่านท่าดินแดง และไม่ต้องแปลกใจเลยว่า ถ้าใครลองยืนทำอะไรสักอย่างที่ริมถนนแถวย่านเสือป่า-สำเพ็งในช่วงเล็กร้าน เช่น ยืนซื้อของกินริมทาง คุยโทรศัพท์หรือรอรถเมล์ เพียงชั่วเวลาครู่เดียวที่หันกลับมาแรงงานที่วุ่นวายอยู่เมื่อสักครู่จะหายตัวกันไปอย่างรวดเร็ว เพื่อไปขึ้นเรือข้ามฟากกลับห้องพัก

ปลายปี 2565 ฉันถามถึงช่วงชินกับน้องชายฉันขึ้นมา เพราะเห็นช่วงหายหน้าไปนาน น้องชายตอบว่า วันก่อนได้โทรศัพท์คุยกัน ช่วงบอกว่ากำลังป่วยหนัก คงไม่ได้กลับมาทำงานอีกแล้ว นั่นเป็นครั้งสุดท้ายที่ฉันได้ข่าวช่วงชิน และถ้าไม่นับช่วงจากร้านใหญ่ตามหัวเมืองต่างจังหวัดที่ยังพอจะมีมอเตอร์ไซด์เข้ามาบ้าง สำหรับลูกค้าในสายอาชีพช่วงเบะ ก็นับได้ว่า ช่วงชินเป็นลูกค้าคนสุดท้ายของเรา

2566-2567

การซื้อขายหลังสถานการณ์โควิด-19 คลี่คลายนั้นเริ่มครึกครื้นขึ้น แต่ก็ยังถือว่าน้อยลงไปจากเดิมอยู่มากด้วยสภาพเศรษฐกิจที่ยังไม่ฟื้นตัว พี่ออดลูกค้าใจดีอีกคนหนึ่ง ที่เดิมที่ก่อนการแพร่ระบาดของโควิด-19 นั้น จะนิยมนัดรับสินค้าตามจุดนัดพบที่ไม่ไกลจากร้านของฉันมากนัก และบางครั้งจุดนัดอาจอยู่ห่างกับร้านในระยะเพียง

1 กิโลเมตรเท่านั้น โดยที่ี้อัดให้เหตุผลว่าเป็น เพราะไม่มีความมั่นใจที่จะเข้ามาในย่านนี้ ถนนหนทางดูซับซ้อน ที่ี้อัดใช้แอปพลิเคชัน Line ไม่เป็น จึงทำให้การนัดพบกับรถจัดส่งอย่าง แม่นยำเป็นไปด้วยความยากลำบาก บางครั้ง หากคิวจัดส่งไม่ลงตัว ที่ี้อัดยอมเสียเวลาและ ค่าจอดรถรอเป็นชั่วโมง นอกจากนั้นที่ี้อัดก็ยัง ใช้แอปพลิเคชันโอนจ่ายเงินไม่เป็นอีกด้วย จึงต้อง เตรียมเงินสดมาจ่าย ณ จุดนัดส่งของเสมอ

หลังจากหายไปถึง 4 ปี ที่ี้อัดติดต่อดัน กลับมาทางโทรศัพท์เป็นครั้งแรก ในครั้งนั้น ร้านเรา แนะนำที่ี้อัดให้มิต้องขับรถเข้ากรุงเทพฯ ขึ้นใน ถึง 40 กิโลเมตรในแบบที่เคยทำ เพียงแค่เพิ่ม เพื่อนกันใน Line ชำระค่าสินค้าด้วยการโอนเงิน เข้าบัญชี ส่งหลักฐานการโอนเงินมาทาง Line แล้วที่ี้อัดก็นั่งรออยู่ที่บ้าน ทางร้านจะเรียกรถ จัดส่งผ่านแอปพลิเคชันให้เอง จากเดิมด้วย ระยะทางที่ไกลมากและผ่านเส้นทางจราจรคับคั่ง ที่โดยปกติจะใช้เวลามากกว่า 3 ชั่วโมง ฉันบอก ที่ี้อัดไปว่า “ที่ี้อัดไม่ต้องนั่งรอนะคะ ไปทำธุระ อย่างอื่นได้ตามสบาย หนูจะส่ง Link ตำแหน่ง รถไปให้ ถ้ารถจัดส่งใกล้จะถึงบ้านที่แล้ว ที่ค่อย ออกมารอรับสินค้าที่หน้าบ้าน” รอบนี้ที่ี้อัด ไม่งงแล้ว เพราะหลังจากวิกฤติโควิด-19 ที่ี้อัด ได้ฝึกทักษะการใช้แอปพลิเคชันเหล่านี้มาแล้ว เป็นอย่างดี ซึ่งนอกจากที่ี้อัดแล้ว ก็ยังมีลูกค้า อีกจำนวนมากที่หลังสถานการณ์โควิด-19 ผ่านไป ก็เปิดกว้างยอมรับวิธีการซื้อ-ขายรูปแบบใหม่ และเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีเพื่อความสะดวกแบบ เดียวกับที่ี้อัดด้วย

นอกจากพฤติกรรมผู้บริโภคของลูกค้าเก่าแก่ อย่างที่ี้อัดจะเปลี่ยนไปแล้ว ฉันยังพบว่า พฤติกรรมของลูกค้าใหม่ๆ ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ลูกค้าหน้าใหม่มักเริ่มรู้จักร้านเราจากการค้นหา ใน Google ต่อด้วยโทรฯ เข้ามาเพื่อขอเพิ่มเพื่อน กันใน Line จากนั้นจะขอดูภาพสินค้า หลังจาก ลูกค้าเลือกและสั่งสินค้าแล้วก็จะโอนเงิน แล้วจึง ค่อยขอพิกัดร้าน สังเกตได้ว่า พฤติกรรมลูกค้า กลุ่มใหม่นี้มีความเจาะจงชัดเจนที่ตัวสินค้า หากมี สินค้าที่ตรงตามความต้องการ มีสต็อกสินค้า อยู่จริง ก็จะสั่งซื้อได้เลยทันที โดยไม่ได้ให้ ความสำคัญกับตำแหน่งที่ตั้งร้าน และลูกค้า กลุ่มนี้มักเรียกรถรับส่งสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน ดังนั้น “ตำแหน่งที่ตั้งของร้าน” เริ่มมีบทบาท หน้าที่เปลี่ยนไปจากเดิม จากย่านที่เคยเป็น “จุดแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า” กลายเป็นเพียง “จุดรับสินค้า” แทน

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีนี้เอง ทำให้ ความสำคัญของตำแหน่งที่ตั้งร้านลดลง พฤติกรรม ของผู้บริโภคที่หันไปให้ความสำคัญกับตัวสินค้า และความสะดวกและความรวดเร็วในทางบริการ มากกว่าจุดรับสินค้าแทน ทำให้ “ย่านการค้า” เอง ก็มีบทบาทที่ต่างไปจากเดิม หากแม้ว่าเทคโนโลยี จะก้าวหน้าจนโลกแคบลงไปมาก เราสามารถซื้อ สินค้าจากตำแหน่งไหนก็ได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า “ย่านการค้า” จะไม่มีคุณค่าในเชิงเศรษฐศาสตร์ ไปเสียทีเดียว ประสบการณ์ที่เราเคยร่วมผ่าน สถานการณ์วิกฤติโควิด-19 มาด้วยกัน ทำให้ เราต่างรู้ว่าการได้เดินเล่นชมสินค้าในโลกแห่ง ความจริง ยังมีประโยชน์ในการผ่อนคลายและ

เดิมเดิมทางจิตใจ ซึ่งเป็นวิถีแห่งทุนนิยมในแบบที่พวกเราคุ้นเคย ด้วยเหตุนี้ ถึงแม้เราต่างจะสั่งซื้อสินค้าจากโลกเสมือนผ่านแพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชันได้อย่างสะดวก แต่เราก็คงต้องการเดินเล่น เลือกซื้อ พูดคุยทักทายกับผู้ชาย ซึ่งถือเป็นความมีชีวิตชีวาที่เทคโนโลยีในปัจจุบันยังไม่สามารถตอบโจทย์ได้ทั้งหมด ความสุขในการได้เลือกสรรสินค้าตามร้านค้าของผู้บริโภคถือเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ย่านการค้ายังคงมีอยู่ และการอยู่รอดในย่านการค้า จำเป็นต้องมีจุดแข็งและอาศัยประสบการณ์

สำหรับฉันแล้ว ในแง่การแข่งขันบนแพลตฟอร์มหรือแอปพลิเคชัน สินค้าชนิดเดียวกัน ราคาที่เท่ากัน การเป็นร้านค้าในย่านสำคัญก็อาจจะไม่ได้มีผลต่อการดึงดูดใจในการตัดสินใจของผู้ซื้อ เหมือนดังเช่นเรายังคงวางใจในตัวตนของเครื่องเสียงจากบ้านหม้อ ดอกไม้จากปากคลอง ผ้าจากพาหุรัด เสื้อผ้าจากประตูน้ำ หรืออาหารจากเยาวราช มากกว่าการสั่งซื้อสินค้าจากร้านค้าที่อยู่เฉพาะในแพลตฟอร์ม สำหรับฉันแล้ว ถึงแม้บทบาทของตำแหน่งแห่งที่ความเป็นย่านจะถูกลดบทบาทลงไป แต่การมีชื่อย่านพ่วงท้ายชื่อร้านในยุคนี้ ถือว่ายังคงมีมูลค่าในความเป็น Branding อยู่

และด้วยรูปแบบการซื้อขายที่เปลี่ยนไป ผู้ซื้อส่วนใหญ่เลือกที่จะนั่งรอสินค้าที่บ้าน ทำให้เราไม่เห็นตัวตนของผู้ซื้อตามท้องถนน แต่ละวันที่ฉันเคยยุ่งกับการนับเงิน ทองเงิน คุยกับลูกค้าที่ยืนแน่นร้าน เริ่มเปลี่ยนไปเป็นงานที่แทบไม่ได้เจอหน้าลูกค้าแทน ภาพลูกค้าที่เคยยืนล้อมหน้าล้อมหลังหายไปจากชีวิตประจำวันอย่างสิ้นเชิง

ในแต่ละวันการทำงานจะเป็นการตอบข้อความทาง Line หรืออีเมล, ทำเอกสารเสนอราคา, ส่งตัวอย่าง, รับออเดอร์, เช็คยอดเงิน และแพ็คเกจสินค้าหรือจัดของขึ้นรถ และแน่นอน... เครื่องนับเงินที่เคยอยากได้เมื่อปี 2556 กลับกลายเป็นของไม่จำเป็นไปเสียแล้วในปี 2567 นี้

เมื่อความคึกคักของธุรกิจดั้งเดิมอย่างการจำหน่ายสินค้าฟิวรีชีย่านถนนเสือป่าลดน้อยลงไป ร้านค้าที่ไม่ได้เตรียมตัวในการเพิ่มช่องทางในการขายในรูปแบบใหม่ก็เริ่มเจ็บบ้างลง เป็นจังหวะสวนทางกับความคึกคักของธุรกิจน้องใหม่ดาวรุ่งอย่างอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือที่กลุ่มชาวจีนกำลังลงทุนบุกตลาดอย่างรุนแรง เป็นเหตุให้มูลค่าที่ดินสูงขึ้น และเจ้าของที่ดินแถวหลายตึกเห็นช่องทางในการปรับขึ้นค่าเช่า

พี่เล็กเพื่อนบ้านร้านค้าคนหนึ่ง ตัดสินใจย้ายออกไปจากช่วงถนนเดียวกับร้านฉัน ด้วยเหตุผลว่า “เดี๋ยวนี้อยู่ไกลถนัดออกไปหน่อยก็ได้ จะได้จ่ายค่าเช่าน้อยลง เพราะลูกค้าไม่ได้เดินมาซื้อของหน้าร้านกันอยู่แล้ว ถนนออกจะเงียบ เศรษฐกิจก็ไม่ดี ให้จ่ายแพงขึ้น อยู่ไม่ไหวหรอก” ส่วนพี่น้อยก็บอกว่า “พี่ไม่ได้ขายออนไลน์ พี่แต่หน้าร้านไม่คุ้มค่าเช่า เลิกเลยดีกว่า แก่แล้ว อยู่บ้านเลี้ยงหลานดีกว่า” พี่น้อยยังแซวฉันอีกว่า “พี่เล็กแล้วคู่แข่งหนูน้อยลงไปอีกนะ ไม่ดีเหรอ?” พี่น้อยคงลืมนึกไป เพราะเรายังแข่งกันนี้แหละ ถึงเกิดการแข่งกันกันอย่างสมบูรณ์ เราอาจจะกลายเป็นเพื่อนบ้านที่ดีกันบ้างในบางวัน แต่ท้ายที่สุด การแข่งกันของเราทำให้เราเริ่มสร้างความเป็น

ย่านการค้า และเป็นการพึ่งพากันเชิงเศรษฐกิจสตร้อย่างไม่จาง

อ้อ... ฉันลืมบอกไป หันที่ที่ที่เล็กกับพี่น้องย้ายออกไป ธุรกิจดาวรุ่งอย่างร้านขายอุปกรณ์มือถือก็เข้าเช่าต่อพื้นที่ ราวกับเก้าอี้ดนตรี ตอนนี้ฉันเองก็ต้องเริ่มปรับตัวกับการมีเพื่อนบ้านที่เป็นร้านขายอุปกรณ์มือถือแล้วเหมือนกัน

ถนนเลื้อยในวันข้างหน้า

จากเดิมที่ถนนเลื้อยเคยเป็นแหล่งรวมธุรกิจขนาดใหญ่และการเงินการธนาคารที่สำคัญของประเทศไทย ได้ค่อยๆ เปลี่ยนบทบาทมาเป็นย่านการค้าของธุรกิจขนาดเล็ก และกลุ่มสินค้าในย่านก็ขยายขอบข่ายเพิ่มขึ้นไปตามความต้องการของผู้ซื้อในแต่ละช่วงเวลาที่ผ่านมา ธุรกิจการค้าแบบจำเพาะเจาะจงตลาด อาจทำให้ถนนเลื้อยห่างหายไปจากความทรงจำของผู้คนอยู่บ้างในช่วงหนึ่ง แต่เมื่อกระแสโลกเปลี่ยนไป ความสนใจของผู้คนก็กลับคืนมา และย่านถนนเลื้อยาก็กลับมาฟื้นคืนชีวิตชีวาได้อีกครั้ง

และคงเป็นเรื่องที่เห็นจนชินตา ความเจริญย่นนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในเชิงกายภาพ ตึกกรมบ้านช่องเปลี่ยนจากตึกแถวครึ่งไม้ครึ่งปูนเป็นตึกแถวสี่ชั้น ตลาดสดและร้านขายของชำหายไป เมื่อมูลค่าที่ดินสูงขึ้นก็ทำให้ตึกแถวที่ใช้ประโยชน์ในลักษณะที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียวลดน้อยลงไปมาก ผู้คนต่างเข้ามาทำมาหากินในตอนเช้า และกลับออกไปในตอนเย็น ประโยชน์ในการเป็นย่านอยู่อาศัยลดลง และคงลักษณะเด่นในการเป็นย่านการค้าเป็นหลัก ทำให้ถนนเลื้อย

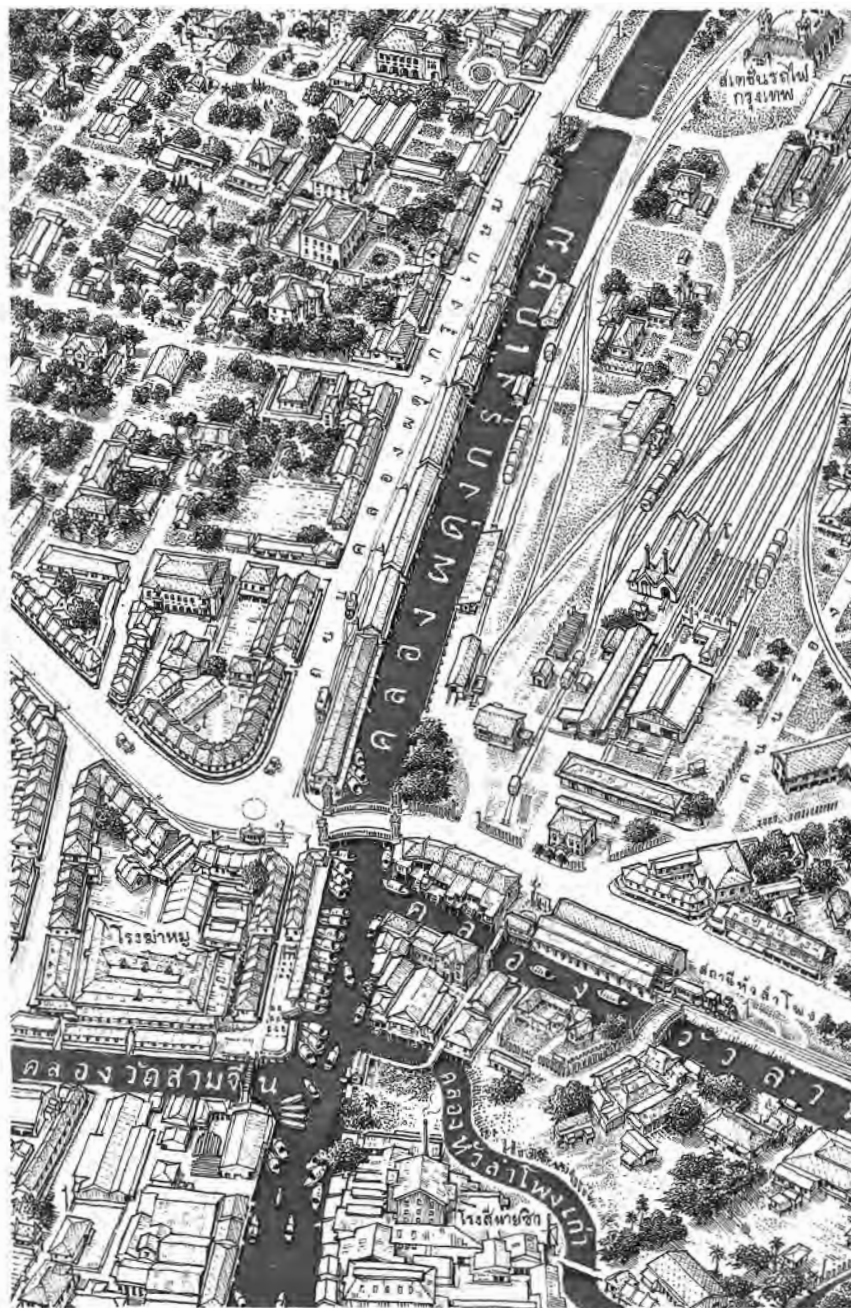
เต็มไปด้วยผู้คนต่างถิ่นมาหน้าหลายตา ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามา จากชาวจีนแผ่นดินใหญ่ผู้ลี้ภัย สู่ชาวไทยเชื้อสายจีนผู้ลงหลักปักฐาน ต่อด้วยชาวไทยอีสานที่เดินทางเข้ามาทำงานเลี้ยงปากท้อง และตามด้วยแรงงานข้ามชาติที่ยังคงเป็นที่ต้องการของตลาดอยู่เสมอ

กระแสความเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นวิกฤตการณ์โลก ความต้องการในการบริโภคที่เปลี่ยนไป พฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป หรือความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้แต่ละชีวิตในย่านการค้าต้องปรับตัว และหลายครั้งก็นับเป็นความท้าทายต่อความอยู่รอดของย่านธุรกิจแห่งนี้

ภาพผู้คนและสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ฉันเคยเห็น หรือเคยได้ยินมาฟังมาตั้งแต่เด็กเริ่มกลายเป็นเพียง “ภาพจำ” ที่ชัดเจนบ้างเลือนรางบ้าง หากสิ่งที่ยังคงเด่นชัดในความทรงจำตลอดมา คือความผูกพันของฉันกับย่านถนนเลื้อยแห่งนี้ ที่ฉันได้ใช้ชีวิต รับรู้ เรียนรู้ และปรับตัวกับสิ่งต่างๆ ที่ดำเนินไปในพื้นที่ย่านนี้มากกว่า 40 ปี และยังคงดำเนินต่อไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ฉันไม่รู้ว่าจะอนาคตข้างหน้า พื้นที่นี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างไรต่อไปได้อีก แต่ฉันก็พร้อมจะเรียนรู้และปรับตัวไปกับมัน ในฐานะที่มันเป็นเสมือนพื้นที่ของหัวใจดวงหนึ่งที่ขับเคลื่อนชีวิตของฉันดังเช่นตลอดมา

คุณหญิงต๋ม กับ บ้านหัวลำโพง

เรื่อง: บัณฑิต จุลาสัย และ รัชดา โชติพานิช

ภาพ: 'Zillustation'

ยามบ่ายอากาศกำลังสบาย ยายเมี้ยนจึงสั่งห้ามไม่ให้บ่าวส่งเสียง หรือทำอะไรรบกวนคุณหญิงที่กำลังนั่งอ่านหนังสืออยู่คนเดียวบนเฉลียงหน้าบ้าน ซึ่งก่อนหน้านั้น เคยเป็นหอวาระาชการของ **เจ้าพระยายมราช (แก้ว สิงหเสนี)** ที่อยู่ติดถนนและคลองตรง แต่ชาวบ้านมักจะเรียกขานกันเองว่า “หัวลำโพง”

ลมพัดผ่านเครื่องแขวนดอกไม้สดตรงหน้าต่างกว้างไปมา กลิ่นมะลิและจำปีโชยมาอ่อนๆ **คุณหญิงต๋ม** ในวัย 65 ปี ค่อยๆ ละสายตาจากหนังสือที่เปิดค้างอยู่ ถอดแว่นวางไว้ ก่อนที่จะมองไปรอบๆ บ้าน ด้วยหวนคิดถึงเรื่องราวในอดีต

บ้านหลังนี้ เจ้าพระยายมราชสร้างขึ้นไม่นาน หลังจากได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเสนาบดีกรมพระนครบาล แทนเจ้าพระยายมราช (ครุฑ) ที่ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อ พ.ศ.2408 เรือนไม้สักหลังใหญ่ เสาเรือนยังเป็นซุง ไม้สักต้นใหญ่ทั้งต้น เกลาจนเรียบเหมือนเสาโบสถ์ พื้นเฉลียงที่อยู่โดยรอบ

~~~~~
ผู้เขียนได้แรงบันดาลใจจากประวัติชีวิตของคุณหญิงต๋ม ประเสริฐสุนทราศรัย ซึ่งเป็นบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริง และได้กลับมาพำนักในบ้านหัวลำโพงของตระกูลสิงหเสนี เมื่อยามบั้นปลายชีวิต ส่วนตัวละครอื่นๆ ในเรื่อง ล้วนเป็นบุคคลสมมุติทั้งสิ้น

ปูกระเบื้องจากเมืองจีน ด้านในกันเป็นห้อง ผนังห้องโดยรอบสามด้านเป็น บานเฟี้ยมไม้ชิงชัน ที่สั่งทำจากเมืองจีน แกะสลักเล่าเรื่องสามก๊ก มีการลงสี เครื่องแต่งตัวและปิดทอง แม้ในตอนนี สีสต่างๆ จะเลือนจางไปมาก แต่ก็ยัง แลดูสวยงาม

ยายเมี้ยนเดินยกถาดน้ำชาเข้ามา และนั่งคุกเข่า ก่อนที่จะวางถาดบนโต๊ะ พร้อมเอ่ยว่า

“น้ำมะตูมเจ้าคะ กับขนมดาราทอง คุณท่านเดินทางมาไกลจากโคราช ปวดเมื่อยไหม จะให้ยายพิศมานวดมัยเจ้าคะ”

คุณหญิงยิ้มก่อนจะตอบกลับว่า “เมี้ยนไม่รู้หรือว่า เทียนนี่ ฉันทิ้งรถไฟ ออกจากโคราชแต่เช้า นั่งสบายๆ หาอะไรกินมั้ง หาหนังสืออ่านบ้าง หรือจีบ หลับบ้าง ไม่ทันเบื่อก็ถึงกรุงเทพแล้ว ตอนนีเขาเปิดใช้สถานีใหม่ที่สร้างอยู่ ใกล้บ้าน นั่งรถสามล้อถีบ ประเดี๋ยวก็ถึงบ้านแล้ว ที่จริงคุณหญิงเผื่อน ชวนกินน้ำชาที่โรงว่างที่โรงแรมราชธานี แต่ฉันคิดถึงบ้าน กับรู้สึกเหนียว ตัวอยากอาบน้ำ เลยขอตัวกลับ...”

คุณหญิงตม้มยกถ้วยน้ำมะตูมขึ้นมาจิบ พลางมองไกลออกไปสุดหัวมุมถนน ที่ตอนนี้เป็นสถานีรถไฟกรุงเทพ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “สถานีหัวลำโพง” สมัยเด็กๆ คุณหญิงจำได้ว่า ตอนนั้น บ้านเคยส่งเบญจบ มองไปทางไหนก็เห็น แต่ท่ง มีดอกลำโพงบานไปทั่ว แขนงักต่อนัววมาकिनหญ้าในทุ่ง ตอนหลัง เปลี่ยนไป เมื่อในคลองมีเรือผ่านไปมา บนถนนริมคลองมีฝรั่งขี่ม้า อีกทั้ง พวกนักเรียนนอก พาสาวนั่งรถยนต์เที่ยวเล่น ต่อมาพวกวิลันดามาขอรับ สัมปทานชิงเดินรถไฟไปปากน้ำ ก่อนที่กรมรถไฟจะสร้างทางไปเหนือ ไปอีสานเสร็จ เขาให้สถานีต้นทางอยู่ไม่ไกลจากบ้าน จากที่เคยเจียบเหงา กลายเป็นอุ่นไวย

ขบวนรถจากอีสานไปเหนือ เข้าออกวันละหลายรอบ เลยได้ยินเสียงสารพัดแว่วเข้ามา ทั้งเสียงแจ็กคู้กันดังเหมือนตะโกนใส่กัน เสียงหมูที่เขามาทางรถไฟจากโคราช มาพักรอฆ่าและที่ตรอกสุกร รวมทั้งเสียงหวูดรถไฟเข้าออก แถวบ้านจึงไม่ได้เงียบสงบเหมือนดังแต่ก่อน

คุณหญิงมองไปที่กรอบรูปไม้สีน้ำตาลขนาดใหญ่ ที่ประดับอยู่ข้างฝา ด้านบน แม้กระจกจะมัวคร่ำคร่ำ แต่ยังพอเห็นว่าเป็นแผนที่ลายเส้นสีดำ กระดาษที่เคยเป็นสีขาว ตอนนี้อกลับเป็นสีเหลือง มีจุดน้ำตาลประปราย หัวกระดาษ ระบุว่า **แผนที่กรุงเทพฯ จ.ศ.1249 (พ.ศ.2430)** แลเห็นคลองผดุงกรุงเกษมทางซ้ายมือ ทางตอนใต้ มีคลองแยกไปทางตะวันออก ระบุว่า **“คลองวัดลำพอง”** ริมคลองมีบ้านเพียง 2 หลัง เขียนว่าเป็นบ้านของเจ้าพระยายมราช ซึ่งก็คือบ้านหลังนี้ และอีกหลัง เป็นบ้านของหลวงสาตราธิกรณ์ฤทธิ์ ซึ่งก็คือ พระยาสิงห์เสนี (สอาด) ผู้มีศักดิ์เป็นญาติผู้พี่ของคุณหญิง

หลังจากการขุดคลองผดุงกรุงเกษม ผู้คนก็เริ่มขยับขยายออกมาตั้งบ้านเรือนรอบนอกพระนคร โดยเฉพาะหลังจาก พระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 สร้างวังใหม่พระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารพระองค์แรก ที่ประสูติแต่สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี

คุณหญิงตมฺหิบบ้วนที่วางอยู่บนโต๊ะขึ้นมาสวม และหยิบหนังสือเล่มโปรดที่เปิดค้างอยู่ หนังสือเล่มนั้นมีชื่อว่า จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภาควี 9 พ.ศ.2422-2423 ความระบุว่า

แผนที่กรุงเทพฯ จ.ศ.1249 (พ.ศ.2430) บริเวณคลองวัดลำพอง
(หน่วยปฏิบัติการวิจัยแผนที่และเอกสารประวัติศาสตร์สถาบันปัตยกรรมเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

“...เสด็จไปทอดพระเนตรที่สวนที่หน้า ปทุมวัน ซึ่งจะทรงซื้อพระราชทาน
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ถึงศาลาเชิงสะพานปทุมวัน เสด็จทรงรถพระที่นั่ง
2 ล้อ ไปทางถนนนิวมณฑลแล้ว เลี้ยวลงถนนศิริราชลำโพ ทางไปบ้าน
เจ้าพระยายมราช แก้ว จนหมดที่ๆ จะซื้อ แล้วกลับมาประทับที่วังปทุมวัน ...”

ความตอนนี นอกจากระบุเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินโดยรถพระที่นั่ง
ยังระบุว่า ผ่านบ้านของเจ้าพระยายมราช (แก้ว) ซึ่งก็คือบ้านที่อยู่ตรงนี้
ถนนหน้าบ้านนั้น ดัดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ตามที่พวกฝรั่งพากันเข้าซื้อ
ถวายเป็นที่ว่าการเดินทางจากปากน้ำ ตามแม่น้ำเจ้าพระยา กว่าจะถึงในพระนคร
ต้องเสียเวลาอันยาวนานหลายชั่วโมง เสนอให้ขุดคลองลัดจากคลองผดุงกรุงเกษม
เป็นแนวตรงไปจนถึงปากคลองพระโขนง โกล้ปากน้ำ แล้วพวกตนจะย้ายไป
สร้างบ้านเรือน โรงเรียนที่นั่น

เหล่าเสนาบดีพากันเห็นดีเห็นงาม ที่พวกฝรั่งจะออกไปอยู่ไกลจากพระนคร จึงโปรดเกล้าฯ ให้ชุดคลอง พระราชทานนามว่า “คลองถนนตรง” ดินจากการชุดคลองปรับระดับ อัดจนแน่น พอเป็นทางสัญจร เรียกว่า “ทางถนนตรง” ตามรูปคลองที่เป็นแนวตรง ด้วยเป็นครั้งแรก ที่ใช้วิธีส่องกล้องกำหนดแนวชุดแบบตะวันตก อย่างไรก็ตาม พอชุดคลองสร้างทาง พวกฝรั่งกลับไม่ยอมย้ายไปอยู่ปากน้ำ ด้วยบ่นว่าไกลนัก

“ป้าเมี้ยนๆ” เสียงเรียกยายเมี้ยนดังขึ้น ยายเมี้ยนลุกขึ้นแล้วเดินไปที่ประตู จึงเห็นเด็กหนุ่ม สะพายกระเป๋าบรรจุมันกระดาศ มือข้างหนึ่งถือปืนโตยืนอยู่

“อ้าว คุณเกื้อนี่เอง”

“แม่ให้เอาขนมด้วงมาฝากคุณท่านครับ ทราบมาว่า คุณท่านจะเดินทางมากรุงเทพฯ”

“เชิญขึ้นมาเลยค่า ท่านอยู่บนเรือน” เด็กหนุ่มเดินขึ้นบันได และทรุดตัวลงค่อยๆ คลานมานั่งพับเพียบใกล้กับเก้าอี้ที่คุณหญิงตุ่มนั่งอยู่ ก้มศีรษะกระพุ่มมือไหว้

“กระผมไหว้ขอรับ คุณท่าน”

“ไหว้พระเกิดจะ นี่ เกื้อ นายการุญ ลูกของแม่กระถิน ไช้มัย แม่เธออาการดีขึ้นหรือยัง” คุณหญิงตุ่มเอ่ยทัก

“อาการของแม่ดีขึ้นมากแล้วขอรับ จนลุกขึ้นมาอบขนมด้วงได้แล้ว วันนี้ก็มาตรวจที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ระหว่างรอหมอฝรั่ง เลยใช้ให้กระผมนั่งรถไฟสายปากน้ำจากสถานีศาลาแดงหน้าโรงพยาบาล นำขนมมาฝากคุณหญิงขอรับ”

“เออ ขอบใจแม่เธอด้วยที่ยังนึกถึงของโปรดของฉันนะจ๊ะ แล้วนี่เรียนอยู่ที่โรงเรียนแผนที่ใช้มัธยม ไกลจะสำเร็จหรือยัง นี่ยังนึกถึงวันที่ทำขวัญและตั้ง

ชื่อให้เธอว่า การฤณ อยู่เลย ประเดี๋ยวเดียวจะเรียนจบแล้ว แหม เวลาช่างผ่านไปเร็วเสียจริง”

“กระผมเรียนอีกไม่ถึงปีก็จะสำเร็จขอรับ ตอนนี้กำลังฝึกหัดสำรวจพื้นที่แถวๆ นี้อยู่ แต่ทำไป ก็สงสัยเหลือเกิน” เกื้อพูดพลาง เอามือไปจับม้วนกระดาษในกระเป๋าที่วางอยู่ข้างตัว

“สงสัยเรื่องอะไรล่ะจ๊ะ” ผู้สูงวัยเอ่ยถาม

“คือเวลากระผมเปิดดูแผนที่สมัยรัชกาลที่ 5 ฉบับแรกๆ ที่นายช่างฝรั่งทำ เขาเขียนชื่อ คลองหน้าบ้านตรงนี้ว่า คลองวัวลำพอง ถนนวัวลำพอง ขอรับ บางฉบับ ยังระบุไปถึง วัดวัวลำพอง ด้วยขอรับ”

“ไหน เอาแผนที่มาด้วยไหม้ย เปิดให้ฉันดูหน่อย ฉันยังพอจำได้ว่า เคยได้ยินผู้ใหญ่พูดกันถึงเรื่องวัวลำพองอยู่เหมือนกัน อย่างแผนที่ จุลศักราช 1249 หรือ พ.ศ.2430 นี่ ก็ระบุไว้ว่า **คลองวัวลำพอง และวัดวัวลำพอง**” คุณหญิงตุ้มมองไปที่กรอบรูปแผนที่ข้างผนัง ปลอ่ยให้เด็กหนุ่มที่นั่งพับเพียบ คลี่ม้วนกระดาษ ซึ่งเป็นแผนที่หลายแผ่นซ้อนกัน ก่อนที่จะหยิบแผ่นบนสุดออกมา ยื่นให้คุณหญิงตุ้มพิจารณา

“นี่คือฉบับ พ.ศ.2439 ขอรับ ที่เรียกกันว่าแผนที่นายวอนนายสอน ตามนามผู้เขียนที่ลงเอาไว้ แต่แผนที่ชุดนี้ กระผมทราบมาว่าลอกมาจากแผนที่ฉบับแรก ที่ทำไว้เมื่อปี พ.ศ.2430 ซึ่งมีได้ระบุนามคลองและถนนไว้ มีแต่ **วัดวัวลำพอง**”

คุณหญิงตุ้มหัวเราะเบาๆ “ก็ใช้สิ สมัยก่อน มักเรียกวัวว่า จัว เหมือนเรียกสะพานว่าตะพานกัน เอ้อ ในแผนที่ พ.ศ.2439 เห็นทางรถไฟไหม ตอนนั้นบ้านของพี่สอาด ที่ในแผนที่เขียนว่า หลวงศาสตราภิธานฤทธิ ถูกเวนคืนสร้างโรงพักรถไฟไปแล้ว”

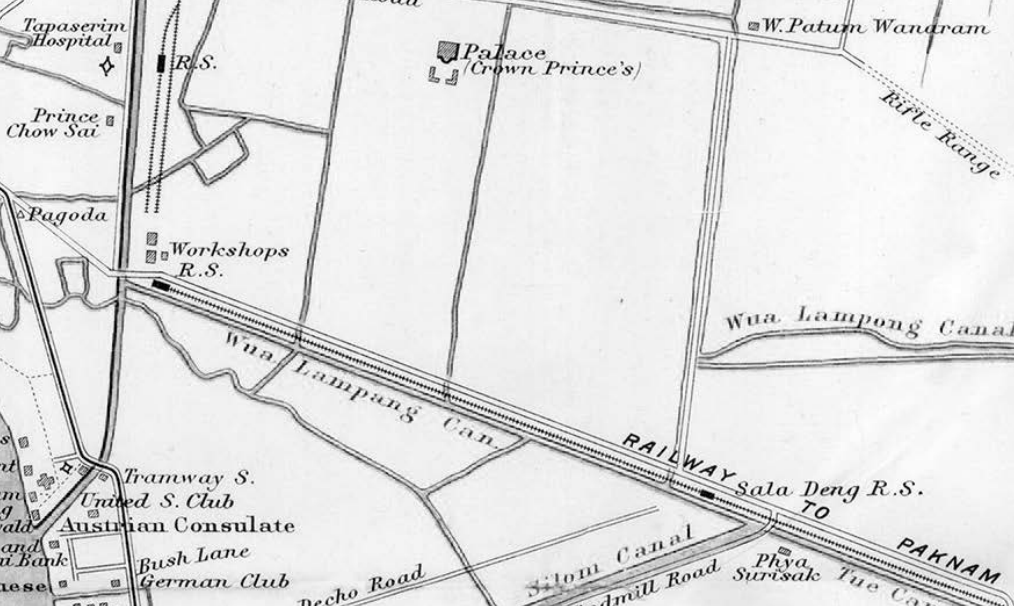

แผนที่กรุงเทพฯ ร.ศ.115 (พ.ศ.2439) ฉบับนายอน นายสอน
(หน่วยปฏิบัติการวิจัยแผนที่และเอกสารประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

เด็กหนุ่มพลิกดูแผนที่ฉบับอื่น “แผนที่กรุงเทพฯ ฉบับอื่น ที่ต่อจาก
ปี 2439 มา เลยมีทั้ง คลองวัดลำพอง และวัดจัวลำพอง ขอรับ แต่ฉบับที่
ท่านเจ้ากรมฝรั่งทำ เมื่อ พ.ศ. 2443 นี้ยิ่งแปลกออกไปใหญ่ขอรับ เพราะระบุ
นามคลองว่า Wua Lampang Can. แบบว่าเพี้ยนไปไกลถึง เมืองลำปาง
ส่วนคลองอีกเส้น เขียนว่า Wua Lampong Canal”

คุณหญิงตุ้มยิ้ม และพูดเสริมว่า “นั่นสิ แปลกดี มีทั้งวัดลำปาง และ
วัดลำพอง”

“ที่สนุกคือ แผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ. 2450 ฉบับนี้ มีทั้ง คลองหัวลำโพงเก่า
คลองวัดลำพอง ถนนวัดลำพอง และวัดวัดลำพอง เลยขอรับ” เด็กหนุ่มรีบ
กางแผนที่สองฉบับเทียบเคียงกัน

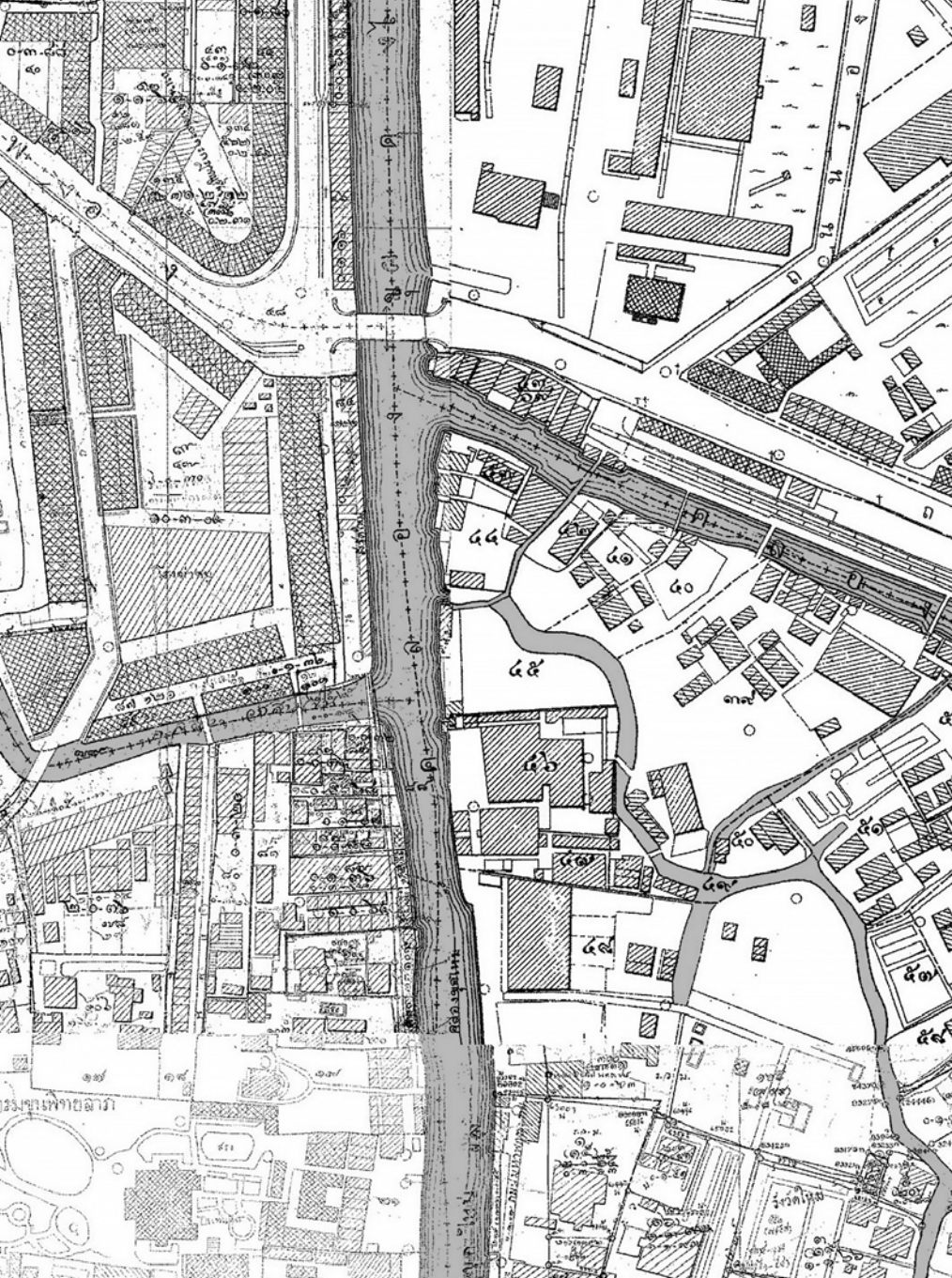

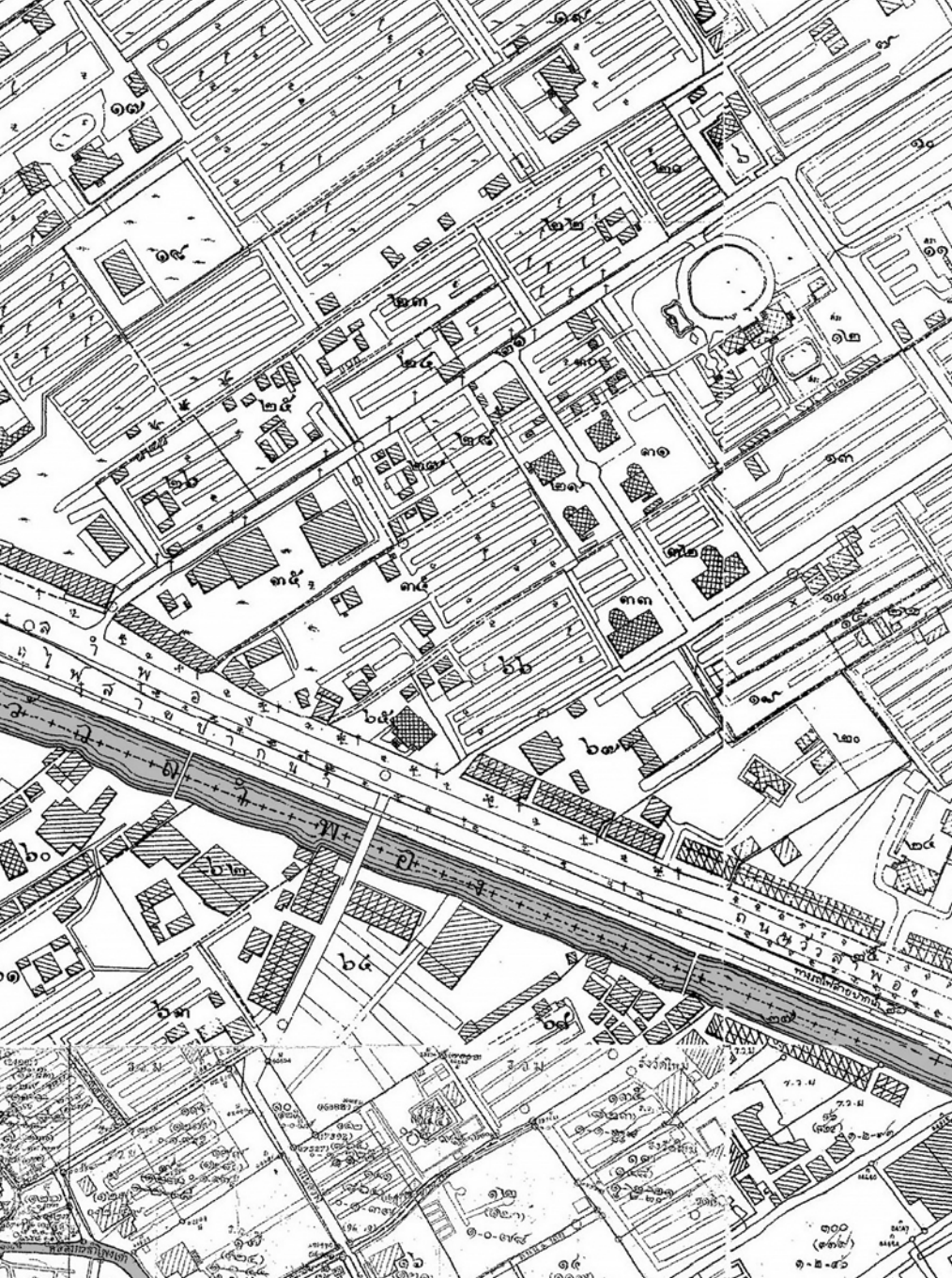
แผนที่กรุงเทพฯ ฉบับแมคคาร์ธี (McCarthy) จัดทำเมื่อ พ.ศ.2443 (ค.ศ.1900)
(ธวัชชัย ตั้งศิริวานิช)

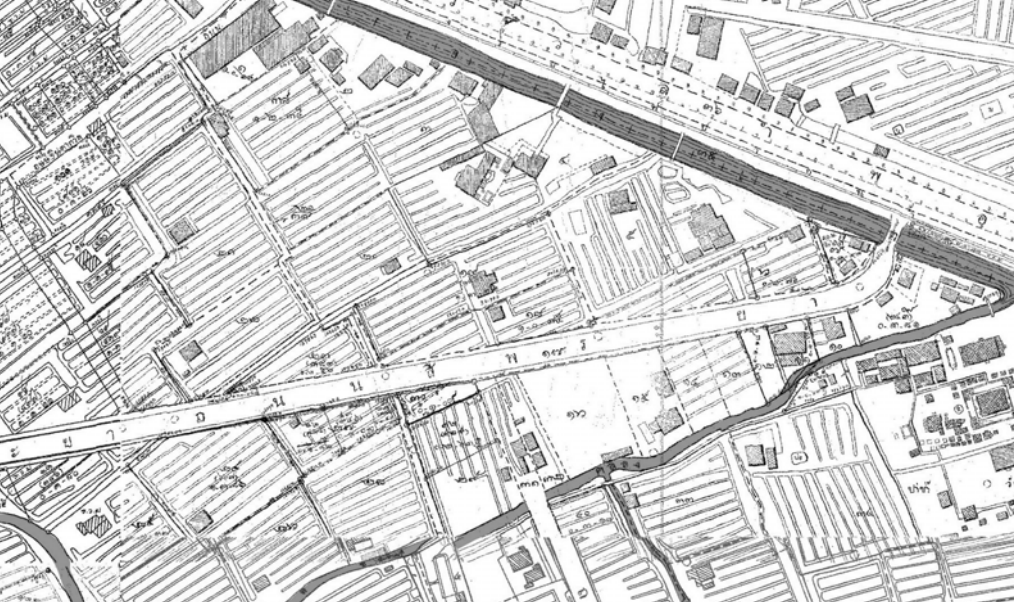
คุณหญิงตุ่มได้จ้งหะ หลังจากปล่อยให้เด็กหนุ่มอธิบายจนพอใจแล้ว จึงกล่าวกับเด็กหนุ่มว่า

“เรื่องชื่อ วัวลำพอง นี้ คงมาจาก แผนที่ฉบับแรกที่เขียนไว้ ตั้งแต่ พ.ศ. 2430 ซึ่งไปตรงกับเรื่องที่เรียก วัวลำพอง เพราะแถวนี้เคยเป็นทุ่งเลี้ยงวัว เป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมาเท่านั้น ไม่มีหลักฐานอะไรมายืนยัน เหมือนกับที่บางคนสันนิษฐานว่ามาจาก ทุ่งดอกลำพอง กลายเป็นทุ่งลำพอง จาก คลองลำพอง และช่วงต้นคลองลำพอง หรือหัวคลองลำพอง จนกร่อนเป็น หัวลำพอง”

อีกทั้งอธิบายต่อไปว่า “ลำพองนะ เป็นชื่อของไม้ล้มลุกชนิดหนึ่ง ผลมีหนาม เมล็ดกินไม่ได้ กินแล้วเมา เรามักเรียกชื่อย่านต่างๆ ตามลักษณะของพื้นที่ ที่ไหนปลูกอะไร มีดินอะไรมาก อย่างเช่น คลองเตย ตลาดพร้าว บึงกุ่ม บางนา พื้นที่แถวนี้ เดิมคงมีต้นลำพอง ออกดอกออกช่อ ให้เห็นกันมากมายก็ได้เนะ”

แผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ.2450

(หน่วยปฏิบัติการวิจัยแผนที่และเอกสารประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

“ขอรับ เสียตายที่ในอดีต เราไม่ค่อยชอบจดบันทึกนะขอรับ เลยไม่รู้ว่าที่มาของชื่อต่างๆ นั้นมาจากไหน ทั้งนี้ จะเชื่อตามแผนที่ก็ได้ ยิงตอนแรกๆ ช่างฝรั่งที่เป็นคนทำ คงไม่รู้อะไรแน่ๆ พวกไปสำรวจที่ ก็ใช้วิธีถามคนแถวนั้น แล้วกลับมาบอกหัวหน้า แล้วค่อยแปลให้ฝรั่ง เลยหลากหลายกลายความ บางคำฝรั่งออกเสียงไม่ได้ ก็ยิ่งเพี้ยนไปไกล”

ระหว่างที่เกือพุดนั้น เขาหยิบเอาแผนที่ฉบับสุดท้ายขึ้นมา

“คงต้องเอาตามแผนที่ที่ทำตอนช่วงปลายรัชกาลพระพุทธเจ้าหลวง ขอรับ คือแผนที่กรุงเทพฯ ร.ศ.129 ตรงกับ พ.ศ.2453 ครั้งนี้ระบุชัดเจนว่า คลองหัวลำโพง ถนนหัวลำโพง ถนนหัวลำโพงนอก และวัดหัวลำโพง”
เกือหยิบม้วนแผนที่ฉบับสุดท้ายคลี่ออกมา

แผนที่กรุงเทพฯ ร.ศ.129 (พ.ศ.2453)

หน่วยปฏิบัติการวิจัยแผนที่และเอกสารประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“อ้อ ช่วงนี้ ฉันจำได้ว่า เคยได้ยินเจ้าคุณพ่อ คุยกับพรรคพวกเพื่อนฝูง
ส่งเสียงฮือฮา บอกว่าโล่งอกเสียที เพราะมีพระราชหัตถเลขาของ
พระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 พระราชทานเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
เมื่อครั้งเป็นพระยาไพศาลศิลปศาสตร์ เมื่อ พ.ศ.2453 ว่า ...ถ้าขึ้นเอาอย่าง
ฝรั่งตัดตะเพิดไปจะหลง ไม่รู้หัวนอนปลายตีน เมืองเก่าๆ ที่เรียกชื่อไว้ใน
หนังสือ จะกลายเป็นเมืองในเรื่องพระอภัยปหานต์ พาให้นักเรียนโง่ไปแน่แล้ว
การเช่นนี้มีจนกระทั่งในกรุงเทพฯ เช่น หัวลำโพง ฝรั่งเรียกไม่ชัด ไทยเรา
พลอยเรียกตามว่า วัวลำพอง...”

คุณหญิง จึงสรุปว่า “เลยกลายเป็นพระราชนิยม กลับมาเรียกหัวลำโพง
อย่างเดิม”

ถึงตอนนี้ ก็อึ้งรับเสริมอีกเรื่องที่ตัวเองรู้มา “นั่นก็ตรงกับที่กระผมเคยอ่านมาในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ที่ห้องสมุดโรงเรียนขอรับ ล้นเกล้ารัชกาลที่ 6 พระราชนิพนธ์ไว้ว่า ...ตำบลหัวลำโพง ได้เคยถูกเรียกว่า “หัวลำพอง” จนพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 5 ได้ทรงแสดงความไม่พอพระราชหฤทัย และตรัสว่า หัวลำพอง หยาบกว่า หัวลำโพง เป็นอันมาก เพราะอาจทำให้นึกไปถึง โศปสัยที่โลดไล่ตัวเมีย ดังนั้นตำบลหัวลำโพง จึงได้กลับใช้นามเดิม ...”

เพื่อให้เกือหายสงสัย คุณหญิงจึงเดินไปที่ชั้นหนังสือ หยิบหนังสือเก่าเล่มเล็ก ตรงปกเขียนว่า สารบาญชี จ.ศ.1245 เมื่อคุณหญิงเปิดหาอยู่พักหนึ่ง ก็เจอหน้าที่มีความว่า

... กอมปนีที่ 4 สัปลุดเตอร์แลนด์ (สอาด) อยู่บ้านเจ้าพระยายมราช ที่ถนนศิคะลำโพง ...

หญิงสูงวัยบอกเด็กหนุ่มด้วยความเมตตาว่า “สารบาญชีเล่มนี้ ทำขึ้นเมื่อ ปี 2426 เมื่อคราวที่มีการส่งไปรษณีย์ครั้งแรก ก็เรียกบ้านเราตรงนี้ว่า ถนนศิระะลำโพง ที่นี้ เกือ คงจะหายสงสัยแล้วสินะ”

เด็กหนุ่มทำท่าทางดีใจ เหมือนได้พบคำตอบ “กราบ กราบ กระผมกราบขอบพระคุณ คุณท่านมากขอรับ ตอนนี้เข้าใจแล้ว นี่กระผมมารบกวนคุณท่านมากเหลือเกิน ถ้าแม่รู้เข้าคงบ่นไปสามวันเจ็ดวันแน่ๆ”

“ไม่เป็นไรหรอก ฉันก็กำลังเหงาๆ อยู่พอดี วัน วัน ฟังเมียนคุยกี่เปื้อ” ผู้สูงวัยหัวเราะเบาๆ เมื่อเห็นยายเมียนที่นั่งพักอยู่ไม่ไกล ทำท่าค้อนกับอากาศ

“กระผมขอลาไปก่อนขอรับ อ้อ กระผมแอบได้ยินมาว่า ถนนหน้าบ้านนี้ อีกไม่นาน จะมีโครงการขยายถนนให้กว้างขึ้น ที่ตรงนี้อาจจะโดนเวนคืนได้นะขอรับ”

กอมปนี ที่ ๔

ลูก/บุตร/เนนทร์ (ชื่อ) บ้านทรงอกศาลเจ้า อาม้า ที่ ๒๑๘

สปุ๊กเตอ์แนท (สอาก) บ้านเจ้าพระยายมราชถนน คีตะ ลำโพง

நி மொ ள்

เปชายัน (หม่อมราชวงศ์นวนน) บ้านหลังโรงโปลิศ ประทุมราชสำราญ

১৭৬৬ খ্রিঃ

สารบัญชี่ จ.ศ.1245 (พ.ศ.2426) ส่วนที่ 1 ตำแหน่งราชการ

“จะ ฉันทก็ได้ยินมาเหมือนกัน นี่พวกลูกหลานเขาก็เตรียมๆ จะย้ายแล้ว และคงต้องรื้อเรือนหลังนี้ด้วย” คุณหญิงมองไปรอบๆ ด้วยความอาลัย “ยังงี้ ก็ตาม ไม่มีสิ่งใดจริงยังยืนดอกจะ เกื้อ มีสุข มีทุกข์ มีพบ มีจาก พระพุทธองค์ ทรงสอนให้เรา misd ีรู้ อยู่กับปัจจุบัน และไม่ยึดติดกับสิ่งใด อย่างบานเพี้ยนของ เจ้าคุณปู่ที่เห็นนี้ ฉันทกะว่าจะรื้อ แล้วมอบให้กับกรมศิลป์จะ เขาจะได้รักษา เอาไว้ ให้คนอื่นได้ศึกษาเรียนรู้ เป็นสมบัติของชาติตลอดไป”

หลังจากเด็กหนุ่มลากลับไปแล้ว คุณหญิงลูกเดินไปหยุดตรงหน้ากรอบแผนที่ นึกถึงเรื่องราวที่เพิ่งพูดคุยกัน ทำให้ระลึกได้ว่า นามของ **วัลลภพอง** นั้นหายไปจากการเรียกขานแล้ว คงปรากฏอยู่แต่ในแผนที่ฉบับเก่าๆ เฉกเช่นเดียวกับบ้านของเจ้าพระยายมราช และหลวงสาตราธิกรณ์ฤทธิ์ ที่เคยอยู่ในแผนที่ ก็เลือนหายไปไม่ปรากฏอีกแล้ว ทั้งในแผนที่และหายไปจากความทรงจำของคนรุ่นต่อไป เว้นแต่ว่าจะมีใครมาสืบค้นหาอดีตให้รับรู้เท่านั้น...

...

สุริยา กับชายแปลกหน้า ที่สถานีกรุงเทพ

เรื่อง: วันวิมล เนียมปาน

ภาพ: 'Foto_momo'

ผมชื่อ “โบกี้” เป็นนิสิตชั้นปีสุดท้ายของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่กำลังวุ่นวายกับโปรเจกต์จบ และโค้งสุดท้ายของการเรียนทำให้ผมต้องจับพลัดจับผลูมาตัวติดกับเพื่อนต่างคณะที่รู้จักกันตอนรับน้อง อย่าง “ตะวัน” หรือที่ผมเรียกมันด้วยชื่อเล่นว่าเจ้า “ชั้น”

ตั้งแต่รู้จักกันมา ผมเห็นชั้นมันชอบนั่งรถไฟไปนั่นไปนี่ จนเคยแฉมันเล่นๆ ว่า ซาติก่อนแก่ทำงานรถไฟหรือเปล่า โปรเจกต์ของมันคือ “หัวลำโพง” ที่มีชีวิต งานส่วนใหญ่ของชั้นก็คือการลงพื้นที่สำรวจ ถ่ายรูปสถานีรถไฟ มันมาสถานีรถไฟเป็นร้อยๆ รอบ ไม่รู้ว่าเบื่อบ้างไหม สำหรับผมนะคิดว่า สถานีรถไฟนี่มันก็ธรรมดาแหละ แต่ก็สวยนะ แต่ผมแค่ไม่เคยนั่งรถไฟ มันร้อนแล้วก็ไม่รู้จะนั่งไปไหน ที่ผมตามติดชั้นมาเพราะจะลองมาหาอะไรรอบๆ แถวนี้นะ ดูว่า มีอะไรจะทำโปรเจกต์ได้หรือเปล่า

ผู้เขียนได้แรงบันดาลใจจากหนังสือ คู่มือโดยสารรถไฟ แสดงกำหนดเวลาเดินรถโดยสารอย่างย่อ และอัตราค่าโดยสาร ข้อความควรทราบ, จัดพิมพ์โดย แผนกโฆษณา กองโดยสาร กรมรถไฟ, พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤศจิกายน 2484.

ตัวละครทั้งหมดในเรื่อง เป็นบุคคลที่ไม่มีตัวตนอยู่จริง รวมทั้งชื่อทั้งหมดที่ใช้ ก็เป็นนามสมมุติทั้งสิ้น

เราสองคนนั่งกันอยู่ที่ร้านกาแฟในสถานีรถไฟที่แอร์เย็นฉ่ำ เสียงอื้ออึงของคนทีรอรถไฟเต็มสถานีจอบ้างเบาๆ คล้ายกับเสียงประกาศจากลำโพงที่บอกว่ารถไฟไปพิษณุโลกกำลังจะออกในไม่ช้า คนนั่งรถไฟเขาต้องอดทนมากเลยนะคุณว่าไหม กว่าจะถึงตั้งหลายชั่วโมง ถึงก็ช่างไม่ถึงก็ช่าง แต่ก็รู้มาร่ำราคามันถูก ก็เลยเป็นขวัญใจของคนทีอาจจะรายได้น้อย หรือว่าเป็นคนที่ชอบชิลๆ นั่งไปเรื่อยๆ

“หว่าลำโพงมันน่าสนใจยิ่งงอะชั้น?” ผมทำลายความเงียบขึ้นมาเป็นคำถามที่ใครรู้มานานแล้ว

ชั้นเลือบตามมาจกโน้ตบุ๊กแล้วทำคิ้วย่น

“แล้วแกว่ามันไม่น่าสนใจเธอ” ชั้นถามอย่างสงสัย

“ก็...แค่สถานีรถไฟปะ โตมาก็เห็นแล้ว รถไฟก็เหมือนเดิม สถานีก็สวยงามแต่เหมือนมันจะเงียบลงหรือเปล่า ตั้งแต่ย้ายรถไฟไปสถานีกลาง...เอ่อ...อะไรนะที่ชื้อยาวๆ น่ะ”

“กรุงเทพอภิวัฒน์” ชั้นตอบ

“เออ นั่นแหละ ชื้อยาวใครจะไปจำได้ แล้วว่าหว่าลำโพงมีอะไรน่าสนใจบ้างอะ” ผมยิงคำถามกลับ

ชั้นพับจอคอมพิวเตอร์ลง เตรียมตอบคำถามเพื่อนที่นั่งประสานสายตาอยู่

“แกเคยได้ยินเรื่องรถไฟไปที่ไหน ความเจริญไปที่นั่นปะ”

โบกีส่ายหน้า เมื่อเห็นสัญญาณจากเพื่อน ชั้นก็เล่าต่อเป็นฉากๆ

“ในยุคนี้ที่มีรถไฟ มันเป็นการเดินทางเดียวที่สะดวกที่สุด แกคิดดูนะว่าก่อนมีรถไฟ เราไปเชียงใหม่ต้องลงเรือแล้วต่อช้างหรือเกวียน เดินทางที่เป็นเดือนๆ พอมีรถไฟ มันก็ไปไวขึ้น ถึงแม้ว่ามันจะไม่ได้วิ่งเร็วเหมือนเดี๋ยวนี้นะ แต่มันก็ลดเวลาเดินทางไปได้เยอะ ถ้าให้สังเกตตามแผนที่นะ ทางรถไฟจะตัดเลียบไปกับแม่น้ำเส้นหลักๆ ซะเป็นส่วนใหญ่ ไม่เชื่อลองดูดิ”

ฉันทพลัน ผมคว้าโทรศัพท์มาเปิด Google Map แล้วค่อยๆ ส่องไปตาม
แนวทางรถไฟพร้อมกับที่ชั้นกำลังบรรยายอยู่ด้วย ให้ตายเถอะทำไมผมไม่เคย
รู้เรื่องอะไรพวกนี้เลย

“ไล่จากที่นี้นะ เห็นมัยมันเลียบคลองเปรมประชากรไปตั้งแต่บางซื่อ
ถึงบางปะอิน แล้วข้ามแม่น้ำป่าสักที่ท่าเรือ พอช่วงลพบุรี ตรงนี้ไม่ได้
เลียบแม่น้ำ แล้วไปเจอแม่น้ำอีกที่ที่ปากน้ำโพ มีทั้งปึงกับน่าน แล้วทางรถไฟ
ก็ไล่ตามแม่น้ำน่านไปตลอด เนี่ยๆ ชุมแสง ตะพานหิน พิจิตร พิษณุโลก
อุตรดิตถ์ แล้วมันก็ตัดข้ามเขาไปแม่น้ำยมที่เด่นชัย ไปแม่น้ำวังที่ลำปาง
แล้วไปเจอแม่น้ำปิงที่เชียงใหม่”

“สาเหตุที่ทางรถไฟไปตามแม่น้ำเพราะสมัยก่อนทางสัญจรหลักคือน้ำ
ชุมชนเลยตั้งอยู่ริมน้ำ พอมีรถไฟปับ คนที่ล่องเรือมาก็มาต่อรถไฟ
ที่เมืองใหญ่ๆ ได้ อย่างปากน้ำโพ หรืออุตรดิตถ์แบบนี้แหละ เมืองที่เป็นจุดต่อ
รถไฟมันก็เลยกลายเป็นเมืองใหญ่ มีชุมชน มีพื้นที่เศรษฐกิจ เอาจริงๆ
หลายที่มากๆ เลยนะที่โตเพราะรถไฟ”

ผมได้แต่จินตนาการตาม ชื่อแต่ละที่ก็รู้จักบ้าง อย่าง “ชุมแสง” นี่ก็จาก
ละครกรงกรรม แต่ก็หลายๆ ที่ที่ไม่เคยรู้จักเลย ซึ่งชั้นเองก็เล่าเป็นฉากๆ
เหมือนกับผู้เชี่ยวชาญหรือเคยมีชีวิตในยุคนั้นก็ไม่ปาน

“ฉันแสดงว่านั่งรถไฟจากจังหวัดพวกนี้เข้ามาหัวลำโพงก็ง่ายเลยดิ”
ผมถามต่อ

ชั้นยกนิ้วขึ้นมาขัด “อ๊ะๆ อันดับแรกแกต้องรู้ก่อนเลยว่าสถานีนี้ไม่ใช่
หัวลำโพง นะ มันคือสถานี กรุงเทพ เว้ย”

เอาละ กรรมการอึ้ง ผมยิ่งงงกว่าเดิมอีก “หา อะไรนะ แต่เราก็เรียกมันว่า
หัวลำโพง ไม่ใช่หรอ”

“รถไฟฟ้าไทย 101 เลยกะ ขอเล่าความย้อนเลยนะ สมัยก่อนเลยตอนรัชกาลที่ 5 มีการสร้างทางรถไฟอยู่ 2 เส้นทาง สายแรกเป็นของเอกชนชื่อว่า **สายปากน้ำ** วิ่งจากสถานีหัวลำโพง ไปปากน้ำสมุทรปราการ เปิดใช้งานปี 2436 ตอนนั้นรถไฟรัฐบาลจาก **กรุงเทพ** ไป **นครราชสีมา** ก็กำลังก่อสร้างอยู่นะ แต่สถานีเขาอยู่คนละที่กัน”

ชั้นสุดหยาใจแล้วร่ายยาวต่อ ดูท่าทางจะเล่ายาวแน่ๆ

“26 มีนาคม 2439 รถไฟสยามเปิดจากสถานีกรุงเทพ ไปถึงสถานีกรุงเทพหรือสถานีอยุธยาตอนนั้นแหละ วันนั้นรัชกาลที่ 5 กับพระราชินี มาเปิดเดินรถไฟรัฐบาลสายแรกที่**สถานีกรุงเทพ** ตอนนั้นเราก็เลยมีรถไฟสองสาย คือ **หัวลำโพง-ปากน้ำ** แล้วก็ **กรุงเทพ-อยุธยา** แล้วสถานีกรุงเทพตอนนั้นก็ไม่ได้อยู่ตรงนี้ด้วยนะ อยู่ตรงโรงเรียนสายปัญญาโน้น ส่วนสถานีหัวลำโพงอยู่ตรงที่เดียวกับ MRT หัวลำโพงตอนนี้นะแหละ” ชั้นวาดแผนที่ลงกระดาษให้ผมเข้าใจง่ายๆ

“อ้าว แล้วสถานีที่เรานั่งอยู่นี่ละ” ผมสงสัย

“สถานีที่เรานั่งอยู่คืออาคาร **สถานีกรุงเทพ** ในยุคสอง ถัดจากการเปิดรถไฟครั้งแรกมาอีก 20 ปี ตอนนั้นรถไฟขยายไปเยอะแล้ว สถานีครึ่งปูนครึ่งไม้เล็กๆ แค่นั้น ไม่มีทางพอ เขาก็เลยสร้างสถานีใหม่ขึ้นมาออกแบบด้วยชาวต่างชาติ 2 คน วิศวกรชาวเยอรมันออกแบบโครงเหล็กหลังคาใหญ่ที่เรานั่งกันอยู่ตอนนี้ชื่อ “**แกร์เบอร์**” (Gerber) ส่วนอีกคนนึงชื่อ “**มาริโอ ตามาญโญ**” (Mario Tamagno) เป็นสถาปนิกชาวอิตาลี ออกแบบอาคารด้านหน้าทั้งหมด เราจะเห็นเลยว่าข้างหน้านั้นมีความนีโอคลาสสิก มีอาคารทรงสี่เหลี่ยมสองฝั่งประกบโครงหลังคาเหล็กรูปครึ่งวงกลม หัวเสาด้านหน้าก็เป็นแบบกันหอย แกมมีปูนปั้นประดับเป็นลวดลายแบบคลาสสิกเต็มไปหมดเลย แล้วก็ไฮไลต์เลย ก็คือแผงกระจกและนาฬิกาที่อยู่ต่อหน้าแกตอนนี้ด้วย”

ผมทิ้งกับสิ่งที่ชั้นเล่าให้ฟัง สายตาผมมองไปด้านหน้าเห็นนาฬิกาเรือนใหญ่ และสังเกตว่ามันมีตัวเลขมากกว่า 12 ตัว ซึ่งตัวเลข 13 – 24 มันซ่อนอยู่ด้านหลังของตัวเลขหลักอีกที ชั้นสาธยายให้ฟังว่าเป็นเพราะเราใช้มาตรฐานเวลาแบบ 24 ชั่วโมง เพื่อให้คนที่มาขึ้นรถไฟสามารถดูเวลาได้ และเป็นการเรียนรู้มาตรฐานเวลาสากลแทนที่ใช้ หุ่ม โมง ยาม

ให้ตายเถอะสถานีนี้นั้นทำผมทึ่งไม่น้อยเลย ผมซัดสนใจหัวลำโพงขึ้นมาแล้วสิ

“ชื่อเราก็คือรถไฟนี่หว่า พ่อตั้งให้ สงสัยพ่อคงชอบนั่งรถไฟมังเลยตั้งชื่อว่าโบกี้” ผมโผล่ขึ้นมาอย่างร่าเริง พลางหันหน้าไปหาชั้น ซึ่งเพื่อนยกนิ้วชี้มาแปะไว้ที่ริมฝีปาก พร้อมส่งสายตาที่กำลังจะสื่อสารอะไรบางอย่าง

“ผิด! ชื่อโบกี้ของแกนะ เข้าใจว่าเป็นตู้รถไฟถูกมะ แต่รู้ไว้ว่า **โบกี้** จริงๆ คือส่วนประกอบหนึ่งของตู้รถไฟเท่านั้นนะจะเพื่อนจำ โบกี้มันคือช่วงล้อของรถไฟที่มี 4 ล้อ 2 เพลา แล้วควบด้วยอุปกรณ์ลดแรงสะเทือนเช่นแหนบ สปริง หรือแอร์สปริง ทำให้รับน้ำหนักตู้รถไฟกับลดแรงสั่นสะเทือนได้ แต่สมัยก่อนรถไฟมันมีตู้ 2 แบบ คือ แบบใช้โบกี้ กับแบบไม่ใช้โบกี้ มันเลยมีคำว่ารถโบกี้ไว้ใช้แยกประเภท พอยุคใหม่เข้า รถที่ไม่ใช้โบกี้ก็ลดน้อยลง เพราะตู้มันสั้น ขนของได้น้อย วิ่งได้ก็ช้า เลยเหลือแค่รถที่ใช้โบกี้ ทีนี้มันก็เลยกลายเป็นคำติดปากของคนทำงานรถไฟ โบกี้มันเลยถูกสร้างความเข้าใจว่าเป็นตู้รถไฟไปโดยปริยาย แต่เอาความหมายจริงๆ การรถไฟเขาบัญญัติคำนี้ว่า**แคร่**จ้า” ชั้นอธิบายยาวเหยียดหน้าของผมนอนนิ่งดูอึ้งมากสินะ เพื่อนถึงได้หัวเราะกลับมาขนาดนี้

“อย่ามัวแต่อึ้ง ไปต่อกันเถอะ”

เราสองคนเดินลงจากชั้นลอยของสถานีมาที่ชั้นล่างของโถงพักคอย ซึ่งมีแสงแดดช่วงใกล้เที่ยงลอดทะลุลงมา ทำให้สถานีรถไฟแห่งนี้ดูมีมนต์ขลังและสวยงาม สายตาผมสอดส่องอาคารสีครีมที่ประดับประดาด้วยลวดลายปูนปั้น

ทีวีจิตร มองเข้าไปตรงป้ายสุชา เห็นบันไดหินอ่อนสีขาววางตัวอยู่ตรงกลาง โอบด้วยเสาสี่เสา พื้นกระเบื้องในโถงหน้าห้องน้ำนั้นมีลวดลายที่ดูแล้วไม่น่าจะมาอยู่ในสถานีรถไฟได้ จนสงสัยว่าตรงนี้มีมันเคยเป็นอะไรกัน สถานีรถไฟนี้ในยุคนั้นมันจะเท่านั้นใดเชียว ผมคิดเล่นๆ ในใจว่าถ้ามีไหมแมชชีนของโตราเอมอนก็คงจะดี จะได้พาตัวเองกลับไปเห็นกับตาเนื่อว่ายุคนั้นมันเป็นยังไง

สายตาผมมองนั้นมองนี่ไปเรื่อยๆ ผมเห็นคนเดินเข้าออกสถานี เห็นคนซื้อของ เห็นผู้โดยสารเดินเข้าไปถามข้อมูลจากประชาสัมพันธ์ เห็นคนต่อแถวซื้อตั๋ว เสียงประกาศเรียกผู้โดยสารขบวนรถไฟเที่ยวบ้ายไปด่านพรมแดนบ้านคลองลึกกลอยเข้าหูมาอย่างแผ่วเบา แล้วทุกอย่างรอบตัวผมก็มืดไปทันทีเมื่อเปลือกตาทั้งคู่ปิดลง

“คุณครับ คุณครับ”

หือ...ขอนอนอีกหน่อยน่าอย่าเพิ่งกวนสิ

“คุณครับ คุณผู้ชายครับ...คุณผู้ชายไปรถไฟกระบวนไหนครับ”

ผมลืมตาลุกพรวดขึ้นมา...หันไปหาเจ้าของเสียงนั้น

ชายหนุ่มที่คุ้นตา...ไอ้ตะวัน หรือเจ้าชั้น เพื่อนของผมนี่เอง แต่ทำไมผมทรงเกาหลิมันบัดเบ๊ไปแบบนั้น...แล้วทำไมเสื้อยืดโอเวอร์ไซส์สีขาว กางเกงผ้าชีโน กับรองเท้าผ้าใบ ถึงกลายเป็นชุดสีน้ำตาลกากิปล่อยชาย...เหมือนเครื่องแบบอะไรกันเนี่ย

“ชั้น...นี่ แกแต่งตัวอะไรเนี่ย” ผมถามเพื่อนออกไปพร้อมเลิกตามองชั้น ในชุดเครื่องแบบอะไรก็ 모르ตั้งแต่หัวจรดเท้า

“เอ่อ ขอประทานอภัยครับ ชั้นคือใครหรือครับ ผมสุรียาเป็นเจ้าหน้าที่กรมรถไฟครับ” ชายที่หน้าเหมือนชั้นไม่มีผิตอบกลับมา เขาอยู่ในเครื่องแบบ

สีากก็แขนยาวตัวโคร่งๆ ในมือถือหนังสือสีน้ำตาลตุ่นๆ เล่มใหญ่เล่มนิ่งติดตัวเอาไว้

ฉับพลัน ผมรู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงอะไรบางอย่างรอบตัว บรรยากาศที่แตกต่างจากช่วงก่อนที่ผมหลับไป แสงสว่างในสถานีมาจากช่องหลังคา ด้านบนที่เป็นกระจกขุน ไม่มีเครื่องปรับอากาศ ในโถงสถานีเหมือนกับซานซาลา ไม่มีผิด รางรถไฟวางตัวอยู่ใต้โถง ลึกเข้ามาจนถึงตรงที่นั่ง ปลายทางสุดคือทางเดินเข้าออกที่ผู้คนจอแจ จอ LED บอกเวลารถไฟเข้าออกหายไป ร้านกาแฟที่นั่งเมื่อเช้ากลายเป็นที่ขายตัวรถไฟไปซะแล้ว แถมมีป้ายโฆษณาแบบที่ผมชอบแซวว่าโฆษณาแบบรุ่นพ่อติดอยู่เต็มสถานีไปหมด

หรือว่า...

“คุณต้องการความช่วยเหลือหรือไม่ครับ”

ผมรู้สึกลังเลว่าจะถามคำถามที่ดูไม่น่าจะถามดีไหม แต่เพื่อยืนยันว่าสิ่งที่ผมคิดมันถูกผมคงต้องถามออกไปสักหน่อย

“เอ่อ...สวัสดีครับชั้น เอ๊ย คุณสุริยา วันนี้วันที่เท่าไรหรือครับ”

ชายหนุ่มตอบกลับด้วยน้ำเสียงนุ่มสุภาพพร้อมสีหน้าที่ยิ้มแย้มราวกับผ่านการฝึกฝนอบรมมาอย่างดี “วันนี้เป็นวันจันทร์ที่ 1 ธันวาคม 2484 ครับ”

คำตอบของสุริยาทำเอาทั้งสับสนและตกใจอยู่เหมือนกัน ดูเหมือนว่าผมจะย้อนเวลามาแล้วจริงๆ แอบหยิกตัวเองก็เจ็บนะ แสดงว่ามันไม่ใช่ฝัน ตลกเหลือเชื่อ ย้อนเวลาได้แค่นี้แหละ ถ้าผมต้องตามน้ำไปเรื่อยๆ ผมชักอยากจะรู้แล้วว่ารถไฟสมัยก่อนมันเป็นยังไง เป็นโอกาสที่ดีละ

“ช่วยผมหน่อยได้ไหมครับ คือผมอยากรู้ว่ารถไฟจากที่นี่ไปที่ไหนบ้าง หรือถ้าผมอยากรunningรถไฟเที่ยวเล่น ผมต้องทำยังไงครับ”

สุรียาฟังคำถามที่ออกจากปากผมแล้วก็ยิ้มออกมา พลงยื่นหนังสือที่เขาถืออยู่ในมือ ผมหยิบมาดูที่หน้าปกมันเขียนว่า “คู่มือโดยสารรถไฟ” ผมพลิกไปหน้าข้างในมีข้อความที่ปกในอีกยาวเป็นหางว่าว

“คู่มือโดยสารรถไฟ แสดงกำหนดเวลาเดินรถโดยสารอย่างย่อ และอัตราค่าโดยสาร ข้อความควรทราบ แผนกโฆษณา กองโดยสาร กรมรถไฟ พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤศจิกายน 2484”

“ไม่ทราบว่าคุณต้องการจะเดินทางไปไหนครับ” สุรียาถามกลับ
ผมไม่แน่ใจว่าควรจะตอบยังงัยกับความรู้ภูมิศาสตร์อันน้อยนิดแบบที่ต้องใช้ Google Map นำทาง ผมเลยเลือกสิ่งที่ย่ง่ายที่สุดที่ฟังจดจำได้ในชีวิต
“เชียงใหม่ ครับ”

“กระบวนรถไฟไปเชียงใหม่ เราไม่ได้มีทุกวันครับ มีเพียงหนึ่งกระบวนเท่านั้นที่โดยสารได้ เป็นรถด่วนกระบวนหมายเลข 7 ออกจากสถานีกรุงเทพ สิบแปดนาฬิกา ทุกวันพุธและวันอาทิตย์ ถึงเชียงใหม่วันพฤหัสบดีและวันจันทร์ เวลาบ่ายสองโมงสามสิบนาทีครับ มีให้บริการชั้นสามัญ ชั้นโท ชั้นเอก และมีรถนอนด้วยครับ”

“มีขบวนรถไฟแค่นี้เองหรือครับ ทำไมมันน้อยจัง แล้วถ้าผมอยากไปขบวนอื่นๆ ละครับ”

สุรียาพลิกหนังสือเปิดหน้ากำหนดเวลาเดินรถให้ผมดู

“หากเป็นกระบวนที่ไม่ใช่รถด่วน คุณจะต้องเดินทางไปต่อรถไฟที่สถานีอื่นๆ ครับ เช่น ปากน้ำโพ พิษณุโลก หรือนครลำปาง ส่วนกระบวนด่วนเดินทางไวที่สุดครับ ลากจูงด้วยรถจักรไอน้ำขนาดใหญ่ที่ต้องแวะเติมฟืนเติมน้ำเป็นระยะ แต่มีความเร็วที่มาก จอดสถานีระหว่างทางน้อยที่สุด แต่ด้วยกระบวนรถไฟ

ต้องหมุนเวียนไปกับรถด่วนสายอื่นๆ เช่น ไปวารินทร์ ไปอุดร ไปสุโขทัย-ลก ไปปิ้งที่มลายู ก็จะมีออกบางวันเช่นกัน”

“มีรถไฟไปถึงมาเลเซียด้วยหรือครับ” ผมสงสัย

“ใช่ครับ เราเดินรถไฟระหว่างสยามกับมลายูตั้งแต่ปี 2464 มีเดิน กระบวนรถด่วนออกทุกวันพุธ เวลาสิบหกนาฬิกา ถึงชายแดนป่าดงเบซาร์ วันพฤหัสบดี เวลาสิบสามนาฬิกาห้าสิบนาที จากนั้นรถไฟของมลายูก็จะลาก ตู้โดยสารเดินทางต่อไปจนถึงปิ้ง รถไฟกระบวนนี้วิ่งสลับกับรถด่วนสุโขทัย-ลก วิ่งคนละวันกัน แต่ใช้กำหนดเวลาเดียวกันไปจนถึงชุมทางหาดใหญ่”

สุริยาเล่าต่อ “หากเดินทางใกล้ๆ ก็จะมีกระบวนธรรมดาไปลงบุรี แปรธุ์ ปราน อัยยา หรือถ้าไกลหน่อยก็จะมีทั้งกระบวนธรรมดาและกระบวนรถเร็ว ที่จอดน้อยลง ไปถึงพิษณุโลก นครราชสีมา ปากน้ำโพ หัวหิน”

“แล้วพวกรถแต่ละชั้นมันต่างกันยังไงครับ” ผมยังคำถามต่อ

“รถแต่ละชั้นมีความสะดวกสบายแตกต่างกันไปครับ รถชั้นสามัญ เก้าอี้นั่ง เป็นไม้หรือไม้ระแนง รถชั้นโท เก้าอี้นั่งเป็นหนังหุ้มปรับเอนพิงได้ แต่ถ้าเป็น ชั้นเอก ก็จะมีรถนอนเป็นห้องหับแยกส่วนตัว ในรถด่วนที่วิ่งไกลๆ ก็จะมีรถ จำหน่ายอาหารพร้อมบริการให้บริการด้วยครับ”

“ก็เท่ากับว่า เราจะไปที่ไหนก็ต้องรู้ว่าขบวนของเราวิ่งวันไหน มีรถแบบไหน ราคาเท่าไรบ้าง ใช่ไหมครับ” สุริยาพยักหน้าเป็นการตอบคำถาม

“ถูกต้องครับ รถไฟด่วนจะจองล่วงหน้าได้ในช่วงเช้าของวันเดินทาง รถไฟ กระบวนอื่นก็ซื้อตั๋วเดินทางได้เลย ถ้าหากประสงค์ไปกับกระบวนรถไฟที่ต้องการ มีการต่อรถระหว่างทาง กรมรถไฟก็มีบ้านพักและโรงแรมระหว่างทางให้ด้วยครับ”

“มีโรงแรมรถไฟด้วย” ผมตะลึง

“กรมรถไฟเรามีโรงแรมและบ้านพัก ให้บริการครับ โรงแรมเรามี 5 แห่ง ชื่อว่าโรงแรมราชธานีอยู่ที่สถานีกรุงเทพ โรงแรมหัวหินอยู่ที่สถานีหัวหิน โรงแรมรถไฟหาดใหญ่อยู่ที่สถานีชุมทางหาดใหญ่ โรงแรมทหารบกอยู่ที่ลพบุรี และโรงแรมพระตะบองอยู่ที่อำเภอเมืองพระตะบอง ใกล้กับจวนข้าหลวงประจำจังหวัดครับ คุณอยากจะชมโรงแรมราชธานีไหมครับ อยู่เยื้องจากที่ที่เราขึ้นไปนิดเดียวเท่านั้นเอง” สूरียาเชื้อเชิญผมซึ่งกำลังสนใจสิ่งนี้อยู่ และสงสัยอยู่ในหัวว่าทำไมต้องมีโรงแรมและบ้านพักด้วย แต่เหมือนสूरียาจะอ่านใจได้ เขาก็ตอบคำถามนั้นกลับมา

“โรงแรมและบ้านพักนั้น กรมรถไฟมีไว้เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่ต้องเดินทางไกลและต้องต่อรถไฟ หรือใช้สำหรับแวะพักก่อนเดินทางต่อ แต่กับโรงแรมหัวหินนั้นจะแตกต่างหน่อยก็เพราะใช้สำหรับตากอากาศชายทะเลได้ด้วยครับ ส่วนบ้านพักเรามีกระจายอยู่หลายแห่ง เช่น เชียงใหม่ ลำปาง นครราชสีมา เพชรบุรี ชุมพร พังงา หาดใหญ่ สงขลา การจองให้ส่งโทรเลขไม่เกิน 20 คำเกี่ยวกับการสำรองห้องพัก แล้วนายสถานีจะจัดห้องให้ต่อไป”

“ห้องพักแบบสองเตียงคิดอัตรา 4 บาท ต่อห้อง ห้องพักแบบอยู่คนเดียวคิด 2 ถึง 4 บาท ต่อห้อง มีอัตราค่าอาหารเช้า 1.50 บาท อาหารกลางวัน 2 บาท อาหารค่ำ 2.50 บาท ชุบน้ำชาเช้า-บ่าย 50 สตางค์ หรือว่าถ้าผู้โดยสารประสงค์ให้กรมรถไฟจัดกระเช้าอาหารติดขึ้นไปรับประทานบนรถไฟ บ้านพักก็สามารถจัดให้ได้”

นี่มันบริการห้าดาวทุกระดับประทับใจชัดๆ ถึงว่าทำไมถึงมีคนบอกว่าเดินทางด้วยรถไฟสมัยก่อนมันหรูะยิ่งกว่าอะไร การเดินทางและการพักผ่อนแบบลูกคุณหนูชัดๆ

ระหว่างที่พูดคุยกันไปนั้น เราเดินมาถึงประตูทางเข้าโรงแรมราชธานี ซึ่งผมระลึกได้ว่ามันคือทางไปห้องน้ำที่ผมเห็นก่อนที่จะย้อนเวลาหาอดีตนี้เอง ถึงว่าละทำไมถึงได้หุ่หุ่หรือนานดังนี้

“ที่นี่คือโรงแรมราชธานีครับ ออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลีชื่อว่า อัลเฟรโด ริกัซซี (Alfredo Rigazzi) เป็นคนละคนกับมาริโอ ตามาญโญ ผู้ออกแบบอาคารสถานีรถไฟ เราจะได้เห็นได้ว่ารูปแบบปูนปั้นและสถาปัตยกรรมมีความแตกต่างกัน กรมรถไฟเปิดโรงแรมราชธานีเมื่อ 24 มกราคม ปี 2470 อยู่ในพื้นที่ของสถานีกรุงเทพ สำหรับผู้โดยสารที่มีความประสงค์จะพักในพระนครชั่วคราวแล้วเดินทางด้วยรถไฟต่อ ห้องพักของเรามีความสะดวกสบาย มีห้องน้ำในตัวพร้อมน้ำร้อนน้ำเย็น มีห้องเก็บสัมภาระ มีโทรศัพท์ และพัดลมประจำทุกห้อง” สุริยาทำหน้าที่บรรยายสรรพคุณและประวัติของโรงแรมต่อไปจนผมรู้สึกที่ว่าคุณคนนี้ทำไมถึงรู้สึกได้ขนาดนี้

“ห้องพักของเราอยู่ที่ชั้นสอง มีทั้งห้องมาตรฐานและห้องสวีท ในแต่ละห้องมีห้องน้ำในตัว บางห้องมีอ่างอาบน้ำ ระเบียงทางเดินอยู่ฝั่งชานชาลารถไฟ ส่วนห้องพักและระเบียงส่วนตัวอยู่ทางด้านหลังไม่มีเสียงรบกวน ค่าห้องพักของเรานั้น หากพักคนเดียวราคา 6 บาท พักคู่ราคา 11 บาท อัตรานี้รวมอาหารเช้าด้วยแล้ว หรือถ้าประสงค์พักโดยไม่ต้องการมีอาหารเช้า คนเดียว 3 บาท และพักคู่ 4 บาท ถ้ามีคนรับใช้เดินทางมาด้วย อัตราที่พักรวมอาหารเช้า 1 บาท”

“เรามีห้องอาหารให้บริการทั้งอาหารเช้า อาหารกลางวัน และอาหารค่ำ ราคาเริ่มต้นตั้งแต่ 1 บาทไปจนถึง 1.50 บาทครับ นอกจากนั้นแล้วเรายังมีให้บริการซักรีด ร้านจัดแต่งทรงผม ไปรษณีย์ และบุคลากรที่ชั้นล่างของโรงแรมด้วยนะครับ”

เราสองคนยืนอยู่ที่โถงบันไดกลางซึ่งมีหน้าที่เป็นโถงรับแขกและเคาน์เตอร์
เช็คอิน มันดูเหมือนกับภาพปัจจุบันที่เห็นมาก เพียงแต่ห้องหับที่เป็นส่วน
สำนักงาน ห้องอาหาร มันได้กลายเป็นห้องน้ำไปแล้วในยุคของผม

ตอนนี้ผมรู้สึกแล้วว่าอยากลองเดินทางด้วยรถไฟบ้าง แคไปเที่ยวใกล้ๆ ก่อนก็ได้
ถ้าจะเริ่มทำความรู้จักกับรถไฟ

“คุณสุริยาครับ ถ้าผมอยากลองนั่งรถไฟไปใกล้ๆ ไม่ไกลมาก ผมไปไหน
ได้บ้างครับ”

สุริยามองนาฬิกาเรือนใหญ่บนบานกระจกหน้าสถานี ซึ่งไม่ได้มีอะไร
เปลี่ยนไปจากเดิมเลย ตอนนี้มันชี้เวลาอยู่ที่บ่ายสองโมงตรง

“บ่ายสองโมงสามสิบห้า จะมีรถรวมปลายทางลพบุรี คุณนั่งรถไฟ
กระบวนนั้นไปสามเสนหรือบางซื่อก็ได้ครับ รถสักหนึ่งชั่วโมงก็จะมีรถไฟกลับ
มาที่นี่” เขาตอบอย่างคล่องแคล่ว แล้วพาผมเดินไปที่ช่องจำหน่ายตั๋วโดยสาร
แต่ผมไม่มีเงินยุคนี้อยู่ ทำยังไงดี “เอ่อ คุณสุริยาครับ ผมไม่มีเงินติดตัวเลย”

สุริยามองหน้าผมด้วยความคิดสักระยะ ก่อนจะเอ่ยว่า “ไม่เป็นไรครับ ผม
ขอซื้อตั๋วให้คุณนะครับ” ก่อนที่เขาจะหันไปบอกกับเสมียนขายตั๋ว ให้ออกตั๋ว
ปลายทางบางซื่อมาหนึ่งใบ ตั๋วรถไฟนั้นผมไม่เคยเห็นมาก่อน มันเป็นการด
กระดาชแข็งสีส้มขนาดเล็กจิ๋ว ไม่เหมือนกับตั๋วรถไฟที่ผมคุ้นเคย เสมียนเอา
ตั๋วใบนั้นเข้าไปในเครื่องเหล็กอะไรสักอย่าง แล้วดอกเสียงดัง “ปึก” ผมขอบคุณ
เขาและรับตั๋วมาในมือ ในตั๋ว มีรอยปั๊มสลักเข้าไปในเนื้อกระดาษ บ่งบอกว่าวันที่
ด้านหน้ามีข้อความสื่ปรทัด บอกว่าตั๋วใบนี้มีข้อมูลอะไร

“ผมต้องขอตัวก่อนนะครับ ยินดีที่ได้พบคุณครับ กระบวนรถของคุณจอดอยู่ที่ชานชาลาที่ 4 นะครับ” สุรียาค้อมตัวให้ผมหนึ่งที ก่อนที่เขาจะส่งยิ้มและหมุนตัวเดินกลับไป ผมมองเขาไปจนลับสายตา แล้วหันหลังกลับมาเพื่อหาชานชาลาที่ 4 เพื่อขึ้นรถไฟนั้น แต่ยังไม่ทันที่จะได้ก้าวขา อยู่ๆ ก็ได้ยินเสียงลอยมาจากที่ไหนก็ไม่รู้แต่อยู่ใกล้ๆ มาก...

“โบกี้ เฮีย โบกี้” เสียงนั้นคุ้นหูจัง “โบกี้ ขึ้นได้แล้ว”

แวบหนึ่งผมรู้สึกว้าวาฬสถานีรถไฟกรุงเทพที่โอโถง เต็มไปด้วยผู้คนที่แต่งตัวแบบย้อนยุคใส่หมวก รถไฟที่ลากด้วยรถจักรไอน้ำซึ่งขัง ค่อยๆ เลื่อนหายไป ไอน้ำของเครื่องปรับอากาศปะทะตัว แล้วอยู่ๆ ผู้ชายที่ผมคุ้นตาก็ก็นอนอยู่ใกล้ๆ “โอเคปะวะ อะไรวะ นี่นั่งรอจนหลับไปเลยหรอ” ชันเขย่าวตัวผมอยู่

ชักระยะหนึ่งเหมือนกับว่าผมจะจูนสมองได้ว่าเกิดอะไรขึ้น ก่อนหน้านั้นไม่นานผมยังอยู่ในสถานีกรุงเทพ ปี 2484 นี่ผมกลับมาอยู่ปี 2567 แล้ว หรือ หรือว่าจริงๆ แล้วเรื่องของสุริยาชายหนุ่มพนักงานกรมรถไฟที่หน้าตาเหมือนชันไม่มีผิด คือความฝัน

“เอ่อ...โทษทีวะ สงสัยจะง่วงไปหน่อย เสร็จแล้วใช้ปะ”

“อือ ว่าจะถ่ายอีกซักมูมึงแล้วค่อยกลับ ตรงนั้นนะ” ชันชี้ไปทางห้องน้ำ

“โรงแรมราชธานีอะหรอ” ผมถามกลับ ชันหันขวับมาแล้วทำหน้าสงสัย “แกรู้ด้วยหรอว่าตรงนั้นมันเป็นโรงแรมเก่าอะ”

“เอ่อ....ซ้ายยย อ่านมานิดหน่อยในเน็ตนะ”

“อือ นั่นแหละเป็นโรงแรมรถไฟเก่า ชื่อว่าราชธานี เมื่อก่อนหรรษาเลยนะ ห้องนอนอย่างหรู ห้องอาหารอย่างดี แต่เสียดายต้องปิดตัวไปตอนปี 2512 เพราะสู้กับธุรกิจโรงแรมอื่นไม่ได้ มันเลยซบเซา ตอนนี้โรงแรมรถไฟเดิมเหลือ

ที่ดิน ตึก อาคาร อยู่แค่ที่หัวหิน ให้เอกชนเช่าทำกิจการต่อ นอกนั้นปิดไปหมดแล้ว” ชันพูดต่อไปเรื่อยๆ “ไปดูกันไหม”

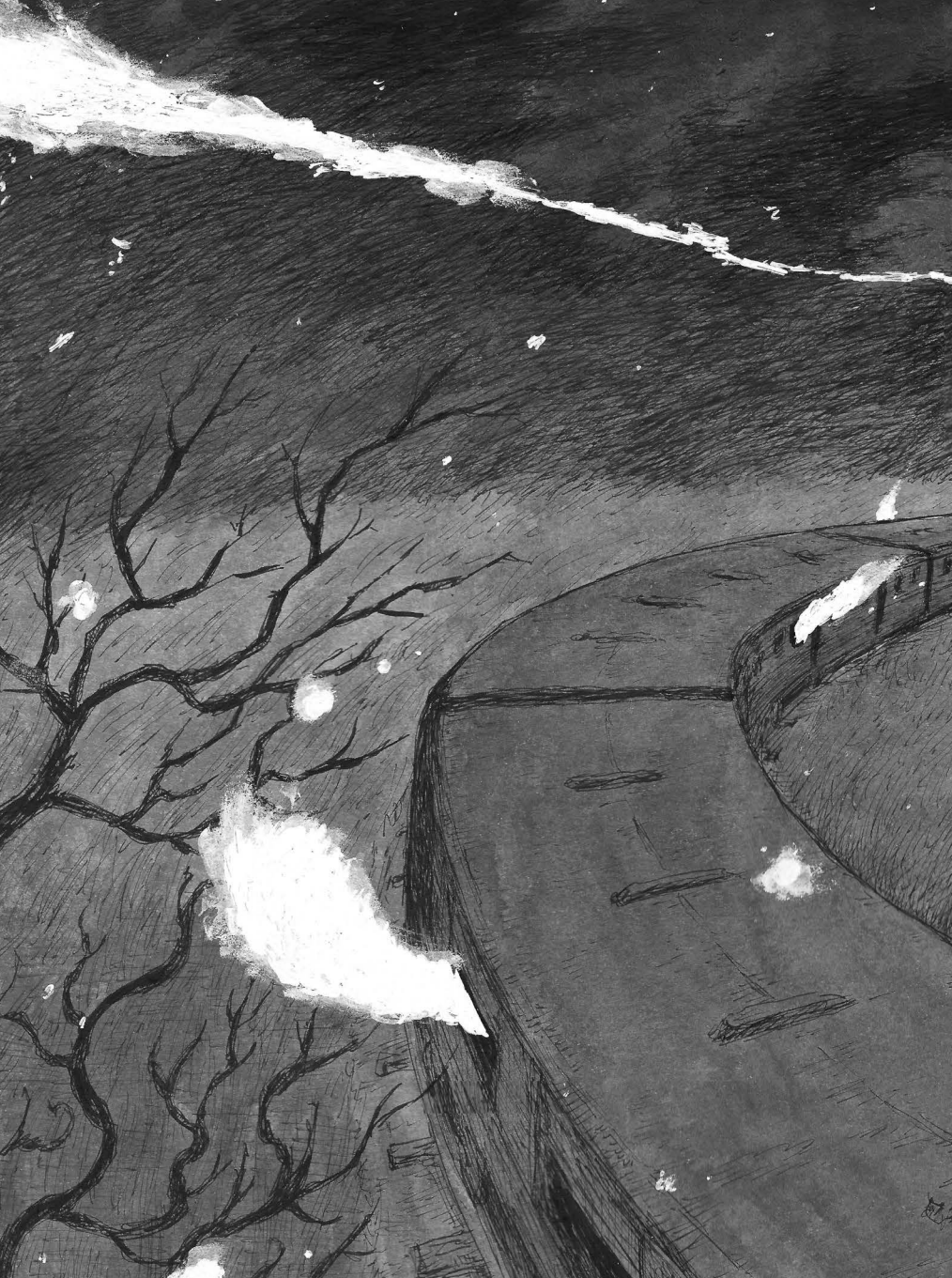
“ได้ดี” ผมตอบ ความรู้สึกผมตอนนี้คืออยากเข้าไปดูใกล้ๆ อีกครั้งนึง ความทรงจำจากความฝันว่าตัวเองกลับไปในปี 2484 พร้อมคุณสุรียาและหนังสือคู่มือโดยสารรถไฟ มันยังชัดเจนอยู่ในความทรงจำของผม ผมกับชันเดินไปดูที่โถงบันไดกลาง ความรู้สึกจุกในอกมันถาโถมเข้ามา เมื่อเห็นว่าปัจจุบันในปีที่ผมยืนอยู่ มันกลายเป็นแค่บันไดขึ้นไปสำนักงาน และทางเข้าห้องน้ำแทบไม่เหลือความเป็นโรงแรมที่หรูหราให้เห็นเลยนอกจากลวดลายพื้นหินเสาลายปูนปั้นแบบอาร์ตนูโว และบันไดหินอ่อนที่ทอดตัวอยู่ในอาคารนั้น

ระหว่างพิจารณาอยู่ มือของผมที่ล้วงกระเป๋า ก็ไปสัมผัสกับอะไรสักอย่างที่อยู่นั้น ผมหยิบมันขึ้นมา วัตถุการ์ดแข็งสีส้มเหมือนตัวรถไฟในความฝัน...

ตาผมเบิกโพลง หัวใจเต้นแรงเหมือนจะหลุดออกมา...ความตื่นเต้นมันทวีคูณออกมาอย่างแรงกล้า ผมรวบรวมความรู้สึก นึกถอยหลังไปกับสิ่งที่ผมเพิ่งคิดว่าได้เห็นมาหมาดๆ ก่อนเอ่ยปากพูดคำนี้ออกมากับเพื่อนของผมที่อยู่ตรงหน้า ในอดีตโถงลิบบี่ของโรงแรมราชาณี

“ชัน...เรานั่งรถไฟไปบางซื่อกันไหม”

ป้าน้อย กับ ฝั้วลำไย

เรื่อง: ‘โหน่ง ตลาดน้อย’

ภาพ: ‘สะอาด’

“....พอคืนที่สาม สองยามกว่ากว่า
ที่ห้องเบอร์ห้า มีเสียงพูดจาเบาเบา
นอนฟังน้ำเสียง ใกล้เคียงคล้ายเสียงแฟนเก่า
แนบหูฟังข้างฝาเบาเบา เหมือนแฟนเราที่เขาฆ่าฉัน...”¹
มันเล่าให้ป่าฟังอย่างนั้นว่า...

หญิงสูงวัยเอ่ยปากพร้อมกับเอามือหมุนเบาเสียงวิทยุทรานซิสเตอร์
มันชื่อ สมหมาย ป้าจ๋านามสกุลไม่ได้หรอก นั่งรถไฟมาจากศรีสะเกษ
ยังไม่มีลูกไม่มีเมีย อายุก็รุ่นราวคราวเดียวกับหนูนี้แหละ...สามสิบกว่า จะมา
ทำงานในกรุงเทพฯ มีคนในหมู่บ้านไปคุยกันว่า กรุงเทพฯ งานเยอะ เงินก็ดี
มันเลยนั่งรถไฟขึ้น 3 จากศรีสะเกษมาลงหัวลำไย

สภาวะเรื้อรังชั่วคราวของแรงงานต่างจังหวัดซึ่งต้องอาศัยสถานีรถไฟหัวลำไยในการกลับนอนระหว่าง
รองาน สภาวะแบบฝั้วลำไยเกิดขึ้นในช่วง พ.ศ.2517 บรรยากาศทางสังคมยุคปลายสงครามเย็นที่
ค่อนข้างอึมครึม ผู้มีอิทธิพลครองเมือง และการระบอบอย่างหนักของยาเสพติด ประเทศไทยกำลังอยู่ใน
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2517-2519) รัฐบาลขณะนั้นตั้งเป้าว่ารายได้จาก
สินค้าอุตสาหกรรมจะมากกว่ารายได้จากสินค้าเกษตรกรรม เริ่มมีนิคมอุตสาหกรรมแห่งแรก คือ
นิคมอุตสาหกรรมบางชัน เริ่มประกาศใช้ค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ส่งเสริมการมีงานทำและยกระดับสู่รายได้
ปานกลาง ส่งผลให้แรงงานภาคการเกษตรซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอนอพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมจำนวนมาก

วันแรกที่มันมาถึง จำได้ว่าป่านั่งฟังข่าวที่พลับพลาไชยเพิ่งจับพวกจี้กโก๋ก่อเหตุ มันมาหาป่าตั้งแต่เช้าเลย พอลงจากรถไฟก็มาเดินๆ แถวนี้อามาเรื่อยๆ ใครมีงานให้ทำบ้าง จนมาเจอป่า ป่าเห็นว่ายังเช้าเลยทำข้าวให้มันนั่งกินตรงห้องนั้นนะ เป็นห้องไว้สำหรับคนที่มาหางาน มานั่งพักได้ ใครไปใครมาถ้าป่าไม่ติดอะไรก็จะทำกับข้าวกินกันตรงห้องนั้น ป่าพูดพร้อมพยักหน้าบอกทิศทาง

...แต่สมหมายมันดินะ เป็นคนมือไม้อ่อน ให้อาคน หน่วยก้านมันก็ตีป่าก็คนอีสาน คนยโสธร ก็เลยช่วยเหลือกัน ตอนป่าเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ เพิ่งอายุ 20 เองลูกเอี้ย ตอนเด็กอยู่บ้านนอกแต่ก็ได้วิ่งเล่นแบบเด็กคนอื่นรับจ้างเขาเกี่ยวข้าวตั้งแต่อายุ 12-13 แข่งกันเก็บเงินกับเพื่อน ได้ค่าจ้างวันละสิบบาทมั้ง สิบสองบาทมั้ง แล้วแต่เขาจะให้ พอรวมเงินได้สักสามร้อยก็ชวนกันนั่ง บขส. มาลงหมอชิต สมัยก่อนหมอชิตก็มีบริษัทจัดหางานรอบๆ แล้ว แต่ป่ามีคนรู้จักอยู่กรุงเทพฯ เขาก็พาทำงานแถวหลังโรงเรียนสันติราษฎร์ รับจ้างล้างถ้วยชาม ได้ค่าแรงวันละห้าสิบบาท ล้างจนมือเปื้อยก็ไม่ไหว ตระเวนย้ายงานมาเรื่อยๆ จนมาจบที่ข้างหัวลำโพง มาได้แฟนแถวนี้แล้วก็มาช่วยเฝ้าแก두โรงน้ำแข็ง ก็ตึกแถวเล็กๆ ในชุมชนข้างหัวลำโพง ขายนํ้าแข็งให้คนที่เขาต้องแช่ของจากรถไฟตระเวนไปส่งต่อในกรุงเทพฯ กับพวกกงเหล้าในชุมชน

พอช่วงปี 15-16 นั้นแหละ ทางกรเขาเริ่มตั้งนิคม ตอนนั้นเป็นข่าวใหญ่ละ นิคมแถวบางชัน แถวมินบุรี คนจากต่างจังหวัดก็จับรถไฟมากรุงเทพฯ กันเยอะเลย รถไฟชั้นสามนี่เต็มแน่นมาเลย โดยเฉพาะสายอีสาน เขาว่ามาแสวงโชคเผื่อจะโชคดีเป็นเศรษฐีส่งเงินกลับบ้าน ป่าถึงมาเริ่มทำจัดหางาน

เพราะมันมีคนเดินถามหางานให้ทำตลอดทั้งวัน ตอนแรกคนก็ยังไม่เยอะมาก พอมาช่วงนี้มีเรื่องค่าแรงขั้นต่ำอีก รัฐบาลบังคับให้มีค่าแรงขั้นต่ำ มันก็ยิ่งทำให้คนมาหางานในเมืองมากขึ้นอีก จากที่แต่ก่อนคนจ้างกับคนงานตกลงเงินกันเอง มีเบี้ยวค่าแรงก็มี ทำไปค่าแรงไม่เป็นตามที่ตกลงก็เยอะ มีเรื่องมีราวกัน... ต่อไปนี้ ก็ไม่ได้แล้ว ใครเบี้ยวค่าแรงหรือจ่ายต่ำกว่าขั้นต่ำ คือผิดกฎหมาย

ป้าน้อยฉายภาพชีวิตและการอพยพของแรงงานอีสานยุคบุกเบิก ก่อนจะผันตัวเป็นคนจัดหางานในยุคที่ประเทศกำลังแต่งตั้งตัวเองเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ มือก็ขมิขมันตักน้ำแข็งใส่ถุงให้ลูกค้าไปด้วย ปากก็พร่ำพรูเหมือนน้ำแข็งที่ไหลออกมาจากเครื่องบดน้ำแข็ง พอลูกค้าเดินลับมุดตึกไป เรื่องราวของสมหมายก็กลับมาโลดแล่นต่อ

มันมากก็ไม่มีอะไรหรอก ในมือมีกระเป๋าเสื้อผ้าใบเดียว เห็นว่าขอเงินที่บ้านมาสองร้อยมั่ง ค่ารถไฟชั้น 3 ตอนนั้นก็ 50-60 บาทเข้าไปละ เหลือเงินติดตัวก็ไม่มาก อาศัยนั่งๆ นอนๆ รองานแถวสถานีนั่นแหละ เลยนึกเรียกว่า **“ผีหัวลำโพง”** ตำรวจเขาก็มาเดินตรวจบ่อย เพราะกลัวพวกจี้กโก่แถวนี้ข่มขืนไปก่อเหตุแถวพลับพลาไชยอีก มันก็มาถามป้าว่าทำไมตำรวจเยอะ ป้าก็บอกว่าเขาเพิ่งมีประท้วงกันไป คนจีนในพลับพลาไชยมันสู้กับตำรวจ เออเอ็งก็ระวังๆ ป้าบอกมันไปแบบนี้ ก็ให้มันรองานไปด้วย ถ้าไม่มีอะไรกินก็แวะมานี้ มันก็รับคำป้า แล้วก็ไปหาที่หลบนอนอยู่แถวสถานี

(วันถัดมา)

“ฮัลโหล อ้อๆ ได้ค่ะ เสียต้องการกี่คนนะคะ...7 คน ได้ค่ะๆ
 ที่เดิมมั๊ยคะ หรือที่ใหม่ อ้อ ต่ลิ่งชัน ได้ค่ะ
 หัวละ 200 นะคะ ได้ค่ะ ขอบคุณค่ะเสีย”

เสียงป้าน้อยคุยโทรศัพท์ดังลอดออกมาจากโรงน้ำแข็ง ป้าน้อยวางหู
 โทรศัพท์ลงที่ตัวเครื่องโทรศัพท์สาธารณะสีแดง แล้วเริ่มเล่าถึงอาชีพที่แก
 ทำมาตลอดชีวิตอย่างยาวเหยียดแบบไม่ปิดบัง

เนี่ย คนจีนแถวสวนผัก ต่ลิ่งชัน โทฯ มาสั่งให้หาคนอีก 7 คน จะเอาไป
 ทำสวนผัก เขาให้ค่าจัดหาหัวละ 200 ก็เท่ากับว่ารอบนี้เค้าแก่โรงน้ำแข็งเขา
 ได้ 1,400 ถ้าหาให้เขาได้ครบ คำนายหน้าพวกนี้ก็แล้วแต่ตกลงกัน ส่วนใหญ่
 จะขึ้นอยู่กับชนิดงาน ถ้างานหนัก หาคคนไปทำยาก เขาก็ให้คำนายหน้าเยอะ
 หน่อย เพราะรู้ว่าหาคคนยาก ต้องพูดชวนคนเยอะ อย่างได้ค่าหัว 1,400
 เค้าแก่เขาจะให้ป่าเหมารถไปส่งคนงานให้ถึงที่ หักค่าจ้างคนขับ คำน้ำมันเท่าไรว
 เค้าแก่ถึงมาแบ่งให้ป่า คือค่าหัวคิวคนมันรวมค่าอะไรพวกนี้ไปด้วย เราก็บริการ
 ส่งคนถึงที่ คนที่เขามาจ้าง เลยให้เราหาเรื่อยๆ แต่เค้าแก่บางคนเอารถมารับ
 คนงานถึงที่นี้ก็มีเหมือนกัน...แล้วแต่เขา

แต่มันอย่างงั้นะ คือที่เราหาให้เค้า 7 คน มันไม่ใช่ว่าทุกคนจะอยู่ทำงาน
 ให้เขาได้ครบ บางคนไปเจอหน้งงานแล้วถอดใจ ไม่ไหว ไม่สู้ก็มี อย่างป่าเคย
 หาคคนไปอยู่ตามเล้าเปิดคนจีนแถวนครปฐม ตอนมาหางานก็บอกว่า ทำได้ๆ
 แค่เลี้ยงเปิด ตอนอยู่ที่บ้านยังเลี้ยงควาย เขาก็ว่าไป เหมือนเพิ่งมาจาก
 ต่างจังหวัด ก็รีบ อยากรไ้งาน ปรากฏว่าพอไปถึงหน้งงานต้องกวาดขี้เปิด
 ต้องเก็บไข่ ต้องป้อนยาเปิดเป็นร้อยๆ ตัว มันก็ไม่ไหวสิทีนี้ ทนทำได้เดือนนึง

ก็จะขอลาออก นายจ้างเขาก็ไม่ได้มาเอาเงินค่าหัวคินนะ เพียงแต่บางครั้งก็จะโยนสายมาให้ป้าช่วยกล่อมให้คนงานอยู่ทำต่อ ป้าก็จะช่วยพูดให้ เพราะถ้าแก่เขาก็ต้องดูโรงงานน้ำแข็ง คือเราก็เห็นใจทั้งคู่ ทั้งคนจ้างและคนงาน เพราะเราเป็นคนกลาง เป็นคนหาให้เขา ส่วนคนงานตอนพูดจาชักชวนก็เหมือนเราไปการันตีว่างานมันจะดี ปรากฏว่าลูกจ้างหนั้นก็ออกกันหลายคน ป้าก็ต้องมานั่งหาคนให้ใหม่ ถ้าเป็นแบบนี้ถ้าแก่เขาก็จะช่วยเจ้าของกิจการด้วยการลดค่าหัวให้นิดหน่อย

ป้าน้อยหยุดถอนหายใจและเงยบึ่งไปสักครู่

“...เราก็รู้นะว่าตรงนี้นับทำนาบนหลังคน แต่ก็ต้องทำเพื่อเอาตัวรอด มันก็กลายเป็นเงินที่เลี้ยงดูเราและครอบครัวได้ ลำพังลูกจ้างโรงงานน้ำแข็งค่าแรงมันก็จะไปพออะไร...”

อย่างที่ป้าทำกับถ้าแก่นี้ ไม่ได้จัดหางานแค่ในกรุงเทพฯ มีหมดทุกภาค เจ้าของกิจการจากหลายที่มาฝากให้ป้าหาคนส่งไปทางภาคใต้ก็มี หาคนไปกรีดยาง ฝัาสวนยาง ลงเรือประมง ไปคัดปลา อยู่ตามห้องเย็น พวกเจ้าของกิจการก็จะโท มาหาป้าแบบเมื่อไหร่ ป้าก็จะหาคนที่เขามากับรถไฟ พอมาถึงที่หัวลำโพงแล้วเดินมาหางานทำ บางที่ได้คนครบเร็ว ก็ไต่งานกันเร็ว ไม่ต้องรอนาน เพียงแต่หลังๆ คนไทยไม่นิยมลงเรือประมง เขารู้สึกไม่ปลอดภัย มันต้องไปอยู่กลางทะเลนาน ไม่ได้เห็นฝั่ง แล้วบางคนเมาเรืออ้วกมากกว่าจะทำงาน กว่าจะชิน เป็นเดือนๆ คนอีสานเลยเข็ดงานประมง แล้วก็บอกต่อๆ งานไหนดีไม่ดี เขาบอกกันปากต่อปาก เดี่ยวนี้ก็จะไม่เอางานลงเรือกัน

ป้าน้อยหยุดเล่า พร้อมถอนหายใจเฮือกใหญ่ หลังอธิบายวิธีทำให้คนกับงานมาเจอกัน สายตาก็มองฝ่าไอแดดออกไปทางสถานีหัวลำโพง พร้อมโบกพัดในมือ

“จะว่าง่ายมันก็ง่าย จะว่ายากมันก็ยาก ใครจะว่าป่าทำนาบนหลังคน ป่าก็รับนะ แต่คนที่เขาสร้างเนื้อสร้างตัวได้ แล้วกลับมาเยี่ยมเยียนกันมันก็มี”

เพราะงานมันมีทุกแบบ คนก็มีทุกแบบเหมือนกัน เวลาป่าคุยชวนไปทำงาน ป่าก็จะบอกรายละเอียดงาน เท่าที่ป่าพอรู้ เพราะบางงานเราไม่เคยไปเห็นหน้างาน ถ้างานหนักก็เป็นพวก ก่อสร้าง กรรมกร กุสิแบกหาม แบกข้าวตามโรงสี แบกของตามตลาด ตามท่าเรือ ดิตรถส่งของคอยยกของ ขึ้นลงตามโกดัง พวกนี้เขาจ่ายให้เยอะ รายได้ดีหน่อย คือคนจ้างเขาซื้อแรงงานจริงๆ อีกพวกคืองานเบา งานบริการ พวกทำสวน งานบ้าน ล้างถ้วยล้างชามตามร้านอาหาร เย็บผ้าตามโรงงาน อยู่ซ่อมรถ พวกนี้รายได้จะน้อยลงมาน้อย เลือกได้หมดเลย มาคุยกับป่าอยากได้งานแบบไหน ก็มาบอก มันเลยกลายเป็นเรื่องของดวงและความช่วยของคนเหมือนกัน อย่างนายจ้างคนไหนดีหรือไม่ดี ป่าก็ไม่รู้ มันมีทั้งคนที่เจอนายจ้างดี และเจอนายจ้างโหดก็มีหมดแหละ หลอกให้ไปค้ายา ขายของผิดกฎหมายแทน คนจ้างก็มี โชคชะตาชีวิตของแต่ละคนมันไม่เหมือนกันจริงๆ บางคนเขาให้ขายยา ก็เอา บางคนก็ไม่เอา ไม่ได้อยากรวยทางลัด

อย่างเนี่ย เตียวเฮ็นนี่ถ้าสมหมายมันมา ป่าก็จะถามมันว่า งานสวนผักที่ตลิ่งชันมันเอามั้ย เห็นมันบอกว่าตอนอยู่ศรีสะเกษทำนาให้ที่บ้าน พอหมดทำนามันก็นั่งรถไฟมากรุงเทพฯ คือป่าก็ไม่เคยไปบังคับใครให้รับงาน ถามเจ้าตัวก่อนตลอด แต่ส่วนใหญ่ก็นั่นแหละ รีบเอางาน เพราะเงินที่ติดตัวมามันหมดไปทุกวัน มันเป็นความจำยอมของชีวิตที่เลือกอะไรมาไม่ได้ คือคุณก็คิดเอาสิ ถ้ามีเงินติดตัวมาคงไปเปิดโรงแรมในหัวลำโพงนอนแล้วใช่ะ รองานก็วันก็รอไปได้เมื่อไหร่ก็เมื่อนั้น แต่นี่เงินน้อย ชีวิตมันก็ถูกบีบ จะเช่าห้องแถวนั้นนอนยัง

ไม่ได้เลย ต้องเก็บไว้กินจนกว่าจะหางานได้ ซึ่งก็ไม่ว่าเมื่อไหร่ ก็อาศัย
 หลับนอนตามเก้าอี้ในซาลา ใช้ห้องน้ำในสถานีล้างหน้าล้างตา อาบน้ำ
 ระหว่างรองาน

(วันถัดมา)

เมื่อวานเย็นป่าคุยกับสมหมายละ มั่นว่าจะไปทำงานที่สวนผัก ป่าก็เลย
 ให้มันรอ ขาดคนอีก 2-3 คน ไม่น่าจะเกิน 2 วันคงได้คนครบ จะได้ไป
 ทำงานกัน พอคุยกันเสร็จ มันเล่าเรื่องที่ยังไปเจอผู้หญิงคนนึงให้ฟัง ก็เมื่อวาน
 ที่มันมาหาป่าช่วงเย็น อยู่คุยกับป่าที่โรงน้ำแข็งจนตึก เกือบๆ สองยาม มันก็
 ขอตัวกลับไปนอนที่สถานี มันบอกว่าระหว่างเดินเกือบถึงปากตรอก พอผ่าน
 แถวตันโพธิ์ มันเห็นผู้หญิงคนนึงยืนเป็นเงาตะคุ่มๆ อยู่แถวรถเข็นขายส้มตำ
 ตอนแรกมันไม่ได้สนใจ แต่พอเดินเข้าไปใกล้ แสงจันทร์ส่องมาเลยพอเห็น
 เป็นเงาผู้หญิงรางๆ พร้อมกับทำท่าก้มหัวมือเรียกมัน มันลืมนิดหน่อย
 แต่ก็เดินเข้าไปหาผู้หญิงคนนั้น แล้วก็มีเสียงเย็นๆ ลอยมาตามลมมาว่า

“มาจ๊ะ...พี่ไม่ต้องกลัวฉันหลอก”

พอถึงประโยคนี้เท่านั้นแหละ ป่านี่ขนลุกเกรียวเลย ป่าน้อยพูดพร้อม
 เอามือลูบไปตามแขนของตัวเองประกอบการเล่า บอกมันว่ามึงโดนเข้าแล้ว
 หละสมหมาย ป่าพูดยังไม่ทันจบมันถามอีก ป่ารู้จักผู้หญิงคนนั้นหรือ...

โอ้ยยยย ยิ่งกว่ารู้จักอีก แต่ก่อนเขาขายส้มตำอยู่แถวตันโพธิ์นั่นแหละ
 ตรงในตรอกข้างหัวลำโพงนี่แหละ ส้มตำเจ้าแรกๆ ของแถวนี้เหมือนกัน
 คนขายก็อายุน้อยกว่าป่านิดนึง เห็นว่าชื่อยายนวลมั่ง ป่าไม่แน่ใจนะ เห็นคน
 ในตรอกเขาเรียกกันว่า ส้มตำยายนวล มาจากโคราชช่วงหลังที่ป่ามาอยู่ที่นี้

ได้ลักพัก ก็มาปักหลักขายส้มตำให้คนที่มาจากอีสานด้วยกัน รถเข็นที่มีเห็นหลายๆ คันนั้น ก็มีของเค้าจอดอยู่ตรงนั้น แต่ส้มตำมันขายแล้วรวยช้ากว่าจะได้ทีละครก เห็นว่าหลังๆ ไปช่วยเขาส่งยา คือมันก็เปิดร้านส้มตำไปด้วย แล้วก็ใครจะมาเอายาก็มาหาแม่ค้าส้มตำ เป็นที่รู้กันในละแวกนี้ ทำได้ไม่นานหรอก เห็นว่าไปทวงเงินค่าส่งยาจากพวกคนขาย เลยโดนฆ่าทั้งป้าก็ไม่รู้ว่าไปทวงอิท่าไหนเหมือนกัน 2-3 วันต่อมามีคนไปเจอศพโดนปาดคอนอนตายอยู่ในบ้านเช่าท้ายซอย

สมหมายมันแล้วว่าตอนแรกก็ไม่กลัวๆ พอคุยไปลักพัก รู้สึกถูกคอกันมาก พอมันเผลอหันไปมองทางอื่นแป๊บนึง แม่ค้าส้มตำก็หายไป เหลือแต่รถเข็น...

คือเรื่องในซอยนี้ ป้าก็ไม่อยากจะพูดมากอะนะ ผีที่วาดหุหลอกคน เขียนอย่างงั้นอย่างเงี๊ยะ ยังไม่เท่าคนนะ คนนี้มีทุกแบบ อาชีพลุจจริตไม่มีใครเอาเลย ทั้งนักเลงหัวไม้ จิ๊กโก๋ แมงดา ค้ายา กะหรี ซ่องก็มีอยู่เกือบถึงท้ายซอยนั่นนะ พวกน้ำเต้าปูปลา ไฮโล แปดเก้า จั๊บบี้ก็ ไม่ต้องพูดถึง ตั้งวงเล่นกันทุกวัน เล่นไปกินเหล้าไป เสริจแล้วก็ตบตีทะเลาะกันมั่ง ฆ่ากันก็มี คนมาเดินทางานบางทีไม่รู้อิโหนอิเห่นก็โดนหางเลขไปด้วย บางทีเดินๆ อยู่ นักเลงมันตีกันก็โดนลูกหลง ป้าก็จะบอกให้ทุกคนระวัง

นั่นนะเห็นศาลเพียงตาตรงปากทางเข้าตรอกมัยย์ จอมพลสฤษดิ์มาปราบพวกนักเลงถึงในตรอกนี้ ยิ่งพวกนักเลงตายถึงถิ่นเลยช่วงที่แกเป็นผู้นำ แต่อันนี้ป้ามาทีหลังนะ พอมาอยู่แถวนี้ก็เห็นเขาสร้างศาลเพียงตาไว้แล้ว พอแกยิงพวกนักเลงตายปั๊บ คนเลยช่วยกันสร้างศาลไว้ตรงนั้น

ผลประโยชน์กับอารมณ์ชั่วแค้นทั้งนั้น ข้าวของก็แพง เศรษฐกิจก็ไม่มีดีใช้มัยย์ คนมันก็ต้องดิ้นรนหาเงินทุกประตุ อย่างมีอยู่บ้านนี้ ลูกชายฉิดยาเข้าเส้น

จนช็อกตายคาบ้านเลย เพิ่งเรียนจบมัธยมเอง พ่อแม่มันไม่มีเงินส่งให้เรียนต่อ เห็นว่าได้ยามาเตรียมจะขาย เลยเอามาลองเอง แต่ผิดไม่เป็น ปรากฏว่ายากเกินขนาด ช็อกตายคาห้องนอนบนบ้าน ยังหนุ่มยังแน่นแท้ๆ

นั่นแหละ เอ็งเห็นรถคันนั้นที่จอดอยู่มะ นั่นนะรถชนผู้หญิงมาลงในช่องเขาไปเอาผู้หญิงสวยๆ ขาวๆ มาไว้ในช่อง บางคนเป็นลูกเจี๊ยบที่ไม่ค่อยมีที่บ้านขามาถูกๆ เจี๊ยบเค้าไม่ค่อยเอาลูกสาวกัน บางคนก็ตกเกรตมา เคยอยู่ตามไนต์คลับ บางคนก็เคยยืนแถววงเวียน 22 ก็ไปซื้อมา แล้วมาขังไว้ให้รับแขก บางคนทนไม่ไหวก็ปิ่นกำแพงหนี คนในซอยก็ช่วยให้ที่หลบกันประจำ ไม่งั้นแมงดามันเอาตาย บางทีมีโจรหนีตำรวจมาแอบในบ้านก็มี ก็ไม่รู้ตัวหรือจนตำรวจไป โจรถึงออกมา เจ้าของบ้านก็ตกใจ กลายเป็นว่าช่วยซ่อนโจรตำรวจจะเล่นเอา

ที่สมหมายมันเจอ เขาก็เพิ่งตายไปเมื่อเดือนที่แล้วเอง ป้าน้อยเล่าพร้อมทอนเงินให้คนที่มาซื้อน้ำแข็ง สงสัยดวงมันจะโชคดี ได้ทั้งงาน เจอทั้งผี ป้าน้อยพูดพร้อมกลั้วหัวเราะแบบที่เล่นที่จริง

จำ ว่าไงจ๊ะ...อ้อมาหางานเหรือ มานั่งก่อนๆ จากไหนล่ะ

อุบลจ๊ะ หญิงสาวตอบพร้อมยกมือไหว้ป้าน้อย

หางานอะไรอยู่ล่ะ เคยทำอะไรมาบ้าง เล่าให้ป้าฟังหน่อย

หนูมากรุงเทพฯ ครั้งแรกจะป้า มีเพื่อนหมู่บ้านเดียวกันเขามาทำงานบ้านคนจีนที่เยาวราช แล้วเขาส่งเงินไปให้ที่บ้าน หนูเลยลงมากรุงเทพฯ บ้าง อยากหาเงินส่งให้ที่บ้าน

อ้อ เออ เอาสิ แต่รอนิดนึงนะ ช่วงนี้คนติดต่องานบ้านมาน้อย

บางทีติดต่อมาหาให้ฝรั่ง GI แถวเย็นอากาศ หุ่นหาเมฆ หนูกลัวฝรั่งมั๊ย?
...ไม่กลัวจะ เคยมีเข้าไปทำงานบ้านให้ฝรั่งที่โคราชบ้างจะ บางทีเขามา
จ้างเป็นรายวัน

แล้วพักแถวไหนล่ะ

พักแถวคลองเตยจะป่า พอดีมีญาติที่เขาเข้ากรุงเทพฯ มาก่อนอยู่แถวนั้น
เออ ดีๆ อาจจะต้องรอน้อยนะ ถ้ามีที่พักมีญาติ จะได้ค่อยๆ หาไป
ป่าขอซื้อที่อยู่เบอร์โทฯ สำหรับติดต่อกลับนะ

ป้าน้อยพูดพร้อมหันไปหยิบสมุดจดรายชื่อคนหางาน แล้วก้มหน้าก้มตา
เขียนข้อมูลคนสมัครงานลงในสมุดจด

อะอันนี้เบอร์ของทีนี่นะ ป้าน้อยพูดพร้อมยื่นกระดาษจดเบอร์โทรศัพท์
ให้...3-91-089

ใช้โทรศัพท์สาธารณะเป็นชั่วโมงลูก

ไม่เป็นจะป่า...

เออมา ป้าสอนให้

ป้าน้อยพูดพร้อมสาธิตหมุนเบอร์โทรศัพท์หยอดเหรียญเครื่องสี่แดงที่
ตั้งอยู่บนโต๊ะประจำตำแหน่ง

คนหางานลาป้าน้อยกลับไปแล้วพักใหญ่ เสียงเครื่องบดน้ำแข็งยังดัง
อย่างต่อเนื่อง หลังมีรถขนของมาจอดซื้อน้ำแข็ง 2 คัน เสียงดังเอะอะจาก
วงเหล้าดังแทรกความเจียบแข่งกับเสียงเครื่องบดน้ำแข็ง แม้เวลาล่วงเลย
เข้าสู่ยามวิกาล

...เงาตะคุ่มของชายวัยกลางคนแถวต้นโพธิ์กำลังนั่งพูดกับมูมิตคนเดียว เริ่มเป็นที่ผิดสังเกตของคนเดินผ่านไปมาละแวกนั้น

(วันถัดมา)

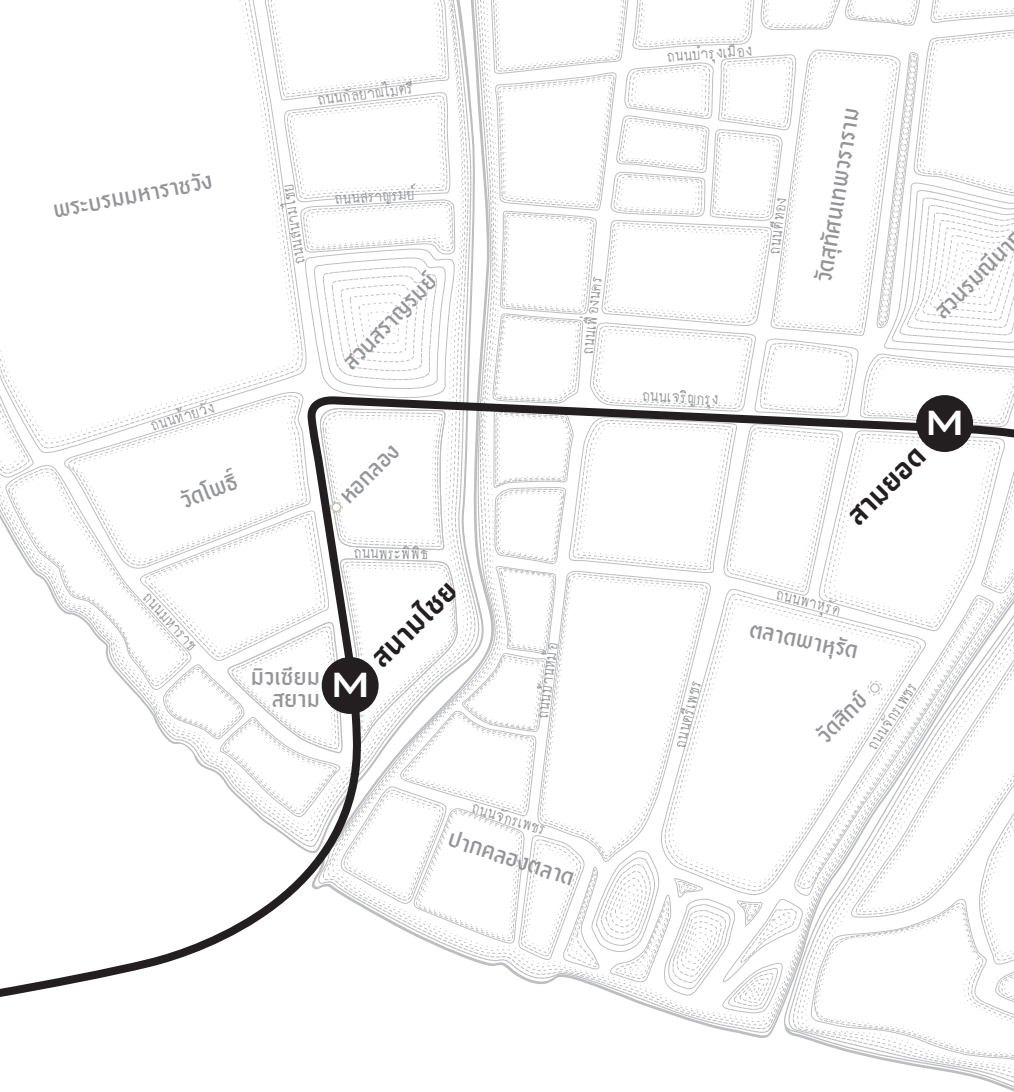
สมหมายมันมาลาป่าเมื่อเช้า ก็ขึ้นรถไปทำงานกับที่สวนผักนั้นแหละ ป้าส่งมันขึ้นรถก็ภาวนาให้มันอยู่กับเถ้าแก่แค่นานๆ คือนายจ้างบางคนเขาเล็งดูคนงานดี ก็ลืมนตาอำปากได้เลยนะ ส่งเงินกลับบ้านได้ ที่บ้านนอกมีเงินประทังชีวิตระหว่างรอฤดูทำนาได้เลย แล้วเห็นมันบอกว่า ยังไงมันก็ต้องกลับไปทำนา คงช่วยงานที่สวนผักได้ไม่กี่เดือน แล้วเดี๋ยวมันค่อยกลับมาใหม่ มันยังฝากป้าให้ลาแม่ค้าส้มตำให้ด้วย เอาของมันสิ

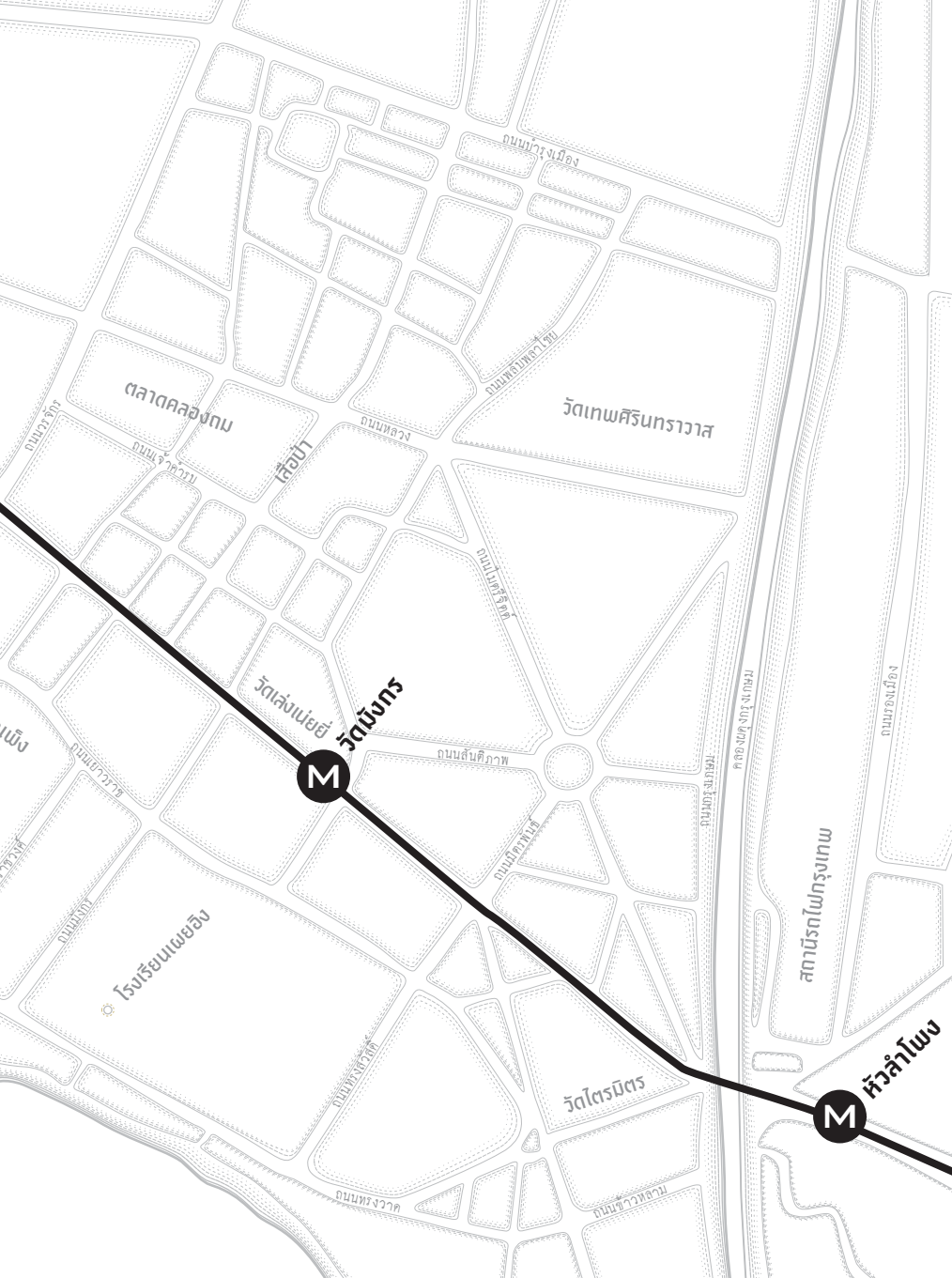
ชีวิตของผีหัวลำโพงมันก็อย่างงี้แหละหนูเอ๊ย วังรอกเป็นแรงงานรับจ้างระหว่างเมืองกรุงกับบ้านนอก เข้าออกระหว่างเมืองกับต่างจังหวัด อาศัยหลบนอนตามซานซาลาหัวลำโพง รอนาน รอเงิน อย่างหัวลำโพงนี้หลายคนมองเป็นแค่สถานี่รถไฟ แต่ป้ามองว่ามันเป็นที่ที่แรงงานจากต่างจังหวัดหลังไหลเข้ามาที่นี่ เป็นศูนย์รวมคนที่ช่วยให้กิจการทางานอย่างป่าอยู่ได้ เห็นทั้งคนเกิดและคนตายก็แถวหัวลำโพงนี้แหละ บางคนมาแบบไม่มีจุดหมายปลายทางนะ ยังไม่รู้เลยชีวิตข้างหน้าจะเป็นยังไง บางคนก็ได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ ได้ผจญภัยเสี่ยงโชค บางคนก็ไปไม่ถึงไหน ก็เอาชีวิตมาทิ้งแถวนี้มานอนตายแถวสถานีก็มีถมไป

ป้าก็ถามสมหมายมันนะว่าปีหน้าจะกลับมาให้ป้าหางานอีกมั้ย มันก็บอกว่ามา มันสัญญากับแม่ค้าส้มตำคนนั้นไว้....

...

1. เพลงเกลียดห้องเบอร์ห้า ขับร้องโดย สายัณห์ สัญญา แต่งเนื้อร้องโดย พลตรีชัยฤทธิ์ บัวขุสี (นามปากกา แดน กระดังทอง) แต่งทำนองโดย จิตรกร บัวเนียม บันทึกเสียงเมื่อ พ.ศ.2510
วางจำหน่ายในอัลบั้ม สายัณห์สเปเชียล โปรดิวเซอร์ ลพ บุรีรัตน์ ค่ายเพลง สบายดีแผ่นเสียงและเทป
- เพลงเกลียดห้องเบอร์ห้าเป็นเพลงที่มีกลวิธีการเล่าคล้ายสตอรี่บอร์ดของเรื่องสั้นหักมุมซึ่งเล่าจบภายในเวลาประมาณ 3 นาที เมื่อวางจำหน่ายครั้งแรกนับเป็นเพลงแฉ่งเกิดเพลงหนึ่งของสายัณห์ สัญญา ส่วนทำนองเพลงกลายเป็นต้นแบบของเพลงลูกทุ่ง/ลูกกรุง อีกหลายเพลง อาทิ น้ำลงเดือนยี่ (รุ่งเพชร แหลมสิงห์) นางใจ (สุเทพ วงศ์กำแหง) รวมถึง เสือ 11 ตัว (พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์) ฯลฯ

เรื่องเล่าชาวเกาะ

ผู้จัดพิมพ์

สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (มิวเซียมสยาม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)
เลขที่ 4 ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

☎ 02 225 2777 🌐 www.museumsiam.org 📘 museumsiamfan

นักเขียนรับเชิญ

- 01 ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ
- 02 ปฐมฤกษ์ วงศ์แสงข้า
ภูวดล ภูศิริ
- 03 รศ.ดร.สุพิชชา ไชยวิเศษ
- 04 ปราโมทย์ เครือทอง
- 05 รศ.ดร.พิรศรี โพหาทอง
- 06 อนันต์ชัย วีระนันท์ชัย
- 07 รศ.ดร.กรรณิการ์ สุธีรัตนภิรมย์
- 08 สมชัย กวางทองพานิชย์
- 09 วรภัทร ชีระชัยสุภกิจ
- 10 ศ.ดร.บัณฑิต จุลาสัย
ดร.รัชดา ไซดีพานิช
- 11 วันวิเศษ เนียมปาน
- 12 ทวารรัตน์ หงษ์นคร

ภาพประกอบ

- 01 อีร์วัฒน์ นุชเจริญผล
- 02 จิรภาส สระไร
- 03 ปรีวัฒน์ อนันต์ชินะ
- 04 นักรบ มูลมานัส
- 05 สุรินทร์ บัญญัติปิยพจน์
- 06 ภูริชญา ปัญญาสมบัติ
- 07 ปองภพ ปวงนิยม
- 08 เศรษฐพงศ์ โพหาทอง
- 09 พิศดา โคอินทรางกูร
- 10 การุญ เขียมวิริยะเสถียร
- 11 วีระพล สิงห์น้อย
- 12 ธนิสร์ วีระศักดิ์วงศ์

ขอขอบคุณ

บริษัท ทางด่วนและรถไฟฟ้ากรุงเทพ
จำกัด (มหาชน)

หน่วยปฏิบัติการวิจัยแผนที่
และเอกสารประวัติศาสตร์
สถาปัตยกรรมเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์
ธวัชชัย ตั้งศิริวานิช
พิชัย คามภิร
กฤติเดช ทักกรอล
กฤติเดช ขนะวงษ์วรรณ
ปาน้อย
ป้าวรสนา

ป้าเตี้ย
กิตติพงษ์ ถาวรวงศ์
สุนทร บุญส่ง
พีรวัส อินทรประสาธ

จัดทำโดย

บริษัท บานาน่า สตูดิโอ จำกัด

จัดพิมพ์ที่

บริษัท อมรินทร์ คอร์เปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน)

บรรณาธิการอำนวยการ

ราเมศ พรหมเย็น

บรรณาธิการบริหาร

ชนันชนก พลสิงห์

บรรณาธิการ

พาณิชย์ ทิพทัส

กองบรรณาธิการ

ชลธิชา จันสุข

เลขานุการกองบรรณาธิการ

ปิยมาศ สุขพลับพลา

ออกแบบกราฟิก

วรมันต์ โสภณปฏิมา

ออกแบบปก

วรมันต์ โสภณปฏิมา

ผู้จัดการการผลิตราย

สินวัตร ชีระพงษ์รามกุล

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

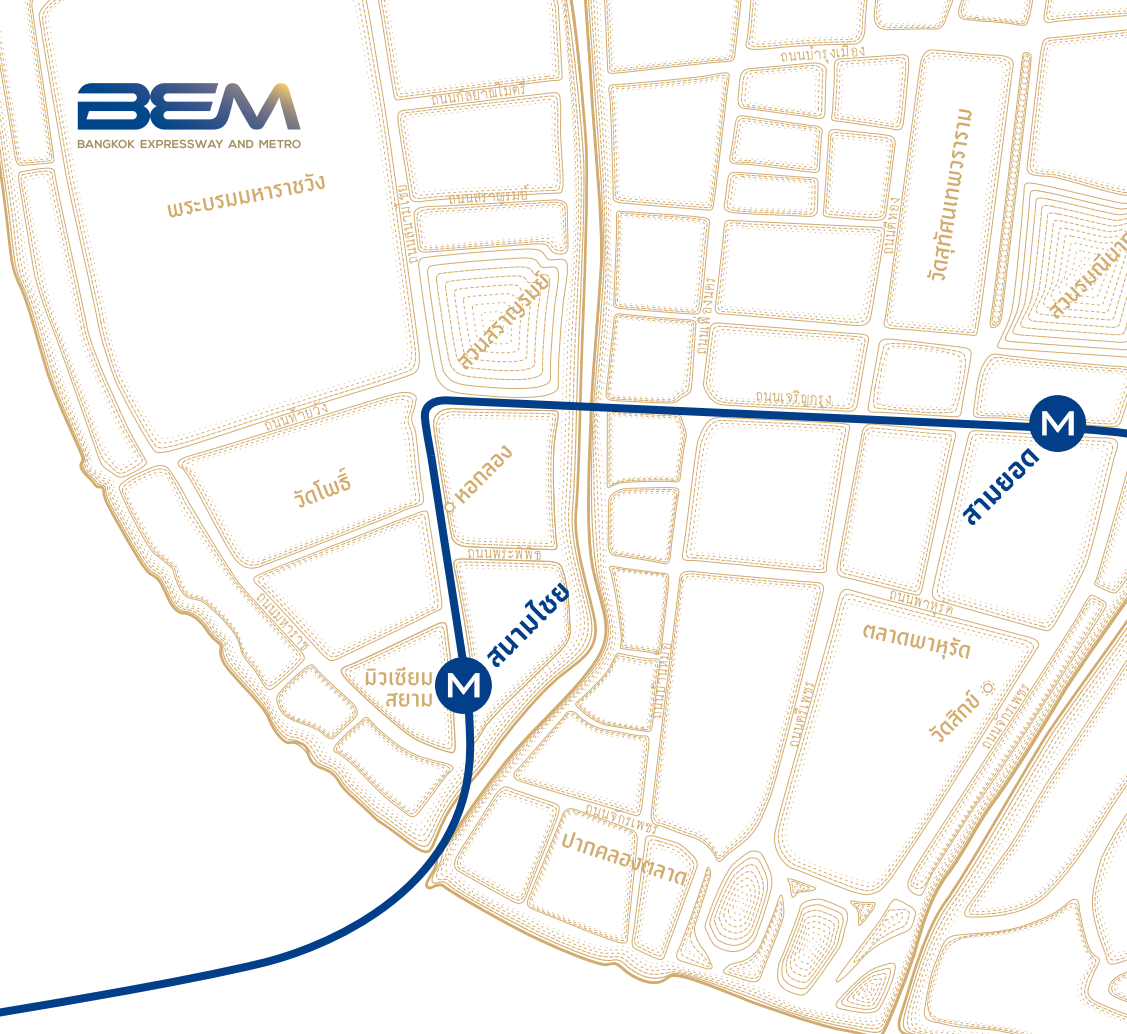
เรื่องเล่าชาวเกาะ -- กรุงเทพฯ : สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ สังกัดสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), 2567. 208 หน้า.

1. กรุงเทพฯ -- ภูมิประเทศและการท่องเที่ยว. 2. กวีนิพนธ์เรื่องเล่า. 1. ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ. 11. อีร์วัฒน์ นุชเจริญผล,

ผู้วาดภาพประกอบ. II. ชื่อเรื่อง.

915.9311

ISBN 978-616-8162-26-2

หนังสือเล่มน้อย ที่จะชวนคุณออกเดินทางไปด้วยกัน
กับเรื่องเล่าของ 12 **ชาวเกาะ**
โดย 14 นักเขียน และ 12 นักวาดภาพประกอบ
แล้วคุณจะรู้ว่า เกาะรัตนโกสินทร์น่าค้นหาว่าที่คิด

ISBN 978-616-8162-26-2

9 786168 162262